

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

OBOR: DĚJINY VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

Architekt Karel Kotas

a jeho tvorba pro velká města. Brno, Ostrava, Praha

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Markéta Holubová

Vedoucí diplomové práce: Prof. Dr. Rostislav Švácha, CSc.

OLOMOUC 2009

PALACKY UNIVERSITY IN OLOMOUC

PHILOSOPHICAL FACULTY

DEPARTMENT OF ART HISTORY

FIELD: HISTORY OF FINE ARTS

Karel Kotas, Architect,

and his work for the Great cities. Brno, Ostrava, Praha.

THESIS

Bc. Markéta Holubová

Supervisor: Prof. Dr. Rostislav Švácha, CSc.

OLOMOUC 2009

Mé poděkování patří Prof. Dr. Rostislavu Šváchovi, CSc. za cenné rady, čas a odbornou pomoc při zpracování tématu. Svým rodičům děkuji za trpělivost a materiální podporu, bez níž by má diplomová práce nemohla vzniknout.

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Palackého v Olomouci.

V Olomouci

.....
(podpis)

Obsah

1. Úvod	7
2. Kritika literatury a pramenů	12
2.1. Prameny	12
2.2. Literatura	14
2.2.1 Dobová literatura	14
2.2.2 Současná literatura	16
3. Karel Kotas – outsider nebo fenomén?	21
3.1. Brněnský prolog	25
3.1.1 Koliba	27
3.1.2 „Velkoměsto“	30
3.1.3 Maloměřická kolonie - zahradní město?	31
3.1.4 Obytný nájemní dům	34
4. Stručná charakteristika Moravské Ostravy (1920-1930)	45
4.1. „Kotasova Ostrava“	48
5. Realizované a nerealizované práce Karla Kotase v Ostravě	49
5.1. Nová radnice.....	49
5.2. Urbanistická vize	53
5.3. Moravskoostravská spořitelna a městská knihovna	56
5.4. Obchodní a obytný dům pojišťovny Riunione Adriatica di Sicurtà..	60
5.5. Obchodní dům Brouk a Babka	64
5.5.1 Funkcionalismus.....	64
5.6. Klubovna Lawn Tennis Cercle.....	70
5.7. Nájemné obytné domy.....	71
5.8. Oční pavilon	75
5.9. Kostel metodistů.....	76
5.10. Nové úkoly let třicátých	78
5.10.1 Obchodní a obytný dům s tiskárnou Melantrich	82
6. Rodinný dům, vila, vilka	84
6.1. Esej Vlastní obytný dům	88
7. Praha let třicátých	94
7.1. Nový zaměstnavatel - Riunione Adriatica di Sicurtà	97
7.1.1 Černý pivovar	98
7.1.2 Soutěžní a lázeňské intermezzo.....	101

7.1.3	Návraty do Ostravy	103
7.1.4	Pražské obchodní a nájemní domy	104
7.1.5	Dům v Perlové ulici.....	110
8.	Návrat do Brna; Brno pozdních třicátých let.....	114
8.1.	Palác pojišťovny Riunione Adriatica di Sicurtà v Brně	115
9.	Generální ředitelství Severní dráhy Ferdinandovy v Ostravě	117
9.1.	Činžovní dům Severní dráhy Ferdinandovy.....	118
10.	Epilog.....	119
11.	Závěr.....	125
12.	Summary	131
A/	Poznámky	133
B/	Anotace	149
C/	Soupis zkratk, seznam pramenů a literatury	151
D/	Soupis obrazových příloh	163
E/	Obrazová příloha.....	173

1. Úvod

Akademický architekt Karel Kotas, žák Jana Kotěry a Leopolda Bauera, se řadí mezi přední české architekty meziválečné éry. Kotasova osobnost a ostravské dílo se stalo tématem mé bakalářské práce. V ní jsem se snažila přinést sumární pohled na Kotasovu kariéru v meziválečné Ostravě, na jeho tvůrčí růst i vzestup společenského renomé. Kotas vynikl jako autor, jehož stavby jsou nadány solidností ve vztahu k jejich očekávanému „image“ a účelu. Práce si kladla za cíl postihnout i sklon (otázka, zda přirozený nebo znalostí progresivní architektury ovlivněný a investorem chtěný či tolerovaný) k překračování tradičních typů i snahu vtisknout jeho realizacím vlastní značku ve formě „vrstvené“ fasády, ustupujícího posledního patra, schodišťové pasáže (věže) vystupující z průčelní fasády, barevného řešení nebo ušlechtilého materiálu. Neznalost životních i profesních cest a osudu Karla Kotase mě motivovala k následnému komplexnějšímu návratu k jeho osobě. Téma mé diplomové práce zní *Architekt Karel Kotas a jeho tvorba pro velká města. Brno, Ostrava, Praha*. Cílem práce je poskytnout hlubší vhled do problematiky Kotasovy tvorby, která se rýsuje na pozadí spleťtých životních osudů. Exkurz do Kotasova celoživotního díla by se neobešel bez naznačení Kotasovy pozice v širším proudu české architektury dvacátých a třicátých let 20. století a definování Kotasova vztahu k zahraniční architektonické i teoretické produkci. Nedílnou součástí práce bude zhodnocení Kotasovy tvorby, včetně pokusu konfrontovat jeho tvorbu s centry avantgardní architektury té doby. Cílem této konfrontace bude „vystopovat“ inspirační zdroje a míru ovlivnění převažujícími trendy v architektuře nově vzniklého československého státu, včetně vlivu Kotěrovy školy, k jejíž poslední generaci žáků Karel Kotas patřil.

Práce se snaží držet vytyčené souvislé časové a typologické osy. Pokud si to vyžádal význam staveb a umožnily to prameny, snažila jsem se postihnout pozadí, které doprovázelo výstavbu nebo zařizování budov.

Práce obsahuje také přehled staveb mimo tří v názvu vytyčených lokalit, Brna, Prahy a Ostravy. Povědomí o produkci mimo centra meziválečné architektonické produkce je důležité pro celkový pohled na variabilitu Kotasova nadání a schopnost invenčně se zhostit každého, byť sebemenšího úkolu. Jako podnět k dalším úvahám se po zkušenostech s ostravskou tvorbou nabízí oprávněnost charakteristik užívajících výrazy *avantgardní*, *funkcionalistický* nebo *puristicko-funkcionalistický* ve vztahu k nápadné robustnosti a hmotnosti Kotasova díla. Při hledání kritické odpovědi bylo potřeba provést důkladnější komparaci napříč širší českou (částečně i zahraniční) architektonickou tvorbou a zúplnit pohled na Kotasovu meziválečnou produkci.

Práce je koncipována jako přehled jednotlivých Kotasových realizací v Brně, Ostravě, Praze a menších lokalitách, v rozmezí let 1920-1940, jež vznikaly během Kotasovy dosti krátké kariéry. Na pozadí nedlouhé tvůrčí dráhy se line životní příběh Karla Kotase a jeho rodiny. Součástí diplomové práce je také popis a zhodnocení soutěžních návrhů, které z různých důvodů nebyly uskutečněny. Autorství uskutečněných i nerealizovaných projektů je doloženo signovanou plánovou dokumentací. Cílem bylo upozornit na význam tvorby tvůrce, který je kvůli svým migracím stále vnímán spíše jako lokální architekt než jako tvůrce obecného významu.

Kotasova práce je podstatná především v dějinách ostravské meziválečné architektury, k jejímuž novému velkoměstskému charakteru zásadním způsobem přispěl. Přesto se vyplatí věnovat zájem Kotasově tvorbě i jevům a dějinným souvislostem zdánlivě známým, které napomáhají ucelenosti obrazu o prostředí meziválečných architektonických center, v nichž se nová architektura formovala. Kotasova tvorba je odborné veřejnosti známá snad více než jeho jméno. To vyvolává mou potřebu připomenout, že tvořil i v těžištích avantgardní architektury (Brno, Praha). Byť přišel z periferie, našel uplatnění a společenské postavení, kterému se těšil málokterý krajan. Domnívám se, že patří mezi jedince, kteří se

zásadním způsobem podíleli na změně vzhledu nově expandujících prvorepublikových měst a městeček. Mnohé realizace Karla Kotase se staly městotvornými činiteli a dodnes patří k hodnotným a ceněným objektům fondu brněnské, ostravské i pražské avantgardní architektury.

Hlavním zájmem mé diplomové práce je průzkum Kotasovy tvorby s ohledem na rozdílná ekonomická, sociologická a kulturní prostředí tří měst - Brna, Ostravy a Prahy -, na jejichž výstavbě se Kotas ve dvacátých a třicátých letech podílel. Bylo nutné zjistit, co u těchto tří měst tvořilo jejich zvláštnost a odlišnost s ohledem na provoz architektonické tvorby. Brno se například jeví jako poměrně mladá metropole Moravy. Město, které není příliš ovlivněné svou kulturně-historickou tradicí a památkovým fondem, i město, v němž od počátku dvacátých let zaujali důležité postavení příznivci nové pokrokové architektury. Brno nemohlo soutěžit co do množství a významnosti architektonických památek s jinými městy, hlavně s Prahou. Nicméně tento nedostatek má také svou kladnou stránku - porozumění odpovědných činitelů se naopak stalo pramenem nové výstavby Brna, v jehož architektonickém profilu převládá charakter města průmyslového a obchodního nad městem s dávnou historií. Rozvoji brněnské architektury nestál v cestě závazek k tradici, kterou bylo nutno respektovat. Vývoj brněnské architektury byl určován před válkou i po ní ekonomickým rozvojem města samotného i technologickými vlivy a pokroky (využití železa a betonu) paradoxně vyvolanými válkou. Ke slovu a práci se v Brně dostávají poměrně záhy mladí tvůrci, neomezovaní, naopak podporovaní ze strany státních a městských projektových úřadů a velkorysou sociální politikou. Osobité rysy se formovaly i ve stylu, stylech tamní puristické a funkcionalistické architektury.

Podobně analyzujeme specifické poměry v Ostravě a v Praze. Moravská Ostrava patří k fascinujícím místům, nejen z pohledu architektury. Prostředí města je neobyčejně prostupováno průmyslovými stavbami a průmyslem samotným. Sto let (1763) od objevení uhlí na jejím

území stačilo, aby se malá obec, „kdesí“ na severu, proměnila v expandující průmyslové město či oblast. Nečekaný nárůst průmyslu byl provázen populační explozí. Zvyšující se počet nově příchozích obyvatel si vyžádal urbanistické a architektonické změny. Skoro až do samého závěru 19. století zůstávala Ostrava architektonicky nezajímavým venkovským městem. Ostrava, uvyklá pracovat, nedbala pohodlí a zdraví obyvatel. Mohutný nárůst průmyslu sebou přinesl kapitál, který napomohl touze přetvořit Ostravu z průmyslového souměstí na industriální velkoměsto, opustit maloměstský charakter a klima, a nastartoval odhodlání ostravských radních, přispět k vybudování metropole. Zásadou příznivých ekonomických i společenských okolností se tvář městské ostravské krajiny měnila a kultivovala pod rukama mnohých předních českých architektů.

Praha, jako poslední destinace, je odlišná svou hlubokou historickou a kulturní stopou a ojedinělým postavením hlavního města Československé republiky. Prahu je potřeba vnímat také jako hlavní kulturní centrum první republiky. Zde se tvořily teoretické základy pokrokové architektury i umění obecně. Praha třicátých let znamená pro Kotase pulsující město, v němž se zblízka potkává a konfrontuje se zásadními teoretickými i praktickými činy na poli avantgardní architektury. Rozmanitost architektonických přístupů a stylů jej zákonitě musela ovlivnit a odrazit se na charakteru jeho další tvorby. Je potřeba upozornit na velkou váhu památkové péče. Zpětně se zdá, že Kotasovu tíhnutí k neoklasicistnímu pojetí starobylá Praha svými památkovými nároky vyhovovala.

Dalším důležitým momentem při utváření si názoru na jeho dílo je přihlídnutí k okolnostem, za nichž Kotas pro tato velká města pracoval - zdali jako zaměstnanec stavebního úřadu, samostatně podnikající architekt s vlastním ateliérem, anebo jako „dvorní“ architekt významného podniku.

Výsledek mé diplomové práce by měl spočívat ve snaze přehledně vylíčit osobnost a dílo významného meziválečného architekta, který díky své slušnosti a nepodbízivosti upadl v zapomnění. Přesto, že Kotas nebyl

architektem pokrokových činů, v proměnách jeho díla během dvacátých a třicátých let se také zračí obecné vývojové tendence moderní meziválečné architektury. Pokusím se ozřejmit, zdali, a pokud ano, tak do jaké míry, se odlišná prostředí tří velkých měst nějakým způsobem (ne)projevila v povaze a stylových proměnách Kotasovy tvorby. Zajímavé bude sledovat také zpětnou vazbu tohoto procesu - jak hluboko zanechal on sám svou stopu ve tvářnosti oněch lokalit.

2. Kritika literatury a pramenů

2.1. Prameny

Prameny a literatura, které se vztahují k osobnosti akademického architekta Karla Kotase a jeho tvorbě, jsou velmi sporadické, neúplné a většinou je jejich obsah tentýž. Při vyhledávání informací, které souvisejí s Kotasem, se nejčastěji dočteme o jeho brněnských nebo ostravských realizacích.¹ Mezi často citované pražské realizace se řadí *Černý pivovar*. Další Kotasovo dílo zůstává ve starší literatuře opomenuto. Jen zřídka se setkáme s obsáhlejším výčtem jeho tvorby.² Stranou badatelského zájmu zůstává také hlubší a detailnější poznání tvůrcova osobního života.³ Kotas je v literatuře prezentován jako tvůrce bez osobních společenských a rodinných vazeb. Špatná dostupnost informací sehrála jistě velkou roli. Proto nalzáme pod jmenným heslem Kotas jen pár řádků, které citují pouze životní data, místo narození, studia, a omezily se v představení tvorby pouze na jednu stavbu.⁴

Materiály sloužící pro bližší seznámení s osobou Karla Kotase a jeho architektonickým dílem byly podklady různých podob. Tvoří je v podstatě tři skupiny; dobový tisk, současná a dobová uměnovědná literatura a archivní materiály. Nejdůležitějšími a směrodatnými byly archivní prameny, sloužící hlavně při určování autorství jednotlivých Kotasových realizací. Významné místo zaujímá dobový tisk⁵ a dobové fotografie. Nepostradatelnou součástí a cenným zdrojem pro následnou komparaci byly odborné uměnovědné studie, které začaly vycházet již po II. světové válce.

Podstatné informace a prameny pro výzkum Kotasova díla a jeho osobního života jsou roztrženy v mnoha archivních fondech. Důležitým zdrojem pro pražskou etapu Kotasovy tvorby by jistě byla architektova pozůstalost. Cenné materiály, které obsahovala⁶, byly uloženy v Národním technickém muzeu v Praze.⁷ Kotasova pozůstalost bohužel patří k menšině, z níž po povodni v roce 2002 nebylo prozatím v podstatě nic usušeno a

dezinfikováno. Zachráněna byla pouze jedna položka; třístránkový životopis z roku 1956, který pravděpodobně sloužil jako podklad pro žádost o důchod.

Počátečním zdrojem informací pro dílčí etapy Kotasovy práce a života byly archivy úřadů městských částí⁸ v Praze a Ostravě a zlomek architektovy pozůstalosti odkoupené Národní galerií⁹ z rukou Kotasova syna Jaroslava v roce 1992. Fond obsahuje desítky položek, zahrnujících dobové fotografie, architektonické plány a soutěžní návrhy. Materiály dokumentují Kotasovo tvůrčí období z let 1920-1940. Pro bližší poznání Kotasova života v Praze byl nepostradatelným zdrojem Archiv bezpečnostních složek.¹⁰ V Archivu bezpečnostních složek jsou zachovány dokumenty obsahující rodinnou korespondenci, fotografie a důvody pro sledování Kotasovy rodiny a jeho následné zrušení. Přes svou delikátnost jsou to vzácné informace osobního i profesního rázu a jako jediné nám přibližují a objasňují rodinné vztahy a charakter a povahu Karla Kotase. Spis byl veden se zřetelným záměrem objasnit Kotasovy vztahy a písemné kontakty s cizinou a cizinci¹¹, zjistit denní rodinný režim, zájmy a záliby, objasnit vlastnictví majetku, Kotasovu pověst a vztahy v místě bydliště a další zajímavé poznatky z hlediska Státní bezpečnosti.¹² Kotasova složka byla rozpracována pod záminkou podezření ze špionáže ve prospěch cizích rozvědek.¹³ Další materiály mající povahu osobního charakteru jsou uloženy v Národním archivu.¹⁴

Problematický je archivní výzkum v Brně. Studium brněnské meziválečné architektury a stejně tak poznání Kotasovy brněnské tvorby je omezeno rozsahem zachovaných materiálů. Archiv brněnského stavebního úřadu byl zničen během II. světové války. Materiály drobnějšího charakteru se nacházejí také ve sbírkách Muzea města Brna.¹⁵ Plánová dokumentace meziválečné architektury se nyní nachází již jen v archivu plánů a dokumentace Brněnských vodáren a kanalizací. Ta není ale zcela úplná. Ke Kotasově jménu zde najdeme jen několik exemplářů situační a plánové dokumentace.¹⁶

Výchozím zdrojem informací při určování autorství a vytváření přehledu Kotasovy tvorby na území města Ostravy byly fondy a sbírky Archivu města Ostravy a Archivu stavebního úřadu obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, z let 1923-1932. Fondy Nové registratury a Berní spisy zahrnují četné architektonické plány, soutěžní návrhy a úřední korespondenci se Stavebním úřadem Moravské Ostravy. Nalezneme zde také velké množství dobových fotografií a pohlednic. Spisy k soukromým ostravským stavbám, které nejsou součástí sbírek AMO, se nacházejí v Archivu stavebního úřadu obvodu Moravská Ostrava a Přívoz. Objekty, které mají poměrně četnou materiálovou základnu, jsou *Moravskoostravská spořitelna*, *Nová radnice*, obchodní dům *Brouk a Babka*, obchodní a nájemný dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà*. Příslušné dokumenty k jednotlivým úpravám a přestavbám, které byly vykonány na vyjmenovaných budovách v průběhu let, se nacházejí ve fondech a sbírkách Archivu města Ostravy a ve Stavebním úřadu obvod Moravská Ostrava a Přívoz. Zásluhou bohatého materiálu je i popis jmenovaných staveb v textu obsáhlejší. K ostatním stavbám je dokumentace neuspořádaná a sporadická. V přímé závislosti na jejím obsahu a množství vznikl i detailní popis ostatních Kotasových realizací.

2.2. Literatura

2.2.1 Dobová literatura

Jako bezprostřední odraz dobového stavebního dění a jako velmi cenný zdroj informací vnímáme texty, které byly publikovány ve dvacátých a třicátých letech 20. století. Vycházely většinou v časopisech, které měly pro českou meziválečnou architekturu stěžejní význam. Příspěvatelé těchto periodik se většinou rekrutovali z řad odborné architektonické veřejnosti. Různá umělecká sdružení a spolky vydávaly své časopisy. V nich byly uveřejňovány komentáře a interpretace jednotlivých architektonických

počinů, včetně plánové dokumentace, rozborů architektonických soutěží, nabídky pracovních míst a důležité odkazy na dobovou literaturu, včetně recenzí. Stavební kultura dvacátých a třicátých let dodnes udivuje bohatostí řešených architektonických témat. Je obdivuhodné, jak promyšlený byl systém organizace příprav jednotlivých realizací. Proces zahrnoval detailní přípravné práce, samotnou velmi rychlou realizaci a konečnou prezentaci v denním i odborném tisku.

Mladší žáci Jana Kotěry se soustředili kolem časopisu *Stavitel*. Z článků zde publikovaných je čitelné, že inklinovali ke vnímání úlohy architekta více v rovině výtvarné, umělecké.¹⁷ Tato převratná a tvůrčím chtěním prosycená doba si žádala odborný technický list, který reagoval na aktuální stavební otázky. Ten současně podpořil vznik *Sdružení stavební tvorby*.¹⁸ Druhým proudem v české architektonické tvorbě byla puristická linie, kterou ovlivňovaly Le Corbusierovy definice. Studie puristicky laděné vycházely v prvních ročnících časopisu *Stavba*¹⁹ (vydávána *Klubem architektů* v Praze). Tento časopis nezaujal nacionální postoj a naopak již od svého založení se snažil zprostředkovat dění v zahraničí.²⁰ Zaměření periodika významně ovlivnil Karel Teige požadavkem, aby architektura zachycovala sociální změny ve struktuře společnosti. Texty obou periodik propagovaly nové úsilí a ideje české architektury a objasňovaly její vývoj. Prestiž, na kterou v této dynamické době architekti a projektanti dosáhli, současně vypovídá o intelektuálním, duchovním i ekonomickém potenciálu tehdejší společnosti. Tyto dobové texty byly a dodnes jsou důležitou reflexí dění značně odlišných sociálních prostředí v Praze i v regionech mimo hlavní město. Mezi stěžejní časopisy se dále řadí *Měsíc*, *Horizont*, *Salon*, *Stavitel*, *Stavba*, *Styl*, *Architekt SIA*, *Architektonický obzor* nebo *Moderne Bauformen*.

Zdrojem poznání sociálních poměrů a situace v meziválečném Brně jsou také katalogy a informační brožury o *Výstavě soudobé kultury*, která

byla pořádána v roce 1928 na nově vystavěném výstavišti v Brně – Pisárnkách.²¹

K hodnotným zdrojům informací patří také zamyšlení samotného architekta Kotase nad jeho realizacemi „Vlastní obytný dům“²² nebo „Obchodní dům.“²³ Kotas v nich formuluje své myšlenky o účelné, technicky dokonale vybavené architektuře a neopomíjí ani hledisko estetické. Ve svých úvahách vyslovuje touhu stát se autorem přesně takových staveb.

Nejčastěji se Kotasovu dílu věnují komentáře Jaroslava B. Svrčka²⁴ a Wilhelma Bisoma²⁵, ty byly uveřejněny v časopisech *Horizont* a *Měsíc*. Jaroslav B. Svrček ve svých příspěvcích reflektuje novostavbu *Moravskoostravské spořitelny* s městskou knihovnou a obchodního domu *Brouk a Babka* v Moravské Ostravě. Kotase hodnotí jako „architekta novodobé mentality“.²⁶ Další dobový architekt a teoretik Wilhelm Bisom vnímá Kotase jako představitele nastupující avantgardní generace architektů.

2.2.2 Současná literatura

Odborná literatura, která by se po válce zabývala avantgardní architekturou, v podstatě neexistovala. Změna nastala až v sedmdesátých a osmdesátých letech. V těchto letech se meziválečná architektura propracovává na přední místa zájmu historiků architektury. První fundované analýzy vycházejí z pera Otakara Nového, Vladimíra Šlapety, Zdeňky Kudělkové, následně se přidávají kapacity jako jsou Rostislav Švácha, Jan Sedlák, Pavel Zatloukal, Jindřich Vybíral a mnoho dalších. Již v roce 1940 však vyšla kniha Jana Evangelisty Kouly, *Nová česká architektura a její vývoj ve XX. století*.²⁷ Autor se pokusil jako jeden z prvních analyzovat a reflektovat soudobou moderní architekturu.

Kvalitní zpracování Kotasovy tvorby by se neobešlo bez publikací zabývajících se meziválečnou architekturou v obecné a širší rovině. Přesto,

že většina uvedených odborníků dílo Karla Kotase znala a jeho tvůrčího ducha vnímala jako „*velice schopného*“, nikdy Kotasovi v literatuře nebyla věnována větší a detailnější pozornost.

Jako jedna z prvních předkládá ucelenější rozbor vývoje moderní architektury studie Rostislava Šváchy, *Od moderny k funkcionalismu. Proměny pražské architektury první poloviny dvacátého století*.²⁸ Řadí se mezi odbornou literaturu, která vyčerpávajícím způsobem dokumentuje pražskou architekturu první poloviny 20. století a současně částečně mapuje Kotasova pražská tvůrčí léta. Švácha Kotase vnímá jako tvůrce s invencí, který záměrně ve své tvorbě „*narušoval funkcionalistické konvence*“.²⁹ Nezanedbatelnou je také čtyřsvazková edice *Umělecké památky Prahy*.³⁰ Ta se stala přehledným odrazovým můstkem pro poznání pražského klimatu a Kotasových pražských realizací. V knize *Praha 1919-1940: Kapitoly o meziválečné architektuře*³¹ je Kotasovi věnováno několik odstavců a jeho dílo je podrobno podrobnějšímu uměnovědnému rozboru. V novější literatuře je Kotasovo jméno rozpracováno pravděpodobně jen v knize Jiřího Hilmery a Pavla Vlčka, *Encyklopedie architektů, stavebníků, zedníků a kameníků v Čechách*.³² Přehledně jsou tu uvedeny všechny pražské realizace, soutěžní projekty a užitečné odkazy na literaturu a archivní zdroje informací.

Pro seznámení se s brněnským obdobím Karla Kotase ve dvacátých a třicátých letech jsou zásadní pojednání z pera Zdeňka Kudělky či Jindřicha Chatrného. Například katalog výstavy *O nové Brno: Brněnská architektura 1919-1939*³³, se statí Lenky Kudělkové, nebo Kudělkova *Brněnská architektura 1919-1928* z roku 1970. Stěžejní pro poznání brněnské etapy a celkového postižení „*ducha doby*“ je *Stavební kniha 2003. Funkcionalismus na Moravě* od Vladimíra Šlapety, Františka Musila a Václava Jandáčka.³⁴ Její užitečnost tkví v podrobném přehledu architektonického dění dvacátých a třicátých let na Moravě, který je doplněn množstvím dobových fotografií. Obrazová příloha posloužila také jako konfrontační základ následné

komparace a zasazení Kotasovy tvorby do dobového stavebního dění na Moravě.

Sporadické informace o Kotasově působení v areálu lázní Teplice nad Bečvou se nacházejí snad jen ve dvou publikacích. Tou první je kniha Pavla Zatloukala, *Moravské lázně v proměnách dvou staletí*³⁵, která vyšla jako katalog ke stejnojmenné výstavě. V ní je otištěn i Kotasův soutěžní návrh na řešení centra v Luhačovicích. Další publikací, jež se zabývá Kotasovým působením v lázeňském areálu, je pojednání Tomáše Pospěcha, *Hranická architektura 1815-1948*. Kotas je zde vylíčen jako osobnost, jež se výrazným písmem zapsala do tváře lázeňského města. Vyzdvihován je hlavně jeho podíl na modernizaci lázeňského centra i jeho technického zázemí.

Vinou nedostatečného poznání Kotasovy tvorby jej mnoho odborníků vnímá jako okrajového či regionálního tvůrce meziválečného období. Průlom znamenala až kniha Jindřicha Vybírala. *Zrození velkoměsta: Architektura v obraze Moravské Ostravy 1890-1938*³⁶, která se stala výchozím bodem pro zpracování Kotasovy ostravské tvorby. Čtivě a přehledně mapuje architektonický vývoj nově expandující a rozvíjející se Ostravy na přelomu dvou staletí. Vybíral věnuje Kotasovu dílu celou jednu kapitolu. V ní rozebírá a analyzuje Kotasovy ostravské stavby a zařazuje je do obecnějších rovin. Zásluhou této publikace se zvětšilo povědomí o díle Karla Kotase. Vybíralova kniha nabízí orientační přehled všech autorových staveb. Vybíral vnímá Kotase jako neobjeveného a v podstatě nedoceneného architekta, který v Ostravě slibně zahájil svou architektonickou dráhu. Jeho dílo hodnotí jako reflexi a prolnutí klasicizujících a funkcionalistických zásad.³⁷

Zásadní pro vyjasnění a pochopení důvodů Kotasova přechodu z Brna do Ostravy se stala studie Pavla Šopáka *Koliba: Programy - text - korespondence*.³⁸ Kniha mapuje historii uměleckého spolku působícího v české kultuře mezi lety 1914-27. Objasněním umělecké inspirace a

společenských vazeb, jež panovaly mezi členy uměleckého spolku *Koliba* a ostatními umělci na Moravě³⁹, se z velké části vyjasní pohnutky mnohých Kotasových počinů.

Literatura, která je zde⁴⁰ uvedena, je v podstatě kompletním výčtem možných titulů, z nichž lze získat informace o Karlu Kotasovi. V ní je prezentován na bázi stručných a většinou obecných informací jako tvůrce jedné stavby.



Architekt Karel Kotas

3. Karel Kotas – outsider nebo fenomén?

Architekt Karel Kotas se narodil 20. ledna 1894 v Olomučanech, dělnické obci mezi Blanskem a Adamovem.⁴¹ Byl prvorozeným synem v rodině Karla Kotase, vrchního dílovedoucího v továrně *Breitfeld-Daněk* v Blansku.⁴² Manželé Adolfa⁴³ a Karel Kotasovi měli tři dcery a dva syny. Jedna dcerka zemřela již v mládí. Zbývající dvě emigrovaly po II. světové válce do Brazílie. Také Kotasův bratr Teodor odešel ve dvaceti letech natrvalo do Francie. O několik let později ve Francii založil velmi rozvětvenou rodinu. Druhý bratr Eduard žil v Olomučanech a živil se jako profesionální dekorátér známé olomučanské keramiky, která se vyráběla v továrně *Bratři Schützové*.⁴⁴ Nové technologické postupy a typy dekorativní keramiky zajistily Olomučanům slávu v širokém okolí. Je velice pravděpodobné, že mladého Kotase existence olomučanské keramiky ovlivnila a byla prvním podnětem pro zálibu v barevných keramických obkladech.⁴⁵ Ty se v pozdějších letech stanou charakteristickým znakem Kotasových staveb. K úvaze se nabízí také inspirace bratrovou tvorbou. V rovině hypotéz setrvává myšlenka na samotné Kotasovy návrhy pro výzdobu olomučanské keramiky.

Národní školu navštěvoval Karel Kotas v Olomučanech, měšťanskou školu vychodil v Blansku. Svá odborná studia zahájil roku 1908 v Brně na Vyšší průmyslové škole stavitelské. Maturitní zkoušku úspěšně vykonal v roce 1913. Záhy po absolutoriu odešel na praxi do Vídně. Zde si našel zaměstnání v ateliéru architekta Františka Krásného, kde působil jako kreslič různých projektů až do října 1914, kdy musel narukovat do vojenské služby. Čtyři měsíce po vypuknutí I. světové války odchází jako dělostřelecký důstojník 58. pluku rakouské armády bojovat na východní a později na italskou frontu. Získává hodnost kapitána.⁴⁶

Ještě během vojenské služby se ve Vídni zapsal na *Akademii výtvarných umění*.⁴⁷ Svá studijní léta na vídeňské Akademii započal Karel

Kotas u Leopolda Bauera, ale studoval zde jen velmi krátce, mezi lety 1917-1918.⁴⁸ Z fronty se vrátil v listopadu roku 1918. Po skončení I. světové války odešel z Vídně do Prahy. Do října roku 1919 ještě sloužil v československé armádě.

Z vojenské služby nastoupil rovnou na pražskou Akademii výtvarných umění. Studia na pražské Akademii zakončil v roce 1921 jako jeden z posledních žáků mistrovské třídy profesora Jana Kotěry.⁴⁹ On sám se v autobiografii uvádí jako absolvent Akademie se specializací na stavby pozemní a průmyslové.⁵⁰ Ve skutečnosti jeho jméno v seznamu absolventů AVU není.⁵¹ S velkou pravděpodobností neexistuje ani jeho absolventské vysvědčení.⁵²

Na horizontu Kotěrovy mistrovské třídy se prolínala řada různorodých inspirací a novátorských myšlenek. Výsledek Kotasova studentského úsilí byl reprodukován současně s Krejcarovou pražskou velkotržnicí⁵³ [1] v časopise *Styl*.⁵⁴ Úkoly a studentské práce, kterým se Kotas věnoval na Akademii, se výrazně odlišovaly třeba od tvarosloví Krejcarových velkoměstských výškových architektur.⁵⁵ V projektu datovaném rokem 1920, jež zůstal jen ve stádiu návrhu, rozpracoval svou představu přímořského lázeňského objektu na jadranském Lapadu, který by se tyčil nad mořskou hladinou a vytvořil tak dojem dynamického přístavu.[2] Obdélníková budova je ukončena po stranách předstupujícími rizality. Pravý rizalit je protažen v trakt ústící v rampu, která je zakončena vyhlídkovou terasou přímo nad mořskou hladinou a vyznívá jako maják. Lázně nenesou charakteristické znaky Kotasovy vyzrálější tvorby. Budova, členěna rytmem pilířů, oken a lodžii, stojí v opozici k okolnímu zvlněnému terénu Lapadské zátoky a odkazuje na lekci Kotěrovu. Tu dokládá také Kotasův nekrolog uveřejněný ve druhém ročníku *Salonu*, v němž se architekt programově hlásí k dílu Jana Kotěry.⁵⁶

První, a ještě v průběhu studia na Akademii uveřejněný Kotasův návrh pochází již z roku 1920. Projekt na horskou turistickou boudu u Petrovky za

Vřeteným mlýnem v Krkonoších⁵⁷ [3] nepopírá odkaz Kotěrovy školy, přesto je výsledný dojem neobvykle prostý. Kotas byl veden snahou vytvořit „stavbu, která by vnitřním uspořádáním vyhovovala jednoduchým, ale oprávněným požadavkům turistů a která by zevní úpravou vzdorovala všem vlivům drsného horského podnebí a přitom by působila v rámci přírody nevtíravě.“⁵⁸ Centrální budova byla v přízemí rozdělena na část provozní a stravovací, patro zůstalo vyhrazeno pouze obytným místnostem. Hlavní budovu rozvinul autor dvěma kolmými křídly hospodářských budov. Tím vznikl dvůr, který byl ještě uzavřen vstupními dvoukřídlými vraty. Pavel Šopák upozornil na souvislost tohoto raného návrhu s Fuchsovými horskými boudami.⁵⁹ Kotas ale neusiloval o stavbu, která by svou siluetou čněla nad okolními stráněmi a kopci a zdálky vítala turisty otevřenou náručí. Užitím režného kamenného zdiva a nízké valbené střechy vytvořil horskou chatu evokující středověké uzavřené usedlosti.⁶⁰

Již během studií se Kotas zúčastňoval architektonických soutěží, z nichž si mnohokrát odnesl různá uznání a ceny. Ohodnocení nejvyšší získal roku 1921 v soutěži na sokolovnu pro Hradec Králové. Ta měla stát hned vedle Kotěrova muzea z let 1909-1913.

Také účast na veřejné soutěži na projekt Domu umění v Brně-Lužánkách v roce 1921 zaujímá významné místo v tvorbě mladého Karla Kotase. V dějinách meziválečné architektury je tato soutěž vnímána jako důležitá. Jistě proto, že se zde objevilo několik „silných individualit“⁶¹, jež předložily v otázce architektury nové svěbytné přístupy. Soutěž se těšila velkému zájmu odborné veřejnosti. Sešlo se zde devatenáct soutěžních návrhů. Cenu nejvyšší si odnesl Otakar Novotný za projekt s názvem *Tři štítky*. Na druhém místě skončili architekti Jaroslav Kabeš s heslem *Prometheus*. Kotasův návrh *Za Alešem*⁶² porota ocenila třetí cenou.⁶³

V prvních poválečných letech byla v uměleckých kruzích často diskutovanou otázkou slovanství. Stala se hlavním požadavkem architektury, spolu s kvalitním, rychlým a nenákladným provedením stavby. Patrná byla

na všech architektonických úkolech. Zájem této problematice věnovala i tištěná média *Stavitel* nebo *Styl*. Ve stejném roce časopis *Stavitel* vyhlásil soutěž na malý vzorový hospodářský statek. Soutěž *Stavitele* pod názvem *Selský dům* obesílá Kotas svým návrhem *Podkova v trojúhelníku*. Kotasova představa o řešení úkolu se jeví jako analogie soutěžního návrhu horské boudy u Petrovky za Vřeteným mlýnem v Krkonoších. Vyšel z tradičního uzavřeného stavení, které svou pravidelnou dispozicí utvářenou oddělenými trakty obytné a hospodářské funkce obkresluje zrcadlově položená písmena L a tím uzavírá hospodářský dvůr. Prostý lidový dům je ozvláštněn štítem utvářeným trojúhelníky. Ty Kotas přepažil neobvykle příčně umístěnými laťkami, jejichž jednoduitost narušil okénkem. Za svůj návrh Kotas získal třetí cenu.⁶⁴ [4]

Soutěž se těšila velkému zájmu, své návrhy zaslalo 91 účastníků.⁶⁵ Hlavními členy poroty byli Jan Kotěra, Theodor Petřík a Josef Plečnik. Soutěž měla přispět k typizaci venkovského obydlí, zemědělské (selské) usedlosti, která by dobře splňovala svou funkci a současně by si uchovala typický ráz českého selského stavení. Dobové recenze soutěže kladně hodnotily skutečnost, že se zúčastnění ve snaze nalézt národní tradici nepokoušeli napodobovat znaky historické slohové dekorace, jako se to dělo v 19. století. Výstava pořádaná po skončení soutěže prezentovala řadu různorodých řešení. Jak napsal Pavel Šopák: „*Černého energetické tahy a diagonální směry připomněly předválečný kubismus, Kotas důsledně recipoval lidové předlohy, Roškot se stavitelem V. Bůžkem přišel s monumentální kompozicí valbových střech...*“⁶⁶

Z přelomu let 1921-1922 pochází další soutěžní návrh na umístění lékařské fakulty Masarykovy univerzity na Žlutém kopci v Brně. Do soutěže, která se řadí mezi první významnější urbanistické soutěže na území *Velkého Brna*, přišlo jen šest návrhů. Porota se rozhodla první cenu neudělit a místo toho udělit dvě druhé ceny za návrhy *Volga* Jaroslava Grunta a *Pax* Adolfa Liebschera.⁶⁷ Ostatní návrhy porota doporučila Ministerstvu

veřejných prací zakoupit. Je tedy pravděpodobné, že jeden z odkoupených návrhů (L.P. 2022, *Jediná hmota*) byl Kotasův. Jeho název ale není znám.

Po ukončení studií na pražské Akademii zůstává Kotas v Praze jen krátce. Počátkem roku 1922 odchází do Brna. Ještě před odchodem z Prahy vstupuje, stejně jako mnoho spolužáků z generace mladých akademiků, do *Sdružení stavební tvorby*.⁶⁸ Z hlavního města odchází podobně jako řada jeho současníků⁶⁹ studujících v Praze nebo ve Vídni.

3.1. Brněnský prolog

Po vzniku samostatného československého státu se Brno stalo městem, jehož politické, hospodářské a kulturní ambice vyvolaly velkou stavební aktivitu. Brno bylo do této chvíle vnímáno spíš jako „předměstí“ Vídně. Období první republiky mělo pro formování hlavního zemského města Moravy zcela určující význam. Město se rozrostlo zákonem č. 213 Sb. ze dne 16. dubna 1919 o 23 nových obcích (sousedních katastrálních obcích majících předměstský ráz a často s Brnem tvořících souvislý komplex domů). Velká dvounárodnostní metropole se stala druhým největším městem mladé republiky. V novém státě město získalo relativně lepší postavení, vzrostl počet českého obyvatelstva a rozvoj hospodářského a společenského života podporoval vzrůstající se stavební činnost. Tento nárůst vyvolal potřebu nového regulačního plánu⁷⁰, který by začlenil nově vzniklé periferie do městské struktury a dal by „*tomuto mocně proudícímu vzrůstu jednotný směr, takže se Brno vyvine v důstojný pendant k hlavnímu městu Praze.*“⁷¹

Architektonické i urbanistické dění v poválečném Brně bylo do značné míry nastartováno vydáním zákona o podpoře stavebního ruchu z roku 1921. Růst města provázela palčivá otázka bydlení pro početnou skupinu nově migrujících obyvatel. Ruku v ruce s novým regulačním plánem šla také potřeba dostatečné ubytovací kapacity pro všechny sociální skupiny obyvatelstva a zvýšení bytového standardu. Brno, jakožto přirozené centrum

republiky, se stalo sídlem mnoha nových úřadů a škol. Pro úřady byly nezbytné nové budovy a pro jejich personál byla potřeba bytů.

Na kvalitu nové architektury příznivě působila tendence vymanit Brno z provincialismu a vytvořit z něj druhé, Praze rovnocenné kulturní centrum. Snaha Brna oprostít se od orientace na Vídeň a od vlivu vídeňských architektů, který byl určující až do I. světové války i v prvních letech po jejím skončení⁷², vedla k tomu, že vzhled nájemních a rodinných domů v poválečném Brně vystihovalo úsilí o „čisté“ fasády bez dekoru. K tvarové jednoduchosti přispívala také poválečná ekonomická situace. Architekti, usilující o tvorbu v duchu avantgardních tendencí, našli svou tvůrčí orientaci v konstruktivismu a funkcionalismu, který vyhovoval i potřebám města. Pravděpodobně zásluhou nedostatečné ryze české architektonické tradice se mladí brněnští architekti vymanili z vídeňského odkazu a stavební rozkvět, teď již zcela určovaný novými pokrokovými evropskými trendy, učinil z Brna jedno z předních center funkcionalistické architektury.

Vůdčí osobností příklonu k moderní architektuře se stal Jindřich Kumpošt (1891-1968). Do služeb města Brna na pozici prvního hlavního architekta nastoupil v roce 1920. Jeho zásluhou do moravské metropole přicházejí další architekti, kteří jsou většinou vyškolení vídeňskou nebo pražskou akademií. Pozvání přesídlit do hlavního města Moravy přijal také Bohuslav Fuchs. Ten se tady natrvalo usadil v roce 1923. Hned od počátku zaujal vůdčí postavení mezi brněnskými architekty. Přichází s novým pohledem na tvárnost hmoty, která přestává být *„jen pouhou dekorací průčelí, ale především dynamickým vyjádřením vnitřního obsahu stavby.“*⁷³

Nezapomínalo se ani na české školství. V plánu bylo také vybudování akademické čtvrti a areálu Masarykovy univerzity. Město, které bylo prosyceno směsí architektonických programů a intenzivní tvůrčí atmosférou, přilákalo i mladého Kotase.⁷⁴ V Brně či v

nedalekých Boskovicích poznává Kotas svou budoucí ženou Jaroslavu, rozenou Budínskou.⁷⁵ Kotasovi měli dvě děti, syna Jaroslava a dceru Věru.⁷⁶

Kotas v Brně pracoval na pozici projektanta při městském stavebním úřadu a poté v kanceláři pro výstavbu Masarykovy univerzity. Svými návrhy tehdy obeslal řadu architektonických soutěží, které měly zásadním způsobem změnit stávající tvář města.

Těsně před odchodem z Prahy, na přelomu let 1920-1921, po soutěžním návrhu na umístění Lékařské fakulty Masarykovy univerzity na Žlutém kopci, rozpracoval Kotas také studie pro Ústav soudního lékařství⁷⁷ a Ústav analytické chemie⁷⁸ v Brně. V roce 1923, společně s architektem Vladimírem Škárrou, vytvořil soutěžní návrh na zastavovací plán *Akademické čtvrti na Kraví hoře*, včetně regulace jejího okolí.⁷⁹ O rok později, návrhem, který zpracoval společně s architektem Jaroslavem Gruntem, obeslal soutěž na výstavbu *Stálého výstaviště* v Brně-Pisárkách.

3.1.1 Koliba

Vydání spolkového zákona 15. listopadu 1867 znamenalo počátek rozvoje kulturních spolků na Moravě. Vzrůstající umělecká i kulturní aktivita meziválečného Brna se formovala do organizované podoby, vytvořil se spolkový život. V Brně byla založena odbočka pražského *Klubu architektů* a *Devětsilu*, *Klub přátel umění* a *Skupina umělců výtvarných*, v níž se sdružovala většina avantgardních brněnských architektů. V kulturním životě města se velmi výrazně odrazila výstavní činnost spolků, přednášky, časopisy vedené na mezinárodní úrovni i pracovní kontakty s předními osobnostmi evropské avantgardy. Intenzivní kulturně-společenský život s mezinárodní účastí učinil z Brna středisko moderní architektury. Mezi nejvýznamnější moravské umělecké spolky první čtvrtiny 20. století patřily například *Klub přátel umění* (1900-1919), *Moravské kolo spisovatelů* (1912-1949), *Literární skupina* (1921-1929), *Brněnský Devětsil* (1923-1924) či *Koliba* (1914-1922).

Kotas se již během studií v Praze, díky členství ve *Sdružení stavební tvorby*,⁸⁰ zapojil do aktivního společenského a kulturního života. Po přestěhování do moravské metropole roku 1921 jeho aktivita nepolevuje, architekt vstupuje mezi členy *Koliby, obce umělecké tvorby*.⁸¹ Celková doba trvání *Koliby* je v porovnání s některými uměleckými spolky nepoměrně kratší, ale její umělecký či duchovní význam nelze opomenout, už proto, že její působení se vztahuje k několika moravským městům.⁸²

Příčiny vzniku *Koliby* jsou několikeré. Sešli se v ní umělci, kteří měli společnou lásku k Moravě a averzi k Praze. Praha jim neumožňovala, vinou centralismu, prosadit se v plné šíři a bez boje. Tématem zanícených diskuzí byl často vztah Prahy k originálním „východním“ umělcům a poměr Prahy k Moravě. *Koliba* dokládá obrodné tendence „moravského“ umění a myšlenky moravanství, slovanství, v letech předválečných i poválečných. V uměleckém směřování členů spolku⁸³ hrálo důležitou roli dobové vlastenectví, opozice vůči centralizující Praze a také obdiv a vztah k slovanskému Východu a slovanskému mýtu. Ideje *Koliby* spočívaly ve vytvoření „obce“ umělců, spolupracovníků, kteří by společně tvořili v kolektivním duchu ve všech odvětvích umělecké tvorby i uměleckého řemesla. Zakládající stanovy jasně deklarují cíle a prostředky Kolibanů, kterýmiž byla účast na všech důležitých národních stavebních podnicích, při zakládání divadel, muzeí, galerií a také veřejných učilišť s uměleckoprůmyslovými dílnami, živnost nakladatelská, organizátorská, prodejní...⁸⁴

První výstava se konala již roku 1914 ve Frenštátě pod Radhoštěm. Téměř všechny⁸⁵ vystavované obrazy, sochy, architektonické návrhy a knižní publikace rozvíjely „kolibanské“ ústřední téma, lidovou tradici a regionální náměty. Druhá výstava se uskutečnila v březnu roku 1920 v brněnském Domě umělců. O rok později začal vycházet jako samostatné periodikum časopis *Kněhyně*. V červnu 1921 proběhla další výstava pod názvem *Vzplanutí východu*, jež byla zaměřena hlavně na architekturu. O

necelý rok později se spolek postupně rozpadá. Poslední záznam z valné hromady je datován 5. března 1922.⁸⁶

Úsilí členů mělo široký umělecký záběr. Přesto architektura vynikala nad ostatními uměleckými odvětvími. Kolibané se museli nepochybně vyrovnat se stylovou rozmanitostí let dvacátých. Touha po vlastním regionálním tvarosloví a stylových odlišnostech byla samozřejmě také součástí kolibanského architektonického chtění, ale nebyla vždy nejdůležitější. „*Architektura Koliby ovšem netkví pouze ve vizualitě, nýbrž také v sociabilitě.*“⁸⁷ Pavel Šopák staví do protikladu vztah k architektuře a potencionální klientele u dvou členů *Koliby*, architektů Čenka Vořecha a Karla Kotase. První je pro něj „čistou“ duší nevyužívající chudších zákazníků regionálních městeček ke svému prospěchu. Jak uvádí, příčinou Vořechova vstupu do *Koliby* byla mimo jiné touha dostat se k centru poznání slovanské kultury a vytvoření „*kulturotvorné hodnoty architektonického díla.*“⁸⁸ Onu touhu Šopák nenachází u mladého Kotase, kterého vnímá jako příklad architekta, u něhož podnětem ke vstupu byly převažující prestižní motivy. Jako jeden z důvodů členství mnoha architektů v *Kolibě* uvádí snahu získat dominantní postavení na moravské architektonické scéně a z něj plynoucí ekonomický profit.⁸⁹ Další důležitou kapitolou architektonické *Koliby* byla úvaha o založení vlastní školy architektury.⁹⁰

Domnívám se, že soud o Kotasovi nemůže být tak jednoznačný. O Kotasových pohnutkách, které mohly předcházet jeho členství v *Kolibě*, nevíme nic. Aniž bych chtěla Kotasův charakter idealizovat, přesto si myslím, že se Kolibanem stal také pro své slovanské přesvědčení, pro svůj vztah k rodnému kraji a touze veřejně projevit svůj postoj. Nemohl přece dopředu předvídat, že se mu roku 1925 naskytne možnost vést novostavbu *Nové radnice* v Moravské Ostravě.

V roce 1922 se architekt stal také členem *Skupiny výtvarných umělců* v Brně a své návrhy prezentuje na výstavě se stejným názvem.⁹¹ Výstavy se

zúčastnili i jiní bývalí členové Koliby (František Foltýn, Josef Kubíček, František Gahura).

Na přelomu let 1922-1923 se Kotas alespoň svou tvorbou vrací do rodného kraje. Pro město Blansko navrhl sokolovnu.⁹² Sportovní stánek sokolské obce byl počátkem roku 2002 zasažen požárem a brzy poté v tichosti srovnán se zemí.

3.1.2 „Velkoměsto“

Vzhled Brna formovaly během 20. století nejen různé urbanistické teorie a koncepce osídlování, ale především dějinné události. Razantní procitnutí ze stabilního 19. století přinesla I. světová válka. Obyvatelé i město se z válečných traumat rychle vzpamatovali a tak se první poválečná léta odehrávají ve znamení hospodářského a kulturního rozkvětu. Obdobně dramaticky se vyvíjely četné urbanistické studie. Mladí avantgardní architekti a urbanisté se cíleně distancovali od tradic 19. století. Urbanistický vývoj se pak brzy přenesl z teorie do praxe nově přetvářené struktury měst. Poválečné Brno se muselo vypořádat s urbanizací a s ní spojenou migrací obyvatelstva.

Během působení na městském stavebním úřadu města Brna se mladému architektovi naskytla možnost, zabývat se aktuálními otázkami sociálního bydlení. Společně s generací začínajících architektů (Bohuslavem Fuchsem, Jindřichem Kumpoštem, Valentinem Hrdličkou) v městské stavební kanceláři rozpracoval téma výstavby městských rodinných domků pro sociálně slabší vrstvy obyvatelstva.⁹³

V nových popřevratových poměrech po roce 1918 se projeví dva stěžejní architektonické úkoly. První z nich měl řešit architekturu reprezentující mladý ambiciózní stát s jeho nově zakládanými úřady a institucemi. Druhý úkol měl vyřešit v mnoha ohledech ožehavější a na rychlost provedení náročnější otázku krizového nedostatku kapacity bytů. V roce 1919 chybělo v Brně přes 2000 bytů⁹⁴. Vážná krize v otázce bytové

výstavby, časová tíseň a po válce omezené finanční prostředky stavebníků i města zapříčinily změnu základního stavebního materiálu. Kamenné nebo častěji užívané cihelné zdivo mnohdy nahrazovalo levnější dřevo. Zákon o podpoře stavebního ruchu z roku 1921, který umožňoval řadu podpor a výhod, nepochybně umocnil zájem o výstavbu rodinných domů a domků.

Výstavba nově ovládaná městskou samosprávou neprobíhala na rozdíl od předchozích let již tak živelně jako dříve. Městská stavební kancelář mezi lety 1922-1923 vyprojektovala sérii návrhů rodinných domků. Kladný vztah města k rodinné výstavbě měl pozitivní dopad i na urbanistický vývoj dílčích brněnských čtvrtí, včetně zavedení nejn nutnějších hygienických zařízení; stok nebo vodovodů. Východiskem z bytové nouze ale nemohly být jen státní subvence a výstavba činžovních domů. Také proto, že jejich stavba vyžadovala výrazně větší finanční investice, než byly náklady investované do výstavby rodinných domků. Další variantou se stala výstavba rodinných přízemních či jednopatrových domků, které umožňovaly využití lehčího a levnějšího stavebního materiálu. Ten se mnohdy nacházel přímo v dosahu staveniště.⁹⁵

3.1.3 Maloměřická kolonie - zahradní město?

Zajímavou aplikaci urbanistických principů zahradního města spatřujeme v souboru rodinných domků pro brněnskou čtvrť Maloměřice (1923-1924). [5,6] Myšlenka zahradních měst v novém pojetí byla poměrně čerstvá (zrodila se na přelomu 19. a 20. století v Anglii) a zaznamenala velký ohlas v mnoha zemích. Stále nabízela nové variace svého uplatnění.⁹⁶ Cílem těchto myšlenek bylo čelit koncentraci a přelidnění měst vytvořením nového města, které by slučovalo výhody městského a venkovského bydlení. Tuto myšlenku předložil a rozpracoval Londýňan Ebenezer Howard roku 1898 v knize *Zitřek*. Zahradní město bylo v jeho představách ekonomicky samostatným celkem, obklopeným pásem zemědělské půdy a omezeným co do rozlohy i počtu obyvatel. Howardova kniha měla velký

ohlas. Záhy po jejím vydání vzniklo hnutí za výstavbu zahradních měst, které se rozšířilo do Evropy i Spojených států.

Východiska teorie zahradních měst by se dala zjednodušeně shrnout do čtyř bodů. Aktuálním i platným pro území Brna se stal první bod věnující se otázce nejvhodnějšího růstu města, jež by se neodehrával na úkor měst menších a venkova. Druhým znakem zahradních měst je jejich obklopení zelenými pásy, které zlepšují životní podmínky obyvatel a současně omezují nekontrolovatelný růst města. Situování zahradních měst za hranice velkoměst na izolovaná místa vystihuje obsah třetího ze čtyř bodů. Posledním výrazným prvkem zahradních měst se stala nízká zástavba individuálních nebo řadových rodinných domků se zahradami. Ústřední myšlenkou bylo vybudování města, které bude prorůstáno zelení a zahradami a nabídne alternativu k velkoměstům. Harmonie zahradního města vznikne odstraněním a následným vyvážením pozitiv i negativ města a venkova. Do českých zemí pronikla teorie zahradního města rovnou z Anglie (Baillie-Scott) a také z Německa (Muthesius). Idea se u našich urbanistů setkala s velkým úspěchem a ohlasem.⁹⁷ Vznikala sídliště (např. Kotěrova dělnická kolonie v Lounech, 1909-1919) stavěná podle zásad o omezené velikosti města a počtu obyvatel, vlastnictví půdy a bohatého uplatnění zeleně, ale ani jedno není postaveno přesně podle architektonických představ Howardových. Mnohdy byly myšlenky zahradního města redukovány na výstavbu předměstské vilové čtvrti.

Obdobně vyrostly domky Kotasovy maloměřické kolonie na dosud nezastavěných pozemcích na východním břehu řeky Svitavy. Měly tedy významné urbanistické aspirace. [7] Ekonomické důvody, které hrávaly roli hlavního hybatele při výběru stavebního materiálu (dřeva), v této situaci nesehrály významnou úlohu. Přesto, že Kotas ve svém prvním realizovaném projektu pro Brno vyšel z požadavků laciného sociálního bydlení, nevyužil levnějšího dřeva a svou inspiraci zahradním městem podtrhl užitím rezného zdiva. [8] Výsledkem spolupráce s Bohuslavem Fuchsem je soustava čtyř

bloků přízemních podlouhlých řadových domků z režného zdiva a dvou skupin dvojdomků s malou předzahrádkou. [9] Celkem bylo postaveno 30 domků lišících se vnitřními dispozicemi a pořizovací cenou, tak, aby oslovily co nejširší sociální spektrum potenciálních zájemců.

Kotas pro maloměřickou kolonii rozpracoval dva typy malometrážních řadových domků.⁹⁸ Typ „A“ a „B“ si v dispozici uchovaly motiv protaženého obdélného půdorysu. [10,11] Ten je zcela přehledný a jednoduchý. O jediné rozrušení monotónní hmoty se postaraly různé variace vstupních prostor. Vnitřní rozložení není také nijak složité. Kotas vypracoval čistě utilitární bydlení, ve kterém se prolíná pouze obytná (spací) část s obytnou kuchyní. Minimální využití dělicích příček nebo dveří zajistilo prostoru velkou variabilitu a pocit vzdušnosti a současně řešilo přiměřené uspořádání univerzálního prostoru obytného pokoje. Nevýrazná jednotvárnost, které Kotas docílil užitím režného zdiva doplněného střešní pálenou krytinou, je ozvláštňena pouze sledem vikýřů, které jsou kryté šikmou pultovou stříškou. Pravidelný půdorys zajistil variabilitu pro zastavovací koncepci a lokaci jednotlivých domků kolonie.⁹⁹ Typ „A“ měl vstup z předzahrádky, do typu „B“ se vcházelo z boku domu.

Kotasovo autorství je doloženo u všech domků v kolonii. Podle jeho návrhu byly vystavěny bloky čtyřdomků a šestidomků, které vznikly různorodým sestavením typu „B“ a „A“. Soubor rodinných štítových dvojdomků pravděpodobně vznikl spoluprací Kotase s Bohuslavem Fuchsem.¹⁰⁰ Fuchs využil a rozpracoval Kotasův půdorysný typ „L“. [12] Pracoval s hladkým průčelím, které narušila pouze asymetricky umístěná okna. Z hlediska jednoduchosti konstrukce a materiálové úspory se dvojdomek na počátku dvacátých let pokládal za velmi hospodárný.¹⁰¹

Kotasovo pojetí levného bydlení jako by se cíleně distancovalo od Fuchsových návrhů. Střízlivý, až puristický vzhled, umocněný režným zdivem, silně připomíná lekci holandské architektury.¹⁰² *Styl* otiskl ukázky soudobé holandské architektury (dělnickou kolonii od Willema M. Dudoka

v Hilversumu a současně výrazně profilované domky Pieta Kramera a C. J. Blawa)¹⁰³, ty se tak přímo konfrontovaly s Kotasovou maloměřickou kolonií a ukázaly, že přes zjevnou snahu po ekonomické výstavbě nemusí být výsledný vzhled tak střídavý. [13,14]

Programová odchylka od tradice, uplatnění odlišných estetických stanovisek, měřítek a materiálů, taktéž souvisí s koncepcí plánované výstavby města Brna. Formu a tvarosloví zmíněných domků je možno primárně chápat jako odklon od Kotěrova školení a od pražského architektonického dění.¹⁰⁴ Nabízí se také inspirace lidovou architekturou, která do této chvíle zaměstnávala Kotasovy úvahy nejméně dvakrát. Jak píše Pavel Šopák, Kotas tehdy přemýšlel o architektuře, „...*jež by nebyla poplatná ani art déco, ani rondokokubismu, ani holandské architektuře, a kořenila by v samotné lidové inspiraci, převzaté příliš doslova.*“¹⁰⁵

3.1.4 Obytný nájemní dům

Po I. světové válce zasáhla většinu evropských zemí bytová krize. Stagnace stavebního podnikání během válečných let způsobila, že nevznikl dostatečný počet nových obytných domů. Ty byly nutné pro vyvážení poptávky a nabídky na bytovém trhu. Deficit se projevil po válce v Praze i v dalších větších městech. V poválečném Brně se stal dalším diskutovaným stavebním typem obytný nájemní dům.

Typ činžovního domu měl v Brně dlouho tradici a opět odkazoval na Vídeň. Poválečná výstavba převzala kladné i záporné vlastnosti nájemního domu 19. století. Příčinou špatného stavu v oblasti tohoto typu bydlení byl fakt, že hlavním podnětem pro stavbu nájemných domů byla soukromá spekulace. Výstavbu činžovních domů často ovlivňovala ziskuchtivost stavebníků. Ti usilovali o největší finanční výnosy za nejmenší možné náklady.

V dispozici domu se to konkrétně projevilo hlubokou zástavbou, řazením místností za sebou do tří a více traktů. Jako vedlejší efekt působily

špatně osvětlené a větrané místnosti. Honba za vyššími výnosy vedla ke zřizování nezdravých suterénních bytů. Tyto nedostatky skrývala tenká slupka dekorativní fasády, jejíž povahu obvykle vymezovala blízkost Vídně a móda v ní panující. Oblibu si získal typ rohového domu, který umožňoval zvýšený počet bytů směrem do ulice; ty se staly lukrativnějšími než byty do dvora. Na hodnotu bytové jednotky měla velký vliv její dostupnost a umístění vzhledem k dopravním tepnám a centru města, protože přízemní parter se mohl použít k obchodním účelům, což vedlo k vyššímu zisku. Nepřehlednou organizaci vnitřních prostor u tohoto typu domu zapříčinilo jeho nestejněměrné půdorysné rozvržení.

Nájemný dům se nevnímal jako nástroj bytové péče, tedy sociálně prospěšný program, nýbrž jako prostředek k bezpečnému uložení kapitálu a současně jako cesta k rychlému a relativně snadnému zisku. Na tuto formu bydlení byla odkázána převážná většina obyvatel migrujících z venkova do města. Bydlení se stalo předmětem obchodu a zákonitostmi odchodu se také řídilo. Neradostné bytové poměry si žádaly reformní řešení. Všichni si uvědomovali, že vzniklou situaci nemůže vyřešit jen výstavba rodinných domů a teorie zahradních měst. Situace se začala zlepšovat hlavně zásluhou zákona o podpoře stavebního ruchu z roku 1921. Zákon mimo subvence a jiné výhody pro stavebníky umožnil založení nových bytových družstev a stavební aktivitu městských obcí, čímž se vytvořila efektivní protiváha soukromého podnikání. Odstraněním obchodního výdělečného přístupu vznikla teprve příležitost k aplikaci nových myšlenek na poli nájemného bydlení.

Vývoj „nového“ nájemního domu byl v porovnání s výstavbou rodinných domů složitější. Reformu přinesl teprve silící vliv vídeňské Wagnerovy školy. Změna se projevila nejprve na podobě průčelí, odkud je odstraněn dekorativní detail a fasáda tak dostává jednodušší vzhled. Poté se reformuje dispoziční řešení se základními požadavky: přímé osvětlení, větší okna, přímé větrání všech místností a splnění požadavků

hygieny - vlastní koupelna, kloset. Přetrvávající silná vazba na Vídeň a její činžovní domy, které v Brně stavěli nevýznamní architekti, situaci taktéž komplikovala. Absence teoretické platformy a osobnosti, která by se věnovala otázce „kolektivního“ bydlení, situaci rovněž příliš neusnadnila.¹⁰⁶

Ke konci roku 1924 dostává Kotas možnost podílet se na výstavbě činžovních domů, stavěných městem, státem nebo bytovými družstvy. Výstavba státního nájemního domu na rohu Sokolské a Tučkovy ulice spadá do období postupných změn v koncepci výstavby tohoto typu obydlí. Vývoj mnohabytového typu domu přerušil začátek světové války.

V prvních letech po válce se stavělo jen málo. Stavební ruch se zaměřil na jiný typ. Na místo bytových domů vstupují do centra zájmu architektonické tvorby malé rodinné domky. Trend malých rodinných domků byl zesilován i státní podporou stavebního ruchu, která měla odstranit bytovou nouzi. Záhy se projevila nehospodárnost tohoto řešení - vysoké náklady na úpravu okolí rozlehlých a poměrně řídko obydlených čtvrtí. Praktické výsledky tohoto trendu bydlení přivedly architektky zpět k otázce „*kolektivního bydlení ve formě moderního velkoměsta v zahradách.*“¹⁰⁷

Pokrokové půdorysné řešení domu i jednotlivých bytů přinesly projekty dvou nájemních domů na Nerudově ulici (1921-1922) od Jindřicha Kumpošta. [15] Ty se staly na dlouhou dobu vzorovým typem pro další řešení také proto, že jako jedny z prvních řešily potřeby bydlení středních tříd obyvatelstva. Šlo o příjemné bydlení blízko výhodám bydlení rodinného. Stejně závažnými se staly Kumpoštovy návrhy „nejmenšího“ bytu pro nejchudší vrstvy obyvatel. Řešení této úlohy představovalo v časných dvacátých letech v naší architektonické produkci výjimečný počín. Čin měl velký význam i ze sociálního hlediska, neboť na obyvatele na hraně existenčního minima meziválečná stavební produkce pamatovala až po roce 1930. Prototyp řešení prezentoval městský nájemní dům, který Kumpošt realizoval na ulici Celní (1922-1923).¹⁰⁸ [16]

V následujících letech vzniká na území Brna několik kvalitních staveb nájemných domů, jejichž autoři ale nenavázali na myšlenky Jindřicha Kumpošta a nepokusili se v nich rozvinout aktuální problematiku.¹⁰⁹ Přesto je z těchto projektů patrná změna architektonického uvažování, ke které společnost i tvůrci postupně dozrávali.

Státní opatření vyvolaná poválečnou bytovou krizí a současně stagnací stavební produkce z počátku usilovala o podporu a později také regulaci stavebního ruchu. Zákony o stavebním ruchu vydané vládou Československé republiky mezi lety 1919-1939 měly rozhodující vliv na objem stavební produkce, ale zejména na její kvalitu a vlastnosti. Reformy v dispozici nájemného domu, které si vynucovaly zákony o stavebním ruchu, se projeví omezením hloubky domu na dva trakty. Tím se dosáhlo požadovaného prosvětlení bytu a možnosti dobrého provzdušnění. Půdorys bytu pozměňoval důraz na logické a funkční spojení jednotlivých místností bytu. Změny v dispozičním řešení bytů inklinovaly ke zmenšení půdorysné plochy kuchyně ve prospěch obytného pokoje (mnohdy jídelny), jenž se stává centrem domácího života. Zákon z roku 1921 (zákon č. 100 Sb.) a příslušné vládní nařízení k tomuto zákonu stanovil, že v podporované stavbě se musí většina bytů skládat nejméně z jednoho pokoje a kuchyně o souhrnné obytné ploše minimálně 35m², pod jedním zastřešením a s přímým osvětlením příslušenství, za které se nepokládalo osvětlení ze světlíků. Zmíněná obytná plocha umožňovala u zbývajících bytů obytnou plochu 16m². Byty, připomínající tak svým uspořádáním rodinný dům nebo vilu, byly přístupné jen zámožnějším vrstvám.

Svou představu bydlení pro střední vrstvu Kotas zhmotnil ve stavbě čtyřpatrového státního nájemního domu na rohu Tučkovy a Sokolské ulice [17], postaveného pravděpodobně mezi lety 1923-1925.¹¹⁰ Základní osnovu nárožního domu na půdorysu písmene L (na téměř čtvercové parcele) tvoří mírně osově ustoupené, plasticky utvářené schodiště, které v každém podlaží ústilo na chodbu, z níž se vcházelo do tří obytných jednotek. Na

každém patře byly tři byty; dva se dvěma pokoji, se vstupní předsíní a kuchyní, a jeden „malobyt“. Střízlivý vzhled hladké fasády je umocněn pravidelným rastrem jednoduchých křížových oken, které jsou orámovány drobnou šambránou. Nalevo od centrální schodišťové věže se nacházely ve všech patrech dvě řady oken obytných místností a na straně pravé okna náležející pravděpodobně sociálnímu příslušenství bytů. Dům je zakončen klasickou sedlovou střechou. Už v této rané stavbě Kotas cíleně neumístil schodišťovou chodbu (věž) do zadního traktu domu, ale přiznal ji na průčelí, kde mírně předsazená souvisle prochází všemi patry a ústí na střeše, jejíž jednoduší vzhled kontrastně narušuje. Čistá vertikálnita schodiště, dokreslena dvojicí oken, byla vybalancována dvěma svislými příčkami v každém okně.

Potřeba nových dispozičních řešení činžovních domů jistě přiměla Kotase ke změně celkového uspořádání domu. Přemístěním schodiště z zadní fasády domu na průčelí splnil požadavek přímého osvětlení, které zvyšovalo obytný standard a mohlo mít i nemalý ekonomický dopad. Řešení napomohlo účelné vnitřní dispozici, která obstála i před dobovou kritikou.¹¹¹

Toto je jediná informace, kterou můžeme k tomuto nájemnímu domu najít. Vlivem nedostatečných materiálů a plánové dokumentace (zachoval se pouze situační dobový plán) dnes nemáme představu o dispozičním řešení domu. Objekt byl v sedmdesátých letech radikálně přestavěn. [18] Adaptace pro potřeby středního odborného učiliště, které budovu dodnes využívá, nezvratně změnila vzhled fasády i vnitřní půdorysné uspořádání. Za své vzala okna (nahrazena standardními školními okny s vertikálním otvíráním) i schodišťová věž. Z dochované dobové fotografie je však zřejmé, že tento nájemní dům reflektoval soudobé požadavky na užitečné a účelné bydlení, které by dobře sloužilo hlavně z hlediska provozních i materiálních funkcí. Je pravděpodobné, že řešení, které Kotas předložil, se setkal s ohlasem i po II. světové válce. Jak upozornil Jiří Kroupa, na druhém rohu stejného domovního bloku (nároží ulic Botanické a Sokolské) stojí obytný dům

totožného půdorysu a s téměř stejným průčelím, jako je průčelí domu v Tučkově ulici. Odpověď na otázku autorství tohoto domu již nenalezneme. Dům v Botanické ulici za války podlehl bombardování a jeho plánová dokumentace se také nezachovala. Předpokládáme, že po válce, pod tlakem požadavku rychlé, funkční výstavby, se uplatnily tehdy ještě dochované plány domu na protilehlém rohu. Ostatně ani dobová literatura se nikdy nezmiňuje o zrcadlově umístěných obytných domech, ale vždy uvádí jen jeden, stojící v Tučkově ulici.¹¹²

Záhy po ukončení prací na domě v Tučkově ulici dostává Kotas další zakázku (spolu s architektem Valentinem Hrdličkou) na nájemní městské domy na souběhu ulice Antonína Macka a Palackého třídy v Králově Poli. [19] Domy byly stavěny asi mezi lety 1924-1926. Poslední plány jsou datovány do dubna 1926.¹¹³ Závěrečné úpravy projektu, který mu přinesl více starostí a tvůrčích omezení než radosti a pochopení pro jeho invenci, rýsoval architekt již ve svém novém působišti v Moravské Ostravě, kam roku 1925 odešel i s rodinou.

Příběh výstavby a kompozice domu nám může podkrýt dopis Karla Kotase architektu Valentinovi Hrdličkovi ve věci stavby nájemných domů.¹¹⁴ [20,21] Z korespondence vyplývá, že městská stavební správa pověřila Hrdličku návrhem čtyř činžovních domů na téže ulici. Kotasova zakázka se vztahovala na dům, který měl přímo navázat na Hrdličkův blok domů s průčelím do Palackého třídy. Městský stavební úřad ale do projektu výrazně zasahoval. Určil, že Kotasovy domy mají mít tři patra, což se architektovi nelíbilo. Jeho návrhy na přání Hrdličky počítaly již s patry čtyřmi.

Nekompromisní požadavky města zapříčinily ústupky obou architektů. Vedení snahou o přirozenou návaznost jednotlivých domů a o jejich vzájemný soulad, museli oba architekti upravovat počet pater a posouvat linie domů. Město vyžadovalo horizontální členění fasády. Kotas je nepovažoval za vhodné ve vztahu k malé výšce domů. Z náčrtku v dopise

plyne, že za ideální řešení pokládal, při zachování požadavků města, ponechat dům sousedící s Hrdličkovými domy čtyřpatrový s horizontální fasádou a dům na nároží snížit o jedno patro. Podmínky diktované městem Kotase odrazovaly natolik, že „*nejraději bych ten kšeft položil.*“¹¹⁵ Přípravné práce se i díky příkazům ze strany města protáhly, což je možná také jeden z důvodů, proč se tomuto projektu Kotas věnoval ještě v Ostravě, kde v té době už pracoval na významné pozici vedoucího stavebního dohledu při novostavbě Nové radnice.

Vzniklá situace slouží jako doklad politiky městského stavebního úřadu, který svou osvíceností, benevolencí a podporou umožnil realizaci mnoha avantgardních projektů, ale na druhé straně si často diktoval podmínky, které nejednou změnilы vzhled připravovaných návrhů a projektů. Kotas se musel „poprat“ s městským stavebním úřadem a také se svažitém terénem nepravidelné rohové parcely.

Hlavní průčelí a pravoúhlý trakt se otevírá do ulice Palackého a Antonína Macka, boční křídlo kopíruje mírně svažité terén. Dům zastřešuje tradiční sedlová střecha. Za hlavním vstupem do domu z Palackého ulice, situovaným do druhé osy od nároží, se rozprostírá široké schodiště ústící do chodby (s dalším schodištěm). Z centrální chodby se vchází do tří podobně velkých částí. Napravo od schodiště se v přízemí nacházejí dva jednopokojové byty, nalevo byt třípokojový a do zadního traktu domu architekt umístil další třípokojový byt. Ve vyšších patrech se rozprostírají tři dvoupokojové byty [22] a v patře posledním několikapokojové byty a svobodárna. [23] Stejně patro ustupujícího křídla je vyhrazeno půdě.

Pouze v zadní části domu se opakuje ve všech patrech stejná prostorová kompozice. Dispoziční řešení plnilo nároky středních společenských vrstev. Obytné pokoje měly okna do ulice. Kuchyně, pokoj pro služebnou, komora, spíž a sociální příslušenství situoval architekt směrem do dvora.

Na opačnou stranu rohového domu (směrem do Palackého třídy) navazuje druhý Kotasův obytný dům.¹¹⁶ Ten se svým tvaroslovím shoduje s průčelím nárožního domu. [24] Tvoří nepřerušovaný přechod k bloku čtyř domů od Valentina Hrdličky. [25]

Užití průběžného béžového cihlového horizontálního pásu pod okny, jež je na straně do ulice ukončen lodžii a na boku půlkruhovým balkonkem, umocňuje vertikální impresi čtyřpatrového objektu.¹¹⁷ Skutečná funkce balkonků je vysvětlitelná také touhou narušit pravidelnost typizovaných oken fasády.

Téma dynamických půlkruhových balkonků se na žádné další Kotasově stavbě v pozdějších letech už neobjeví. V prostředí Brna se s ním setkáme na stavbách Otto Eislera.¹¹⁸ [26] Na nájemních domech na rohu ulic Palackého a Antonína Macka poprvé Kotas použil motiv cihlového (keramického) obkladu, kontrastujícího s šedou břizolitovou omítkou, který se stal osobitým rysem jeho tvorby. Nároží exponované obklady a plastickými balkonky můžeme interpretovat jako cílenou snahu zdůraznit hranici mezi Brnem a Královým Polem, která procházela původní ulicí Hraniční (dnes Antonína Macka). Užití tvarosloví mohlo být rovněž výsledkem snah vypořádat se s rohovou parcelou.

Kotasova časná produkce naznačuje úsilí o poměrně vysoký obytný standard také u menších bytů. Na vnějším charakteru staveb se uplatňují výrazné prvky estetické i reprezentativní. Ačkoliv v sobě Kotasův projev skrývá nejistoty začínajícího tvůrce, zejména v oblasti vnější formy, již jeho první realizace vykazují invenční přístup, který předznamenával pozdější technická řešení. Odkud ale pochází první impuls k využití jeho typických cihlových obkladů, se můžeme jen domnívat. Do jaké míry při jejich uplatnění zasáhlo město, dnes již nezjistíme. Ovlivnění mohlo pocházet ze studií ve Vídni u Leopolda Bauera. Kotas také samozřejmě znal tvorbu svých brněnských kolegů ze stavebního úřadu. I Jindřich Kumpošt ve svých raných brněnských stavbách nájemních domů na Nerudově nebo Celní ulici

využil jednoduchý účín spárovaných cihel jako efektního obkladu. Holandská i belgická prostá, neotřelá cihlová architektura inspirovala české architekty již před válkou a stejně tak po celá následující meziválečná léta. Uplatnění cihel na všech typech obytných i reprezentativních staveb přitahovalo hlavně žáky Jana Kotěry. Čeští studenti architektury často jezdili do Holandska na studijní pobyty nebo exkurze. Později vyšla kniha brněnského architekta Josefa Poláška *Holandské stavebnictví*, ve které autor poutavě shrnuje svůj zdejší pobyt. Reprezentanti moderní holandské architektury patřili mezi hosty přednáškových cyklů konaných v Praze a v Brně. Na pozvání Devětsilu v Brně na podzim roku 1924 přednášeli Hendrik P. Berlage a Theo van Doesburg z Holandska, společně s Jacopem J. P. Oudem, ten se stal hostem i dalšího cyklu přednášek v letech 1924-1925, uspořádaného *Klubem architektů* v Praze a Brně pod názvem *Za novou architekturu*. Mezi přednášející patřili Walter Gropius z Bauhausu, Le Corbusier a Amédée Ozennfant přijeli z Paříže, Adolf Loos z Vídně. Přednášky zahraničních osobností doprovázely příspěvky domácích architektů Oldřicha Starého, Karla Teigeho, Oldřicha Tyla a Jana Víška.

Kotasovy sympatie k cihlovým obkladům se projeví už na předešlých projektech. Faktem zůstává, že projekt nárožního domu spadá do Kotasova raného tvůrčího období, do období, ve kterém se logicky mísí mnoho formálních vlivů a inspirací.¹¹⁹ Nemůžeme se tedy domnívat, že například užití zaoblených plastických balkonků je přímou reakcí na konkrétní¹²⁰, byť nerealizované projekty, jejichž původ bychom mohli hledat například v návrhu kancelářského domu *Flesch* od Emanuela Josefa Margolda z roku 1921. [27]

Brno raných dvacátých let na mladého začínajícího umělce nepochybně silně zapůsobilo. Poprvé dostal možnost samostatně projektovat, prezentovat své představy bydlení pro různé sociální vrstvy obyvatelstva, upravit vnitřní provoz bytu co nejracionálněji. Pulzující společenské prostředí Brna mu umožnilo poznávat soudobou avantgardní

architekturu mnoha evropských zemí, protože on sám do tohoto okamžiku na žádné studijní cestě, kromě vídeňského pobytu, nebyl. Kotasova raná tvorba se potýkala s aktuálními architektonickými otázkami, ve kterých se souběžně s celou společností zamýšlel, jak vyřešit bytovou otázku. Těmito myšlenkami se stal součástí dobové touhy po oproštění interiérů i exteriérů od všech dekorativních nadbytečností, nehygienických a neúčelných forem a předmětů.

Po válce byla na pořadu „především racionalizace bytové dispozice, vyřešení základních provozních vztahů spíže, kuchyně a jídelny, koupelny a ložnice, vhodné dimenzování prostoru univerzálního obytného pokoje“¹²¹ Prvními realizovanými projekty nájemních domů se Kotas přihlásil k soudobé architektonické tvorbě dvacátých let. Smysl pro plastický detail (charakteristický pro tvorbu členů Koliby; Bohuslava Fuchse, Jaroslava Grunta) se v tvorbě Kotase v podstatě neobjevil. Hladké fasády nájemních domů oživil aplikací horizontálních pásů z režných cihel, motivem válcovitých balkonků (ul. Palackého a Antonína Macka) nebo exponováním schodišťové věže na průčelí (ul. Tučkova). Směs několika poměrně různorodých vlivů se podepsala na celkovém vzhledu raných staveb. Obohatila a rozšířila Kotasovo architektonické tvarosloví. Přes mladistvé nedostatky vnějšího vzhledu vnitřní dispozice obou projektů splnila nároky praktického a pohodlného bydlení let dvacátých.

Roku 1925 odchází Kotas i s celou rodinou z Brna do Moravské Ostravy. Po příchodu do Ostravy se ještě do jara roku 1926 věnuje závěrečným úpravám nájemných domů v Králově Poli. V Ostravě vstupuje do služeb městského stavebního úřadu a má tak možnost uplatnit své zkušenosti získané na brněnském stavebním úřadě. Jaké okolnosti vedly Kotase k odchodu z bašty avantgardní architektury, k odchodu na sever, ke kterému neměl žádné vazby? Konkrétní důvody se už asi nedozvíme. Touha vyřešit „*těživou hospodářskou situaci*“¹²² mladé rodiny¹²³ nebo chuť a příležitost ovlivnit vzhled po válce nově expandujícího města? Města, které

nabídlo Kotasovi rozmanité pracovní příležitosti ve všech okruzích stavitelství a stalo se nakonec tak zásadní v jeho tvorbě. Dva závažné faktory, ke kterým se pravděpodobně přidal ještě jeden související s Kotasovým členstvím v *Kolibě*. Ferdiš Duša napsal Čěňku Vořechovi roku 1922: „*V Ostravě se bude stavět pavilon umělecký, bude sice soutěž, ale nehonorovaná, tak to není nic. Jsem tam ve výboru také, vlezl jsem tam, abych jako též měl do toho co mluvit. V Ostravě by bylo něco pro architekta, stavět se tu bude, bude tu sídlo župy a nikoho tu není. - Ale musel by to člověk nějaký čas vydržet. Bude dobré ani to nepustit ze zřetele.*“¹²⁴ Duša svou zmínkou o sídle župy a o faktu, že „*nikoho tu není*“, vlastně píše o místě pro architekta.¹²⁵ Místo stavebního dohledu při novostavbě *Nové radnice* s župním domem krátce po svém příchodu získal právě Kotas. [28] Architekt se jako jeden z mála členů spolku prosadil také v Moravské Ostravě. Současně si otevřel vlastní projekční ateliér.¹²⁶

Moravská Ostrava Kotasovi nabídla celou řadu pracovních příležitostí, což samozřejmě souviselo s poválečným stavebním rozvojem města. Přesto až po dvouletém působení v Ostravě dostává architekt příležitost samostatně se projevit. Zvrat nastal díky pozvání k účasti na užší soutěži na vypracování náčrtů pro stavbu Městské spořitelny v Moravské Ostravě. To je také poslední soutěž, ve které si musel zakázku vybojovat. Poté následují již jen přímá oslovení zákazníků.

4. Stručná charakteristika Moravské Ostravy (1920-1930)

Během 19. století se stala Moravská Ostrava centrem moderního železářského a důlního průmyslu. Novou prosperitu a rozvoj Moravské Ostravě zajistil objev uhlí na jejím území (1763). Stačilo sto let a z okrajového městečka se stalo druhé největší město Moravy. Moravská Ostrava přilákala mnoho lidí z širokého okolí i zahraničí. Velkou migraci obyvatel zapříčinil také nedostatek místních pracovních sil.¹²⁷ Své uplatnění tady našli kvalifikovaní dělníci, které Moravská Ostrava potřebovala do železáren a oceláren, stejně jako horníci různého zaměření v kamenouhelných dolech a koksárnách. Práci našli kvalifikovaní hutníci i nevzdělaní nádeníci. *„Nemohlo být sporu, že na celém území českých zemí (a habsburské monarchie též) neexistovalo území, ve kterém by industrializační proces měl za následek tak gigantické míšení etnik; Ostravsko se stalo opravdu „tavicím kotlem.““¹²⁸*

Velkolepý nástup průmyslu na Ostravsku vrcholí na přelomu 19. a 20. století. S expanzí a významem, kterého město díky své poloze, přírodním zdrojům a obchodům dosáhlo, úzce souvisí stavební vývoj města. Průmyslová revoluce doprovázená ruku v ruce velkou migrací obyvatel vyvíjela silné požadavky na stavební činnost.¹²⁹ Doba je charakterizována vznikem dělnických kolonií a následně probíhající přestavbou historického jádra. Četné asanační zásahy a nová výstavba jsou realizovány nepromyšleně a bez pevného řádu. Roku 1903 byl vydán asanační zákon, který postrádal návaznost na nový zastavovací plán. Jednotný regulační plán rozvoje zahrnující celou městskou aglomeraci byl zpracován teprve v letech 1927-1928¹³⁰ a měl významný dopad na vybudování základní komunikační sítě a městem řízenou výstavbu obytných nájemních domů.

Hlavní příčiny znovuoživení stavebního ruchu ve dvacátých letech (po skoro ustalé stavební produkci během I. světové války) souvisely s

výstavbou obytných nájemních domů (podobně jako v Brně), průmyslových staveb, komunikačních a kanalizačních objektů.

Mohutný rozvoj průmyslu sebou přinesl zvětšující se finanční kapitál. Tato skutečnost napomáhala úsilí městských radních vytvořit z Ostravy „ušlechtilé“ prvorepublikové město. Vlivem těchto příznivých okolností se v Ostravě uskutečnila řada kvalitních realizací z rukou významných českých a vídeňských architektů. Jejich ostravská tvorba v sobě nesla řadu různorodých architektonických stylů a východisek, které souvisely s místem jejich školení. V prostoru Moravské Ostravy se tak smísily stylově rozepjaté variace vídeňského pozdního historismu s jeho obvyklým tvaroslovím¹³¹, vegetabilní secese, neoklasicismus až po dekorativismus.¹³²

Přes stavební rozkvět, který Moravská Ostrava prodělala za první republiky, město stále postrádalo velkoměstský charakter. Ostravskou aglomeraci tvořila komplikovaná síť měst a přilehlých vesniček. Do středů mnoha obcí navíc zasahovaly kamenouhelné doly a závody těžkého průmyslu, které měly určující význam pro jejich vzhled a půdorysnou strukturu.¹³³

Období mezi válkami přináší zásadní změny v urbanistickém vývoji města. Město se dočkalo prosazení jednotného zastavovacího plánu. Podobně jako v jiných velkých poválečných městech se ústředním tématem nové stavební expanze stal reprezentativní vzhled architektur finančních a správních institucí. Výstavba poboček různých finančních domů výrazně přispěla k odstranění provinčního rázu města. Velkolepé palácové stavby jsou projektovány v tradicionalistickém rázu, inklinujícím k oblíbě klasického tvarosloví vysokých pilastrových řádů nebo obecně vertikálních článků, které se staly typické pro dvacátá léta a oficiální sloh mladého československého státu.¹³⁴ Zároveň zrcadlí nový význam a postavení města a regionu v nové republice. Několik málo realizací je ovlivněno německým expresionismem.¹³⁵ Zcela ojedinělým zástupcem kubisticky pojednané

architektury je budova krematoria od architektů Vlastislava Hofmana a Františka Mencla, realizovaná v roce 1922 a zbořená 1979.¹³⁶

Po roce 1929 postihly také Moravskou Ostravu důsledky světové hospodářské krize. Nepříznivá hospodářská situace pronikla i do stavebnictví.¹³⁷ Přes pokles těžby v ostravských dolech a s ním rostoucí zvyšování nezaměstnanosti výstavba města zcela neztratila svou dynamiku.¹³⁸ V průběhu krize paradoxně nastalo mírné oživení. Stavební expanzi napomohly také předpisy a ustanovení z roku 1927, jemuž stavebníci vděčili za osvobození od placení daní na dlouhých pětatřicet let. Nařízení mělo mnohem větší ohlas než asanační zákon z roku 1903.¹³⁹

Prostředky nashromážděné během konjunktury na stavbu rodinných domů a bytů byly nyní výhodně investovány. Staví se soubory činžovních a nájemných domů.¹⁴⁰ Vlivem klesajících hodnot materiálů a ceny pracovní síly nastalo velké zúročení investic ve stavebnictví.

Třicátá léta jsou již prodchnuta duchem avantgardní architektury a příklonem k nastupujícímu funkcionalismu. Mezi lety 1918-1938 se v Moravské Ostravě realizovala převážná většina novodobých architektonických dominant. Změna společensko-politické situace nabídla možnosti k prosazení hlavně mladým domácím tvůrcům, kteří se v jiných lokalitách v této době potýkali s nedostatkem pracovních příležitostí.¹⁴¹

4.1. „Kotasova Ostrava“

Snad nejvýrazněji se na přelomu dvacátých a třicátých let v Ostravě prosazuje právě mladý Karel Kotas. Na severu Moravy si vydobyl pověst renomovaného a schopného architekta. Do Moravské Ostravy přišel jako mladý začínající „outsider“ a z Moravské Ostravy odchází jako „fenomén“. Ostravská etapa mu dala potřebné zkušenosti, sebevědomí i prestiž uznávaného architekta.

Stavby, které Kotas v Moravské Ostravě postavil, lze rozdělit typologicky do několika skupin. První tvoří stavby, které slučují prostory pro různá komerční využití. Druhou typologickou skupinou jsou nájemné obytné domy. Třetím typem jsou budovy reprezentativního charakteru. Ty zaujímají v celém jeho díle významné místo a v prostoru Moravské Ostravy se nacházejí hned dva jeho představitelé. Svým prvním počinem v této oblasti si Kotas získal pevné místo v dějinách meziválečné architektury.

Kromě výše uvedených typů si Kotas vyzkoušel stavbu klubovny, očního pavilónu, modlitebny... Nesmíme opomenout ani skutečnost, že se vždy věnoval výzdobě interiérů a většinu z nich si navrhl sám. Naplno se tak projevila jeho inklinace k účelnému esteticko-výtvarnému účinku jim navrhovaných staveb.

Destinace, kterou by si sám nevybral a do níž přišel pro nedostatek zakázek v Brně, byla důležitým mezníkem v Kotasově životě i tvorbě.

5. Realizované a nerealizované práce Karla Kotase v Ostravě

5.1. Nová radnice

Myšlenka stavby nové radniční budovy v Moravské Ostravě má dlouhou historii. Budova Staré radnice,¹⁴² již značně zchátralá, neodpovídala potřebám města. Obecní rada dne 18. října 1922 sestavila stavební výbor, který měl připravit program stavby.¹⁴³ Vhodný okamžik pro odkoupení asanací uvolněných pozemků na starém historickém náměstí vedení města promeškalo.

První porada o stavebním místě pro novostavbu radnice se konala už v dubnu 1922.¹⁴⁴ Uvažovalo se také o přestavbě radnice stávající. Naléhavou potřebu výstavby nové radnice umocnily ještě dva faktory. První souvisel se vznikem tzv. *Velké Ostravy*¹⁴⁵, druhým faktorem se stala příprava župního zřízení neboli reforma územně správního členění státu. Její kořeny odkazují k myšlenkám a hodnotě slovanskosti, která se zdůrazňovala hlavně v prvních letech mladého státu, což dokazuje návrh státoprávního uspořádání z roku 1920, který mylně dokazoval, že župy se staly nejstaršími administrativními jednotkami územního uspořádání na českém území.¹⁴⁶ Zákon z 29. února 1920 dále předepisoval obcím, v nichž úřady župní budou zřízeny, zajistit budovy s místnostmi potřebnými pro provozování úřadu.¹⁴⁷

Na poradách mezi lety 1922-1923 se řešila otázka výběru vhodného pozemku, již s přihlédnutím k faktu, že nová budova musí pojmout městské i župní úřady. O prvenství svedly souboj dvě lokality; na Českobratrské ulici¹⁴⁸ a na Nové střelnici.¹⁴⁹ 7. června 1923 se obrací starosta Jan Prokeš s žádostí o posudek pozemku na Nové střelnici na pražského architekta a urbanistu Josefa Sakaře. Ten navštívil Moravskou Ostravu 29. června 1923 a svým dobrozdáním o místě pro novou radnici definitivně rozhodl.¹⁵⁰

25. července 1923 starosta Jan Prokeš vypsál architektonickou soutěž. Ta přesně stanovila podmínky a budoucí dispoziční řešení stavby [29], což architektky v jejich tvůrčích nápadech značně omezilo. Komise doporučila zadat vypracování definitivního projektu místní firmě *Kolář a Rubý* ve spojení buďto s architektem Sakařem, nebo Fischerem.¹⁵¹ Konečný projekt byl zadán Vladimíru Fischerovi z Brna, Františku Kolářovi a Janu Rubému. Návrhy tohoto architektonického týmu z roku 1924 se v podstatě příliš neodlišují od současnosti (vyjma věže).

Stavba župního křídla byla zahájena 20. dubna 1925. Další části stavby byly postupně přistavovány.¹⁵²

Při městském stavebním úřadě byla zřízena speciální kancelář pro stavební dozor nad výstavbou *Nové radnice*. Do jejíhož čela byl architektem Fischerem vybrán Karel Kotas.¹⁵³

Nová radniční budova byla pojata jako mohutná symetrická trojkřídlá stavba. Základní atriová kompozice s centrální portikovou částí, bronzovými sochami a nádvořími typově navazuje na vzhled radničních staveb 19. století.¹⁵⁴ Z centra budovy vyrůstá vyhlídková věž. Postranní křídla vymezují prostranství čestného dvora. Jižní křídlo sloužilo kancelářím městského úřadu. V severní části našly své místo župní úřady. Do středního traktu architekti umístili zasedací a reprezentační prostory.¹⁵⁵ Tato část radnice vyžadovala obzvláštní pozornost. Od počátku se předpokládalo její dodatečné zatížení železobetonovou konstrukcí věže.¹⁵⁶ V původních návrzích¹⁵⁷ autoři plánovali věž o 11 metrů nižší. Měla se využívat nejen jako vyhlídková rozhledna, ale skýtala by i obytné prostory.

Vnější ztvárnění věže obsahovalo řadu prvků, jejichž historizující formy neladily s celkovým vyzněním radničního komplexu. [30] Ten se až během výstavby značně přiblížil k funkčnímu a účelovému pojetí.¹⁵⁸ „*každý prostor budovy má mít svůj účel, každá část stavby má být i zevně konstruktivně vyjádřena a z budov má odstraněno být vše dekorativní, čeho*

účel stavby nepožaduje“, konstatoval v roce 1928 tým Fischera, Koláře a Rubého.¹⁵⁹

S přihlédnutím ke Kotasově pozdější orientaci k funkcionalismu předpokládáme, že na jeho podnět pozměnili¹⁶⁰ autoři *Nové radnice* původní těžkopádně vyhlížející koncepci radniční věže na stávající elegantní formu ocelové konstrukce s odlehčeným pláštěm.¹⁶¹ [31] Mimoto užití železa znamenalo úsporu nákladů a menší zatížení základů budovy. Kovová kostra o čtvercovém půdorysu dostala obložení z měděných plátů, podbitých dřevem, boční stěny byly zaskleny okenními pásy.¹⁶² Věž *Nové radnice* jako by přímo odkazovala na konstruktivistický vzhled vyhlídkové věže *pavilonu G* brněnských výstavních trhů od Bohumíra Čermáka z let 1927-1928. [32] Brněnská realizace je však podstatně jednodušší a její celkový dojem je lehčí.¹⁶³ Nezanedbatelným faktem je, že Kotas, jakož i architekt Fischer, pocházeli právě z Brna a zde také působili. Je nesporné, že znali práci svého současníka Bohumíra Čermáka. Architektura s obvyklými atributy reprezentace tím získala pozoruhodný výtvarný akcent¹⁶⁴. Radniční věž se okamžitě stala nezaměnitelnou dominantou a symbolem Ostravy.

Při finálních úpravách se věnovala značná pozornost zevnějšku budovy a výzdobě interiéru. Kotasovi je přisuzováno autorství podkladů pro vypsání soutěže na vnitřní zařízení radnice.¹⁶⁵ K předložení návrhů a rozpočtů na vybavení vnitřního zařízení střední části *Nové radnice* byly¹⁶⁶ vyzvány dřevařské firmy *UP Spojené závody* Karlín, *Ludvík Rundt a spol.* Místek a *Jan Navrátil* Karlín. Firma *Jana Navrátila* odepřela své služby kvůli stanoveným podmínkám. Ostatní firmy přislíbily svou účast s podmínkou, že jim bude umožněna částečná materiálová dodávka od vlastních subdodavatelských zdrojů.

Za těchto okolností se příslušný odbor rozhodl pozměnit způsob zadání prací. V tomto okamžiku přicházel v úvahu pouze návrh podaný 7. května 1928 Karlem Kotasem.¹⁶⁷ V dopise adresovaném městské radě Kotas nabízí své služby s příslibem přesného a pečlivého vypracování. Technický

odbor jeho nabídku 22. srpna 1928 schválil a svěřil mu vypracování návrhů na vnitřní vybavení střední části radnice. Návrhy se týkaly nejdůležitějších reprezentačních místností; tj. zasedací síně městské rady a zastupitelstva [33,34,35] i s přilehlými šatnami a galeriemi, starostovy kanceláře a přijímacího salónu, včetně zařízení radniční restaurace se zahradní terasou.

Mramor zdobil chodby, sály a velké reprezentační místnosti. Pocházel ze žulových dolů ve Slezsku. Na obložení stěn Kotas použil také mahagon a několik rozmanitých druhů vzácného dřeva.¹⁶⁸ Velký starostův přijímací salón měl sloužit k uvítání významných návštěv. Musel tedy vhodně reprezentovat význam města Moravské Ostravy. Od vybavení a vzhledu místností určených starostovi se očekávala působivost, která by vážně a vhodně tlumočila poslání prvního občana ve městě. [36] Stěny velkého přijímacího salónu byly potaženy gobelíny (zvláště k tomuto účelu tkanými, autor Stanislav Langer) olemovanými zlatými lištami. Světlé tóny stropu kontrastovaly s tmavým obložením stěn. Prostor osvětloval skleněný lustr zhotovený proslulou firmou *Franty Anýže* z Prahy.¹⁶⁹

Restaurační místnost v suterénu pod věží se rozprostírala na křížové dispozici, se středem prohloubeným o 30 cm. Ten po celém obvodu rámovaly rohové lavice. Prostory restaurace splnily požadavek působivého a funkčního řešení stropního i bočního osvětlení a rozmístění boxů a stolů, protože restaurační místnost i se zahradním prostranstvím by měla působit onou elegancí a velkorysostí, s níž se u podobných podniků ve světě běžně setkáváme.¹⁷⁰ Reprezentativní vzhled úspěšně doplňovaly ozdobné okenní mříže, bronzové výplně zábradlí, zrcadla, votivní desky a mnohé další umělecky ztvárněné detaily, Jejichž autorství je připisováno akademickému sochaři Josefu Axmannovi a Rudolfovi Březovi.¹⁷¹

Monumentální vstupní průčelí radnice korunovaly čtyři bronzové sochy z dílny akademického sochaře Václava Macha z Brna. Symbolizují *Hornictví, Obchod, Vědu a Hutnictví*.

Slavnostní otevření budovy *Nové radnice* nastalo 28. října 1930, při příležitosti dvanáctého výročí vzniku samostatného Československa. Očekávání, že kolem radnice vyrostou nové rušné městské centrum, se zcela nenaplnilo, i když v radniční budově našly svá sídla různé instituce a sama radnice nabízela ve svém přízemí obchodní a prodejní plochy, což samo o sobě nepostačovalo.¹⁷² Nicméně v okolí nově vzniklého Prokešova náměstí¹⁷³ přece jen vznikla moderní a reprezentativní čtvrť.

Kotas se své nové úlohy zhostil znamenitě. Stavbu *Nové radnice* od počátku provázely technické problémy. K nim se přidaly i útoky ze strany opozičních politiků, kterým se nelíbila velikost a honosnost paláce, „*jenž by co do své rozlohy mohl pojmut poslaneckou sněmovnu nebo senát.*“¹⁷⁴ Pod Kotasovým vedením Moravské Ostravě vyrostla jedna z nejvýznamnějších reprezentativních staveb. Architekt přispěl k nadčasovému a důstojnému vyznění interiéru a jeho úvahy pravděpodobně přispěly ke změně vzhledu radniční věže, jež se užitím nových konstrukčních prvků přiblížila k modernějšímu vzhledu, který z ní učinil symbol moderní Ostravy.

5.2. Urbanistická vize

Oficiální architekturu Moravské Ostravy, sloužící k vyjádření důstojnosti nově zakládaných veřejných institucí, reprezentovaly různorodé formy neoklasicismu. Na fasádách se sice již neobjevovaly tak často elementy antických sloupových řádů, ale vztah k velkolepým proporcím, ušlechtilým materiálům a sochařské výzdobě stále přetrvával. Prvky tohoto druhu odkazovaly k „věčným“ principům klasického umění.¹⁷⁵

Charakter města se měnil, z města hornického se stává průmyslové a nově město obchodní. Proces si samozřejmě vynutil zájem o otázky funkčního uspořádání. Předchozí zevrubná (většinou jen půdorysná; geometrická) regulace měst musela být nahrazena širokou stupnicí technických, provozních, hygienických a estetických hledisek. V rostoucí

Moravské Ostravě, která získávala charakter velkoměsta, se začaly objevovat problémy a potřeby související zejména s nárůstem automobilismu a veřejných dopravních prostředků.

Během stavebního dozoru při *Nové radnici* se Kotas zúčastnil urbanistické soutěže na získání ideového návrhu rozšíření a úpravy městského sadu a plán regulace pozemků v okolí *Nové radnice*.¹⁷⁶ Městská rada potřebovala vyřešit přesah lomené fronty obou radničních křídel až do samé vozovky Sokolské třídy. Dispozice radnice vznikla z požadavku soutěžní poroty. Porota požadovala pravoúhlé zachování křižovatky Sokolské třídy s ulicí Boleslava Pecky.¹⁷⁷ Župní křídlo tvoří kolmici na hlavní směr ulice Boleslava Pecky a odchyluje se od původní osy třídy Sokolské. K vyřešení této komplikace vypsalo město veřejnou soutěž. Účelem soutěže bylo získat projekt úpravy městského veřejného sadu podél Ostravice a návrh způsobu zastavění pozemků mezi sadem a Sokolskou třídou.¹⁷⁸

Třetí cenu a odměnu ve výši 10 000 Kč v soutěži získal Karel Kotas. Vítězné návrhy město odkoupilo.¹⁷⁹ Kotas při svých urbanistických návrzích vycházel z faktu, že situace radnice je daná a nedá se změnit. [37] V zájmu snadné dopravy trval na přímém průběhu Sokolské třídy. Střední část radnice se odklání v úhlu 10° od směru třídy Sokolské.¹⁸⁰ Nárožím se protějšek župního křídla připojuje k domům na Sokolské třídě. Vznikla tak dvě náměstí - menší před župním křídlem a velké, jež je uzavřeno blokem radnice a veřejnými budovami po obou stranách ulice 30. dubna. Tyto budovy prodlužují Sokolskou třídu. Ulice Blahoslavova se natočí kolmo na ni. Řešení umožňovalo snadnější dostupnost vilové čtvrti ze Sokolské třídy. Nový blok domů vymezoval architekt Sokolskou třídou a ulicí 30. dubna. Ulice Českobratrská měla být rozšířena na 32,5 metrů, aby lépe vyhovovala budoucím nárokům dálkové komunikace. Bloky naproti radničnímu křídlu architekt zamýšlel jako bloky veřejných budov.¹⁸¹

Pokračování pravého křídla mělo být řešeno s ohledem na radnici - to znamená zachovat stejnou výšku hlavní římsy, pater i oken.

V ose nového mostu přes Ostravici navrhl Kotas předmostí, které rámovaly dvě půdorysně i výškově totožné budovy. Ty představují „vstup“ do ulice Českobratrské. Kotas podal také návrh na vytvoření Sokolské třídy coby dálkové komunikace, svedené novou ulicí u župního křídla na nábřeží Ostravice. Rozpracoval také převedení dálkové komunikace ze Sokolské třídy ulicí Českobratrskou do předmostí a odtud po nábřeží dále.¹⁸² V návrzích se odrazily zvyšující se nároky na dopravní průchodnost města. Kotas reflektoval růst Moravské Ostravy, proto se ve svých návrzích neomezil jen na úpravu bezprostředního okolí radnice, ale do projektu zahrnul i jednu z hlavních komunikačních tepen, která by spojovala a dnes spojuje historické centrum s nově napojenými periferiemi. A tak se mohlo okolí *Nové radnice* stát místem, kde by se mísila různá funkční využití (v přímém rozporu s funkcionalistickými teoriemi o přísném oddělení jednotlivých zón), zejména pak zóna veřejných služeb, obchodu, obytná část a klidová zóna.

Okolí koridoru zamýšlel Kotas upravit tak, aby bylo méně frekventované a aby zvýraznil funkci společenskou a odpočinkovou. Prostor kolem Ostravice s přirozenými zelenými plochami měl být upraven ve vzdušný sad s promenádami a hřišti. Uvažovalo se i o založení botanické zahrady. Základní myšlenkou v návrhu na rozšíření městského sadu se stal vstup současně z ulice Preslovy i Křižíkovy do hlavní komunikační části sadu.¹⁸³ Tato myšlenka návrhu byla porotou ohodnocena kladně.¹⁸⁴ Porotě se naopak nezamlouvalo, že hlavní alej je příliš kroucená a že navíc začíná v bezprostřední blízkosti komunikace od mostu k Sokolské třídě. Pozitivně porotci vnímali navržené umístění přístavu a slunečních lázní. Verdikt komise zněl: objekty řešeny přiměřeně, ale v celku návrh nepodal řešení, která by se dala využít.¹⁸⁵

Kotas se v tomto návrhu vrátil k teorii zahradních měst, kterou už znal z brněnského prostředí. Znovu studoval nejvhodnější dispozice a rozměry ulic a náměstí, vztahy obytných budov a reprezentativního paláce, prostorové uspořádání krajinné dominanty a jejího „zeleného“ okolí. Tak se nejvíce přiblížil teorii *organického města*. Města podle tohoto přístupu „usilují o soulad s přírodními podmínkami a navíc poskytují dostatek prostoru pro uchování a uplatnění přírodních prvků - zvláště zeleně a vodních ploch - i přímo uvnitř města.“¹⁸⁶

5.3. Moravskoostravská spořitelna a městská knihovna

V roce 1927 uchystala Moravská Ostrava Karlu Kotasovi velkou příležitost. Přesto si svou první samostatnou a významnou zakázku, projekt *Moravskoostravské spořitelny*, ještě architekt musel vydobýt v soutěži. Byl vyzván, aby se spolu s renomovanými architekty Ernstem Kornerem, Josefem Gočárem, Ladislavem Machoňem a s brněnskými kolegy Jindřichem Kumpoštem a Miroslavem Kopřivou účastnil soutěže pro novou budovu *Moravskoostravské spořitelny* a městské knihovny.¹⁸⁷ Kotas, v předtuše konzervativního smýšlení vedení radnice, kterému pravděpodobně nebude vyhovovat „moderní“ vzhled budovy, obeslal soutěž dvěma návrhy.

V prvním ideovém návrhu [38] soustředil úřední prostory spořitelny do vysokého oválného osmiposchodového pavilonu neotřelých avantgardních forem. Ten převyšoval o čtyři patra horizontálně vybíhající prostory určené knihovně. [39] Propojení obou kontrastních budov zajišťovala úzká obchodní pasáž.¹⁸⁸ Úsek by se stal živou spojovací tepnou mezi Nádražní a Tyršovou třídou a soustředoval by celý provoz knihovny, obchodních místností spořitelny a kavárny. Knihovna měla výrazně zahrocená nároží. Ta tvořila protiklad zaobleným hranám výškové stavby. „*Fasády otevřené a prosvětlené širokými okenními pásy obepínaly vnitřek*

*jako tenká, průzračná membrána*¹⁸⁹, napsal o této Kotasově alternativě Jindřich Vybíral.

„*Zřetelně čistá, účelová forma*“,¹⁹⁰ společně s přehledným dispozičním řešením tohoto funkcionalistického návrhu, vzbudila sympatie dobové avantgardní kritiky.¹⁹¹ Byla to první Kotasova významná příležitost v níž mohl projevit svou příslušnost k průbojné moderní architektuře. Nerealizovaným návrhem působivého, přesto účelného řešení *Moravskoostravské spořitelny* se Kotas naplno zařadil mezi avantgardní meziválečné architekty.

Kotasova domněnka se potvrdila. Konzervativně smýšlejícímu vedení spořitelny se návrh nezamlouval. Přesto, že by architektura funkcionalistického rázu velmi přispěla k posílení velkoměstského charakteru města.¹⁹² S neúspěchem Kotas zřejmě počítal. Proto zaslal do soutěže druhý návrh. Ten již „*splňoval veškerá očekávání týkající se důstojného účinu*“¹⁹³, na který se v této době kladl značný důraz.

Kotas soutěž s touto druhou alternativou vyhrál a byl pověřen vypracováním realizačních plánů. Stavba podle jeho druhého projektu se realizovala mezi lety 1928-30. Slavnostní otevření poslední části¹⁹⁴ se uskutečnilo v únoru 1930. Budova spořitelny se stala prvním velkým Kotasovým projektem, na němž mohl předvést svou projektantskou a urbanistickou zdatnost. Lukrativní parcela spořitelny leží nedaleko významné dopravní tepny a odsud nedaleko se také nachází centrum města. Kotas stál před nelehkým úkolem vytvořit objekt, který by dostatečně reprezentoval své uživatele, uplatnil se v okolní kvalitní zástavbě a nenarušil kompozici „historického“ jádra města. Naopak, Kotas svým dílem přispěl k jeho obohacení.

Ve druhém alternativním návrhu vytvořil architekt monumentální, důvěryhodný stánek peněz a obchodu za využití klasicistních vyjadřovacích prostředků [40]. Zopakoval dispoziční schéma dvou křídel, pro knihovnu a

kanceláře, které napojil k oválné centrální části. Už nešlo dvě vzdušné části odlehčených forem jako v první variantě. Hlavní dispozice budovy je tvořena dvoupodlažní dvoranou zřetelného podkovitého půdorysu [41]. Na hlavní část spořitelny napojil Kotas v pravém úhlu křídlo knihovny. Nájemné kanceláře se přičleňují v dalším ostrém úhlu a ústřední část objektu měla převyšovat okolní zástavbu o jedno patro.

Modernistické cítění autora se projevilo především v prostorové skladbě¹⁹⁵ a ta se od původního návrhu lišila jen nepatrně. Setkáváme se zde se třemi různě artikulovanými hmotami odlišných funkcí.¹⁹⁶ Kolem centrální haly s přepážkami pro veřejnost se soustřeďují světlé kanceláře pracovníků spořitelny. První patro vyhradil pracovním ředitelství. V přílehlém traktu měla své prostory česká a německá knihovna a do ulice Tyršovy umístil kanceláře. Strohá průčelí oválné části spořitelny v pravidelném rytmu zdobí a člení pilíře s kubickými těžkými hlavicemi, které od sebe oddělují okenní osy. Pilíře zřetelně přiznávají tektoniku stavby. Přízemí ozdobil kamennými deskami. Na vstupní portál architekt použil černou leštěnou žulu umocňující reprezentativní vzhled. Kotas i na této stavbě manifestoval své výtvarné cítění a inklinaci k barevnému ztvárnění fasád. Důstojného účinku dosáhl barevným kontrastním odstupňováním světlých pilířů, tmavě šedé omítky kolem okenních otvorů a světle šedých kamenných obkladů v přízemí.

Ve vítězném a realizovaném návrhu navazuje budova spořitelny na blokovou zástavbu a v předprostoru hlavního vstupu vytváří malé náměstí. Přes původní podmínku rady, umístit hlavní vstup z křižovatký Zámecké a Tyršovy, prosadil Kotas jeho situování z ulice Nádražní. Toto řešení se jevílo jako nesporně výhodnější.¹⁹⁷

Monumentální hmota pětipodlažní spořitelny dodnes patří k významným městotvorným bodům. [42] Malé náměstí¹⁹⁸ se světelnou fontánou před hlavním vstupem si stále uchovává ráz ostrůvku klidu v bezprostřední blízkosti rušné Nádražní ulice.¹⁹⁹ Obzvláště v tomto

uzavřeném prostoru vyniká průčelí spořitelny, které svou klidnou vyváženou formou odkazuje na vliv Kotěrovy školy. Záslouhou své „*robustní hmoty*“ a „*energicky artikulovaným průčelím*“²⁰⁰ se prosadila budova spořitelny jako dominanta i v blízkosti *Anglobanky*²⁰¹ a *Německého domu*.

Budova spořitelny se řadí ke kvalitní ostravské architektuře inklinující k tradicionalistickému pojetí. Jakkoli formální stránka budovy odkazuje ke starší tradici a představám o prestižní architektuře bankovních domů, interiér už dokazuje Kotasovu snahu po čistém, utilitárním řešení. Reprezentativního vzhledu, jež vyžadovala peněžní instituce, Kotas dosáhl též užitím kvalitních materiálů při řešení detailů v exteriéru i interiéru.²⁰²
[43,44]

Kotasův nerealizovaný projekt usiloval o funkční a technickou dokonalost, která by sloužila ekonomickému chodu spořitelny a současně zajišťovala její pohodlný provoz. Finální vzhled stavby vymezily a do jisté míry ovlivnily vnější podmínky. Nároky kladené společností na vzhled „chrámů peněz“ vykazovaly konzervativní představy. Tradiční představa objednavatele o vzhledu reprezentativních staveb, doplněna místní architektonickou tradicí, v této chvíli ještě příliš nezasazenou avantgardními architektonickými koncepcemi, jistě sehrála svou roli. Ostravská mentalita, svým charakterem spíše provinční, neumožnila zcela opustit tradiční dekorativní aparát. Působivého racionálního vzhledu Kotas dosáhl i bez užití okázale monumentálních prostředků, ty se uplatnily už jen na exteriérech. Reflexe účelného a prostého členění interiéru není výrazněji čitelná na vnějším plášti budovy. Ten vytváří jednolitou monumentální hmotu. Interiérů spořitelny si cenila i dobová kritika²⁰³, která ocenila formu vycházející z dobového požadavku o „zdravé“ podobě staveb i života. K velkým kladům Kotasova alternativního řešení také patřilo dobré osvětlení všech prostor a pokrokové technické zázemí budovy.²⁰⁴

Konečný vzhled spořitelny byl zřetelně determinován různorodými faktory. Uplatnění nových avantgardních forem na velkých bankovních

domech na úkor lokální tradice a dobových konzervativních představ objednavatelů, bylo ve dvacátých letech stále neobvyklé. Tento faktor se výrazně projevil při zamítnutí prvního avantgardního Kotasova návrhu. Uzavřená, maloměstskými zvyklostmi silně ovlivněná společnost si jen pomalu přivýkala na nové funkcionalistické tvarosloví.

Prosazení a uplatnění funkcionalistických principů bylo v Moravské Ostravě daleko složitější než třeba v Brně. Panovala zde jistá nedůvěra k věcem novým. V tomto kontextu vnímala Kotasův výkon i dobová kritika. Wilhelm Bisom hodnotí Kotasovu spořitelnu s přihlédnutím k dobové situaci a lokálním poměrům jako nesrovnatelně lepší architektonický počín, než jaký můžeme najít v soudobé Praze nebo Brně.²⁰⁵

Nevole k uplatnění avantgardních forem na stavbách peněžních domů byla ke konci dvacátých let poměrně obvyklá, jak si posteskl J. E. Koula: *„velké pražské banky při řešení svých budov daly přednost architekturám pompézně historizujícím, těžkopádně kamenným, před skleněnými stavbami nové architektury, které snad nedostatečně vyjadřují bezpečné uložení kapitálu.“*²⁰⁶

Je tedy patrné, že Kotas (i podle ohlasů dobové kritiky) našel přiměřený kompromis mezi konvenčním přáním objednavatelů, místní architektonickou situací a v neposlední řadě nároky soudobé avantgardní architektury.

5.4. Obchodní a obytný dům pojišťovny Riunione Adriatica di Sicurtà

Záhy po dokončení projektu *Moravskoostravské spořitelny* Karla Kotase poprvé oslovila italská pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà* z Terstu. Ta si u něj objednala projekt obchodního a obytného domu na křižovatce ulic Zámecké a Puchmajerovy v Moravské Ostravě.

Čtyřpatrový obchodní a obytný dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* byl postaven roku 1928 na rohu těchto ulic, tedy pár desítek metrů od monumentální spořitelny.²⁰⁷ Přesto, že si funkčně stavby nejsou podobné, spatřujeme zde některé shodné znaky s objektem spořitelny. Fasáda obchodního a obytného domu připomíná neoklasicistní tvarosloví spořitelny. Nepřehlédnutelný je příklon k tradičním dekorativním prvkům.²⁰⁸ [45]

Budova polyfunkčního domu se nachází na poměrně rozlehlé nárožní parcele, jejíž nepravidelné půdorysné schéma připomíná písmeno L. Dominantu přímo na křížení rušných ulic historického jádra tvoří pětipatrová hranolová nárožní věž, která se tyčí nad okolní zástavbu. První patro této věže zdobí figurální plastiky od Julia Pelikána,²⁰⁹ které věži vdechly výrazně klasicizující charakter. Hmotný vzhled plastik odpovídá jejich funkci „podpěr“. Motivy nárožní převýšené věže a plastik odkazují ke středomořské italské architektonické tradici,²¹⁰ a vytvářejí kontrastní výtvarný akcent vůči střídmemu hladkému povrchu z keramických obkladaček. Robustní podobu věže odlehčují subtilní skelety balkonů ve druhém, třetím a čtvrtém patře, které současně jako by rozevíraly „spoutanou“ hmotu věže do okolního prostoru.

Keramické obložení věže doplňují prolamované svislé pruhy, ty podtrhují vertikality a vznešený vzhled, jež se ocitá v protikladu povaze levého křídla. Komerční prostory v přízemí prosvětlovaly velkoplošné výkladce zasazené do hlubokých špalet. Obchodní a obytný dům je jedním z prvních, na nichž Kotas užil na fasádě dynamický prvek zvýrazněného parteru, který tady tvořily rozsáhlé skleněné výkladce kavárny *Savoy*. Akcentovaný parter spolu s prvním patrem vytváří protiklad k dalším jednotně formulovaným podlažím. Hladký keramický obklad tmavé barvy se na fasádě střídá s umělým kamenem. Mohutná věž dodala stavbě monumentální, velmi reprezentativní vzhled. V podobně přepychové podobě, připomínající souměrné klasicistní průčelí, je vyvedeno právě

křídlo orientované směrem do Puchmajerovy ulice. Levé křídlo má fasádu o poznání střídmější.

Vstup z ulice Zámecké vedl přímo k dvouramennému schodišti. Křídlo s byty mělo vlastní vchod z Puchmajerovy ulice, tím bylo zajištěno pohodlné, účelné a hygienické oddělení několika funkčních částí, které se v domě nacházely. Do přízemí architekt vložil kavárenskou místnost a cukrárnu. Parter se v letních měsících otevíral prostorem předzahrádky²¹¹ do ulice a stával se tak součástí okolního dění. V prvním patře sídlila herna s kulečníkem. Bez ní by se tehdy neobešla žádná moderní kavárna.

Původní záměr pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* spočíval v pojetí novostavby jako obchodního domu. Z tohoto plánu sešlo. Pojišťovna dodatečně rozhodla o novém využití prostor v přízemí a prvním patře pro kavárnu. Dne 12.7. 1928 žádá zástupce pojišťovny stavební úřad o povolení dispozičních změn.²¹² Správnost volby podporovaly zkušenosti z provozu kavárny *Riunione* v paláci pražské pobočky.

Otevření kavárny *Savoy* předcházela roční snaha firmy *Kozák a spol.* o zisk kavárenské koncese.²¹³ Společenstvo hostinských a kavárníků, které se obávalo poklesu tržeb v menších podnicích, nepředpokládalo, že by se postavilo něco mimořádně dokonalého. To podle mínění společenstva potvrzovala pražská kavárna *Riunione*, která se mezi prvotřídní podniky řadit nemohla. Společenstvo hostinských a kavárníků se dále domnívalo, že „*místnosti budou dosti tmavé, nedostatečně prostranné a nemají ani předepsané výšky šesti metrů, jak řádné moderní kavárny míti musí. Kavárna by po stránce moderního nepřinesla nic nového.*“²¹⁴ Opak byl pravdou. Také proto, že výzdoba a vybavení interiéru pocházely od Karla Kotase. Kotasovy návrhy interiéru kavárny měly k tmavému vyznění velmi daleko, [46,47] hlavní kavárenská místnost naopak působila velmi vzdušně. Atmosféru vzdušnosti a prostornosti narušovaly snad jen sloupy, obložené zrcadly a dělicí kavárnu na dvě části. V interiéru Kotas opět prokázal vstřícnost k ušlechtilým a trvanlivým materiálům, které zaručovaly

slavnostní vzhled interiéru, a jejich barevným kombinacím. Přes veškeré protesty Společenstva se firmě *J. Kozáka* podařilo v červenci 1929 plnou hostinskou koncesi k provozu kavárny získat.²¹⁵ [48]

Dobový tisk hodnotil Kotasovu práci jako velmi vkusnou a působivou: „*Dbal toho, aby efekt kavárny byl co nejjednodušší, ale tím působivější. Kavárna pojme až 1050 hostů. Stěny jsou obloženy mramorem a sloupy, rozdělující kavárnu na dvě prostory, kryty zrcadly, světlo lustrů je stejnoměrně rozptýleno, takže dojem při vstupu je velmi příjemný a sympatický. Barvy malby, záclon, křesel a stolků jsou voleny v kontrastech, které lahodí oku. Celkový pohled na vnitřek kavárny působí klidně.*“²¹⁶ [49] Kotasův projekt počítal i s variantou odebrání kavárenské koncese, otevřená dispozice mohla být snadno přepažena pro obchodní účely. Slavnostní otevření kavárny *Savoy* se odehrálo 1. března 1930. Téměř všechen místní tisk se jejímu otevření věnoval. „*Zvědavců v kavárně bylo tolik, že nestačilo místo. Také v dalších dnech byla kavárna přímo obléhána.*“²¹⁷ Kavárna fungovala do čtyřicátých let. Po válce se její provoz už neobnovil a tyto prostory začal využívat Módní dům Albína Chamráda.²¹⁸

Společný prvek budovy spořitelny i obchodního a nájemného domu spočívá ve zřetelném Kotasově odkazu na starší kotěrovskou tradici a léta studijní. Svědčí o tom neoklasicistní prvky užití na průčelích obou ostravských staveb. V realizaci polyfunkčního domu pro italskou pojišťovnu *Riunione Adriatica di Sicurtà* Kotas propojil konzervativnější pojetí vnějšího obalu [50] s moderními přístupy při vytváření interiéru.

Příčiny Kotasových návratů k tradičnímu tvarosloví mohou pocházet ze dvou zdrojů. Zaprvé měl silný vztah k osobnosti a dílu svého učitele Kotěry. Zadruhé se snažil vyhovět požadavkům objednavatele. Úvahu podporuje i skutečnost, že ze stejného období pocházejí dva různorodé návrhy spořitelny - avantgardní a tradicionalistický.

5.5. Obchodní dům Brouk a Babka

5.5.1 Funkcionalismus

Na další velkou příležitost v Moravské Ostravě Karel Kotas nemusel dlouho čekat. Již v roce 1928 získává zakázku na projekt jednotkového obchodního domu prodejní sítě *Brouk a Babka*. Obchodní dům je první stavbou, na které uplatnil avantgardní principy a formy, jak je představil už v neuskutečněném soutěžním návrhu *Moravskoostravské spořitelny*.

O rok dříve, než začal Kotas pracovat na plánech obchodní domu *Brouk a Babka*, Le Corbusier formuloval teoretický a umělecký program avantgardní architektury. Od poloviny dvacátých let se nejpokrokovější síly evropské avantgardy sjednotily ve společném programu funkcionalismu, který tvořil další vývojový stupeň v přechodu od zjednodušení tvaru k prostorové, funkční a konstrukční úspornosti. Stavba začala být chápána jako účelná jednota formy a funkce, výsledný tvar určovaly funkční požadavky. Nové hnutí chápalo podmíněnost formy funkcí jako stále proměnný jev, který se vyvíjí v závislosti na sociálních podmínkách života lidí. Proto je nutné tento fenomén znovu poznat, vymezit a přesně formulovat.

Příznačné se zdá být vzrůstající uplatnění nového stavebního materiálu, nových konstrukčních principů a stavebních postupů. Pod vlivem nových stavebních metod definoval Le Corbusier teoretický základ funkcionalismu v pěti hlavních bodech.²¹⁹ Ve druhé polovině dvacátých let se funkcionalismus nejvíce rozvinul a rozšířil v Německu, Belgii a Holandsku. Tehdy se začal prosazovat i v československé architektuře, hledající směr dalšího vývoje. Působení v ýmarského *Bauhausu* i sovětského konstruktivismu se u nás projevovaly jen málo. Česká architektonická tvorba se spíše nacházela pod přímým vlivem programu a tvorby holandské skupiny *De Stijl*. Holandsko, nepostížené destrukcemi I. světové války, si uchovalo plynulou stavební produkci a vývoj. Kontinuita

tvorby umožňovala objasnit věcné a racionální poslání architektury. Český funkcionalismus, přestože stál v opozici ke stále přežívajícímu akademismu, našel zanedlouho svou vlastní cestu a stanul v čele evropského vývoje. Uplatňoval se přibližně od roku 1922, vyvíjel se až do II. světové války i po ní, avšak počínající nadšení a zápal od let 1932-1933 slábl.

K hlavním stavebníkům v meziválečné Moravské Ostravě, stejně jako po celé republice, patřily kapitalistické banky, spořitelny a záložny. Avšak do poněkud provinčnějšího prostředí Moravské Ostravy přivedly soudobé avantgardní formy především obchodní řetězce. Majitelé obchodních domů nehledali stavební parcely na okrajích města, ale v bezprostřední blízkosti centra, a tak i sem postupně pronikla nejmodernější funkcionalistická architektura a současně s ní moderní podnikatelský duch.

Na realizaci obchodního domu vidíme Kotasův výrazný odklon od předcházejících tradičně pojatých ostravských architektur. Úsilí o modernistický výraz, ovlivněný funkcionalismem, se projevil nejen v dispozičním řešení budovy, ale naplno i na jejím vnějším plášti. Přes odlišné využití objektu Kotas v obchodním domě *Brouk a Babka* uplatnil některé prvky z projektu spořitelny.

Ve stejném roce přichází z Brna do Moravské Ostravy Oskar Oehler a přijímá místo vedoucího architekta Kotasovy architektonické kanceláře (1928-1929). Oehler se zde ocitnul v období, které bylo prosyceno mnoha velkými a prestižními zakázkami, a tak není divu, že Kotas potřeboval pomoc zkušeného architekta-projektanta pro vedení svého ateliéru. Kotasův znatelný přechod od „*klasicistně a monumentálně laděného repertoáru*“²²⁰ k lehkým formám, který je patrný v tomto architektově tvůrčím období, lze přičíst vlivu Oskara Oehlera. Dokladem tohoto uvolnění Kotasovy tvůrčí invence je především obchodní dům *Brouk a Babka* (1928-1930) nebo do stejné doby datovaná stavba tenisové klubovny (1928).²²¹

Konstrukčně architekt stavbu řešil jako skelet s nepravidelnou modulovou sítí, s železobetonovým stropem a cihelným výplňovým zdívkem.²²² Dispozice obchodního domu splňuje nároky funkcionalistických zásad pro stavby účelné, jednoduché, jasné a umožňující snadnou orientaci. Kotas pracoval s železobetonem a sklem, protože se o těchto materiálech domníval, že pro stavbu obchodního domu „*poslouží nejlépe. Křemíková ocel použitá ke stavbě kostry při nejmenších průřezích sloupů zajistí nejvyšší bezpečnost a nejdokonalejší využití prostoru i denního světla.*“²²³ Ve všech těchto úvahách jsou zřetelné odkazy na principy funkcionalismu. Kotas znal první zahraniční moderní obchodní domy velkých rozměrů, například *Magasins au Bon Marché* v Paříži od konstruktéra Eiffela a architekta Boileaua. Železné kostry bylo použito i u obchodního domu *Printemps* od Paula Sédillea, z let 1881-1889.²²⁴ I zde můžeme najít Kotasovu inspiraci pro vytvoření kvalitních a funkčních prostorů nového centra obchodu.

Ve stejném roce, kdy začal Kotas pracovat na plánech obchodního domu, byl v Praze dostavěn jeden z prvních obchodních domů, uplatňujících nové konstrukční metody. Tímto počinem se stal *palác Olympic* od Jaromíra Krejčara. Zde architekt použil pokrokové formy, které transformovaly všechny Le Corbusierovy zásady; železobetonový skelet, horizontální pásy oken členěné tenkými meziokenními sloupky nad parapety, průběžný balkon a ustupující poslední patra se subtilním ocelovým zábradlím.²²⁵ Poprvé se projevilo i úsilí o nový výtvarný design, využívající názvů firem ve výrazných nápisech na fasádách.

Firma *Brouk a Babka* koupila v květnu roku 1928 dům na tehdejším Denisově náměstí. Parcela číslo 219/1 se nacházela v bezprostřední blízkosti městského divadla. Původní dům firma *Brouk a Babka* zbourala, čímž vznikla obava, aby se nadměrnou výškou nového objektu nenarušila kompoziční vyváženost náměstí a aby se budova divadla hmotově nepotlačila. Sousedé požadovali projednání hmotnosti a velikosti zamýšlené

stavby. Proto městská rada ustanovila komisi, která měla odborně posoudit vhodnou výšku budoucího objektu. Město přizvalo pro posouzení dva odborníky, Vladimíra Fischera z Brna²²⁶ a Bohumila Hübschmanna z Prahy. Komise schválila postavení zamýšleného čtyřpatrového podsklepeného domu. Zvláště Fischer se pochvalně vyjádřil o Kotasových návrzích a doporučil projekt uskutečnit v nezměněné podobě. Firma *Brouk a Babka* tedy vzápětí žádá městský stavební úřad o povolení ke stavbě.²²⁷

Budova obchodního domu stojí na nárožní parcele.²²⁸ [51] Průčelí s hlavním vstupem se obrací na východ do prostoru dnešního Smetanova náměstí.²²⁹ Konstrukci tvoří železobetonový skelet.²³⁰ [52] Zdivo má funkci vyplňujícího materiálu.²³¹ Interiér měl návštěvníkům umožnit snadnou orientaci a přehled o nabízeném zboží. Proto Kotas vyprojektoval každé patro jako jednotný prostor. [53] Do zkoseného jihozápadního nároží soustředil komunikační trasy. V nároží severovýchodním se nacházejí prodejní prostory. Zaoblením tohoto nároží Kotas docílil celkového změkčení strohého výrazu objektu.

Brouk a Babka touto „*elastickou linií nároží*“²³² připomíná neuskutečněný návrh *Moravskoostravské spořitelny*.²³³ [54] Ani tentokrát se však neuskutečnila představa tenkého obalu obepínajícího vnitřní prostory. Východní průčelí, členěné omítanými parapety a přerušovanými pásy oken, působí, při srovnání s jinou prvorepublikovou modernistickou architekturou, poměrně hmotně. [55] Velký centrální světlík prostupující od přízemí všemi patry vyřešil požadavek přímého osvětlení prodejních prostor. [56] Kotas si plně uvědomoval potřebu kvalitního osvětlení, sám se o této otázce zmiňuje v již vzpomínaném článku v časopise *Horizont*: „*Otázka dobrého denního i večerního osvětlení všech místností je vůbec jednou z nejdůležitějších.*“²³⁴ Volný půdorys umožňuje variabilní uspořádání prodeje kolem centrální dvorany.²³⁵

Kotas musel respektovat okolní budovy Národního divadla a jednoposchodový dům, na něhož měl obchodní dům navazovat. Z jihu

přiléhá k obchodnímu domu budova bývalých městských lázní.²³⁶ Je pouze dvoupatrová. Plynulého přechodu k sousednímu domu a divadlu dosáhl Kotas výškovým odstupňováním a mírným ustoupením jižní části obchodního domu za uliční čáru. Podkroví s plochou střechou ustupuje dva a půl metru za domovní frontu. Tím stavba dosáhla nenásilného organického přechodu. Snížená část domu, připomínající palubu parníku, korunuje terasa nad druhým patrem.²³⁷ Zde tušíme Kotasovu inspiraci zahraničními obchodními domy, například obchodním domem Karstadt v Hamburku. Jak architekt sám uvádí, tyto obchodní domy „*v horké letní době otevírají střešní terasy, zahradnický vkusně upravené.*“²³⁸

A také tu vidíme cílené přihlášení se k Le Corbusierově definici základních znaků funkcionalistických staveb; střešní zahrady vzniknou využitím rovné střechy k obytnému účelu jako terasa nebo zahrada, umožní bujnou vegetaci a tím se i střecha stane atraktivním prostorem domu. Všeobecně znamenají střešní zahrady pro město znovuzískání zastavěné plochy.²³⁹

Stavba působí jednoduchým a klidným dojmem. Fasádu střídavě členily pásy obdélných oken sdružených po třech, vzájemně oddělených meziokenními sloupky, jež autor obložil opaxitovým sklem²⁴⁰ a průběžné pásy vysokých parapetů. Původní Kotasův nápad, obložit fasádu umělým kamenem a meziokenní pilíře sklem nebo mramorem, se nakonec realizoval jen z části.²⁴¹ Meziokenní sloupky totiž dostaly pouze tvrdou hrubozrnnou omítku. Převýšenou krychlovou hmotu komunikačního jádra a za stavební frontu ustupující páté patro zamýšlel architekt opatřit červeným keramickým obkladem. Ani tento záměr nebyl realizován. Obchodní dům tak dostal poměrně fádni kabát, ozvláštněný v parteru kovovým předstupujícím výkladcem zelené barvy²⁴² a světelnou reklamou osazenou na průběžný parapet prvního patra nad hlavním vstupem.²⁴³ Vysoká římsa nad výkladcem dostala obklad z vlnitého šedého plechu, sokl pod výkladci obklad z černé mozaiky.²⁴⁴

Matné materiálové i barevné provedení splňovalo dobové požadavky. *„Jest ovšem třeba, aby ve městě, jakým je Moravská Ostrava, byly vytvářeny architektury s plochami obloženými tvrdým a hladkým materiálem, protože jenom tak zůstanou domy ušetřeny nepříznivých atmosférických vlivů a ráz ulice jasny.“*²⁴⁵

Pevné rastrové uspořádání fasády zdánlivě potlačuje celkové funkcionalistické vzezření stavby, byť právě pásová okna a skeletová konstrukce jsou charakteristickým projevem vrcholného funkcionalismu. I přes nedostatek stavebního materiálu, prodloužení a následné celkové prodražení, se stavba obchodní domu *Brouk a Babka* dokončila za pouhých pět měsíců, 31.12.1928.²⁴⁶

V roce 1929 Kotas uveřejňuje v časopise *Horizont* úvahu o obchodním domě *Brouk a Babka* a analyzuje vzhled a dispozice moderních obchodních domů obecně. *„Frekvence v obchodním domě bývá v každé denní době veliká, daleko větší než v každém jiném speciálním obchodě. Ne každý vstupující jest odhodlán k nákupům. Mnohdy rozhodne se ke koupi teprve pod dojmem vyvolaným vyloženým zbožím. Možnost největší a nerušené frekvence musí býti podporována za všech okolností. Jest proto třeba dostatečně dimenzovati hlavní schodiště pro obecnstvo, na první pohled ihned patrné, lehce dosažitelné a prostupující pokud možno všechna patra. Musí býti postaráno o náležitý počet osobních zdviží, popřípadě i jiných dopravních prostředků.“*²⁴⁷

Svémi čtyřmi prodejními patry a 35 specializovanými odděleními shromáždil obchodní dům pod jednu střechu vše, co dříve Ostraváci sháněli po celém městě. Nakupování bylo podle dobových ohlasů velmi příjemné.²⁴⁸ Také díky dostatečně prostorným oddělením, výtahům, ventilaci... Počet zákazníků v následujících letech výrazně rostl, takže již v roce 1936 bylo nutné provést vnitřní přestavby, které by postačovaly zvýšenému počtu zákazníků.

Kotasův obchodní dům *Brouk a Babka* představuje ukázkou citlivého zasazení novostavby do bezprostřední blízkosti stávajících historických budov. Objekt, postavený během krátké doby pěti měsíců, se řadí mezi nejkvalitnější stavby, jež vznikly na území Moravské Ostravy mezi válkami. Stavbu obchodního domu charakterizuje úsilí po ryze modernistickém projevu ovlivněném zásadami funkcionalismu. Jednalo se o první stavbu, ve které se architekt setkal s osvíceným přístupem stavebníka. Obchodní síť *Brouk a Babka* vyžadovala moderní a účelný vzhled svých obchodních domů. Pravděpodobně pod vlivem těchto požadavků přímo oslovila Karla Kotase. V prostředí Moravské Ostravy dům znamenal průlom funkcionalistické architektury do obecného povědomí širokých společenských vrstev.

5.6. Klubovna Lawn Tennis Cercle

Třicátá léta 20. století, období největšího rozkvětu moderní architektury, prožívá Karel Kotas v Ostravě. Ve městě, kam myšlenky avantgardní architektury pronikají se zpožděním. Kotas tak musel hledat kompromisní řešení, pro něž je typická aplikace tradičnějších forem fasády na funkcionalistickou geometrii užitou v dispozici stavby.²⁴⁹

Úspěšnou „dvojjazyčnou“ symbiózu tradiční klasicistní souměrnosti a funkcionalistické půdorysné dispozice vytvořil architekt ve stavbě klubovny *Lawn Tennis Cercle*, postavené v roce 1928 v městských sadech na břehu řeky Ostravice. [57]

Kotas navrhl nízkou jednopatrovou budovu klubovny na téměř pravidelném čtvercovém půdorysu. Puristicky čistý a symetrický vzhled klubovny umocňovaly dva prosté nezdobné sloupy vstupního portiku, ten uvedl hosty ke vstupu do klubovny. Portikovou předsíň po obou stranách uzavíraly předstupující rizality. Do hmot rizalitů se soustředilo obslužné zázemí tenisového klubu - kancelář, kuchyň, skladiště. Do místnosti

technického a administrativního zázemí se vcházelo z centrální haly. Přímé osvětlení do těchto prostor přiváděla tři dvoukřídlá francouzská okna. Za prostorem haly se nacházely šatny a umývárny hráčů. Pozvolný nástup objektu zvýrazňoval protáhlý parter se zelení a vrcholil krabicovým kubusem prvního patra. Patro svou šířkou korespondovalo se vstupem. Okenní otvory také navazovaly na francouzská vstupní okna.

Kotasovi se podařilo skloubit funkčnost a reprezentativní účín i na této skromné zakázce. Klubovna jistě splňovala nároky kladené na tento nový druh architektury, který souvisel s obnovou harmonických vztahů mezi člověkem a jeho prostředím a celkovou rehabilitací sociálních podmínek života. Takovou se stala i klubovna plnící svůj účel a svým decentním vzhledem dobře doplňující prostředí tenisových dvorců.²⁵⁰

5.7. Nájemné obytné domy

Na myšlenky „očistěné“ architektury navazuje v dalších ostravských realizacích i Kotas. Svou ideu nové puristicko-funkcionalistické architektury²⁵¹ předvedl hned na několika místech Ostravy. Počátkem roku 1930 začal Kotas pracovat na dvou projektech nájemních domů s obchodními prostory. Poprvé šlo o nájemní dům *Občanské záložny* na rohu Reální a Purkyňovy ulice, postavený podle plánů z května roku 1930.²⁵² Podruhé se tak stalo u nájemného domu pro *Dělnickou záložnu* na křižovatce ulic Veleslavínovy a Husovy.

Čtyřpatrový nájemní dům *Občanské záložny* [58] má půdorys ve tvaru písmene L. Do klidné ulice Reální architekt situoval hlavní vchod. Nad ním průčelí člení symetricky umístěný arkýř s točitým schodištěm, který prostupuje všemi patry a je netradičně přemístěn ze zadního traktu domu do hlavního průčelí. [59] Arkýř v podobě prosklené schodišťové věže se uplatnil jako výrazný dynamický prvek celé fasády. Do prostého krabicového vzhledu²⁵³ budovy vstupují opakující se motivy třídlílných

sdrúžených oken a krabicových balkonků. Skladbu fasády Kotas znovu rozpochoval zvýrazněným přízemním parterem za použití velkých skleněných výkladců. Parter osadil velkými kvádry ze slezské hrubozrné žuly, materiálem, který měl schopnost odolávat agresivnímu ostravskému prostředí. Celá tato levá strana byla o dvě patra nižší než zbytek budovy. Další části domu dostaly šedou šlechtěnou omítku.

Objevuje se tu i motiv ustupujícího patra, [60] použitý poprvé na obchodním domě *Brouk a Babka*. Později se ukazuje, že tento motiv je pro Kotase charakteristický. Objevuje se zejména u jeho nájemných obytných domů. U domu *Občanské záložny* je toto ustupující patro ještě obloženo poštoreskými keramickými obkladačkami. Avšak přes Kotasovo úsilí o čistý a odlehčený vzhled je budova nápadná svou hmotnou robustností. Tento pocit posilují kvádrové kamenné balkony či lodžie, které se svým tvarem poněkud vzdalují lehké „lince“ funkcionalismu.

V přízemí sídlily bankovní místnosti a byt domovníka. Dispozice každého patra se lišila. V prvním a druhém patře se nacházel luxusní byt o šesti pokojích, udržující zvyklosti bydlení z dob před válkou. Velkorysá přehledná dispozice bytu poskytovala reprezentativní vstupní halu, ze které se vstupovalo do všech pokojů. Na protilehlé straně zůstalo místo už jen pro svobodárnu s předpokojem a kuchyní. V patře třetím (po změně ze září 1931) [61,62] se octly dva nadstandardní třípokojové byty, opakující vybavenost bytů z nižších pater, a jeden třípokojový byt, který měl místo haly podélnou předsíň.

Půdorysná dispozice připomíná brněnský projekt rohového domu na ulici Antonína Macka a Palackého třídy (1924-1926?). Za hlavním vstupem do domů v Brně i Ostravě se rozprostírá široké schodiště ústící do chodby s dalším schodištěm. Z centrální chodby se vchází do tří podobně velkých částí. Počet pokojů v těchto bytech se odlišuje v závislosti na sociálním postavení stavebníka a potencionálního nájemníka. Brněnský dům vystavělo město ve snaze zmírnit bytový nedostatek a uspokojit nároky střední

společenské vrstvy, kdežto obytný dům na Reální ulici v Moravské Ostravě postavilo majetnější družstvo *Občanské záložny*, pravděpodobně pro její majitele nebo movitější zaměstnance. Je tedy možné, že Kotas znovu rozpracoval plány z poloviny dvacátých let, o kterých věděl, že v upravené variantě splní dobové požadavky. Zřejmě se chtěl pokusit konečně realizovat v plném rozsahu svou ranou studii bytového domu vyššího obytného standardu, což mu město Brno v roli stavebníka neumožnilo.

Na přelomu dvacátých a třicátých let se bytová otázka konečně dostala do režie avantgardních architektů. V Praze i Brně proběhlo několik bytových soutěží, z nichž vzešly kvalitní návrhy bydlení pro všechny sociální vrstvy obyvatelstva. Stavby vzniklé na základě těchto soutěží patřily

před II. světovou válkou ke špičce u nás i ve světě. Variace pavlačových domů či hloubkové trojtrakty zaměstnávaly pražské i brněnské architekty Jindřicha Kumpošta, Josefa Poláška, Bedřicha Rozehnal a nebo Františka A. Libru. Bytová výstavba ve velkých průmyslových městech, takže i v Moravské Ostravě, byla v té době ponechána na starost převážně sociálnědemokratickým stavebním družstvům.²⁵⁴ Ta však neměla prostředky na realizaci bytových domů v odpovídající kapacitě. Byty stavěné bez účasti architekta nesplňovaly dobové technické a hygienické nároky na kvalitní a zdravé bydlení.

V souvislostech Kotasovy tvorby je pro nás důležitý hlavně další jeho čin. V červenci 1930 si *Obecně prospěšné stavební a bytové družstvo členů a vkladatelů Dělnické záložny* v Moravské Ostravě podalo žádost o povolení ke stavbě šesti nájemných obytných domů na rohu ulic Veleslavínovy a Husovy.²⁵⁵ [63] Domy ve Veleslavínově tvoří rozsáhlou blokovou zástavbu; jde o soubor šesti domů, [64] které vznikly během jednoho roku. Kolaudace proběhla v srpnu 1931.

Kotas měl k dispozici prostornou parcelu ve tvaru písmene L. Vyprojektoval čtyři shodné domy se čtvercovou půdorysnou dispozicí a dva

domy nárožní s nepravidelným půdorysem. Do nich umístil prostory pro obchodní účely. Ke každému z šesti domů náleží dvorek s malou zahrádkou. [65]

Na průčelí Kotas uplatnil plasticky vystupující a ustupující části. Plocha mezi prvním až čtvrtým patrem oproti horizontálnímu přízemí mírně předstupuje. Drobné nuance při řešení fasády se objevují pouze v případě dvou nárožních domů, na všech ostatních se opakuje stejná kompozice průčelí. Plastické prvky zajistily domům živější a výraznější vzhled. Další poutavý motiv čelní fronty domů spočíval v uplatnění cihlové schodišťové věže s protáhlými obdélníkovými okny. [66] Tu architekt umísťuje symetricky vždy na střední osu domů. Tento výrazně vertikální prvek v kontrastu ke konkávním hmotám přízemí a posledního patra, vytváří zajímavý soulad všech hmot. V nejvyšším pátém patře se opakuje prvek průběžné terasy se zábradlím a okny ustupujícími hlouběji do fasády.

Roh rozsáhlého bytového bloku Kotas řešil jako masivní rizalit přisazený ke schodišťové věži domu vedlejšího. Uplatnil i tři robustní balkony a do posledního patra situoval lodžii. Do předního traktu domu znovu netradičně umístil dvouramenné centrální schodiště. To výrazně přispělo k symetrickému vyznění celého objektu.

V domech nacházíme dvoupokojové a třípokojové byty přehledného půdorysu. Schéma se opakuje v celém čtyřbloku vyjma nárožních domů. Vysoké úrovně bydlení architekt dosáhl pomocí jasné pravidelné dispozice a hospodárného rozmístění a využití obytných prostor. [67] Kotasův záměr, vytvořit komfortní obydlí, dotvářelo umístění balkonů do dvora s výhledem do zahrádky. Technické zázemí bytů (kuchyň, spíž) směřuje do ulice.

Rozmanitost jednotlivých plasticky utvářených částí domu architekt zvýraznil a podtrhl barevností a materiálovou strukturou povrchu. Pro rovné plochy průčelí užil kombinaci šedo zelené omítky s umělým kamenem na nárožích. Vertikalitu věží zvýraznil aplikací obkladových červených cihel.

Variace různorodých materiálů dokazuje, že se Kotas barevného pojetí fasád nebál, spíš naopak je v pražské tvůrčí etapě rozvinul do poutavé výtvarné polohy.

Prvek výrazné předstupující schodišťové věže se objevil v Kotasově tvorbě již při jeho začátcích v Brně. Poprvé se s ním setkáme v nájemném domě v Tučkově ulici. V kontextu dobového ovlivnění českých modernistů německou architekturou, a při Kotasově znalosti německých realizací nájemných domů, kterou prokázal již v prvních letech v Brně, musíme také zde hledat možné podněty pro jeho tvorbu. Zdroj, z něhož čerpal, napovídají některé obytné domy vystavěné ve stejné časovém období v Berlíně. Architekt Erwin Gutkind užil stejný plastický motiv předstupující schodišťové věže, obložené režnými cihlami, na obytném bloku *Tegel a Tempelhof* v letech 1930-1931. [68] Domy se těm ve Veleslavínově ulici podobají rovněž prostým utilitárním půdorysným řešením.²⁵⁶

5.8. Oční pavilon

V červenci 1930 se zastupitelstvo usneslo, že město Moravská Ostrava vybuduje na své náklady ve výši 3 milionů korun samostatný oční pavilon. Ještě tentýž měsíc Kotas, už jako renomovaný ostravský architekt, obdržel dopis podepsaný starostou Prokešem. V něm byl vyzván k vypracování návrhů na oční pavilón při městské nemocnici v Ostravě - Fifejdách. Kotas se okamžitě pustil do práce; plány jsou datovány srpnem²⁵⁷ roku 1930 a znamená to tedy, že na nich pracoval současně s plány pro nájemné domy v ulicích Reální a Veleslavínově. Rychlý sled zakázek svědčí o oblibě, kterou Kotas v Ostravě získal. Na očním pavilonu prokázal svou pohotovost a projektantskou zdatnost. V meziválečné Moravské Ostravě si vyzkoušel opravdu všechny oblasti stavební činnosti, které expandující město nabízelo.

Architekt navrhl třípatrovou budovu se zvýrazněným parterem a motivem ustupujícího posledního podlaží. Oční pavilón dostal půdorysný

rozvrh ve tvaru písmene L. [69] Dvě křídla jako by svírala téměř čtvercovou hmotu ústředních prostor budovy.²⁵⁸ [70] Budova se rozebíhá ze středové hranolovité části jednotlivými křídly do prostoru. Jihovýchodní trakt skýtá ve svém prvním i druhém patře lůžkové oddělení pro muže a operační sály se sociálním zařízením. Do severovýchodního kratšího traktu architekt umístil pokoje pro ženy. Celkem se zde nacházelo 128 lůžek.²⁵⁹

Ramena obou funkčních celků se sbíhají kolem vstupního vestibulu. [71] Vstup, celý prosklený, zastřešil Kotas plochou markýzou. Na něj navazuje rizalitově vysunutý prostor schodiště. Znovu se zde setkáváme s motivem tak charakteristickým pro Kotasovu tvorbu. Parter přesahuje hlavní hmotu o dvě okenní osy. Přesah architekt využil jako terasu. Jednotlivé hmoty zvýrazňuje barevné odlišení, poměrně homogenní celek tak získal dynamický náboj.

Oční pavilon, i přesto, že se jeví jako okrajové dílo, sklidil ve své době velký ohlas. Jeho plány měly být vystaveny na mezinárodním kongresu lékařů v Madridu.²⁶⁰ O plány pavilonu si zažádala také městská nemocnice v Přerově, která hledala vzor pro výstavbu svého očního oddělení.²⁶¹ Ve svých zprávách k otevření pavilonu, jež se uskutečnilo 11.5. 1932, hodnotil denní tisk tuto stavbu jako „*snad nejlepší ve střední Evropě, a daleko předčí oční kliniku pražskou a vídeňskou.*“²⁶²

5.9. Kostel metodistů

Rok 1931 přináší Kotasovi další z řady cenných architektonických zkušeností, které mu Moravská Ostrava přichystala. Byl osloven evangelickou církví metodistickou, pro níž měl navrhnout budovu modlitebny. V srpnu roku 1930 již Kotas pracuje na plánech. Modlitebna, která dnes již nestojí, se nacházela na ulici Nemocniční, tedy v těsné blízkosti ostravské městské nemocnice.

Základní ideou Kotasova návrhu modlitebny se stala hra kontrastních, zdánlivě nesourodých strohých hmot, zkomponovaných na pravidelné obdélné parcele.²⁶³ [72] Strukturu stavby tvoří železobetonová konstrukce. Stejně strukturovaný a prostý dojem vyvolávala matérie samotné modlitebny. Kotas nestavěl okázalý chrám, ale čistou prostoru, ve které měl přichodzí nalézt klid a měl možnost pohroužit se sám do sebe. Požadavek prostoty se odrazil rovněž v nepředimenzovaných proporcích, připomínajících spíš větší rodinný dům. Větší stavbu neumožňovaly ani rozměry pozemku. [73]

Vstup se širokým schodištěm byl umístěn z boku modlitebny z nově projektované ulice. Za vstupním schodištěm se otvírala nízká přízemní prostora vestibulu. V přízemí se nacházela hala (do ní se dalo vstoupit i druhým, jihovýchodním vstupem) vydlážděná terrazzem, po její pravé straně bychom našli kancelář. [74] Z parteru se vcházelo do hlavních prostor modlitebny, které architekt vložil do druhé, funkčně oddělené části budovy.

Vpravo od těla zvonice a převýšené schodišťové věže vytvořil Kotas další kubický objem²⁶⁴ pro centrální prostory modlitebny. Tím demonstroval její význam v celém hmotovém uskupení. Nízkou výšku středního celku opticky navýšil a ozvláštnil vertikální motiv, připomínající v konturách kostelní zvonici. [75] Prvek byl srozumitelným vyjádřením sakrální funkce objektu. Zadní plochu skeletu „zvonice“ tvořila stěna přínaležející robustnímu obalu schodiště. Schodišťový trakt měl v prvním patře obytné prostory. Přímé osvětlení zajišťovala atypická sdružená vertikálně osazená okna.

Obrys zvonice Kotas vytvořil pouze ze dvou železobetonových rámců. Vrchol konstrukce korunoval křížem, zvon chyběl.

Význam a funkci stavby, tedy její náboženské poslání, vyjádřil architekt jednoduchou a zřetelnou formou, sestavou tří základních elementů

- modlitebny, obytných prostor a zvonice. Výrazná vertikála umocňovala duchovní rozměr stavby.

Není vyloučeno, že Kotas i na pozdějších projektech spolupracoval nebo je alespoň konzultoval se svým zaměstnancem a kolegou Oskarem Oehlerem. Ten před příchodem do Moravské Ostravy pracoval jako pomocný projektant v ateliéru Jindřicha Kumpošta (1925-27) a poté na pozici architekta-projektanta u Bohuslava Fuchse (1926-1927). Oehlerův osobní podíl snad můžeme hledat i na stavbě kostela metodistů. „- především její asymetrické tvarování a gradace hmot završená věží nad vstupem s plastickým orámováním - vzdáleně připomíná tvarování Kumpoštovy nemocenské pokladny v Boskovicích.“²⁶⁵ [76]

5.10. Nové úkoly let třicátých

Poslední ostravskou realizaci těsně před Kotasovým odchodem do Prahy představuje stavba administrativního, obchodního a obytného domu s tiskárnou pro společnost *Melantrich*²⁶⁶ na Nádražní ulici. Budova vystavěná v letech 1932-1933 rozšiřuje typologický rejstřík puristicko - funkcionalistické Kotasovy tvorby.

Historie výstavby tohoto polyfunkčního domu začala již roku 1926. Tehdy společnost *Melantrich* z Prahy požádala o stavební povolení pro stavbu své pobočky v Moravské Ostravě. O dva roky později začíná Kotas pracovat na plánech. Od samého počátku ale společnost počítala, že stavební práce nebudou ihned realizovány, přestože stavební úřad je 13.10.1928 schválil.²⁶⁷ Společnost si nechala Kotasem navrhnout také plány na provizorní objekt na nároží ulice Švabinského a prostor pro tiskárnu. Ta zaujímala prostranství dvora a byla později zakomponována do definitivní podoby domu. Prozatímní budova z hrázděného zdiva měla sloužit pouze po dobu výstavby nového objektu a poté měla být zbourána.²⁶⁸ V únoru 1932

architekt znovu předložil definitivní plány. Stavební úřad je schválil i tentokrát a tak už nic nebránilo výstavbě.²⁶⁹

V pauze před začátkem výstavby *Melantrichu*, mezi lety 1929-1930, uskutečňoval Kotas komornější projekty i v přílehlých lokalitách, a to většinou pro dobře situované a společensky vážené osobnosti. První stavbou v souboru těchto prominentních zakázek se stala víkendová vila generálního ředitele *Severní dráhy Ferdinandovy* inženýra Jerieho na Ostravici (Ostravice 832). Krom přátelství, které oba muže pojilo, znal Jerie velmi dobře Kotasovy práce z prostředí Ostravy. Výstavba vily, zakomponované do jižního svahu Lysé hory, se odehrávala ve dvou etapách. V té první z let 1929-1930 Kotas zformuloval svou představu víkendové vily do jednopatrové stavby z režného zdiva, rozprostírající se na nepravidelném půdoryse. [77,78] Druhou fází výstavby si vyžádal čilý společenský život, jehož nárokům prostory vily přestaly postačovat. Dům musel být roku 1934 rozšířen. Přestože Kotas tou dobou již rok žil v Praze, Ostravu i nadále se svou rodinou navštěvoval dvakrát do roka. Kotas rozšířil prostory vily v podélné ose o pracovnu pána domu v přízemí [79] a o dvě ložnice v patře. Tvářnost domu nevybočovala z tradičního tvarosloví užívaného Kotasem na většině ostravských staveb. Formální stránkou i kompozicí této vily se Kotas navrácí ke svému učiteli Kotěrovi a k jeho pojetí rodinného domu. Přestavba se odehrávala v intencích funkcionalismu, jehož výrazové prostředky byly naroubovány na tradiční robustně vyhlížející korpus domu (nedělené okno v pracovně, linie krbu). [80, 81]

Ve stejné rekreační oblasti a stejné době se architekt věnoval adaptaci roubené vily manželů Šavrdových (Ostravice 978). [82] Zakázku získal díky přátelství s inženýrem Jeriem, u něhož Šavrdovi poznali Kotasův originální tvůrčí přístup. Adaptace původní víkendové chaty představuje zajímavý pokus o skloubení přežívajících regionalistických tendencí v tradičně řešeném srubovém objektu se současnými architektonickými trendy. Parcela ve svahu nabídla místo přízemnímu domu s kompozičně čistým

východiskem. Dominantním prvkem se stala okna, nerytmicky střídající své rozměry. Lidový charakter vzhledu domu nekoresponduje s moderním vzdušným interiérem, jehož volného rozvrhu architekt dosáhnul probouráním původních dělicích příček. [83] Hlavní společenskou místnost Kotas rozšířil o předstupující obytný prostor s terasou, čímž zvýraznil celé průčelí otevírající se beskydskému panoramatu skrze velké nečleněné okno s nízkým parapetem. Nárožní jižní verandu zastřešil organicky vyhlížející půlkruhovou markýzou (1939), s cílem zlepšit její komfort. Dům představuje syntézu rustikálního vzhledu s nároky nové doby kladoucí vysoké požadavky na pohodlnost a účelnost. Neotřelý a prestižní dojem domu, umně zakomponovaného do jižních svahů Lysé hory, podtrhla zahrada s květinovými zídkami a terasami. Zahradu navrhl známý zahradní architekt Josef Vaněk z Chrudimi.²⁷⁰

Z dubna roku 1929 pochází ještě povolení ke stavbě obchodního a obytného domu na ulici Na Hradbách č. 7. Dům patřil manželům Rudolfovi a Oldřišce Kamenářovým.²⁷¹

Těsně před odchodem z Moravské Ostravy vznikl kolem roku 1931 Kotasův předposlední soutěžní návrh v jeho kariéře na *Ústřední budovu Okresní nemocenské pojišťovny*. Zdravotnická zařízení a budovy zdravotních pojišťoven patřily tehdy k nejvýznamnějším stavebním projektům v Moravské Ostravě. Přestože Kotasův oční pavilon sklídl velký ohlas a stal se svou „*střídmou klasikou, tak barevným funkcionalismem*“²⁷² vzorem pro několik dalších zdravotnických staveb, jeho návrh pro *Okresní nemocenskou pojišťovnu* nebyl realizován. Šlo o čtyřkřídlou třípatrovou budovu s centrálním světlíkem a podélnou dvoranou, kolem které se odvíjely jednotlivé kancelářské a zdravotnické místnosti. [84] V zadním traktu se měl nacházet dvůr a podzemní garáže. Dominantním a opakujícím se prvkem se měly stát čtyři prosklené schodišťové věže. [85] Pravidelnou strukturu fasády narušují v přízemí a prvním patře velké skleněné výkladce svisle členěné. Poslední třetí patro ustupuje za průčelní frontu. Na fasádě

opětovně zamýšlel architekt aplikovat barevné i materiálové odlišení jednotlivých hmot. Z plánů je patrné, že Kotas navrhl členité, přesto přehledné vnitřní prostory, které odpovídaly funkčním nárokům tohoto typu architektury. Nová budova byla nakonec postavena podle projektu místního architekta Alfréda Farníka na podzim 1932.²⁷³

Roku 1931 mohl Kotas plně uplatnit své výtvarné cítění při adaptaci interiéru divadelní kavárny *de l' Europe* na Smetanově náměstí, vlevo od obchodního domu *Brouk a Babka*. Na úpravě kavárny spolupracoval s architektem Ludwigem Heinschlem a malířem Leo Haasem.²⁷⁴

Skutečnost, že Kotas neměl na přelomu dvacátých a třicátých let v Ostravě konkurenta, potvrzuje právě množství místních zakázek. Nabídky přicházely i z okolních měst. Pro město Rožnov pod Radhoštěm navrhl objekt jednopatrové protáhlé *Ozdravovny krajského odboru Masarykovy ligy Ostravska*. [86]

V roce 1931 přišla nabídka od *Ústřední sociální pojišťovny z Prahy*²⁷⁵ na celkovou rekonstrukci objektů a na urbanistickou koncepci nového lázeňského jádra Teplic nad Bečvou.²⁷⁶ V kontextu Kotasovy tvorby to byla velká výzva, při níž mohl vytvořit novou tvář lázeňského města. Tak na podzim roku 1931 započala radikální přestavba původní klasicistní léčebny na břehu řeky Bečvy, která se specializovala na léčení srdečních a cévních chorob. Projekt revitalizace lázeňského areálu se dělil do tří fází. První Kotasův úkol spočíval v přestavbě klasicistní léčebny na dnešní *sanatorium Bečva*. Kotas zvýšil původní hmotu objektu na čtyři patra. Kubicky čisté tělo sanatoria bylo po obou stranách rozšířeno nižšími prosklenými křídly. „Elegantní výraz“²⁷⁷ *sanatoria Bečva* zahájil řadu hranických realizací, které lze charakterizovat jako „směs konstruktivně čistého funkcionalistického pojetí s jemně klasicizujícím cítěním.“²⁷⁸ [87]

5.10.1 Obchodní a obytný dům s tiskárnou *Melantrich*

Nárožní parcela domu *Melantrich*, jež se stal posledním Kotasovým projektem před jeho odchodem z Moravské Ostravy, se nachází na protilehlé straně Nádražní ulice, několik metrů od první Kotasovy samostatné realizace *Moravskoostravské spořitelny*. Kotas neopomenul proporce okolní zástavby. Budova *Melantrichu* (1932-1933) dotvořila prostor malého náměstí, na němž už stál *Hornický dům* a *Dům umění*.

Práce na *Melantrichu* byly obnoveny roku 1932. Nárožní objekt tvoří dvě do prostoru otevřená šestipodlažní křídla. Probrání hmoty rozpochybovalo a oživilo přísný vzhled pravidelného rastrování. Tradiční obchodní parter architekt osadil velkými kovovými výkladci po obvodu obou křídel. Homogenní hmotu parteru rozrušil vložением dvou sloupů. Ty nesou tíhu nároží. Vznikl tak jakýsi předportál, vyznačuje vstup do domu. [88]

Do přízemí architekt umístil obchodní prostory, místnosti administrativy, expedice a tiskárny. Kanceláře se nacházely i v prvním patře. Ostatní patra sloužila obytné funkci.²⁷⁹ [89]

Významné místo ve vyznění stavby měla barva fasád. Přízemí Kotas obložil šedým umělým kamenem. Boční křídla v horních patrech světle omítnul. Partii zaobleného nároží zvýraznil tmavým odstínem omítky a ještě ji orámoval dvěma vertikálními světlejšími pruhy.

Zajímavý moment Kotasovy tvorby představuje skutečnost, že se musel ve svých projektech často vyrovnávat s tématem nároží. Nároží budovy *Melantrichu* nám může připomenout ostravský obchodní a nájemní dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* na Zámecké ulici. Lze tu také uvažovat o Kotasově inspiraci německým expresionismem. Budova *Melantrichu* hned několikrát odkazuje k tomuto architektonickému směru. O inspiraci německým expresionismem svědčí dynamická hra předstupujících a ustupujících ploch, zaoblené nároží zakončené pásovým

štítem, užití kontrastních barev na fasádě, dynamické motivy narušující konvence.²⁸⁰ V roce 1932 přichází do Moravské Ostravy německý architekt Erich Mendelsohn, aby zde vypracoval plány pro *obchodní dům Bachner*.²⁸¹ [viz. 50] Zda se architekti osobně setkali, nevíme. Je to však pravděpodobné.

Dynamická a plasticky modelovaná hmota fasády *Melantrichu* vychází z rané Mendelsohnovy tvorby. Ve srovnání s ní se však zdá být modelace *Melantrichu* klidnější, méně kontrastní v barevnosti i užitých materiálech. Klidnější vzhled *Melantrichu* možná ovlivnil i aktuální Mendelsohnův ostravský výtvar, který opouštěl expresionistické tvarosloví a začal pracovat se střídmejšími prvky a jednoduchými liniemi. *Obchodní dům Bachner* dokazuje započatou cestu odklonu od expresionismu.²⁸²

Kotas nepřebíral Mendelsohnovu expresionistickou dynamičnost doslova. Labilním prvkem na jinak klidné fasádě *Melantrichu* se stala pouze ustupující okenní osa, která je navíc zvýrazněna barevně, jakož i zaoblené nauticky působící nároží. Zaoblené nároží ukončené štíty patří k charakteristickým Mendelsohnovým elementům. Uplatnil je například na stavbě *Mosseshausu* v Berlíně z let 1921-1923. [90] Kotase tvorba uznávaného německého architekta bezpochyby zaujala. Díky domu *Melantrich* tak do provinčního prostředí Moravské Ostravy pronikl další z řady dobových architektonických trendů.

6. Rodinný dům, vila, vilka

Po dokončení plánů domu *Melantrich* Kotas přijímá nabídku italské pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* na místo hlavního projektanta. Vidina zakázek od nového zaměstnavatele jej přiměla k definitivnímu odchodu z Ostravy. Moravská Ostrava dvacátých a počátku třicátých let nabídla Kotasovi půdu pro mnoho typově odlišných realizací, které formálně balancují mezi dozrívajícími neoklasicistními zvyklostmi a funkcionalistickým tvaroslovím. Preciznost a intence, se kterou přistupoval ke každé zakázce, mu otevřela dveře k pozici „dvorního“ architekta italské pojišťovny.

Kotas měl pravděpodobně v úmyslu vrátit se i s rodinou do Brna a trvale se zde usadit. Ještě v Moravské Ostravě se věnoval od února 1930 přestavbě rodinné vilky pro Jožku Budínskou - Kotasovou a novostavbě s garáží pro domovníka. Obě stavby se nacházejí na Wilsonově nábřeží na břehu řeky Svitavy, na Obřanské riviéře, jak se ji tehdy říkalo. [91] Tato malebná předměstská oáza byla nejen cílem nedělních výletů, ale i místem setkávání brněnské společenské smetánky. Bydlela tady také výrazná kulturní osobnost meziválečného Brna a duchovní otec časopisu *Měsíc* Bohuslav Kilián. Jeho vila v údolí Svitavy často hostila přední brněnské osobnosti. Kotasova manželka také pocházela z Obřan. Nevíme však, zdali Kotas vystavěl nový vlastní dům, a nebo provedl adaptaci rodného domu jeho ženy. Ostravské aktivity mu pravděpodobně poskytly dostatek finančních možností k vybudování luxusní rodinné vilky. [92]

Poměrně rozlehlá parcela se nachází pod skalnatým svahem nad korytem řeky Svitavy. Dobrou hospodářskou situaci Kotasovy rodiny dokazuje také fakt, že na pozemku se počítalo se samostatným domkem pro domovníka. Samotná vila má téměř pravidelný půdorys čtverce. Pouze v přední či vstupní partii, směrem do zahrady, rizalitově předstupuje vyšší hmota zastřešené verandy. [93] Základní osu domu vytváří spoj mezi

vstupní verandou a vchodem na terasu směrem do zahrady. Ústředním prostorem se stala hala se schodištěm, od které se odvíjely jednotlivé společenské prostory. Hala již nebyla určena obytné funkci. Sloužila jako koridor, kterým se vcházelo do patra a do hlavní části domu. Do přízemí domu architekt vložil velký obývací pokoj, portálem propojený s jídelnou. Na jídelnu navazovala spíž a spojovací chodba, která ústila do kuchyně. Z druhé strany obývacího pokoje se vstupovalo dvojitými dveřmi do dalšího pokoje. Jeho funkci neznáme, ale mohl sloužit jako knihovna, herna nebo jiný společenský prostor. V prvním patře se na schodišťový trakt napojovaly intimnější prostory rodiny. Vpravo se předsíňkou vcházelo do dvou ložnic a jednoho dětského pokoje se společnou koupelnou. Na protilehlé straně prvního patra se nalézal druhý dětský pokoj, pokoj hostinský a malý pokojík pro služebnou. Plochá střecha umožnila pojmout ji jako obytnou terasu. Čisté fasády rytmižovala sdružená různě velká okna, skrze které pronikal dovnitř dostatek slunce, světla i čerstvého vzduchu.

Ve vilce na malebném břehu Svitavy později bydlela rodina sochaře Vincence Makovského.²⁸³

Ve vlastní brněnské vile žil Kotas jen krátce.²⁸⁴ Ve své autobiografii uvádí, že do Prahy přesídlil roku 1931. K 28. únoru téhož roku vypověděl svůj byt v pravém křídle ostravské *Nové radnice*²⁸⁵ a nabídl k pronájmu svou projekční kancelář. Na jaře stejného roku se z Ameriky vrátili bratři Šlapetové, kteří o ni projevíli zájem. Nájem za ateliér v centru byl ale moc vysoký a tak si našli levnější prostory na rohu Dlouhé a Zámecké ulice.²⁸⁶

Novou životní etapu v Praze Kotas zahájil asi sám, bez rodiny. Manželka s dětmi zůstala v Brně.²⁸⁷ Hned po příchodu do Prahy uváděl adresu Terronská č. 696 v Bubenči. Zřejmě předpokládal, že jej pojišťovna zahrne mnoha zakázkami. Koneckonců tomu tak opravdu bylo, stavební aktivita pražské pobočky architekta plně zaměstnala po dobu osmi let. Kotasova ekonomická situace na počátku třicátých let byla příznivá, z toho důvodu hned následující rok mohl začít se stavbou druhého vlastního

rodinného domu ve vilové čtvrti Na Hřebenkách.²⁸⁸ Tato lokalita se proslavila kvalitními architektonickými realizacemi a také osobnostmi, které tu žily. V ulici Na Hřebenkách, jež tvořila páteř čtvrti, vznikla ve dvacátých a třicátých letech řada kvalitních architektonických solitérů. Stál tady dům Jana E. Kouly (1928). Ke konci třicátých let se tu objevila funkcionalistická vila Loosova žáka Jacquese Groaga. Vlastní rodinný dům představoval jediný úkol tohoto druhu v pražské Kotasově tvorbě. Poté už se architekt věnoval pouze zakázkám pro pojišťovnu, v nichž rozvíjel typus polyfunkčních obytných, nájemních a obchodních domů.

Kotasův rodinný dům v ulici Na Hřebenkách č. 45 (1932-35) byl postaven na členitém a svažitém terénu se spádem k jihu. [94] Svažité místo Kotas využil a navrhl rodinný dům, který se na severní straně směrem do ulice pevnostně uzavírá a směrem do zahrady naopak vzdušně otevírá překrásnému panoramatu Prahy. Z ulice se vcházelo přes předzahrádku, ležící nepatrně pod úrovní chodníku, do prostoru závětrí se schodištěm. Jedno rameno schodiště vedlo do prvního poschodí se soukromými prostory rodiny (4 ložnice) a druhé širší rameno ústilo do přízemí.²⁸⁹ Tady nacházíme místnosti pro společný život rodiny a přijímání návštěv – jídelnu a veliký obytný pokoj se vstupem na krytou terasu, do kuchyně a sociálního příslušenství. V suterénu, který se na straně zahrady jen málo zapouští do svahu, se nalézal byt domovníka, prádelna, sušárna a kotelna. Terénní zlom mezi zahradou a předzahrádkou si vyžádal postavení opěrné zdi, která by mimo jiné chránila vlastní dům před vlhkostí. Do prostoru, který zde vznikl, umístil Kotas dvě schodišťové rampy, jimiž se vstupovalo do zahrady a bytu domovníka. Plynulý přechod do spodní části zahrady obstaraly terásky a zídky osázené květinami.²⁹⁰ Třídílná okna v přízemní partii měla jen nejnütnější dělení a umocňovala dojem otevřenosti do zahrady. [95] Z uliční strany působí dům kompaktním až pevnostním dojmem. [96] O to větší překvapení přichystala zahradní fasáda. Ryzí pravidelnost a vertikaltu čtyř okenních os narušuje horizontální prvek terasy, jejíž zastřešení (markýzu)

vynášejí subtilní sloupky. Kotas užil motivu, který dodává funkcionalisticky „krabicové“ stavbě pocit lehkosti.

Po příchodu do Prahy Kotas ještě dokončuje zakázky v Moravské Ostravě, ale také v Brně. Tady pracuje počátkem třicátých let na rodinném domě pro dětského lékaře Jaromíra Průšu, známého mecenáše umění.²⁹¹ Kouzlo Obřanské riviéry s malebným zákoutím řeky Svitavy přitahovalo umělce, kteří v Brně působili či do města jenom zavítali. A tak Průšovy navštěvovala rozmanitá umělecká společnost, výtvarný kritik Jaroslav Svrček, divadelní a filmový herec Oldřich Nový nebo Rafael Kubelík.

Jednopatrová vila stojí na břehu Svitavy, na dohled od Kotasova rodinného domu²⁹² v Brně-Obřanech (1931-1933?). Má téměř čtvercově pravidelný půdorys. Vstupní prostory s halou, kuchyň a sociální zázemí domu architekt umístil do kubické hmoty, kterou navýšil o jedno patro nad obytnou část a situoval směrem do ulice. [97] Obytné prostory nevložil do jediného ústředního tělesa, ale jakoby do dvojice nesouměrných, prostupujících se kubusů. Kompozice, založená na průniku hmot, vedla ke vzniku vznešených obytných prostor. Rozsáhlou halou se vstupovalo do obývacího pokoje v nižší části. [98] Velkým trojdílným oknem, přivádějícím dostatek slunce i světla, se tato strana fasády otevírala do zahrady. Z druhé strany obývacího pokoje se vstupovalo přímo na verandu. V prvním patře byly dvě ložnice. Reprezentativní, ale nijak okázalé prostory domu dodržovaly funkční dělení na část společenskou a intimní, patřící jen členům rodiny. Vyšší partie domu se s nižšími propojovaly horizontálním krabicovým balkonkem v prvním patře, který podepíral sloupek.[99] Kapitánský můstek, v létě vrhající osvěžující stín, symbolicky zdůvodňoval rozličnou výšku hmot a umocnil jejich hru. Funkcionalisticky bílou, do ulice otevřenou fasádu Kotas rozpochyboval organickým prvkem balkonku. [100] Ten je na konci, přímo nad vstupními dveřmi, cylindricky vyklenut a podepřen dvěma sloupky. Funkcionalistický celek tak architekt ozvláštnil emocionálním plastickým detailem.

6.1. Esej Vlastní obytný dům

Rodinný a nájemný dům existují ve 20. století vedle sebe jako dvě různé alternativy městského bydlení. Rodinný dům se však ve 20. století stává relativně novým jevem. V našich poměrech bylo příznačné, že městský rodinný dům v 19. století téměř neexistoval. Převažovalo bydlení ve velkých domech o mnoha pronajímaných bytech, stavěných soukromými stavebníky. Počátkem dvacátých let, kdy Československo přistupovalo k řešení bytové krize, byl rodinný dům stále chápán jako nový typ bydlení a ve srovnání s nájemným domem se těšil mnohem větším sympatiím. Počátek této náklonnosti můžeme vystopovat již před I. světovou válkou v zaujetí pro principy zahradních měst, jejichž součástí rodinný dům tvořil. Teorie a hnutí zahradních měst vzniklo v Anglii, kde mělo rodinné bydlení velkou tradici. Kontinuita myšlenek z předválečné doby trvala i v nově vzniklé Československé republice. Rodinný dům se považoval za nejvýhodnější způsob bydlení. Zdůrazňovaly se jeho přednosti ve srovnání s domem nájemným - dostatek světla i vzduchu, zeleně, variabilita vhodného umístění vzhledem ke světovým stranám a z ní plynoucí proslunění místností. Ještě na sklonku dvacátých let se mělo všeobecně za to, že řešení bytové otázky formou rodinných domů je uskutečnitelné.

Toto přesvědčení zásadně ovlivnilo zákony o stavebním ruchu, jež z počátku preferovaly rodinné formy bydlení, což mělo za následek rozšíření výstavby rodinných domů a domků. Myšlenka zahradních měst však nebyla za daných podmínek uskutečnitelná. Jediné, co z těchto úvah přečkalo, byla právě forma rodinného bydlení. Nadšení pro ni přetrvávalo i ve třicátých letech, hlavně proto, že hygienická a sociální úroveň bydlení v domech nájemních byla stále nižší.

Ovlivnění dobovou debatou vyčteme i z Kotasových vlastních úvah, které formuloval v eseji *Vlastní obytný dům* uveřejněné v časopise *Měsíc*.²⁹³

Ilustrovanou společenskou revue začal v roce 1932 vydávat Bohuslav Kilian, nadšený obdivovatel soudobého výtvarného dění a uměleckého života vůbec, s nímž se Kotas znal již z Brna-Obřan.

Redakce *Měsíce* měla od svého vzniku řadu spolupracovníků a kulturně-společenských rubrik, jejichž počet se průběžně měnil. Přesto se na stránkách revue podařilo zachytit životní styl společnosti třicátých let 20. století s jeho klady i zápory. Vědomí existenční závislosti na čtenářské přízni neumožňovalo být kontroverzní a příliš progresivní. Moderní a stylový časopis, a takovým se chtěl *Měsíc* stát, si proto nemohl dovolit, rozladit nebo dokonce napadat obsahem článků své čtenáře. Revue nezaujala vyhraněný postoj jako kupříkladu *Stavba*, ale snažila se nepřímou a nenásilnou formou působit na styl svých čtenářů. Architektura prezentována v textech a na fotografiích inspirovala a vybízela k následování.

V tradičním sporu o přednostech individuálního a kolektivního bydlení si *Měsíc* uhájil svou rozmanitou nestrannost. Nevyhraněný, neutrální postoj umožňoval zveřejňovat argumenty, podklady i výsledky práce obou táborů. Redakce chápala možnost svobodné volby jako podstatnou součást života. Proto ponechala rozhodnutí o typu příbytku na stavebníkovi, nikoli na prohlášení skupiny architektů. Hodnotná architektura znamenala nejen účelnost a jednoduchost, ale hlavně respekt k lidským potřebám. Dokladem je také Kotasův fejeton.

Prvnímu ročníku *Měsíce* dominují články věnované rodinným domům a vilám. Zvučná jména a významné stavby představující dva rozdílné proudy dobové architektury se na stránkách revue dostaly vedle sebe. V této společnosti byla prezentována také tvorba Kotase. O níž se zde píše jako o „*krásné tradici Kotěrovy školy*“, která spolu s kultivovaností určuje charakter Kotasových staveb.

Text k fotografiím Kotasových rodinných domů (označených počáteční iniciálou příjmení majitele)²⁹⁴ tvoří vlastní architektův fejeton na téma různorodých druhů vlastního bydlení. Ve fiktivním dialogu architekta s dámou, nechává autor zaznít oba dva názory. Oceněním tradičního rodinného domu reaguje architekt na kritiku malého bytu. Po historické vsuvce o bydlení starých Římanů, Angličanů a sousedních Němců se dostane k chvále zahradních čtvrtí na okrajích měst. I přes nesporné hygienické a zdravotní výhody bydlení v přírodě a dobrou dopravní obslužnost nesouhlasí dáma s architektoým chvalozpěvem. Péče o velkou plochu domu, zahradu a nuda, která nastává při špatném počasí, se dámě přičí. Bydlení ve městě ji poskytuje zábavu i kulturu, byt slouží jen na přespání, takže jeho malé rozměry vlastně vyhovují. Postoj dámy vnímá architekt jako ojedinělý. Většina lidí upřednostňuje klidné a zdravé prostředí vlastního rodinného domu.

„Setkáte-li se s dámou ze společnosti a takto i dobrou hospodyní, nebývá o kousek té řeči nikdy nouze. Oklikou přes téma nejrůznějšího druhu dospějete k otázce velmi časové, velmi oblíbené - k otázce bydlení. Pozorujete s nadšením, že dáma projeví veliký zájem, zájem snad větší než jste očekával; je prostě ve svém živlu a počne přirozeně ihned s kritikou! Tyhle moderní byty ve velkoměstě, vezměte si například můj byt! Předsiňka malá, sotva se otočíte, skříně do ní nepostavíte a spíž až nesnesitelně malá, příslušenství prostě žádné. Do pokojíku pro děvče postavíte nanejvýš složenou skládací postel. Chcete-li ji připravit ke spánku, nezbyvá, než ji vysunouti do kuchyně. Jste nadšen a načerpav důvěry z předchozího, počnete se zápalem, hodným misionáře, líčiti výhody a slasti bydlení v rodinném domě. Chcete býti přesvědčivý a počnete hodně z daleka. Touha, míti svůj vlastní dům posazený do svěží zeleně, ve zdravé městské čtvrti neb na venkově, oblévaný od rána do večera blahodárným slunkem, dřímala v lidstvu od pradávna. Vždyť již staří Římané stavěli si k oddechu a osvěžení své vily v římském okolí. Již v minulém století pochopili Angličané, v jádře

národ velmi střízlivý, výhody bydlení daleko za městem, dovedli dokonale oceniti rozkoš spáti při otevřeném okně a možnost po probuzení vykročit z ložnice na volnou terasu neb do zahrádky naplněné kvítím. A což Němci, kteří příkladů Angličanů živě následovali a v mnohém je i předčili. A že i u nás se myšlenka zahradních čtvrtí ujímá, utěšeně se rozvíjí, že na okrajích velkých našich měst vznikají rozsáhlé čtvrti s rodinnými domy, se zahrádkami a alejemi v ulicích. Uvádíte jako samozřejmost, že při sestavování soutěžných programů pro výstavbu našich měst jest v preveliké míře pamatováno na vybudování čtvrtí s rodinnými domy, že jest počítáno se zřízením pohodlných, bezprašných komunikací, vedoucích do nitra města, do střediska všeho obchodního podnikání a úřadů, že uvažuje se o přeložení průmyslových podniků do vlastních oblastí, situovaných ve směru převládajících větrů na protější okraji města. Neopomenete se zmínit o novém duchu, který zavládl při budování nových škol, o snahách otevřítí stěny učeben dokořán vzduchu a dokonce i o vyučování dětí ve volné přírodě. S povděkem oceníte velkolepé počínání měst v oboru lázeňském. Politujete obyvatel, žijících ve velkých průmyslových střediscích jako zajatci pod bání, v ovzduší naplněném sazemí a otráveném kouřem a plyny, a mluvíte-li o veřejných sadech v těchto městech, pak litujete, že je jich velmi málo a že mnohé druhy vegetace v nich vlivem špatného a nečistého ovzduší hynou a odumírají. Vzpomínáte, jak před válkou i za války vznikaly na periferiích Vídně a velikých měst v Německu Schreberovy zahrádky, maličké jako dlaň a mnohé z nich s besídkami roztodivných tvarů. Tak vybíjela se tehdy touha po zeleni a vzduchu oněch sociálně nejslabších, jichž předcházející generace žily po celý život v prostředí velmi ubohém, jaké jen poskytuje ošklivý a přeplněný činžovní dům, s úzkým nevětraným dvorem a s pokoji bez vzduchu a slunce. Chtěl byste dále snášeti doklady, jež mluví pro bydlení na okraji města, kdybyste nepozoroval známky neklidu jevící se u dámy ze společnosti, nedočkavé již promluvití také přirozeně na obranu vašich zásad, jak se domníváte, a rád jí slovo přenecháte. Dejte mi pokoj s bydlením ve vlastní vile - počne dobrá hospodyně. Mám dost toho úklidu

ve svém čtyřpokojovém bytě a vůbec ten dnešní personál. A co stojí peněz udržování takové vily, o zahradě ani nemluví. A co když prší (Ono sluníčko vždycky nesvítlí). Vezměte si to pohodlí v městském bytě. Kavárnu, kam možno si denně pro osvěžení dojít, máte na dosah ruky. Dovídáte se překvapen, že do baru v podzemí může sjeti ze schodiště u jejího bytu liftem a jak je to báječné. Hudba z baru v bytě vůbec neruší. A je-li zábavou a tancem v baru příjemně unavena, jaká slast, vyjede si liftem opět nahoru. A vůbec - mluví taková úprkem zbohatlá dáma dále - na bytě vlastně příliš nezáleží, neboť žije-li člověk kulturně, navštěvuje-li módní přehlídky (s čajem prosím), podívá-li se občas na Fröhlicha do kina a na nějakou tu výstavu ušlechtilých psíků, pak se bytu ani neužije a na přespání ten městský byt vlastně stačí. Tak přesvědčíte se nejlépe, že nemusí býti vaše námaha korunována vždy se zdarem a že není vždy dobře přecházeti oklikou přes témata nejrůznějšího druhu na rozhovor o bydlení a že nezůstal jste přece jen při těch řečích na počátku. Měl byste tedy hodně důvodů bytí smuten, vyslechnuv takovéto vyznání, radujete se však, že vyskytuje se zřídka a ojedinele, neboť bydlet ve vlastním menším či větším domě stává se potřebou denně větší a větší a jste přesvědčen, že v budoucnu nezůstane jen při postavení ojedinelých domů rodinných v prostředí často nevhodném, nýbrž že celé čtvrti těchto domů budou vznikat a vyvíjet se plánovitě, podle směrnic předem do podrobnosti stanovených.“²⁹⁵

V stylisticky dokonale vystavěném fejetonu zaujme několik momentů. Je typickým příkladem již zmiňovaného ambivalentního postoje redakce *Měsíce*. Nenajdeme v něm kritiku bytové situace, nedostatku nebo špatné úrovně bydlení. Z textu je patrné také zaměření na cílovou čtenářskou skupinu, kterou podtrhuje výběr aktérů rozhovoru. Nejedná se o normální ženu, ať v domácnosti nebo pracující, ale o dámu. Soukromý hovor s architektem není také zcela běžnou událostí. Vyšší společenské postavení dámy reflektuje velikost jejího bytu, služebná na úklid a výpomoc v domácnosti a bohatý kulturní život. S takovou ženou se mohly

potencionální čtenářky lehce ztotožnit, byla jim blízká, řešila podobné problémy jako ony samy. Kotasovo zamyšlení ukázalo klady i zápory obou druhů bydlení. Rozhodnutí, který typ obydlí by čtenářům a čtenářkám vyhovoval více, ponechal na jejich uvážení. Z hlediska teorie moderní architektury nepatří Kotasův text ke stěžejním při zpracování architektury daného období a nepatřil k ní ani v době svého vzniku. Avšak nalezneme v něm klíč k pochopení postavy stejně důležité jako byl architekt, a totiž objednavatele.

Hlavním tématem avantgardní architektury v rozmezí dvacátých a třicátých let byla jednoznačně problematika bytové výstavby. Jestliže se dosáhlo významných úspěchů, pak ve výstavbě rodinných domků a hlavně vil. Původní snaha řešit tímto stavebním typem bytovou otázku, i přes několikrát novelizace stavebního zákona a vydatnou finanční pomoc stavebníkům na základě levných státních půjček, se nezdařila. Výstavba rodinných domů a domků zvýšila úroveň kultury městského bydlení, ale jak se postupně ukazovalo, nebylo možno takto řešit bytovou otázku, mělo-li její řešení zahrnovat hlavně vrstvy sociálně slabších obyvatel. Většinu realizací financovali představitelé zámožných vrstev úředníků, živnostníků nebo lépe postavené inteligence. Celá dvacátá léta vznikaly nové vilové čtvrti vyrovnávající se s odkazem Howardova zahradního města. Vily a rodinné domy se stavěly v Praze, Brně a ostatních městech. Je proto udivující, že se Kotas, vyjma maloměřické kolonie, této problematice příliš nevěnoval. Jedna ostravská, dvě brněnské a jedna pražská vila z raných třicátých let představují v jeho tvorbě výjimku. Přesto, že se od počátku své moravskoostravské etapy pohyboval ve vyšších společenských kruzích, mezi továrníky nebo lékaři, nabídku na stavbu rodinného domu nebo vily dostal málokdy. Stejná situace se opakovala i během Kotasova pražského tvůrčího období. Navíc doba, charakterizována hesly jako racionalizace, kolektivizace, typizace, nebyla příliš nakloněna výstavbě a vývoji rodinného domu.

7. Praha let třicátých

Hlavní důvod Kotasova přesídlení do Prahy spočíval v nabídce výsadního postavení architekta u československé pobočky italské pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà*. Pojišťovna patřila k největším pražským investorům a od počátku dbala na reprezentativní vzhled svých domů (Praha, Ústí nad Labem, Liberec, Ostrava), pro jejichž realizace si pokaždé vybrala významné architekty.²⁹⁶ Avšak pojišťovna neopomíjela ani bydlení svých zaměstnanců z různých sociálních vrstev. Domy vystavěné pro pojišťovnu v období první republiky měly městotvorný a polyfunkční charakter. Proto i nájemní domy stavěné pro zaměstnance této finanční instituce spojovaly administrativní, obchodní a obytnou funkci. Specialistou na nájemné obytné domy pražské filiálky italské pojišťovny se stal tedy Kotas.

Místo Kotas přijal v období velké stavební aktivity této pojišťovny a rozšířil tak řady významných architektů, pracujících v jejích službách. V pražském období se vlivem požadavků svého zaměstnavatele mohl plně soustředit na rozpracování a zdokonalení typu nájemních domů s obchodními prostory. Prostředí Prahy let třicátých bylo pro Kotase jistě inspirující a podnětné. Setkal se zde s „koktejlem“ architektonických stylů. Poznal ideje ryzího funkcionalismu, prezentované hlavně představiteli architektonické sekce *Levé fronty* nebo autory vilové kolonie v Praze na *Babě* z roku 1932. Ve stejné době proběhl zlom v architektuře veřejných budov, o který se zasloužili Karel Honzík a Josef Havlíček stavbou paláce *Všeobecného penzijního ústavu* (1932-1934).²⁹⁷ Kotas nepochybně zkoumal i návrhy pohybuující se mezi avantgardou a volnějším užitím funkcionalistických forem,²⁹⁸ okořeněné důrazem na emocionální stránku architektonického díla, až po stavby druhé poloviny let třicátých reprezentující monumentálně klasicizující architekturu.²⁹⁹

Na přelomu dvacátých a třicátých let se také u nás projevíly důsledky Velké hospodářské krize. Ta ohromila prosperitu české ekonomiky a oslabilu střední třídu. Z jejích řad se rekrutovala převážná část objednavatelů rodinných domů a vil. Krize se citelně dotkla také stavební produkce. Její pokles vedl k nezaměstnanosti stavebních dělníků a mnohdy i samotných architektů.

Od třicátých let se otázka bydlení stávala předmětem stále živějšího zájmu nejen architektů, ale i komunálních pracovníků a sociálních institucí. Vláda a samosprávy velkých měst zavedly plány cílené sociální péče. Jedním z důležitých faktorů se stalo nové řešení sociální bytové výstavby. Praktické i teoretické úsilí se nyní zaměřovalo na nejslabší sociální vrstvy obyvatel. Původní představa řešení bytové tísně stavbou rodinných domků postupně ustupovala. Ve třicátých letech převládl názor, že bytovou krizi lze vyřešit pouze masovým bydlením v nájemných domech. Nová politika, zaměřená na téma domů s malými byty, se projevila i v podpoře architektonických soutěží a stala se tak nepřímou podporou méně vytížených architektů.³⁰⁰

Standardní dispoziční řešení bytů pracovalo se samostatnou kuchyní, sociálním zázemím a jednou obytnou místností, která měla sloužit i ke spaní. Hygienické nároky uspokojovalo přímé osvětlení a dobrá orientace ke světovým stranám. Exteriéry nově stavěných domů se od sebe příliš neodlišovaly. Diferenciace spočívala v různém využití konstrukčních systémů a povrchových materiálů, v odlišnosti vnitřního vybavení, ale především v kvalitativních rozdílech dispozičního řešení.

Kotas se v Praze definitivně usazuje v roce 1932.³⁰¹ Jeho pražské dílo tvoří soubor šesti nájemních a obchodních domů.³⁰² Představuje nejkompaktnější celek v celé jeho dosavadní tvorbě, jak z hlediska funkce, tak i ve formálních prostředcích. Všechny domy navržené Kotasem pro italskou pojišťovnu kombinují funkci obytnou, obchodní a v případě budovy v Perlové ulici také funkci administrativní.

7.1. Nový zaměstnavatel - Riunione Adriatica di Sicurtà

Pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà* byla založena v roce 1838 v Terstu, ten byl tehdy součástí Rakousko-uherské monarchie. Již po dvou letech fungování pojišťovny se otevřely další pobočky ve Vídni, Praze, Budapešti, Štýrském Hradci, Benátkách a Turíně, který se stal hlavním sídlem vedení společnosti. Pojišťovna se od svého počátku soustředila na pojištění proti požáru a cestovní pojištění. O dvacet let později rozšířila svůj sortiment na životní pojistky a pojištění proti krádeži. Větší úspěchy na českém území společnost zaznamenává až po roce 1849, v době, kdy se prosazuje i na mezinárodním trhu. Roku 1862 se z Turína sídlo společnosti přestěhovalo přes Florencii do Říma (hlavní město Itálie od roku 1871). O několik let později má společnost 12 generálních poboček (Londýn, Brusel, Petrohrad), 176 hlavních a 4061 menších poboček po celé Evropě i mimo území Rakouska-Uherska. Po rozpadu monarchie roku 1918 se Terst stává součástí Itálie, stejně jako pojišťovna, jejíž základní jmění bylo převedeno na italské liry.

Historie *Riunione* na našem území nebyla vždy jen růžová. V průběhu dvacátých let začala pojišťovna provádět mohutné náborů mezi československými důstojníky. Uzavřením velkého množství životních pojistek v řadách vojáků získala společnost citlivé informace o stavu československé armády, které zneužila a předala vojenské rozvědce fašistické Itálie.³⁰³ Mezi lety 1928-1934 nicméně expanduje do celého světa a otvírá pobočky v Indii, Číně, Brazílii, k roku 1938 kontrolovala 16 pojišťovacích společností a působila ve 26 zemích. Během protektorátu vydělala pojišťovna na pojistkách uzavřených převážně židovskými občany 6 milionů korun.³⁰⁴ Po skončení II. světové války se společnost snažila ve válkou zdevastovaných zemích znovu prosadit a zmodernizovat systém pojišťovnictví. V českých zemích byla činná až do znárodnění v roce 1948.

Z krátkého nástinu historie pojišťovny vyčteme, že od založení první pobočky na českém území patřila k majetným a dobře situovaným společnostem. Díky vysokému kapitálu mohla instituce najmout do svých služeb plejádu významných osobností z generace moderních a později avantgardních architektů. Také proto pravděpodobně oslovila mladého Kotase, kterého pověřila vybudováním sítě kvalitního bydlení. První práci odvedl Kotas pro pojišťovnu již v Moravské Ostravě. Konceptu stavby s nárožní věží na rohu ulice Zámecké a Puchmajerovy můžeme vnímat jako připomínku severoitalských renesančních paláců „*palazzo publico*“ a tedy místa původu této finanční instituce.

Role zadavatele se promítla i do výběru stavebních lokalit. Movitá pojišťovna získala během třicátých a čtyřicátých let několik lukrativních parcel v samém centru Prahy. Jejím cílem se stalo zajistit svým zaměstnancům kvalitní byty v domech, které by díky blízkosti centra mohly sloužit obchodním a administrativním účelům a současně by splňovaly vysoké nároky na bydlení.

Kotasova pražská tvorba typologicky navázala na ostravskou realizaci obytných domů *Dělnické záložny* na Veleslavínově ulici z let 1930-1931. Blokovaný soubor ostravských domů můžeme chápat jako typologický i funkční předobraz pozdějších pražských staveb. Pražské realizace se však jeví jako nejvyzrálejší celek v celé Kotasově tvorbě. Zasloužilo se o to zřejmě nové prostředí, zadavatel-zaměstnavatel s jasnými požadavky a v neposlední řadě Kotasův profesní růst.

V rozmezí 1932-1940 navrhuje Kotas v Praze pro pojišťovnu soubor šesti domů. Jsou si podobné svou funkcí, dispozičním řešením bytů a vysokým standardem technické vybavenosti a obytného komfortu.

7.1.1 Černý pivovar

Za nejpropracovanější z nich lze pokládat dům *Černý pivovar* na Karlově náměstí³⁰⁵ z let 1932?-1934. Dům vyrostl na místě klasicistního

novoměstského pivovaru, nazývaného *Zlatý lev* nebo *Pflanzrův Černý pivovar*, a sousedního domu, jejichž parcely roku 1932 pojišťovna získala. Na pozemku se ve dvoře nacházela pozdně secesní budova tiskárny *Tribuna* z roku 1920 od Bohumíra Kozáka a Karla Roštíka.

Projekt šestipatrového *Černého pivovaru* s restaurací, pivnicí a bufetem se stal první Kotasovou realizací na území hlavního města. Nároky pojišťovny měly uspokojit stavebně i dispozičně hodnotné stavby, kvalitně vybavené a situované nepříliš daleko od centra. Přesně těmto nárokům vyhovovaly parcely na Karlově náměstí. Vedle nových pozemků navíc stála Ullmannova novorenesanční budova *České techniky*. V projektu *Černého pivovaru* se Kotas musel vyrovnat se sousedstvím této cenné budovy. [101]

První variantu plánů z listopadu 1932 pojednal jako strohou puristicko-funkcionalistickou architekturu s typickým ustupujícím šestým patrem. S levou partií fasády zamýšlel ustoupit do hloubky. Zbytek přísně vyhlížející fasády měly narušit dva symetricky umístěné arkýře. Restauraci cylindrického půdorysu chtěl architekt situovat do dvora. Její tvar reagoval na dvorní rizalit stejného půlválcového půdorysu sousední budovy techniky. Památkový úřad i Státní regulační komise nesouhlasily s hloubkou levého ústupku a nezamlouval se jim ani vzhled neklidného průčelí, které nemělo by být omítnuto, nýbrž kamenné: „*Nová fronta měla by se řešiti poněkud monumentálněji, tj. její výškové poměry měly by se více přizpůsobiti celkovým proporcím budovy techniky.*“³⁰⁶

V únoru 1933 povolil magistrát zboření starých domů a schválil přepracované Kotasovy plány. Ty měly již dnešní podobu.³⁰⁷ [102] Hlavní průčelí s ustupujícím patrem, jehož uskočení vytvořilo prostor terasy, a dvěma symetricky umístěnými postranými pavilony v sedmém poschodí se velkými okny a výkladci otevírá do prostoru Karlova náměstí. Konstrukci domu tvoří železobetonový skelet. Budova má dvě podlaží suterénu a plochou střechu. Fasádu dělí pravidelný rastr deseti okenních os. Výrazně oddělený obchodní parter měl obklad z tmavého mramoru. Druhé až páté

patro, mírně předstupující v osmiosém arkýři, se i barvou umělého kamene (dnes je tato část domu omítnuta šedou česanou omítkou) odlišovalo od krajních, travertinem obložených os. Nad parter s velkými kovovými výkladci architekt umístil emblém domu, nízký kovový reliéf lva od sochaře Franty Bžocha s nápisem *Černý pivovar*. [103]

V parteru sídlily obchody a bufet s pivnicí. Část budovy ve dvoře byla vyhrazena provozu restaurace. [104] Vzhled dvorní fasády oživují netradičně umístěné schodišťové věže, ke kterým se pojí komínová tělesa a subtilní hranaté balkony. [105]

Symetrii vnitřku *Černého pivovaru* zajišťuje rozmístění dvou centrálních schodišť. K nim se přicházelo dvěma vchody přes vestibul. Vstupní prostory mají kamenné obložení. Veškeré obklady fasády i interiéru provedla firma *Marin a spol.*

Kotas se stal záhy po přistěhování do Prahy spolujatelem této mramorářské firmy se sídlem v Michli.³⁰⁸ Zachovaly se také původní pendlové dveře a kovová síťová zábradlí dvouramenných schodišť. Část původního vybavení si uchoval i prostor restaurace, hlavně obklady stěn chodby vedoucí k restauraci, jejíž velká vitrážová okna z bílého skla a olova zdobí motivy výroby a distribuce piva. [106] Kartony k vitrážím nakreslil A. Bílek, realizovala je firma Kopista-Dubský.³⁰⁹

Do vyšších pater se vstupuje dvěma trojkřídlými schodišti. V domě se nacházejí třípokojové, dvoupokojové a jednopokojové byty s balkony do dvora. Přehledné dispoziční řešení splnilo všechny předpoklady pro fungování domu. Velkoryse navržené restaurační prostory s nejmodernějším technickým zázemím (samostatné topení, větrání, prádelny s pračkami a sušárnami, nákladní i osobní výtahy), byty s dostatkem přímého osvětlení a vzduchu, a to zásluhou velkého centrálního a dvou menších světlíků, balkony do světlého dvora, to vše splňovalo vysoké obytné standardy. [107] *Černý pivovar* se stal vyhledávaným místem k bydlení také díky

blízkosti parku, „především těmi, jichž povolání je celodenně poutá k městu.“³¹⁰

7.1.2 Soutěžní a lázeňské intermezzo

Kotas si otevřel v Praze na Vinohradech svůj vlastní ateliér a to i přesto, že byl zaměstnán jako stavební expert pojišťovny *Riunione*. Zúčastňoval mnoha architektonických soutěží.³¹¹ Patřila k nim soutěž na návrh tuberkulózního sanatoria pořádaná *Ústřední sociální pojišťovnou* pro Vyšné Hágy ve Vysokých Tatrách v roce 1932.

Návrh sanatoria opět spojil cesty Karla Kotase, Oskara Oehlera a jeho manželky Elly. Tým rozmístil v prudkém svahu, „na osnově zálibně stáčených serpentinových komunikací,“³¹² tři seskupení objektů. [108] Řešení dodrželo hlavní požadavek pojišťovny, která si přála celý areál léčebny rozdělený na samostatná oddělení pro ženy a muže. Měla mít také zvláštní chirurgické oddělení pro pacienty s kostní tuberkulózou.³¹³ Soutěž se těšila velkému zájmu architektonické i lékařské veřejnosti. Její vyhodnocování trvalo téměř tři měsíce. Hlavní cenu se porota rozhodla neudělit, protože žádný z projektů nesplnil zcela soutěžní podmínky.³¹⁴

Centrum areálu na Kotasově projektu tvořila skupina čtyř budov. Tři z nich opisovaly zaoblenou linii vrstevnice a tvořily přirozenou dominantu oblasti. Budovy protáhlého půdorysu měly být šestipatrové. Převládalo horizontální členění fasády, umocněno pásovými okny. Nároží všech budov akcentoval rizality s balkony. Plochá střecha hlavní budovy skýtala prostor pro sluneční lázně.³¹⁵ Míra Kotasova podílu na tomto návrhu zůstává nejasná. Ve své autobiografii, ke které je přiložen i chronologický seznam tvorby, architekt soutěž na sanatorium ve Vyšných Hágách uvedl, avšak nedatoval. V rovině spekulací zůstane vysvětlení okolností, za nichž se znovu Kotas s Oehlerem setkali. Oskar a jeho žena Elly žili od počátku třicátých let v Praze. Zde se jim o dva roky později narodila dcera a ve stejné době (1932) si založili také vlastní projekční ateliér. Kotas

s Oehlerovými pravděpodobně udržoval kontakt a z práce podřízených se stala práce partnerská.

O několik let později, v letech 1935-1936, se v Teplicích nad Bečvou Kotas znovu vrací k tématu lázeňského urbanismu a k celkové rekonstrukci stávajících lázeňských budov. Pro nového vlastníka, *Ústřední sociální pojišťovnu* z Prahy, pracoval již od roku 1931. Pojišťovna ho pověřila návrhem nového centra podél promenády u řeky, technickým zázemím lázní, rekultivací parku, stavbou nového mostu. Změna vzhledu lázeňského centra začala přestavbou klasicistního sanatoria *Bečva*³¹⁶ a pokračovala návrhem nové, otevřené lázeňské kolonády na místě původní z roku 1871.³¹⁷ [109] Ta navazovala přímo na budovu sanatoria. Komplex se později rozšířil o funkcionalistickou jednopatrovou budovu restaurace (1936) a na přelomu let 1938-1939 o lázeňský hotel³¹⁸ s obytnými i obchodními prostory, tělocvičnou i ordinacemi. Touto radikální přestavbou dostaly lázně moderní v intencích funkcionalismu ztvárněnou podobu, kterou si uchovaly dodnes. [110]

Z původních návrhů je zřejmé, že Kotasova představa lázeňského nábřeží počítala s dalšími zrcadlově se opakujícími budovami. Dlouhý symetrický celek nábřežních staveb měla od sebe oddělovat linie nerealizovaného mostu přes řeku Bečvu.³¹⁹ Na jeho místě dnes stojí betonová lávka z roku 1967. Kotas byl autorem i mnoha dalších staveb v Teplicích nad Bečvou. Za zmínku stojí technické zázemí lázní vybudované ve svahu nad hlavním areálem - hmotově odstupněný objekt strojovny a kotelny z let 1933-1934. Horizontálním předstupněm těchto objektů se v roce 1938 stala přízemní budova poštovního a telegrafního úřadu.³²⁰ Následoval návrh dřevěných kabin pro říční koupaliště na pravém břehu řeky Bečvy, který navazoval na zdejší sportoviště. Celá třicátá léta se tedy Kotas věnoval regulačním úkolům, adaptacím a novostavbám v Teplicích nad Bečvou.³²¹ Tvář lokality zásadním způsobem pozměnil a rozvinul v moderní lázeňské centrum.

7.1.3 *Návraty do Ostravy*

Během třicátých let se Kotas občas vrací do Ostravy. V roce 1936 byl vyzván k účasti na přestavbě a rozšíření bývalé obchodní akademie na ulici Johanyho.³²² Kotasova práce při adaptaci budoucí *Vysoké školy báňské*, započaté roku 1936, je jasně identifikovatelná.

K bočnímu křídlu bývalé obchodní akademie, směrem do ulice Dr. Šmerala, Kotas připojil novostavbu,³²³ která výškově koresponduje s okolní zástavbou. Také tato realizace vykazuje prvky, které jsou po Kotasovu zralou tvorbu charakteristické. [111]

Motiv seskupení výrazně odstupňovaných hmot, který doposud užíval hlavně na projektech rodinných domů, použil architekt také na této stavbě. Soustavu budov tvoří dvě křídla odvíjející se od centrální schodišťové věže. [112] Pravé křídlo je čtyřpatrové, má plochou střechu. Fasádu ožívují typizovaná trojdílná okna zasazená do červených ráků. Levá část je třípatrová. Střední partii budovy architekt obložil kvádry z umělého kamene. Nezvyklé propojení pater, které Kotas většinou uplatňoval v partiích přízemního parteru a prvního patra, v úrovni druhého patra symbolicky podtrhuje průběžný železobetonový balkonek s parníkovým zábradlím a drobnými pilířky. Také toto křídlo má rovnou střechu, z níž ční před plochu fasády plochá markýza. V místě průniku obou křídel vystupuje převýšená rizalitově předstupující hmota schodiště.

Objekt původně hostil devět učeben, fyzikální posluchárnu, dílny a aulu.³²⁴ I na této zdánlivě nevýrazné, vysoce funkční architektuře, se projevil Kotasův smysl pro barvu a materiál, který naplno vystoupil do popředí v jeho pražských domech. Kotas nemohl vlivem znečištěného ostravského ovzduší využít barevného fasádního nátěru, použil alespoň kontrastu kamenného obložení a barevných okenních ráků. Budova, celá oděna do šedého kamenného obkladu, efektně pracuje s tmavě červenými okenními rámy. Plánovou dokumentací však nemáme potvrzeno, zda jsou

okna původní. Předposlední moravskoostravská realizace dokazuje Kotasův kladnější postoj k funkcionalistickým konstrukčním principům, jistá masivnost stavby však přiznává Kotasovu náklonnost ke klasicistním kompozičním vzorcům.

7.1.4 Pražské obchodní a nájemní domy

Kotasovu tvorbu třicátých let přesto charakterizuje intenzivní rozvoj jediného stavebního typu. Architekt se tak mohl soustředit na detaily, funkční využití prostoru a především na komfort bydlení, mnohdy nadstandardního. Celá Kotasova pražská tvorba se vyznačuje shodnými prvky. Formálně a dispozičně se hlásí se k projektu *Černého pivovaru*. Jedná se o domy v Ječné ulici,³²⁵ dům na křižovatce ulic Příčné, Žitné a Řeznické³²⁶ a také dům v Sokolské ulici.³²⁷ Všechny domy, které vznikly v rozmezí let 1934-1937, jsou pětipatrové s ustupujícím šestým patrem. Sem vždy Kotas umístil terasu s trubkovým zábradlím, již ne tolik parníkovým. Okna všech domů jsou typizovaná, trojdílná nebo čtyřdílná. Vzhled domů se vyznačuje hladkou barevnou fasádou či omítkou. Pro architektova pražská třicátá léta je příznačná snaha o změnu výrazu strohého, většinou bílého nebo šedého funkcionalismu, za tvář poeticky barevnější.

Architekti tehdy začali experimentovat s keramickými obklady, jejich barevnými kombinacemi³²⁸ a barevnými pigmenty přidávanými do omítek. Karel Honzík píše už ve dvacátých letech o snaze³²⁹ vrátit barvu na fasádu a „*vyvolat tak za každého počasí dojem ozáření*.“³³⁰ O celé desetiletí později, jako jeden z prvních, začal Kotas využívat estetického účinku barevných nátěrů. Jeho prvenství umožnil objev *barvy-membrány*, odolné proti povětrnostním podmínkám, nikoli však proti zvětrávání. To se stalo vzhledu Kotasových pražských realizací osudné. Fasády všech tří domů byly většinou hladké bez dekorativních prvků. Jedinou dekorací se staly netradiční barevné nátěry. Vezměme si za příklad původně zelený obchodní a nájemní dům v Ječné ulici nebo zářivě červené domy na křížení ulic

Příčné, Žitné a Řeznické. Dům v Sokolské ulici Kotas navrhl obložit dekorativními keramickými obkladačkami.³³¹

Druhou Kotasovou pražskou realizací se stala stavba dvojdomu v Příčné ulici, na jehož návrzích začal pracovat již v roce 1934. O rok později dům postavila firma Jana Matouška. Má obdobnou historii jako stavba *Černého pivovaru*, vznikl ze stejných důvodů a za stejných okolností, na parcelách dvou zbouraných domů.

Kotasovy návrhy domu se znovu potýkaly s nevolí stavebního úřadu, jež opakovaně nařídil zastavení stavby (v listopadu 1934, 1935). Zamýšlenou osovou souměrnost dvojdomu na rohu ulic Příčné a Žitné oslabil zásah stavebního úřadu pro nevhodnou výšku nároží k okolní zástavbě („v Žitné se musí přimknout k fasádě čp. 1670 a do ulice Příčné a Řeznické snížit o jedno patro“).³³² Vzhled domu, tvořeného nakonec jedním šestipatrovým a jedním čtyřpatrovým křídlem, lze pokládat za kompromis. [113] Hladkou fasádu akcentují krabicové masivní balkony. Tento prvek zajistil plynulé napojení vyššího a nižšího křídla domu. Parter s obchody se do ulice otevírá velkými výkladci. První až páté patro *Červeného domu* bylo omítnuto sytě červeně, což působivě kontrastovalo s černým leštěným mramorovým obložení parteru. [114] Balkony s jejich zábradlím i podhledy lze chápat jako odezvu přízemních pilířů a překladu vstupních portálů z téhož materiálu. Bíložlutý pučický mramor, užitý na orámování oken, a hnědý ústecký kabřinec, aplikovaný na obložení podkrovního patra, dotvářejí elegantní materiálovou i barevnou hru fasády.³³³ Prvé uplatnění experimentálního fasádního nátěru *Membranit* v červeném tónu inspirovalo německé prostředí. Dokládá to Kotasův popis projektované fasády ze 14. června 1935, v němž se píše, že „vzhled i při svítivosti barvy a velké ploše omítky je nenápadný, protože omítka je úplně hladká a matná; zaručuje stálost barvy. V Praze nebyla dosud fasáda membranitová nikde provedena. V Německu provádí se velmi často. Mimo jiné byla provedena na paláci říšského prezidenta v Berlíně, na zemském divadle v Hamburku, na

nádražní budově v Lipsku atd.....fasáda vytváří hladký, mdlý a oko neunavující povrch ve vodě nerozpustný.“³³⁴

Dům v Příčné ulici stojí na obdobně podlouhlé parcele jako *Černý pivovar*. Dispozici *Červeného domu*, vystavěného na půdoryse ve tvaru písmene U, tvoří tři trojtraktová křídla. Dům poskytoval standardní třípokojové až jednopokojové byty. [115] Ke schodištím vedou dva vchody. Vnitřní dispoziční řešení se opět odvíjelo od dvou trojramenných schodišť kolem osobních výtahů v zadní partii domu. Přímé větrání a osvětlení koupelen a záchodů zajišťuje pět světlíků. Rozvržení bytů v Příčné ulici se shoduje s uspořádáním bytů na Karlově náměstí; do nároží směrem do ulice architekt vložil dva třípokojové byty a směrem do dvora dva byty dvoupokojové. V obou případech se jednotlivé byty vyznačují pravidelně členěným půdorysem a celkovou symetrií. V protilehlém nároží najdeme směrem do dvora tři svobodárny a jeden třípokojový byt s okny směrem do ulice. Levá strana dvojdomu opakuje pravidelné umístění stejně velkých bytových jednotek, pravá tuto pravidelnost narušuje jednotkami o různém počtu pokojů. Souměrnost domu oslabilo taktéž převýšené levé nároží se třemi ateliéry a prádelnou.

Červený dům se stal Kotasovou první barevnou realizací. Experimenty s barevností fasád nebyly jen Kotasovým tématem ale obecným jevem, který ve třicátých letech získával na síle. Kotas se tehdy stále více přikláněl k esteticko-výtvarnému působení architektury. Dům v Příčné ulici tak lze považovat za reflexi Kotasova období, ve kterém architekt zdi navracel její tektonickou kvalitu a schopnost stát se polem pro vyjádření barvy.

Skupinu barevné emocionální architektury Kotas rozšiřuje následující stavbou pro italskou pojišťovnu. Nájemní a obchodní dům v Ječné ulici, původně zelený, se nachází v blízkosti *Červeného domu*.³³⁵ Blokovaná stavba typologicky navazuje na budovu *Černého pivovaru*. Kromě shodné soustavy průčelních prvků i na této realizaci autor uplatnil obdobné dispoziční řešení. Dům pokračuje v linii pětipatrových domů s šestým, za domovní čáru

ustupujícím patrem. [116] Podobnost s průčelím *Černého pivovaru* spočívá v přenesení motivu materiálově zvýrazněné a předsazené partie. Inspiraci pivovarnickým domem dokládají původní plány bez balkonů. [117] Balkony se nakonec uplatnily mezi druhým až čtvrtým patrem ve druhé okenní ose od kraje, čímž Kotas docílil pravidelného rozvržení průčelí. Řešení bez balkonů v prvním patře přiblížilo dům v Ječné *Černému pivovaru* a vtisklo mu charakteristické schéma parteru a prvního patra, které se výrazně odlišují od zbytku fasády. Tady však podobnost končí. Kotas původně zamýšlel vsadit parter a první patro do žulového obkladu, jak to známe z pivovaru. S celkovým odlehčením stavby, patrným z plánů, souvisí i záměna monumentalizující žuly za travertinový obklad, užitý na rámování pilířů oddělujících střízlivé prosklené výkladce obchodů. [119] Totožně se stavbou *Černého pivovaru* umístil Kotas třídílná typizovaná okna v krajních osách osmiosého průčelí.

Rozdílné zpracování Kotasových pražských staveb plynulo hlavně z různorodého tvaru parcel a výšky okolní zástavby. Řadový dům v Ječné stojí na nepravidelné parcele, a proto na lichoběžném půdorysu. [120] Ve srovnání se starší tvorbou Kotas ve všech pražských domech odlišně umisťoval schodiště, a to do zadní, dvorní partie domu. Upustil od motivu schodišťové věže, uplatňující se dříve na průčelí. Nepravidelný půdorys domu v Ječné neumožnil symetrické rozvržení vnitřních prostorů. Původní překážka se stala výzvou, ve které mohl Kotas předvést svou schopnost variací při zachování slušného bytového komfortu. Dům v Ječné představil několik typů obytných jednotek, od luxusních třípokojových bytů, se vstupní předsíní a prostornou halou tvořící jádro bytu, přes dvoupokojové byty s balkonem až po ekonomicky řešené malobyty. Luxusní třípokojové byty, připomínající svou dispozicí rozvržení rodinného domu nebo vily, byly v každém poschodí dva.³³⁶ [121] Naopak šesté, poslední patro architekt vyhradil jen malým bytům o jedné místnosti, které architekt opatřil lehkou příčkou, dělicí prostor podle funkčního využití na obytný pokoj a spací část.

Ve stejném roce pracuje Kotas na dalším projektu nájemního dvojdomu s obchody v Sokolské ulici (1936-1937). Funkcionalistický objekt, jehož plány byly schváleny roku 1936, vystavěla firma Jana Matouška na místě tří obytných domů z 19. století.³³⁷ Kotas na tomto projektu prokázal svou schopnost vytvořit architekturu, která působí na diváka svým barevným zvevřením. Užití keramického obkladu na fasádě rozšířilo autorův převážně funkcionalistický vyjadřovací rejstřík o zajímavé dekorativní prvky. [122]

Dvojďům, tvořený třemi křídly, stejně jako domy předcházející, stojí v řadové zástavbě na nepravidelné parcele.³³⁸ [123] Směrem do Sokolské ulice se obrací dvě křídla. První (č. 29) má šířku šesti okenních os. Tato část domu je „corbusierovsky“ vysazena na betonové pilíře [124] či podloubí. Druhé, taktéž šestiosé křídlo (č. 27) obkresluje uliční čáru a stáčí se v plynulé křivce k sousednímu domu v ulici Na Bojišti. [125] Hmoty obou křídel jsou stejně vysoké, mají plochou střechu. Dům je opět pětipatrový, s šestým ustupujícím patrem a s terasou probíhající podél celé uliční fronty. Ve dvoře (stejně jako u *Černého pivovaru*) stojí třetí křídlo. Struktura dvorního křídla³³⁹ je utvářena pravidelně. Má tři patra a rovnou střechu. V dvorních partiích plasticky vystupují z jedolité domovní fronty těla organicky zaoblených balkonů a přimykají se ke krabicovému komínovému tělesu. [126]

Fasádu dvojdomu akcentují v první ose u č. 27 lodžiová okna s mohutnými balkony mírně vyčnívajícemi před plochu průčelí. Přízemí, i směrem do dvora obložené keramickými obkladačkami, koresponduje s obložením šestého ustupujícího patra a plochami balkonů.³⁴⁰ Vzhled domu na Sokolské ulici Kotas dále ozvláštnil aplikacemi ostře kladených pásů drobných cihliček, položených diagonálně a tvořících tak plasticky vystupující „zuby“. ³⁴¹ [127] Dvorní průčelí je nečleněné, hrubě omítnuté.

Do jaké míry bylo užití keramických obkladů Kotasovou soukromou invencí, dnes jen těžko posoudíme. Pravdou zůstává, že elementárního

cihlového obkladu využil již jako mladý začínající architekt v Brně. Na druhou stranu se architekti působící v Praze museli vzájemně ovlivňovat a případně napodobovat. Například keramický obklad strašnických domů V předpolí č. 13-19 od J. K. Tesaře z let 1939-1940 působí jako zřetelná kopie fasády Kotasova domu v Sokolské ulici.

Za vstupními dveřmi domu v Sokolské se nachází slavnostní, červeným mramorem pojednané zádveří, jímž se přicházelo ke dvěma trojramenným schodištím a osobním zdvižím. Schodiště s kovovým drátěným zábradlím architekt opět umístil do dvorní partie domu. Jednopokojové až třípokojové byty mají místnosti orientované převážně směrem do ulice a zázemí a kuchyně jsou otočeny do dvora.

Kotas nikdy příliš neinklinoval k bílému vzhledu fasády, evokující čistotu a hygienické zásady. Bílá barva puristicko-funkcionalistické architektury se ani příliš nehodila pro lokality v centru měst (průmyslová Ostrava, střed Prahy), kde Kotasovy stavby většinou stály. Fasády nových pražských budov v průběhu třicátých let začala místy oživovat barva.

Kotas se na realizacích z tohoto období představil jako odvážný, invenční experimentátor s netradičně strukturovanými keramickými obklady a fasádními barvami. Zpočátku experimentoval s novým dekorativním obkladovým materiálem; glazovanými keramickými „cihličkami“, které se sice vyráběly také v bílém zbarvení, avšak časem se začaly produkovat v několika barevných verzích (červená, zelená, žlutá, hnědá a černá).³⁴² Snaha obohatit přísný geometrický vzhled funkcionalistické architektury se začala projevovat také v proměnách tvarové kompozice, do níž „*pronikaly křivky a šikmé plochy*.“³⁴³ Obdobné změny provázely Kotasovu pražskou tvorbu. „*Někdy se fronta domu prohnula dovnitř nebo ven proto, že ji k tomu inspirovala nerovná uliční čára, jindy tak architekti prostě jen chtěli dosáhnout kontrastu mezi příkými liniemi a křivkami, jehož působivost jim předvedl Le Corbusier...*“³⁴⁴

7.1.5 Dům v Perlové ulici

Vznik Kotasovy obchodní a kancelářské budovy v Perlové ulici na Starém Městě určovaly poněkud odlišné podmínky. Stavba vyrostla na místě tří klasicistních domů.³⁴⁵ Majitelem domů na rozhraní Perlové ulice a Uhelného trhu se stal na jaře 1937 Jaroslav Jedlička. Žádost o povolení domy zbourat magistrát akceptoval, s výjimkou nárožního klasicistního domu čp. 412, chráněného památkovým úřadem. Úřad chtěl hlavně zachovat průčelí do Uhelného trhu. Postoj památkového úřadu pramenil z úsilí nedevastovat ještě více historický ráz tohoto prostoru narušeného stavbami škol u Sv. Havla a Sv. Jiljí.³⁴⁶ Kompaktní vzhled náměstí však měl i nevýhody. Vozovka ani chodníky neodpovídaly frekvenci provozu v tomto místě. Sám klasicistní dům nevykazoval žádné zvláštní architektonické hodnoty. Po dohodě s památkovým úřadem se ochrana domu omezila pouze na jeho nároží. Zbylou část, oproštěnou od památkové ochrany a přimykající se k plánované funkcionalistické novostavbě měl, majitel „náležitě přizpůsobiti okolním památkově cenným objektům.“³⁴⁷ Z přízemního zaklenutého krámu se též mělo zřídít na straně k Perlové podloubí pro pěší.³⁴⁸ Vynořila se také obava, že berní správa novostavbě neudělí dočasné osvobození od daní, protože by se jednalo o renovaci starého domu, nikoli o novostavbu (přesto, že náklady by převyšovaly náklady na novostavbu).

Během sporů mezi Státní regulační komisí a magistrátem dům podlehl chátrání a magistrát, uvažující o jeho záchraně, jej nařídil k 26.6. 1939 zbourat. Plány nového obchodního a administrativního komplexu, kterému předcházela řada nerealizovaných variant, vypracoval Kotas v březnu roku 1938. Z moderního rázu části domu v Perlové ulici se výrazně vyděloval nižší nárožní dům navržený ve dvoupatrové a třípatrové variantě. Ten Kotas pojal jako zjednodušenou evokaci klasicistního předchůdce. [128] Počátkem jara 1939 se novým majitelem parcely stala pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà*. Kotas pro ni vzhled exponovaného nároží znovu upravuje a dává

mu střízlivější formu. [129] Mezi červencem 1939 a červencem 1940 funkcionalistický trojdům podle Kotasových návrhů postavila opět firma Jana Matouška.

Z konstrukčního hlediska šlo o železobetonový skelet s výplňovým zdívem. Památkovým úřadem požadovaná sedlová střecha dostala kostru z železobetonu. Dům stojí na konci Perlové ulice a svou nižší pseudoklasicistní částí zasahuje do prostoru Uhelného trhu. Do Perlové ulice hledí protáhlé třináctiosé čtyřpatrové křídlo budovy na půdorysu úzkého obdélníku. Třípatrová pseudoklasicistní budova na nároží Uhelného trhu má půdorys podobný čtverci. Tuto část vynášejí kubické pilíře rovně zastropeného podloubí. Tuto úsek tvoří skeletový systém se třemi řadami pilířů a s většími rozestupy než tomu bylo u funkcionalistické partie.³⁴⁹

Obchodní parter otevřely do ulice kovové výkladce. Ty jsou dodnes zachované. [130] V jedné rovině na něj navazuje první patro s pásovým oknem. Schéma obchodního parteru a na něj napojeného prvního patra opakuje strukturu průčelí *Černého pivovaru*. Před plochu fasády předstupuje mezi druhým až čtvrtým patrem mělký arkýř, jemně konvexně prohnutý. Obě krajní osy funkcionalistické části budovy měly pískovcový obklad, který ve vyšších patrech doplňoval motiv velkých francouzských oken se zábradlím naznačujícím balkonek. [131] Fasáda tohoto křídla je hladká, vyvedená ve šlechtěné škrábané omítce.³⁵⁰ Nahoře ji uzavírá silně vykloněná římsa.

Nově postavený pseudoklasicistní dům s průčelím do Uhelného trhu dostal podle požadavku památkového úřadu zvalbenou střechou s podkrovními vikýři.

Novostavba sloužila administrativní funkci. V patrech sídlily výhradně kancelářské místnosti, prostory pro obchod jen v přízemí. Deset kancelářských místností pravidelně rozdělovalo patra funkcionalistického křídla [132]. Vstup do budovy vyznačovalo nahoře pro Kotase netypické

kulaté okénko. Vestibul, který ústil ke schodišti z umělého kamene, rozvíjel linii Kotasových reprezentativních, ušlechtilým obkladem dekorovaných vstupních prostor. [133]

Administrativní a obchodní dvojdom v Perlové ulici determinovala zástavba Starého Města pražského, které se musel Kotas přizpůsobit a formálně přiblížit. Řešení, maximálně respektující historický kontext, se setkalo s úspěchem, a tak se zařadilo mezi zajímavé příklady funkcionalistické architektury schopné vyhovět památkovým nárokům. Historizující nároží pochválil i Václav Wagner: „*Nová architektura domu se hmotou, dělením oken, omítkou a tvarem střechy přizpůsobuje sousednímu domu renesančnímu, aniž se zříká v půdorysné dispozici a zařízení vymožeností své doby. Výsledkem je jistá harmonie v uličním prostoru, která by omezením výškovým na dvě patra byla ještě posílena.*“³⁵¹

Kotasovo dílo se tak do jisté míry stalo ukázkovým příkladem symbiózy novostaveb se starobydou zástavbou v historických centrech našich měst. Ke konci třicátých let měli moderní architekti k problematice propojení nové a historické architektury stále značně rozporuplný vztah. Přes příkladná pochopení kontextu historického prostředí³⁵² a zrod nového postoje pražských architektů od počátku třicátých let³⁵³ mnoho otázek zůstávalo nedořešených. Vzniklá situace naznačovala přirozený vývoj. „*S vědeckým výzkumem nezaměnitelných hodnot starého města a jejich významu pro duchovní život člověka začaly teprve poválečné kongresy CIAM a k seriózním výsledkům dovedla tento výzkum až léta šedesátá a sedmdesátá, teoretická práce Kevina Lynche, Christiana Norberga-Schulze a dalších badatelů.*“³⁵⁴

Stejný problém sledovaly teoretické práce našich historiků a teoretiků urbanismu, Otakara Nového, Emanuela Hrušky nebo Zdeňka Wirtha. Také praxe přinášela projekty, ze kterých bylo patrné pochopení daného historického prostředí³⁵⁵. Obchodní a administrativní dům v Perlové ulici

tak zůstal symbolem schopnosti propojit moderní a historickou architekturu do nové působivé kompozice.

Stavba se také stala poslední Kotasovou pražskou realizací před vypuknutím

II. světové války a završila jeho soustředěnou práci na jednom typu stavby. Typ nájemního domu s obchody či kanceláři architekt zdokonalil na maximální možnou míru. Pro jeho pražské realizace je charakteristická až nápadná hmotnost či mohutnost staveb, podpořená kamennými obklady parteru, pilířů a balkonů. Rovněž až dogmatické lpění na symetrickém průčelí posouvá autorovu tvorbu ke klasicizujícímu kompozičnímu řešení. Vzhled pražských staveb prozrazuje Kotasovu zálibu ve vnější dekoraci (kontrast horizontálních a vertikálních článků, barevné nebo keramické obklady), kterou jako by záměrně nabourával funkcionalistické architektonické principy.

8. Návrat do Brna; Brno pozdních třicátých let

Přestože brněnská architektura měla ve druhé polovině třicátých let již svůj vrchol za sebou, stavební činnost nepohasla, hlavně vlivem ekonomického oživení. Vývoj funkcionalismu v Brně, stejně jako tou dobou v Praze, ovlivňovalo rozšiřování „slovní zásoby“ a osobní přístup jednotlivých osobností. Město se stále angažovalo v koncepci výstavby a vedle stavebních družstev a pojišťoven patřilo mezi nejaktivnější investory.

Kotas se do Brna vrací roku 1937, těsně před tragickými lety válečnými, patnáct let od chvíle, kdy v Brně dostal svou první samostatnou zakázku. Do Brna přijíždí již jako úspěšný architekt a renomovaný stavební expert pojišťovny *Riunione Adriatica*. Hlavním architektonickým tématem pozdních třicátých let se stala výstavba nových správních budov. Na rozdíl od situace v Praze, kde velké peněžní ústavy při jejich řešení dávaly přednost architektům, kteří pro ně navrhovali stavby „*pompézně historizující*“, ³⁵⁶ brněnští klienti stále jejich projekty svěřovali špičkovým avantgardním architektům. Místo po jejich boku si Kotas brněnskou realizací ještě upevnil. V poměrně krátkém čase, v letech 1936-1939, vznikla v Brně řada administrativních budov, jejichž funkce již evokovala blížící se válečný konflikt. Bohuslav Fuchs navrhl v roce 1937 Zemské vojenské velitelství a nádražní poštu o rok později. Jindřich Kumpošt dokončil blok vojenských leteckých kasáren (1935-1937). V roce 1938 byla postavena filtrační stanice v Pisárkách a požární zbrojnice od Břetislava Turečka. Nadále se stavěly i budovy finančních institucí, jako například *První moravská spořitelna* od autorského týmu Josefa Poláška, Jindřicha Bluma a Otakara Oplatka z roku 1939.

8.1. Palác pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně

I ke konci třicátých let má Kotas stálé zaměstnání u italské pojišťovny. Pojišťovna mu v Brně svěřuje vypracování plánů monumentálního paláce, který pod jednou střechou slučoval prostory určené k obchodním, administrativním i obytným účelům. Palác pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně na Benešově ulici z let 1937-1938 se záhy po svém postavení stane velmi ceněnou a nejčastěji citovanou Kotasovou stavbou vůbec. [134] Stojí v centru města, v bezprostřední blízkosti dopravních tepen a přímo naproti budově hlavního brněnského nádraží.³⁵⁷ [135] Strohá souměrná forma se vzdálila „pravověrnému funkcionalismu“³⁵⁸ a přiblížila se až k funkcionalismu neoklasicistně pojatému. Zrcadlí svou dobu, stává se důležitým akcentem lokality a rovnocenným partnerem velkolepé secesní budově hlavního nádraží.

Blok pojišťovny vznikl podle plánů, na nichž Kotas pracoval již v létě 1936. Sedmipatrová budova (podle původních plánů měla mít jedenáct pater) dostala konstrukční systém železobetonového skeletu s výplňovým zdívkem na půdorysu nepravidelného zkoseného obdélníku. Průčelí, o šířce dvanácti okenních os, s obchodním parterem a prvním kancelářským patrem, jež se vzhledem odlišují od ostatních homogenně pojatých pater, odkazuje na formální rozvrh pražského *Černého pivovaru*. Symptomaticky se na něm od druhého do pátého patra uplatňuje desetiosý arkýř. Poslední ustupující patro má plochou střechu, přesahující markýzou průčelí, což vyvolává dojem, jakoby byla střecha nesena pravidelně rozmístěnými pilíři. Vertikalita prvního a stejně tak posledního ustupujícího patra vytváří dojem pomyslného rámu. Zdůrazněná tektonika těchto pater účinně rezonuje se zbylou horizontálně působící plochou fasády. Horizontální vyznění průčelí zajistila sdružená čtyřdílná okna. Monumentálního rázu stavby Kotas docílil důrazem na její celkovou symetrii. Tu podtrhují v postranních ustupujících osách pravidelně rozmístěná okna s předsazeným zábradlím.

K přednostem stavby patří dojem účelného dispozičního řešení. Mezi skleněné výkladce parteru architekt rozmístil tři vstupy. Dominuje jim v centrální ose umístěný dekorativně ztvárněný portál. [136] Jím se vstupovalo po schodech do prostoru zádveří, dvoukřídlymi dveřmi do vestibulu a z něj do centrální obdélné zákaznické haly pojišťovny.

Železobetonový skelet umožnil volný půdorys jednotlivých pater. Vnitřní rozvrh stavby vychází z rozdělení na tři hlavní části. Centrum přízemí tvořil prostorný vestibul, z něhož do patra stoupala dvě schodiště. [137] Výzdoba vestibulu vznikla podle Kotasových návrhů. [138] Dvouramenná schodiště v kancelářském patře ústila do chodby, která rozdělila patro na tři trakty. Přední prostor prvního patra se dělí na stejně velké prostory kanceláří. Pravidelný půdorys této partie se odrazil na vnějším plášti budovy v pravidelných špaletách mezi okny. V pravé části druhého patra bychom našli kancelářské prostory, zbytek zaujímají třípokojové byty a garsoniéry. Třetí až šesté patro [139] opakuje přehlednou dispozici luxusních třípokojových bytů s lázní, kuchyní a pokojem pro služky, a nebo garsoniér s kuchyňkou a balkonkem do dvora.

Brněnský palác pojišťovny jakoby dovršoval cestu rozvoje velkoměstského víceúčelového typu stavby. Vykazuje řadu prvků typických pro Kotasovo tvarosloví. Horní ustupující patro s terasou a zábradlím, střed zvýrazněný arkýřovou částí, symetrické průčelí, to jsou prvky patřící do slovníků všech funkcionalistů. Budeme-li hledat inspirační zdroj Kotasovy brněnské realizace, nápadně se Kotasův palác podobá nerealizovanému Eislerovu projektu paláce pojišťovny *Merkur*, [140] který měl stát jen několik desítek metrů od parcely Kotasovy stavby. Přestože Kotasův projekt je o rok starší než Eislerovy návrhy pojišťovny *Merkur* (1937-1938), podobné prvky lze vysledovat v Eislerově dřívější tvorbě, například u stavby obchodního a obytného domu na Kolišti z roku 1935.

9. Generální ředitelství Severní dráhy Ferdinandovy v Ostravě

Výzvou k navržení nové budovy generálního ředitelství *Severní dráhy Ferdinandovy* se Kotasovi otevřela příležitost znovu rozpracovat plány, jež vznikly před více než deseti lety.³⁵⁹ Tato nabídka přišla od Ladislava Jerieho, tehdejšího ředitele Severní dráhy, se kterým Kotase pojilo letité přátelství. Přeprocovaný projekt vzniká v roce 1939.

Její monumentální vzhled se stal protějškem elegantního projektu brněnského paláce pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà*. Poslední velký projekt před vypuknutím války oživil Kotasovu inklinaci ke klasicizujícímu pojetí. Stavba reflektuje Kotasovo hledání nových forem monumentality, v níž se v jeho podání slučovaly tradiční motivy s prvky moderními. [141]

Základní půdorysnou myšlenkou objektu se stala soustava tří nepravidelných křídel. [142,143] Křídla se podřizují dominantnímu hranolu nad vchodem, v místě jejich styku. Konstrukci budovy tvoří železobetonový skelet.³⁶⁰ Průčelí, obložené keramikou, [144] rytmicky člení mohutné pilíře. Dynamičnosti Kotas dosáhl hrou předstupujících a ustupujících partií ploch jednotlivých křídel. Do plochy mezi parterem a okny prvního patra byl roku 1940 osazen figurální reliéf Jana Laudy, který umocňuje patetický vzhled architektury. Celá budova se zahalila do žulového pláště.

Volný asymetrický rozvrh se odrazil i v dispozičním řešení. Všechna patra architekt vyhradil kancelářským místnostem, zasedacím prostorám a pracovně generálního ředitele.³⁶¹

Ve svém předposledním předválečném díle se Kotas opět navrácí ke klasicizujícímu tvarosloví. Významnou roli tu pravděpodobně sehrály požadavky objednavatele, který si přál budovu důstojného a reprezentativního vzhledu. Na druhou stranu celá Kotasova tvorba vypovídá o sklonu k novoklasicistnímu pojetí. Výslednou tvář pak asi budově vtiskla místní provinční mentalita.

9.1. Činžovní dům Severní dráhy Ferdinandovy

V dubnu roku 1938 byla schválena žádost ředitelství o povolení k výstavbě čtyřpatrového nájemního domu.³⁶² Měli ho provádět stavitelé *Kolář a Rubý* z Moravské Ostravy. Blížící se válečný konflikt se podepsal i na vnitřním uspořádání. Rada města ve sklepě požadovala vyčlenění prostoru pro protiletectký kryt.

Čtyřpatrový nájemní dům pro zaměstnance *Severní dráhy Ferdinandovy* stojí na pravidelné obdélné parcele s průčelím do Sokolské ulice (čp. 422). [145] Osu domu tvoří dvouramenné schodiště, [146] vložené do věže s keramickým obkladem a prosklené lufery. Puristicky vyhlížející fasádu se Kotas nebál doplnit ornamentikou³⁶³ provedenou z keramických obkladaček. Parter zaujímá stejnou linii s později postavenou budovou ředitelství. Autor ho obložil velkými kvádry slezské žuly. Ostatní patra mají keramické obložení použité i na fasádě do dvora. [147, 148] V každém patře nalezneme dva třípokojevé luxusní byty. Rozvržení bytu připomíná půdorysné schéma rodinných domků nebo vil. Pojetí domu by se slovy Jindřicha Vybírala dalo označit za „*výtvarně kultivovaný funkcionalismus, jehož nosnými vyjadřovacími prostředky se vedle živější skladby stala bohatší barevnost a struktura povrchu.*“³⁶⁴

10. Epilog

Svémi pražskými realizacemi si Kotas upevnil místo prominentního architekta, který pokaždé dokáže reagovat na požadavky zadavatele, umí navrhnout stavbu v souladu s okolím a dovede rozezvučet psychickou složku architektury. Jeho tvorbu z konce třicátých let najdeme v Praze, Brně, Moravské Ostravě, Teplicích nad Bečvou, ale také i v Bystřici pod Hostýnem. Tam Karel Kotas přichází na pozvání továrníka Karla Baziky v roce 1938. V témže roce vypracuje plány v duchu regionalistické architektury, která respektuje malebné místní prostředí, a navrhuje pro něj architektonický soubor tří staveb na parcele zabírající plochu až 3 hektarů.³⁶⁵

Středem celé kompozice je dvoupatrový objekt vily. [149] Pro areál vyprojektoval Kotas také dřevěný letní pavilon, [150] v jehož blízkosti se nachází další autorova realizace, a to rodinný dům pana Šopka, prokuristy Bazikovy firmy *Impregna*.³⁶⁶

Osou vily se stalo dřevěné schodiště, které z přízemí stoupá do obytné haly v prvním patře. [151] Hala se otevírá prosklenou plochou do přilehlého lesa. Dojem útulnosti krom dřevěného obložení umocňovalo kamenné krbové těleso. Kolem haly se tehdy rozprostírala prostorná jídelna, knihovna a pánský pokoj rozšířený o obytnou zimní zahradu. Intimní část domu s ložnicemi, pokoji a luxusní koupelnou se pojila s ostatními prostorami domu točitým schodištěm. Zastřešením stavby nízkou valbovou stříškou, aplikací kulatiny na obložení fasády, dřevěným zábradlím, kamenným komínem, zídkami, mnoha těmito detaily Kotas deklaruje, že se chce přiblížit kontextu, do kterého vilu vsadil. Funkcionalistická architektura, uplatňující prvky organického tvarosloví a dokumentující vztah majitelů k přírodě, je čitelná také v druhé Kotasově realizaci pro Bazikovy. Terasou a kamennými zídkami se dojde až na vrchol parcely, kde se nachází prosklený dřevěný altán. Jeho forma předběhla vývoj moderní architektury

o několik dekad. Altán kryje výrazně přesahující pultová střecha, zakončená nad vstupem expresivně čnicí špičkou, nesenou dřevěným pilířem. Prosklená fasáda umožňuje další ze série výhledů na malebné hostýnské panorama. Všechny jmenované motivy jako by odkazovaly na dnešní snahy dekonstruktivistů. Kontrastně k skromnému vnitřnímu vybavení se uplatňuje šikmý omítaný strop nebo mohutná pec oblých tvarů na pečení chleba.³⁶⁷ Cihelná podlaha a komín z lomového kamene dodávají lehké dřevěné konstrukci zemitost.

Projekt rodinného domu prokuristy Šopka [152] pochází ze stejné doby jako výstavba areálu pro Bazikovy. Poslední předválečná realizace dokazuje Kotasův návrat k tradičnějšímu tvarosloví. Dům vyznívá skromnějším dojmem, i když dřevěné obklady interiérů nezaprou dobře situovaného úředníka. Kotas tu opouští funkcionalistický vyjadřovací rejstřík, který s drobnými modifikacemi blízkými regionalismu a organické architektuře zazněl v realizacích pro rodinu továrníka Baziky. Hlavním rysem patrového rodinného domku s nízkou sedlovou střechou se stává motiv organické křivky.

Kotasova tvorba v podhůří hostýnských vrchů „*snese ohodnocení kvalitní v širším měřítku moravské i české produkce.*“³⁶⁸ Na funkcionalistickém konstrukčním principu vznikly architektury empatické ke svému okolí a reagující na rozmanitý terén celého areálu. Neomezené prostředky na výstavbu se odrazily v konečném výsledku, v dojmu trvanlivé solidní architektury, jenž jako by byla vkořeněna do okolní krajiny.

Zaměstnání u pojišťovny *Riunione Adriatica* si Kotas udržuje i během II. světové války, přestože její stavební činnost ustala. Na sklonku válečných let se stahuje do soukromí svého ateliéru a začíná rozpracovávat další soutěžní projekt řešící lázeňskou problematiku. Za soutěžní návrh na regulaci lázeňského centra Luhačovic z roku 1940 získal Kotas druhou cenu. Ve stejné době vyprojektoval návrh *Léčebného a výzkumného ústavu s vodoléčbou*³⁶⁹ v Luhačovicích. [153]

V lednu 1941 vytváří nerealizovaný návrh horského *Arcibiskupského hotelu* na Kněhyni, v katastrálním území Čeladná. [154] Velkorysá čtyřpatrová stavba, zamýšlená pro kopec v beskydském podhůří, jakoby svými formami odkazovala na inspirační zdroje, jejichž rejstřík Kotas využil pro soutěžní návrh malého vzorového statku na Drahanské vrchovině již ve dvacátých letech. Základní obdélné schéma umožňovalo dostat přehlednému rozmístění apartmentů, menších pokojů a společných prostor hotelu. Ze strany na hlavní část budovy navazovalo menší zešikmené dvoupatrové křídlo. Dominantním prvkem fasády se kromě masivní podezdívky z lomového kamene staly dva vysoké štíty, do nichž architekt zakomponoval vstupní prostory pro obě křídla hotelu. Dekorativní vzhled této partie hotelu odkazuje na rané Kotasovy projekty. Opět se tu vrací k efektním šikmo kladeným dřevěným lafkám, jejichž homogenitu narušuje vložení kulatých nebo obdélných oken. Horizontalitu fasády, zvýrazněnou průběžným balkonem třetího patra, narušují svým šikmým sklonem stanové střechy s vikýři. Vnitřní rozvrh se odvíjí od společenských prostor obytné haly, jídelny, herny nebo čítárny v přízemí přes luxusní apartmány v prvním patře po standardní hotelové pokoje v patrech ostatních.

Během II. světové války Kotas pro svého zaměstnavatele, italskou pojišťovnu, upravuje v roce 1942 hotel *Esplanade* v Praze na Novém Městě (návrh na přístavbu podkroví).³⁷⁰

Po skončení války Kotas věnoval veškerou energii projektům průmyslových staveb. S pojišťovnou neprodlužuje smlouvu a stává se akcionářem slovenské firmy *Bučina* ze Zvolena. Po roce 1945 Kotasova projektantská činnost vlivem špatného zdravotního stavu slábne. V roce 1946 přijímá v této firmě pozici hlavního projektanta-technického ředitele, v níž dohlíží na výstavbu velkého dřevokombinátu. Příprava projektu umožnila Kotasovi vycestovat do Švýcar, Rakouska a Německa.

Po pěti letech Kotas ze Zvolena odchází a nastupuje do národního podniku *Papcel* ve Štětí, který po roce 1953 přechází pod *Dřevoprojekt*.

Kotas zde přijal pozici projektanta a zanedlouho se vypracoval na vedoucího ateliéru, který se věnoval projektování nových papírenských závodů ve Štětí. Po pěti letech, 1. ledna 1956, odchází kvůli poruše zraku a jiným zdravotním obtížím do důchodu.

Jako penzista se pak aktivně věnoval studiím pro rekonstrukci památek v Státním ústavu památkové péče a ochrany přírody. Z jeho ruky pocházejí drobné úpravy hradu Valdštejn, zámku Chlumeck nad Cidlinou, Karlštejna nebo České brány v Bělé pod Bezdězem, [155], v nichž mohl opět uplatnit svůj cit pro historické stavby a *genia loci*. Špatný zdravotní stav mu po prodělaném infarktu v roce 1968 již nedovoluje aktivní projekční činnost. Následujícího roku 1969 došla jeho celoživotní snaha v oblasti bytové a průmyslové výstavby ohodnocení řádem *Za vynikající práci*.³⁷¹

Předválečná tvůrčí epizoda v Bystřici pod Hostýnem měla pro Kotase a celou jeho rodinu nečekané a dalekosáhlé následky. Spolupráce s továrníkem Karlem Bazikou pravděpodobně přerostla v přátelství, které se novému politickému režimu příliš nezamlouvalo. Navíc byl Kotas věřící a za první republiky sympatizoval se stranou národních demokratů. Netajil se ani svým záporným postojem k režimu a nekolaboroval. Jeho jméno se tak z obecného i odborného povědomí postupně vytrácí, režim jej ale z dohledu nepouští. Z dochovaných materiálů dnes jen velmi těžko určíme první impuls, který vedl k detailnímu sledování Kotasovy rodiny a především Kotase samotného. Avšak důvodů, proč Státní bezpečnost na počátku padesátých let založila složku s kompromitujícími materiály pod heslem *Architekt*, existovalo hned několik.

Za prvé Kotas patřil k prominentním meziválečným architektům. Ve své pražské vile proto přijímal návštěvy z vyšších kruhů, což mimo jiné ovlivnila i skladba sousedů Na Hřebenkách. Za druhé Kotasova rozvětvená rodina žila po celém světě. Manželé Kotasovi s ní udržovali písemný styk, a pokud to jen trochu šlo, vzájemně se navštěvovali. Státní bezpečnost se

například zajímala také o jejich korespondenci s dcerou Věrou, která se rok po skončení II. světové války provdala do Anglie. Případ Státní bezpečnost neuzavřela přesto, že korespondenci vyhodnotila jako nezávadnou.

O necelých deset let později se Kotasovo jméno znovu objevuje v tzv. „akci Dřevona“. Hlavní postavou případu se stal továrník Karel Bazika, podezíraný z vedení ilegální skupiny, jež měla údajně za cíl rozvracení státu. Jak se později ukázalo, místo ve firmě *Bučina* získal Kotas patrně zásluhou přátelství s Bazikou. Ten byl dříve jejím spolumajitelem a navíc jeho prostřednictvím se Kotas setkává s lidmi, kteří se před válkou těšili dobrému postavení, patřili ke kulturní elitě a udržovali styky se zahraničím. To vše vrhá Kotase u Státní bezpečnosti do špatného světla.

Kotasova rodina se octla pod tlakem Státní bezpečnosti, který trval až do první poloviny šedesátých let. Kromě toho, že veškerá soukromá korespondence byla pročitána, cenzurována a kopírována, jejich rodinný život se odehrával pod drobnohledem tajných agentů. Na druhou stranu právě díky této špionážní činnosti zůstává velká část korespondence dodnes zachována. Jde hlavně o nástin pevných rodinných vazeb a vztahů, které vzdor vzdálenosti, jež jednotlivé členy dělila, přetrvaly silné a intenzivní. Hodnota této korespondence ale tkví zejména v její schopnosti přiblížit nám Kotasovy zážitky z konce jeho tvůrčího života. *„Dal jsem se zapsat do angličtiny v jazykové škole. Něco jsem znal a chtěl bych se alespoň jakž tak domluvit s Angličanem. Mívám hodinu vždy dvakrát týdně a baví mne to. Připadám si ve svých sedmdesáti letech ve škole stejně mladým jako moji spolužáci a o to mi jde, mít ještě nějaký cíl. S architekturou jsem nucen dát si pohov. Byly tady např. krásné soutěže na Národní divadlo, Staroměstské náměstí apod. Nelze se mi zúčastnit, protože nemám k tomu ani místnost, ani finance nutné na zaplacení kreslířů, specialistů aj. Proto se také na soutěžích zúčastňuji jen kolektivy projekt. ústavů a ti staří jsou prakticky vyřazeni, ačkoliv by měli mnohdy dobré nápady. Člověk na konec musí být rád, vzpomene-li si na něho některá instituce s nějakou fuškou, která nestojí*

*ani za to honění. Architekt jako tvůrčí osobnost dnes u nás nehraje roli při vytváření architektonického díla. Toto není můj nebo jen můj názor, sdílí ho i řada jiných starších architektů, kteří by byli schopni leccos ještě vytvořit, kdyby měli možnosti. Holčičko drahá, zatoulal jsem se kamsi, odkud není zatím východu, a proto raději ve své beznaději končím.*³⁷²

Zúžená možnost pracovat postavila Karla Kotase před těžkou životní zkouškou. Věnoval se hlavně dalšímu vzdělávání a různým zálibám jako zahradničení nebo cestování, pokud mu to režim umožnil. Kotas nezahořkl ani nerezignoval.

Nerealizované inspirace a touhy se ve stáří projevíly častými sny a představami o pádu věže *Nové radnice* v Ostravě, nad jejíž stavbou měl kdysi dozor. O jejím významu v kontextu Kotasovy tvorby svědčí vzpomínky paní Jaroslavy, Kotasovy manželky, která je svěčila Vladimíru Šlapetovi několik měsíců po Kotasově úmrtí. Jeho strach z pádu věže se ke konci života natolik zintenzívnil, že architekt prý chtěl do Ostravy neustále zajíždět a příbuzní jej mnohdy museli ve vile Na Hřebenkách vehementně zadržovat. Období normalizace Kotas prožíval v přívětivém rodinném kruhu, ale za velmi nuzných podmínek, protože od státu dostával pouze sociální podporu.

Karel Kotas zemřel 24. dubna 1973 v Praze.³⁷³

11. Závěr

Zájem odborné veřejnosti o českou meziválečnou architekturu a o její přínos v rámci internacionálního stylu se dal sledovat již v období jejího vzniku. Díky statím mnoha našich i zahraničních historiků a kritiků dnes máme skoro ucelený a velice detailní přehled o tvorbě jednotlivých osobností, podmínkách a kulturním klimatu jejich práce. Přesto zůstávají mezery, a to hlavně u architektů a stavitelů, jejichž produkce se bezprostředně nepojila s jedním regionem nebo městem. Mnohé z nich sice dobová literatura zmiňovala, ale pozdější bádání jim nevěnovalo pozornost. Snad proto, že nevrostli kořeny svého osudu do prostředí jednoho města a vícekrát změnili své působiště, čímž se přehled jejich tvorby jevil jako roztříštěný, hůře definovatelný a uchopitelný.

Osobnost a tvorba Karla Kotasě je příkladným reprezentantem názoru, že *„nemůžeme mluvit o jediném vývoji v architektuře, ale můžeme pozorovat různé paralelní a vedle sebe nezávisle se vyvíjející architektonické kultury. Ty mají své vlastní dějiny, svou vlastní veřejnost, a posléze také svůj vlastní vztah k takovým skutečnostem, jako je funkčnost, symbolika či architektonická reprezentace.“*³⁷⁴

Další problém nástinu Kotasovy tvorby spočívá ve vyjasnění pozic, které architekt zaujímal v jednotlivých lokalitách, a jaký vztah měla tato místa k centřům meziválečné architektury, Praze a Brnu. Specifika jednotlivých regionů ovlivnila podobu Kotasovy tvorby. Hledáme-li odpověď na otázku kontextu Kotasova díla v různých jeho tvůrčích etapách, musíme si jeho tvorbu zasadit do vztahu k české meziválečné produkci a do jisté míry poodkrýt spojitosti s produkcí střeoevropskou. Stejný díl pozornosti musíme věnovat tvůrcově zaměření na problematiku obchodního a obytného nájemního domu pro střední vrstvy obyvatel.

V průběhu dvacetileté kariéry se Kotas mnohokrát potýkal s řešením obchodních a nájemních domů. Tento stavební typ provázal celou

architektovu tvorbu od prvních brněnských realizací a zaměstnával jej i v éře vrcholné. Stal se jeho hlavním architektonickým úkolem.

Kotas působil v Brně, Moravské Ostravě i Praze a pracoval pro různé objednavatele. Tato skutečnost se přirozeně podepsala na jeho profesním vývoji a ovlivnila konečný vzhled staveb. Na raných brněnských stavbách je ještě patrná jistá nevyhraněnost a nevyzrállost tvorby mladého začínajícího architekta. Stavební rozmach Moravské Ostravy, druhého Kotasova působiště, nastartoval a podpořil jeho profesní růst. Zásadou rozmanitosti nabídek, které mu Ostrava poskytla, získal potřebné zkušenosti a sebevědomí. Ostravské prostředí Kotase formovalo také svou provinční mentalitou, konvenčním ustáleným přístupem ke vzhledu architektury. Boj s konzervativním a stereotypním smýšlením zadavatelů, kterému musel přizpůsobovat své představy, Kotase vynesl na pozici významného architekta, jenž v okolí neměl konkurenci. Ostravská škola umožnila Kotasovi rozpracovat další ze série nájemních a obchodních domů. V problematice obou stavebních typů se v Ostravě udály zásadní formální i funkční posuny. Kotas rozšířil rejstřík svého tvaroslovného slovníku a obohatil jej o prvky purismu a funkcionalismu. Přesto se jeho raná brněnská a částečně také ostravská tvorba ještě nachází pod vlivem inspirace německou architekturou.

Kvalita a rozmanitost ostravského díla Kotasovi přinesla lukrativní místo architekta italské pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* se sídlem v Praze. Proto počátkem třicátých let, s krátkou tvůrčí odbočkou v Brně a Teplicích nad Bečvou, přesídluje s celou rodinou do Prahy. Zde i nadále upevňuje svou pozici schopného architekta a zvyšuje životní úroveň své rodiny. Dobrou finanční situaci Kotasovy rodiny dokresluje také skutečnost, že si jako jeden z mála postavil dva rodinné domy. Z finančního zabezpečení pramenila i tvůrčí vyrovnanost, ke které postupně dozrál. Dokladem zralosti při řešení typu obchodního a nájemního domu je soubor šesti pražských staveb. Skupinu tvoří kvalitní, formálně i funkčně vyspělé

projekty. Pražské realizace jsou oproti předchozím charakteristické členitostí objemů. Kotasův nájemní a obchodní dům pozdních třicátých let má ale převážně uzavřenou blokovou formu. Tu architekt člení pomocí vystupujících nebo ustupujících balkonů, schodišťových věží, orámování oken atd. Kotas ze svých staveb nevyloučil křivku ve prospěch pravého úhlu. Řešení vnitřní struktury domů a bytů vycházelo z účelného půdorysu. Zaslouhou osvíceného objednavatele mohl Kotas v Praze uskutečnit své představy moderního a krásného bydlení.

Karel Kotas nepředstavoval typ teoreticky se vyjadřujícího architekta. Celá jeho práce byla prakticky zaměřená a spjatá s požadavky zadavatele nebo zaměstnavatele. Detailní výzkum Kotasových realizovaných i nerealizovaných projektů nám přesto poodkrývá jeho vlastní osobitou teorii nájemního nebo rodinného domu a obytného prostoru v něm. Předně můžeme v Kotasově tvorbě pozorovat projekty spojující obchodní a obytnou funkci domu situovaného většinou v samém centru města. Blízkost centra a lukrativnost parcely se pro Kotase nestala výzvou k uplatnění puristického tvarosloví bez ohledu na okolí, tak jak to mnohdy řada avantgardních architektů prakticovala.

Jakkoliv jeho dílo souvisí s pražskou architektonickou produkcí, přece jen se z ní do jisté míry vyděluje. Kotas se v průběhu tvorby ani jednou nevěnoval otázce bydlení pro nemajetné, sociálně nejslabší vrstvy, otázce, jež ovlivňovala celou architektonickou obec let třicátých. Od počátku se zabýval nároky středních vrstev obyvatelstva. Přestože netvořil exkluzivní architektury, jeho racionalita a smysl pro detail mu umožnila vytvořit solidní stavby vyhovující vysokým standardům bydlení.

Druhou skupinu Kotasovy tvorby tvoří náročnější projekty administrativních budov. Tento typ staveb s sebou nesl největší překážky ze strany objednavatelů a Kotasovy ústupky z vlastních představ. Konzervativní smýšlení finančních institucí vypěstovalo architektovu schopnost vyrovnat se s omezeními a zakomponovat své představy do

návrhu vyhovujícího oběma stranám. Požadavek reprezentativnosti či monumentální vznešenosti u tohoto typu staveb stále přetrvával, obzvláště silně na území Ostravy. Proto Kotas ponechal tradiční vzhled obalu budovy a vnitřní rozvržení stavby vyprojektoval podle principů racionální účelnosti funkcionalistické architektury. Takové jsou první i poslední moravskoostravské realizace, budova *Moravskoostravské spořitelny* s knihovnou a sídlo generálního ředitelství *Severní dráhy Ferdinandovy*. Provinční myšlení Ostravy však s Kotasem neputovalo do Prahy, pražské realizace definovaly Kotasův cit pro historii a genia loci. Pražskou tvorbu nedeterminovaly konvenční představy stavebníků, ale samotné město se svým historickým jádrem a tedy požadavky ze strany památkové péče. Přitom architekt nedělal ústupky ve prospěch laciných citací historické tradice, ale vhodně reflektoval potřeby a charakter daného místa. Na různých typech staveb je patrná jeho celoživotní inklinace k tradičnějším neoklasicistním formám (objekty *Černého pivovaru*, nájemní dům v Příčné ulici, polyfunkční dům v Perlové ulici). Historické jádro se Kotasovi stalo výzvou, se kterou se vyrovnal osobitě, s lehkostí a velkorysostí.

Zřetelný rys Kotasovy tvorby tkví v kvalitním materiálovém zpracování a především v emotivním dekorativním pojednání jeho staveb. Projekty polyfunkčních domů s velkými byty charakterizuje výrazný reprezentativní a estetický prvek. V každém projektu přišel s invenčním řešením v podobě architektonické dekorace (balkonky, barevné omítky, keramické obklady). Jako zdatný kreslíř se věnoval návrhům vnitřního vybavení, od barevnosti podlah a obkladů stěn až k návrhům tvarů i čalounění nábytku. Snaha aktivovat emoční složku architektury se z interiéru přenesla i na fasády domů. Kotas málokdy použil puristicky čistou, bílou fasádu. Zvykl si pracovat s různobarevným kamenným nebo keramickým obkladem, který dodával stavbám kultivovaný vzhled.

Analýza a komparační syntéza nám umožnila podhalit mysl a ducha jednotlivých oblastí jeho tvorby. Zřetelně vyvstaly některé vnitřní i vnější

okolnosti, které formovaly život a tvorbu Karla Kotase. Nejmarkantnější jsou ty ekonomické, determinující vliv však sehrály také podmínky přírodní. Architekt zasáhl do poválečného Brna jako mladé metropole prožívající politický, kulturní a architektonický vzestup, nezátížený množstvím historických památek. Střetl se však také s Prahou a její památkovou péčí a s průmyslovou provinční Ostravou. Přitom se ukázalo, že pro vytvoření vztahu k moderní architektuře a pro její přijetí není důležitá velikost daného města. Spíše se jako nejdůležitější jeví síla a početnost vyšší a střední podnikatelské vrstvy a především její vzdělanost, včetně angažovanosti v obecních samosprávách. Chování vyšších společenských kruhů se stává vzorem pro nižší třídy obyvatel. Vztah vzdělaných vrstev k moderní architektuře se nutně nemusí vylučovat se zájmem o historickou tradici nebo o tradici regionu. Nakonec i provinční Ostrava přijala za tradičním reprezentativním obalem funkcionalistickou mluvu, dotvořenou tahy periferního tmavého štětce.

Brnu i Ostravě chyběla na počátku dvacátých let teoretická platforma a z této skutečnosti plynulo, že se místní tvůrci museli prokazovat svými stavbami. Široké typologické rozpětí ostravské tvorby znamenalo pro Kotase období tvůrčího vyzrávání. Z Moravské Ostravy odchází do Prahy jako zkušený a sebejistý architekt. Období největšího rozkvětu moderní architektury, druhou polovinu dvacátých let, prožívá Kotas na periferii, kde se pokrokové myšlenky šířily se zpožděním. Musel proto hledat různé varianty řešení pro společnost, již trvalo o něco déle přijmout architektonické novinky. Na druhou stranu tady Kotas mohl se stylovými prostředky zacházet volněji, svobodněji.

Vedle faktoru místa a mentality místního publika představovalo druhý klíčový faktor Kotasova díla setkání s italskou pojišťovnou Riunione Adriatica. Ta mu umožnila soustředěnou práci na významných zakázkách a zvyšovala životní úroveň Kotasovy rodiny. Zahraniční investor požadoval

invenční moderní řešení za využití moderních konstrukčních principů a ponechal zároveň Kotasovi při jeho práci značnou volnost.

Kotasovy stavby mají společné rysy, které se opakují téměř na každém projektu, avšak výsledný výraz je pokaždé jiný, pokaždé invenční. Vyznačují se ve většině případů zvýrazněným parterem formálně spojeným s prvním patrem. Pravidelný půdorys staveb se odráží v symetrickém vzhledu fasády, pro níž architekt používá ušlechtilé materiály nebo jiné výtvarné elementy. Kotas téměř pokaždé završuje objekt motivem ustupujícího patra s průběžnou terasou a zábradlím. Prvek schodišťové (arkýřové) věže, prostupující několika patry, se stal charakteristickým elementem jeho rané brněnské a zralejší ostravské epizody, v Praze od něj zcela upustil.

Karel Kotas nepatřil ani mezi novátory, ani mezi vůdčí osobnosti meziválečné architektury. Přestože je dosud vnímán jen jako lokální architekt, jeho architektonické dílo se i tak výrazně zapsalo do vzhledu ostravských, brněnských i pražských ulic. Nestál v první linii avantgardních tvůrců, nevytvořil ani průkopnická nebo převratná řešení. Bezesporu ale patřil ke kvalitním tvůrcům své doby.

12. Summary

The academic architect Karel Kotas, the student of Jan Kotěra and Leopold Bauer, belongs to the prominent Czech architects of the inter-war period. Kotas' personality and his work in Ostrava became the theme of my bachelor's thesis. In it I tried to give the summary perspective on Kotas' career in the inter-war Ostrava, on his creative growth and the rise of his social renown. Kotas excelled as the author whose buildings are endowed with the solidity in relation to their expected "image" and purpose. The task of the thesis was also to cover the tendency (the question is whether unaffected or influenced by the knowledge of the progressive architecture and investor-demanded or tolerated) of contravening the traditional forms and the effort to imprint his own feature in the form of "layered" facade, retreating of the last floor, the stairs passage (the tower) protruding out of the front facade, the coloured arrangement or high-grade material in his realisations.

The unawareness of Karel Kotas' life, professional career and fate motivated me to the following, more complex return to his person. The theme of my thesis is *Karel Kotas, Architect, and His Work for the Great Cities. Brno, Ostrava, Praha*. The task of the thesis is to provide with deeper insight into problems of Kotas' work which is shaped up on the background of complicated destiny. The excursus into Kotas' lifelong work would not do without the answer and indication of Kotas' position in the wide stream of Czech architecture of the twentieth and thirties of the 20th century and defining Kotas' relation to the foreign architectonic and theoretic production. The evaluation of Kotas' work and the attempt to confront his work with centres of avant-garde architecture of that time will be the inseparable part of the thesis. The task of this confrontation will be to "track" sources of inspiration and the extent of the impact of prevailing trends in the architecture of the newly established Czechoslovakian state

including the influence of Kotěra's school and its last generation of students whereto he belonged.

The thesis is drafted as the outline of Kotas' realisations in Brno, Ostrava, Prague and smaller localities, in the years 1920-1940, that arose during Kotas' short career. The life story of Kotas and his family drifts on the background of the short creative excursus. The task was to point out the significance of the work of the author who is, thanks to his migrations, still understood rather as a local architect than the architect of general importance. Kotas' work is significant especially in the history of Ostrava inter-war architecture and its new metropolitan character that he contributed to. Yet, Kotas' work, phenomena and seemingly known historical context that helps the integrity of the image of inter-war architectural centres where the new architecture was formed are worth studying. The public is probably more familiar with Kotas' work than with his name. That makes me remind that he created even in the centres of avant-garde architecture (Brno, Prague) and although coming from a periphery, he asserted himself and achieved such a good reputation that few of his countrymen could enjoy. I reckon that he belongs among those who participated in a cardinal way in the change of the appearance of the newly expanding cities and towns of the First Republic.

The result of my thesis consists in the effort to describe clearly the personality and work of an significant inter-war architect who, thanks to his decency and the lack of obtrusion, fell into oblivion. Even though Kotas was not an architect of progressive acts, in the changes of his work during the twentieth and thirtieth the general progressive tendencies of the modern inter-war architecture are reflected. I will try to clarify and if so, into what measure the various environments of the three big cities proved somehow in the character and the changes of style of Kotas' work. It will be also interesting to study the feedback – how deep he himself marked the appearance of the localities.

A/ Poznámky

¹ Velmi často nacházíme zmínky o *Moravskoostravské spořitelně* a obchodním domě *Brouk a Babka*. Z brněnských realizací je nejčastěji uváděn palác pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà*.

² Pozornosti odborné veřejnosti nešel projekt celkové rekonstrukce a dostavby lázeňského areálu v Teplicích nad Bečvou.

³ Výjimku tvoří jen soupis umělců od J. B. [Jaroslav Bránský], heslo Karel Kotas, Jaroslav Bránský, in: *Výtvarní umělci v okrese Blansko*, Blansko 1990, s. 56.

Český a slovenský biografický index II, München 2006. s. 125-129.

⁴ Antonín Dolenský, *Kulturní adresář ČSR. Biografický slovník žijících kulturních pracovníků a pracovníc I*, Praha 1934, 1936.

Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému III, Praha 1935.

⁵ Převážně články v odborných časopisech, např. *Stavba, Styl, Stavitel, Horizont...*

⁶ Plánová dokumentace, dobové fotografie atd.

⁷ Sběrka architektury a stavitelství Národního technického muzea (NTM).

⁸ Plánová dokumentace.

⁹ Sběrka architektury Sběrky moderního a současného umění Národní galerie v Praze (NG).

¹⁰ Z evidencí bývalé Státní bezpečnosti vyplývá, že byl k osobě Karla Kotase veden svazek pod registračním číslem 1812 (převedeno pod archivní číslo 14411 MV), s krycím jménem *Architekt*, kategorie tajný spolupracovník. Tento svazek byl ovšem dne 18. 7. 1980 zničen.

¹¹ Kotasova dcera Věra se provdala za britského občana Lodge. Ten byl vedoucím mise Britské rady v Malajsi.

¹² Nadále pod zkratkou Stb.

¹³ Souvislost s akcí „Taška“. Evidován na OO-MV Praha 5. Archiv bezpečnostních složek, sign. H-57, s. 2.

¹⁴ Národní archiv Praha, fond Policejního ředitelství - všeobecná spisovna. Spis obsahuje převážně úřední korespondenci; výpisy z rejstříku trestu, cestovní doložky, žádosti o cestovní pasy atd.

¹⁵ Sběrka oddělení dějin architektury a urbanismu Muzea města Brna.

¹⁶ Situace k nájemnímu domu v brně v Tučkově ulici, nedatováno, plány k administrativní a obytné budově pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, Benešova ulice, 1936, plány k rodinnému domu v Brně v Obřanské ulici - 1930, situace a plány ke kolonii domků v Brně v ulici Dolnopolní.

¹⁷ Přes konstruktivní základnu jejich tvorby.

¹⁸ Sdružení založeno roku 1921. Později *Sdružení architektů*. Sdružení stavební tvorby. Jeho založení a program..., *Stavitel II*, 1921, s. 63.

¹⁹ V redakci „konstruktivistické“ *Stavby* byli Bedřich Feuerstein, Karel Teige...

- ²⁰ Mezi otištěnými články byly např. studie Jaroslava Fragnera, Karla Honzika, Jana E. Kouly...
- ²¹ *Almanach Výstavy soudobé kultury v Brně 1928*, Brno 1929. Vaniček V. František, Hlavní průvodce: *Výstava soudobé kultury v ČSR* (kat. výst.), Výstavní veletrhy Brno 1928.
- ²² Karel Kotas, Vlastní obytný dům, *Měsíc* I, č.9, 1932, s. 6-9.
- ²³ Karel Kotas, Obchodní dům, *Horizont* III, 1929, s. 22-26.
- ²⁴ Jaroslav. B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Horizont* III, 1929, s. 2-28.
Jaroslav. B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Salon* IX, 1930, s. 5-8.
Jaroslav. B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Měsíc* I, č.9, 1932, s. 5.
- ²⁵ Wilhelm Bisom, Architekt Karel Kotas. Bauten und Projekte, *Horizont* III, 1929, s. 6-14.
- ²⁶ Svrček (pozn. 24), s. 2-28.
- ²⁷ Jan Evangelista Koula, *Nová česká architektura a její vývoj ve XX. Století*, Praha 1940.
- ²⁸ Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu. Proměny pražské architektury první poloviny dvacátého století*, Praha 1995.
- ²⁹ Rostislav Švácha - Lukeš Zdeněk, Moravští architekti v meziválečné Praze, *Vlastivědný věstník moravský* XXXVI, 1984. s. 26.
- ³⁰ Pavel Vlček, *Umělecké památky Prahy I. Staré město. Josefov*, Praha 1996.
Růžena Bařková, *Umělecké památky II. Nové město. Vyšehrad*, Praha 1998.
- ³¹ Jan E. Svoboda - Jindřich Noll, *Praha 1919-1940. Kapitoly o meziválečné architektuře*, Praha 2000.
- ³² Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavebníků, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.
- ³³ Zdeněk Kudělka - Jindřich Chatrný, *O nové Brno. Brněnská architektura 1919-1939* (kat. výst.), Muzeum města Brna 2000.
- ³⁴ Vladimír Šlapeta - František Musil - Václav Janáček, *Stavební kniha 2003. Funkcionalismus na Moravě*, Brno 2003.
- ³⁵ Pavel Zatloukal - Vítězslav Kollmann, *Moravské lázně v proměnách dvou staletí* (kat. výst.), Muzeum umění v Olomouci 1987.
- ³⁶ Jindřich Vybíral, *Zrození velkoměsta, Architektura v obraze Moravské Ostravy 1890 – 1938*, Brno 2003.
- ³⁷ Ibidem, s. 129.
- ³⁸ Pavel Šopák (ed.), *Koliba. Programy - texty – korespondence*, Opava 2005.
- ³⁹ Například: František Foltýn, Ferdiš Duša, Bohuslav Fuchs...
- ⁴⁰ Také v seznamu literatury a pramenů.
- ⁴¹ Datum narození je také sporné. Dokumenty StB. uvádějí 20. ledna 1894. Na žádostech k vystavení cestovních dokladů a občanského průkazu, které se nacházejí ve složce Policejního ředitelství, je často uvedeno datum 13. ledna 1894. Národní archiv (NA) - fond 42, Policejní ředitelství, všeobecná spisovna. Archiv bezpečnostních složek, sign. H-57.

- ⁴² Bránský (pozn. 3), s. 56. Historie Kotasovy rodiny sahá až hluboko před první polovinu 18. století, kdy se toto jméno objevuje v katastru obce Olomučany. Pracovat měli údajně v nedalekém Josefově jako prachaři v železných hutích. Jako další varianta se nabízí, že Kotasovi bydleli přímo v areálu hutí. Mapy stabilního *Josefinského katastru* z roku 1789 uvádějí jména několika Kotasů. Kdo byli Kotasovi přímí předci, dnes už nezjistíme.
- ⁴³ Matka rozená Kellnerová.
- ⁴⁴ Již roku 1859 nechali bratři firmu zapsat do obchodního rejstříku pod názvem *Gebrüder Schütz*. V roce 1919 byla firma zapsána znovu, tentokrát pod českým názvem *Bratři Schützové*, tento moment je označován za počátek vzniku olomučanské keramiky.
- ⁴⁵ Jindřich Wankel, *Obrazy z moravského Švýcarska a jeho minulosti*, Brno 1988, s. 199.
- ⁴⁶ NA - fond 42, Policejní ředitelství, všeobecná spisovna. Archiv bezpečnostních složek, sign. H-57.
- ⁴⁷ V té době už měl výbornou znalost německého jazyka.
- ⁴⁸ Jen jeden semestr.
- ⁴⁹ Kotasovými spolužáky na Akademii byli např. F. L. Gahura, B. Fuchs, K. Roškot, J. Krejcar... Archiv školy architektury AVU.
- ⁵⁰ NTM – Sběrka architektury a stavitelství.
- ⁵¹ Vlček (pozn. 32), s. 325.
- ⁵² Ibidem, s. 325.
- ⁵³ Sice mylně jako kolektivní práce Kotěrova akademického ateliéru. Za ní dostal Krejcar od Kotěry trojku. Archiv školy architektury AVU.
- ⁵⁴ *Styl* II, 1921-1922, s. 58.
- ⁵⁵ Pavel Šopák, *Koliba*, Opava 2004, s. 314.
- ⁵⁶ Karel Kotas, Za Janem Kotěrou, *Salon* II, 1923, s. 16.
- ⁵⁷ Karel Kotas, Návrh horské boudy v Krkonoších, *Stavitel* II, 1920-1921, s. 8.
- ⁵⁸ Ibidem.
- ⁵⁹ Šopák (pozn. 55), s. 314.
- ⁶⁰ Např. Masarykova chata na Šerlichu v Orlických Horách (1923-24), Klostermannova chata v Modravě na Šumavě (1920). Jak dále upozorňuje Šopák, Fuchs naproti tomu na svých roubených boudách použil množství oken, které zajišťovaly dostatek světla a umožňovaly vyhlídku do kraje. Také zastřešení se lišilo, Fuchs využil vysoké členěné střechy. Šopák (pozn. 55), s. 314.
- ⁶¹ Šopák (pozn. 55), s. 308.
- ⁶² Stal se tak nejúspěšnějším z řad Kolibanů. Rostislav Koryčánek, *Česká architektura v německém Brně*, Brno 2003, s. 49.
- ⁶³ V hodnotě 6.000 Kč. Soutěže vyřízené...*Časopis československých architektů SIA XXI*, 1922.
- ⁶⁴ V hodnotě 1000 Kč. Zdeněk Wirth, Selský dům, *Stavitel* II, 1921, s. 141, 146-147.
- ⁶⁵ K. Caivas, L. Kysela, K. Roškot, J. Krejcar, J. Víšek...
- ⁶⁶ Šopák (pozn. 55), s. 257.

- ⁶⁷ *Styl* II (pozn. 54), s. 113.
- ⁶⁸ Na valné hromadě z 26.3. byl zvolen na pozici člena výboru - sekce architektů. *Stavitel* II (pozn. 18), s. 63.
- ⁶⁹ Např. Kotěřův žák B. Fuchs, z Vídně přišli J. Kumpošt, O. Eisler, A. Wiesner, J. Víšek...
- ⁷⁰ První regulační plán Velkého Brna vypracoval J. Peňáz. Rozloha města se zvětšila na 12 380 ha, to znamená 7x více oproti původní rozloze. Šlapeta Vladimír, Musil František, Janáček (pozn. 34), s. 47.
- ⁷¹ Alois Václav Kožíšek, *Zemské hlavní město Brno*, Brno 1928, s. 10.
- ⁷² Silný vídeňský vliv souvisel také s tím, že Brno nemělo až do konce roku 1919 vlastní českou vysokou školu architektury.
- ⁷³ Postup využil již na svých prvních stavbách v souboru vil na Mahenově ulici. Šlapeta – Musil – Janáček (pozn. 34), s. 49.
- ⁷⁴ Konkrétní důvod přesídlení z Prahy do Brna neznáme.
- ⁷⁵ Svatba se konala po dvouleté známosti 19.5. 1923. Paní Jaroslava byla o čtyři roky starší (18.11. 1890). NA - fond Policejního ředitelství - všeobecná spisovna.
- ⁷⁶ Archiv bezpečnostních složek, sign. H-57, s. 8.
- ⁷⁷ 1922-1924. Plánová dokumentace se nedochovala. NTM - Sběrka architektury a stavitelství.
- ⁷⁸ Datován rokem 1923.
- ⁷⁹ Svrček (pozn. 24), s. 3.
- ⁸⁰ *Sdružení architektů*.
- ⁸¹ I tento relativně pozdní vstup asi zapříčinil, že se Kotas neúčastnil žádné ze společných výstav.
- ⁸² Frenštát pod Radhoštěm - rodné místo několika členů. Druhým centrem se stalo Brno. Dále Praha, Ostrava... Horečka František, *Historie Koliby, Morava II*, Brno 1926, s. 19.
- ⁸³ Říkali si tak od roku 1914, na podnět F. Duši. Členy byli např. Fr. Horečka, Fr. Tučný, Bř. Bartoš, Fr. Foltýn, Fr. Gahura, B. Fuchs...
- ⁸⁴ V Praze 31. října 1919. Zemský archiv v Opavě – Koliba Brno, inv. č. 2, karton 1.
- ⁸⁵ Vyjma některých kubistických sochařských návrhů.
- ⁸⁶ Kateřina Vávrová, Koliba, *Literka, informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě II*, 2008, s. 3.
- ⁸⁷ Šopák (pozn. 55), s. 266.
- ⁸⁸ *Ibidem*.
- ⁸⁹ Brněnští architekti Fuchs, Kopřiva, Grunt, Kotas. *Ibidem*.
- ⁹⁰ ZA v Opavě – Koliba Brno, *Kniha zápisů valných hromad a schůzí výboru*, inv. č. 1., s. 22.
- ⁹¹ První výstava se uskutečnila na přelomu let 1922-23. *Veraikon IX*, 1923, s. 21.
- ⁹² Slavnostně otevřena byla 9.6. 1923. Kudělka - Chatrný (pozn. 33), s. 86.
- ⁹³ 1923-1924. Koula (pozn. 27), s. 234.

- ⁹⁴ Karel Kuča, *Brno, vývoj města, předměstí a připojených vesnic*, Praha 2008, s. 162.
- ⁹⁵ V Maloměřicích to byl písek, který se zde těžil a byl vhodný pro výrobu malty, cementu a vápenopískových cihel. *Ibidem*, s. 152.
- ⁹⁶ František, Fabinger *Bytová otázka, zahradní město podle E. Howarda*, Hradec Králové 1920.
- ⁹⁷ Hlavními širiteli byli Rudolf Stockar, teoretik územního plánování Vladimír Zakrejs, umělecký historik Zdeněk Wirth. Byla založena společnost pro zahradní města v Praze a Hradci Králové. Roku 1911 se konala první výstava zahradních měst.
- ⁹⁸ Průměrná zastavěná plocha čítala 55 m². Brněnské vodárny a kanalizace (BVK) - Archiv plánů a dokumentace. Ul. Dolnopolní 69/485.
- ⁹⁹ Zde uvedené domy jsou kombinací typu B-A-A-B. *Ibidem*.
- ¹⁰⁰ Šopák (pozn. 55.), s. 315.
- ¹⁰¹ Maloměřická kolonie byla postavena nákladem 1.334 222 23 Kč. Průměrná cena jednoho domku byla 44 474, 07 Kč.
- ¹⁰² Zdeněk Kudělka kolonii také připsal holandský původ.
- ¹⁰³ *Styl III*, 1922-1923, s. 96; Alois Kubíček, W. M. Dudok, *Styl IV*, 1923-1924, s. 99-103.
- ¹⁰⁴ Rodinný dům v Turnově (1921) s masivními sloupy vstupní arkády a vysokou zvalbenou střechou nebo vila P. L. v Dobrušce, *Stavitel V*, 1924, s. 59-67. *Výtvarné snahy VII*, 1926. s. 109.
- ¹⁰⁵ Šopák (pozn. 55), s. 315.
- ¹⁰⁶ Zdeněk Kudělka, *Brněnská architektura 1919-1928*, Brno 1970, s. 27-29.
- ¹⁰⁷ Kožíšek (pozn. 71), s. 107. Brno má „zelený“ Špilberk a Lužánky. Nové široké ulice také umožňovaly výsadbu zeleně.
- ¹⁰⁸ *Ibidem*. s. 33. Šlapeta - Musil - Janáček (pozn. 34), s. 48.
- ¹⁰⁹ J. Grunt, M. Laml nájemní dům na Štefánikově ul. z let 1923-1924, V. Hrdlička nájemní domy na Kartouzské ul. z roku 1924...*Ibidem*.
- ¹¹⁰ Nedochovala se žádná dokumentace. Proto je datace jen výsledkem úvah, které vycházejí z dokumentace k poslednímu Kotasovu projektu nájemního domu, před odchodem do Ostravy, na nároží ul. Antonína Macka a Palackého třídy. K němu existuje finální verze plánů, datována rokem 1926.
- ¹¹¹ Kožíšek (pozn. 71), s. 107.
- ¹¹² Svrček (pozn. 24), s. 2. BVK - Archiv plánů a dokumentace, Ul. Tučkova 2/766 - situační plán. Dochovala se také dobová fotografie ve Sbírcce architektury NG.
- ¹¹³ BVK - Archiv plánů a dokumentace, ul. Antonína Macka a Palackého třída.
- ¹¹⁴ Muzeum města Brna (MuMB) - Sbírký muzea města Brna, Dopis architekta Karla Kotase architekta Valentinovi Hrdličkovi ve věci stavby nájemných domů na Palackého třídě v Brně, nedatováno.
- ¹¹⁵ *Ibidem*.
- ¹¹⁶ K domu se nezachovala žádná dokumentace.
- ¹¹⁷ Kotas si nakonec prosadil čtyři patra.

- ¹¹⁸ Až ve třicátých letech na ulici bří. Čapků, Drobného, Botanické.
- ¹¹⁹ Ve stejné době se vyrovnává s holandskou cihlovou architekturou ve stavbě Masné burzy (1925-1926) B. Fuchs.
- ¹²⁰ Kotas nikdy nebyl na studijní cestě v Německu. Inspirací se mu mohly stát německé časopisy, které u nás byly distribuovány. Např. *Moderne Bauformen*.
- ¹²¹ Otakar Nový, *Česká architektonická avantgarda*, Praha 1998, s. 320.
- ¹²² Vybíral (pozn. 36), s. 129.
- ¹²³ Syn Jaroslav se narodil 24. února 1924. NA - fond 42 Policejní ředitelství všeobecná spisovna. Archiv bezpečnostních složek, sign. H-57.
- ¹²⁴ Spolek pro vystavění a udržování výstavního pavilonu v Moravské Ostravě, uzávěrka soutěže, v jejíž porotě zasedal také B. Fuchs, byla 20. března 1923. Šopák (pozn. 38), s. 61.
- ¹²⁵ Ibidem, s. 61, 71.
- ¹²⁶ Sbírka architektury a stavitelství NTM - vlastní životopis z roku 1956.
- ¹²⁷ Nárůst obyvatelstva ukazuje statistika - roku 1829 měla Mor. Ostrava 1752 obyvatel, v roce 1880 už 13 448 a k roku 1910 se jejich počet zpětinásobil a zastavil na čísle 36 754. Vybíral (pozn. 36), s. 13.
- ¹²⁸ Zdeněk Kárník, *České země v éře první republiky II*, Praha 2002, s. 220.
- ¹²⁹ Pavel Zatloukal, Moravská Ostrava – rezervace pozdní secese a art déco, *Památky a příroda XV*, 1990, s. 257 - 271.
- ¹³⁰ Roku 1897 byla odmítnuta urbanistická koncepce města z rukou Camilla Sitteho. Zatloukal (pozn. 129), s. 166.
- ¹³¹ Kamil Hilbert, Živnostenská banka, ul. Nádražní, 1922-24. Vybíral (pozn. 36) s. 92-97.
- ¹³² Josef Gočár, Anglo-československá banka, ul. Nádražní, 1923-24. Ibidem.
- ¹³³ Karel Jiřík, *Dějiny Ostravy*, Ostrava 1993.
- ¹³⁴ Nad'a Goryczková, Památkový fond Moravské Ostravy, in: *Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*, Ostrava 2000, s. 395.
- ¹³⁵ Například návrh obchodního domu *Textilia* z roku 1928 od berlínské architektky Marie Frommerové.
- ¹³⁶ Jiřina Pavlíková - Leoš Mlčák, Moderní meziválečná architektura v Ostravě, in: *Památky a příroda IV*, Praha 1979, s. 202.
- ¹³⁷ „Které je často považováno za ukazatel budoucnosti hospodářství, protože se v něm dost spolehlivě odrážejí průmyslové investice“. Kárník (pozn. 128), s. 36.
- ¹³⁸ Vybíral (pozn. 36), s. 129.
- ¹³⁹ Ibidem.
- ¹⁴⁰ Například v roce 1931 bylo vystavěno 250 novostaveb obytných domů s více než 1600 byty. Ibidem.
- ¹⁴¹ Ibidem.
- ¹⁴² Vystavěna počátkem 19. století pro poddanské městečko, tehdy ještě obehnané hradbami.
- ¹⁴³ Archiv města Ostravy (AMO) - Nová registratura (Nreg), č. kart. 836.

- ¹⁴⁴ Vládní komisař města Moravské Ostravy, poslanec Jan Prokeš, svolal anketu s místními odborníky.
- ¹⁴⁵ Městská aglomerace, vytvořená sloučením s obcemi Přívoz, Mariánské Hory, Zábřeh, Nová Ves, Vítkovice, Hrabůvka. Rozloha Ostravy se zvětšila pětinasobně. Počet obyvatelstva se ztrojnásobil. AMO - Nreg, č. kart. 836.
- ¹⁴⁶ Podle Palackého se počet žup pohyboval okolo čtyřiceti. Dušan Třeštík, *Mysliti dějiny*, Praha 1999, s. 175-181.
- ¹⁴⁷ Zákon č. 126 ze dne 29.2. 1920 o zřízení župních a okresních úřadů v Republice Československé, čl. 8., Josef Šerka, Historie výstavby nové radnice, in: *Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska* 18, Ostrava 1997, s. 263.
- ¹⁴⁸ Místo pozdější Českobratrské revírní pokladny. Ibidem.
- ¹⁴⁹ Kritizován pro svou polohu v blízkosti Ostravice.
- ¹⁵⁰ AMO - Nreg, č. kart. 832.
- ¹⁵¹ Projekty obou architektů se řadily k nejzdařilejším. Arch. Sakař se s firmou *Kolář a Rubý* po dvou dnech trvajícím rozhovoru nebyl schopen domluvit na rozdělení prací. Podrobněji k podmínkám a okolnostem soutěže viz. AMO - Nreg, č. kart. 836.
- ¹⁵² Práce zemní, zednické a železobetonářské pro křídlo obytné a střední zadány firmě Ing. *Arthur Rozhon*, Moravská Ostrava. Sochy na průčelí dodala firma *Franty Anyž* z Prahy, podle návrhu akad. sochaře I.V. Macha z Brna. AMO - Nreg, č. kart. 832.
- ¹⁵³ AMO - Nreg, č. kart. 836.
- ¹⁵⁴ Vybíral (pozn. 36), s. 110.
- ¹⁵⁵ Součástí komplexu byla i obytná budova, myšlena původně jako starostův byt.
- ¹⁵⁶ 1926 byla provedena zatěžkávací zkouška podloží. Byl zjištěn jílovitý podklad; pro zajištění dostatečné stability byly navrženy silné žebrované železobetonové desky. Umístěny byly pod střed radnice. Více viz..Karel Frič, Stavba nové radnice, *Technická práce na Ostravsku 1926-1936*, Moravská Ostrava 1936. s. 783-791.
- ¹⁵⁷ Z roku 1925. AMO - Nreg, č. kart. 836.
- ¹⁵⁸ Ibidem, č. kart. 837.
- ¹⁵⁹ Šerka (pozn. 147), s. 272.
- ¹⁶⁰ Změna pochází z roku 1928, tradiční zvonice se tak změnila na „maják“ z betonu, železa a skla. *Duch času*, 5. 10. 1928.
- ¹⁶¹ Goryczková (pozn. 134), s. 404.
- ¹⁶² Šerka (pozn. 147), s. 274. AMO - Nreg, č. kart. 837.
- ¹⁶³ Dušan Riedl, *Brno - Moderní architektura*, Brno 1970, s. 31.
- ¹⁶⁴ Vybíral (pozn. 36), s. 109.
- ¹⁶⁵ Dopis ze 7. května 1928. AMO - Nreg, č. kart. 837.
- ¹⁶⁶ Technickým výborem dne 22. května 1928.
- ¹⁶⁷ Kotas počítal s náklady ve výši 1. 000 000 Kč. Jeho honorář měl obnášet podle stanovené sazby pro práce z architektury 6, 75%, což činilo 67 500 Kč. Nakonec obdržel 65 000. AMO - Nreg, č. kart. 837.

- ¹⁶⁸ AMO - Nreg, č. kart. 833, 822, 824, 825, 835.
- ¹⁶⁹ Podrobný popis prací, nákladů a materiálů jednotlivých firem je ve všech dosud citovaných kartonech Nové registratury AMO. Líčení veškerého dění na stavbě Nové radnice převyšuje rámec této práce.
- ¹⁷⁰ AMO - Nreg, č. kart. 822, 824, 825, 834, 835, 827, 828, 829.
- ¹⁷¹ AMO - Nreg, č. kart. 838. Šerka Josef, (pozn. 147), s. 274.
- ¹⁷² Ibidem, s. 279.
- ¹⁷³ Jan Prokeš tehdejší starosta a iniciátor stavby.
- ¹⁷⁴ Stavba Nové radnice... *Ostravský deník* VII, 1926, č. 58, 7.5., s. 1-2.
- ¹⁷⁵ Vybíral (pozn. 36) s. 112-123.
- ¹⁷⁶ Projekt s heslem *Nový střed města*.
- ¹⁷⁷ Dnes ulice 30. dubna.
- ¹⁷⁸ Termín podání návrhu do 31. května 1926. AMO - Nreg, č. kart. 837.
- ¹⁷⁹ Za 3 000 Kč.
- ¹⁸⁰ Zalomení Sokolské třídy nebylo možno provést; neodpovídala by požadavkům dopravní tepny.
- ¹⁸¹ Třípodlažní bloky s výškou hlavní římsy 18 m nad chodníkem, vytvořily s radnicí radniční náměstí.
- ¹⁸² AMO - Nreg, č. kart. 837.
- ¹⁸³ V ose byla navržena pravidelná louka pro slavnosti. Po stranách byla navržena hřiště. Dobové označení ulic.
- ¹⁸⁴ Zbytek nebyl „*hodnoty úměrný*“. AMO - Nreg, č. kart. 837.
- ¹⁸⁵ Ibidem.
- ¹⁸⁶ Jiří Hrůza, *Slovník soudobého urbanismu*, Praha 1977. Jiří Hrůza - Josef Zajíc, *Vývoj urbanismu II*, Praha 1999, s. 290.
- ¹⁸⁷ Vybíral (pozn. 36), s. 129.
- ¹⁸⁸ Ibidem.
- ¹⁸⁹ Ibidem, s. 130.
- ¹⁹⁰ Svrček (pozn. 24), s. 3 - 6.
- ¹⁹¹ Vybíral (pozn. 36), s. 132.
- ¹⁹² Svrček (pozn. 24), s. 3 - 6.
- ¹⁹³ Vybíral (pozn. 36), s. 132.
- ¹⁹⁴ Knihovny.
- ¹⁹⁵ Vybíral (pozn. 36), s. 132.
- ¹⁹⁶ Různorodost tvarů jednotlivých budov je zřetelnou připomínkou prvního soutěžního návrhu.
- ¹⁹⁷ Svrček (pozn. 24), s. 3 - 6.

- ¹⁹⁸ Původně s žulovým bazénkem, dlažbou a travnatou plochou.
- ¹⁹⁹ Žulový bazén, který dotvářel monumentální vstup do objektu spořitelny byl v roce 1997 odstraněn. Vyvážená kompozice byla nahrazena kašnou *Květ* sochaře Vladislava Gajdy. Kotasovo původní řešení náměstí zcela jistě vyznívalo ucelenějším a vyváženějším dojmem.
- ²⁰⁰ Vybíral (pozn. 36), s. 136.
- ²⁰¹ *Anglo-československá banka*, Josef Gočár, Nádražní 3., 1923-1924.
- ²⁰² Barva interiéru a dveří – tmavý dub. Dlažby z mramoru a žuly. Kamenný obklad na fasádách.
- ²⁰³ Svrček (pozn. 24), 5-8.
- ²⁰⁴ Vzduchotechnika, vytápění, telefonní ústředna aj. Budova je do dnešních dnů zachována i po dílčích úpravách téměř v autentickém stavu. Za kulturní památku byla prohlášena 11.7. 1987.
- ²⁰⁵ Bisom (pozn. 25), s. 6-14.
- ²⁰⁶ Koula (pozn. 27), s. 234.
- ²⁰⁷ K realizaci si Kotas přizval známou ostravskou firmu *Artura Rozhona*, kterou znal ze stavby *Nové radnice*.
- ²⁰⁸ Mezi tradiční tvarosloví se jistě řadí i sochy na nároží, které se staly velmi častým a oblíbeným prvkem na fasádách reprezentativních paláců. V Ostravě to byl jev také častý např. *Elektra*, *Nová radnice*...
- ²⁰⁹ Autorem byl Julius Pelikán. Do ulice Zámecké jsou to postavy symbolizující Obchod a Bankovníctví. Na rohu je reliéf s postavami - Hornictví, Dopravy, Zemědělství, Průmyslu. Do ulice Puchmajerovy je to postava Hojnosti.
- ²¹⁰ Vybíral (pozn. 36), s. 142.
- ²¹¹ Její provoz trval od května do konce září. Zahrádka byla umístěn do ulice Zámecké i Puchmajerovy.
- ²¹² Kolaudace celého objektu proběhla 31.12. 1928.
- ²¹³ Jedním z hlavních argumentů se stal fakt, že v okolí nově vzniknuvší kavárny se již nacházelo patnáct kaváren (*Elektra*, *Evropa*, *National*...) a v dosahu pěti set metrů se nacházelo pětasedmdesát výčepních koncesí. Znamenalo to, že Ostrava měla 40 kaváren, v nichž bylo 9 500 židlí nebo míst k sezení. „*V republice není žádného druhého města ani v samotné Praze, kde by tolik kaváren ne jedné, poměrně malé rozloze bylo umístěno*“. AMO - Nreg, č. kart. 609. - kavárenské koncese XII/167.
- ²¹⁴ AMO - Nreg, č. kart. 609.
- ²¹⁵ Ibidem. Ve vyšších patrech nad obchodními prostory se nacházely standardní jednopokojové až třípokojové byty.
- ²¹⁶ Nová kavárna v Moravské Ostravě, *Polední ostravský deník* XXXI, 1930, č. 50, 1.3., s. 8.
- ²¹⁷ *Ostravský kraj* VI, 1930, č. 11, 5.3., s. 3.
- ²¹⁸ Později *obchodní dům Rozvoj*. AMO – *Vřele se doporučuje* (kat. výst.), Archiv města Ostravy 2002. „Obdobně“ jsou prostory kavárny *Savoy* využívány i v současnosti.

²¹⁹ I. Podpory - jsou navrženy na propočtené zatížení, řazeny pravidelně a ve stejných vzdálenostech bez ohledu na vnitřní uspořádání objektu; v přízemí tvoří emporu, čímž je stavba oddělena od zemní vlhkosti a zastavěný terén zůstává volný, zahrada probíhá i pod domem.

II. Střešní terasy - jsou-li osázeny zelení, navracejí zastavěnou plochu, přičemž jsou využity k obytným účelům.

III. Volné uspořádání půdorysu - díky systému podpor, které probíhají až pod konzolovitě předsazenou střechu a nesou ji. Patra nejsou vzájemně spojena, neexistují nosné stěny, půdorys je naprosto volný.

IV. Průběžné okno - podpory a stropní desky tvoří pravouhlou fasádu. Okno probíhá od jedné podpory ke druhé nebo je před podpory předsazené a je průběžné.

V. Volné uspořádání průčelí - průčelí je posunuto před nosný systém podpor, nemá nosnou funkci a může být volně tvarováno.

²²⁰ Petr Pelčák (ed.), *Elly Oehler/Olárová - Oskar Oehler/Olár - Architektonické dílo* (kat. výst.), Muzeum umění Olomouc, Centrum architektury v Brně 2007, s. 17.

²²¹ Ibidem.

²²² Nad'a Goryczková, *Historický rozbor obchodního domu Brouk a Babka*. NPÚ. ú. o. p., Ostrava 2000.

²²³ Svrček (pozn. 24), s. 5-8.

²²⁴ Kotas (pozn. 23), s. 22-26. Možné je také srovnání s pražským Veletržním palácem, autorů J. Fuchse a O. Tyla z let 1925-1929.

²²⁵ Nový (pozn. 121), s. 199-200.

²²⁶ Dopisem ze dne 21.5. 1928 byl původně pozván do komise pro posouzení vhodné výšky Ing. Arch. Ant. Ausobský. Ten byl ovšem zaneprázdněn zahájením *Výstavy soudobé kultury v Brně*. Dopisem z 25.5. 1928 se přizval Ing. Arch. V. Fischer.

²²⁷ Dopis ze dne 19.6. 1928. Již v průběhu výstavby vznikly velké problémy s prouděním spodní vody, jež jsou trvalého rázu - pod obchodním domem vedl kdysi mlýnský náhon. Diagonálně domem prochází strouha. Při poslední rekonstrukci byla voda svedena do železobetonové vany.

²²⁸ Dnešní Smetanovo náměstí č. 8.

²²⁹ Goryczková (pozn. 222)

²³⁰ Byl po přímém zásahu leteckou pumou za druhé světové války o poslední ustupující patro sniženo.

²³¹ Částečně cihelné, částečně kalofrikové. AMO - Spisy berního úřadu. 1928.

²³² Vybíral (pozn. 36), s. 136.

²³³ Ibidem.

²³⁴ Svrček (pozn. 24), s. 5-8.

²³⁵ Ibidem. Vysoké parapety umožnily umístit regály podél celého obvodu stěn.

²³⁶ čp. 1180. Dnes prodejna nábytku.

²³⁷ Za terasou se zvedá vertikální hranolová přístavba komunikačního jádra.

²³⁸ Svrček (pozn. 24), s. 5-8.

- ²³⁹ „Pět bodů nové architektury“, Cohen Louis Jean, *Le Corbusier, lyrismus architektury ve věku strojů*, Praha 2005, s. 35.
- ²⁴⁰ Nad portály a okny.
- ²⁴¹ Původní horizontální členění fasády, určené pravidelným rytmickým střídáním vysokého parapetu s pásy obdélných trojdílných hliníkových oken, oddělených omítanými meziokenními pilířky, bylo narušeno prodloužením těchto pilířů přes průběžný parapet tak, že vytváří iluzi sloupů. Sloupy probíhají od prvního patra až pod okapovou římsu.
- ²⁴² Archiv stavebního úřadu obvod Moravská Ostrava a Přívoz. č. p. 222. Výkladec předstupoval o 30 cm před líc fasády.
- ²⁴³ Goryczková (pozn. 222). Archiv stavebního úřadu obvod Moravská Ostrava a Přívoz, čp. 222.
- ²⁴⁴ Goryczková (pozn. 222).
- ²⁴⁵ Svrček (pozn. 24), s 5-8.
- ²⁴⁶ Průběžný portál byl ještě při kolaudaci zabeđen. Ibidem.
- ²⁴⁷ Ibidem. Na přelomu roku 1928/29 se uskutečnila v *Domě umění* výstava *Skupiny výtvarných umělců z Brna*, na které poprvé vystavoval také Kotas. Vedle Fuchsových návrhu hotelu *Avion*, prací Fr. L. Gahury, L. Žáka byl vystaven Kotasův nerealizovaný soutěžní návrh *Moravskoostravské spořitelny*, návrh obchodního domu *Brouk a Babka* a dva interiéry, *Morava II*, Brno 1926, s. 83-84.
- ²⁴⁸ Milan Hubert, Kapitoly z ostravské historie - bílé domy města, *Ostravský kulturní zpravodaj XVIII*, Ostrava 1975.
- ²⁴⁹ Ibidem, s. 58.
- ²⁵⁰ Další osud *L. T. C.* klubovny není znám. Budova pravděpodobně ustoupila pozdějším adaptacím a rozšiřování tenisových kurtů nebo výstavbě ve zdejší vilové čtvrti.
- ²⁵¹ Vybíral (pozn. 36), s. 141.
- ²⁵² Archiv stavebního úřadu obvod Moravská Ostrava a Přívoz. čp. 172.
- ²⁵³ Vybíral (pozn. 36), s. 141.
- ²⁵⁴ Nový (pozn. 121), s. 293-303.
- ²⁵⁵ Dříve ulice Strassmannova a Lutherova. Archiv stavebního úřadu obvod Moravská Ostrava a Přívoz. čp. 1854, 1868.
- ²⁵⁶ *Moderne Bauformen III*, 1931, s. 126.
- ²⁵⁷ Stavební archiv města Moravské Ostravy obvod Moravská Ostrava a Přívoz. čp. 1392. Existuje také náčrt očního pavilónu, který pochází už z května roku 1930.
- ²⁵⁸ Zde byl situován hlavní vstup, schodiště, vstupní hala... Archiv stavebního úřadu obvod Moravská Ostrava a Přívoz. čp. 1392.
- ²⁵⁹ Frič (pozn. 156), s. 596.
- ²⁶⁰ Vybíral (pozn. 36), s. 148.
- ²⁶¹ Archiv stavebního úřadu obvod Moravská Ostrava a Přívoz. čp. 1392.
- ²⁶² Vybíral (pozn. 36), s. 148. Ostravský oční pavilón... *Moravskoslezský deník XII*, 1932, č. 56, 27.5.

- ²⁶³ Ibidem, s. 141.
- ²⁶⁴ Ibidem. Prostory modlitebny byly také patrové. V pohledu se výrazně svou výškou neuplatnily.
- ²⁶⁵ Pelčák (pozn. 220), s. 17.
- ²⁶⁶ Akciová společnost pro grafický průmysl a nakladatelství v Praze.
- ²⁶⁷ Stavební povolení bylo zrušeno již 6.11.1928.
- ²⁶⁸ Projekt provizorního objektu, včetně tiskárny je datován do února 1931.
- ²⁶⁹ Dům stavěla známá stavební firma *bratři Špačků ze Slezské Ostravy*.
- ²⁷⁰ Jindřich Vybíral (ed.), *Slavné vily Moravskoslezského kraje*, Praha 2008, s. 100-102.
- ²⁷¹ Archiv stavebního úřadu obvod Moravská Ostrava a Přívoz. čp. 701. Nic bližšího o stavbě domu nevíme. Nedochovaly se žádné dokumenty. Kotasovo autorství bylo určeno na základě charakteristických prvků, které vykazovaly jeho nájemní obytné domy. I zde se uplatnila schodišťová věž.
- ²⁷² Vybíral (pozn. 36), s. 153.
- ²⁷³ Ibidem. Nic bližšího ke Kotasově návrhu nebo soutěži není známo.
- ²⁷⁴ Němečtí umělci. Ibidem, s. 142.
- ²⁷⁵ Ta se stala novým vlastníkem lázní. Tomáš Pospěch, *Hranická architektura 1815-1948*, Hranice 2000, s. 71.
- ²⁷⁶ Ibidem. Autorství ústupkovitě prohnutého sanatoria *Praha z let 1931-1932* není zcela podloženo. Stavba je připisována hranickému staviteli ing. Aloisi Jamborovi.
- ²⁷⁷ Zatloukal - Kollmann (pozn. 35).
- ²⁷⁸ Ibidem.
- ²⁷⁹ AMO - Nreg. č. kart. 293.
- ²⁸⁰ Zdeněk Lukeš, Expresionismus v tvorbě architektů německé národnosti na českém území, in: Alena Pomajzlová (ed.) *Expresionismus v českém umění* (kat. výst.), Národní galerie v Praze 1994, s. 233-237.
- ²⁸¹ Goryczková (pozn. 134), s. 407.
- ²⁸² Jindřich Vybíral, K německé expresionistické architektuře na Moravě a ve Slezsku, in: Pomajzlová (pozn. 280), s. 227-230.
- ²⁸³ Na domě je pamětní deska. Žil a tvořil zde v letech 1945-1966. V současnosti zde žije syn slavného sochaře.
- ²⁸⁴ Vila byla dostavěna 1931. Sbíрка architektury a stavitelství NTM - vlastní životopis z roku 1956.
- ²⁸⁵ AMO – Nreg. č. kart. 833.
- ²⁸⁶ Ústní svědectví Prof. Ing. arch. Vladimíra Šlapety, DrSc.
- ²⁸⁷ Dcera Věra se narodila 21. června 1927.
- ²⁸⁸ Švácha -Lukeš (pozn. 29), s. 26. V rodinné vilce v současnosti stále žijí potomci Karla Kotase, pravděpodobně vnučka.
- ²⁸⁹ Na schodišti visela jedna nebo dvě kresby Kamila Roškota.

- ²⁹⁰ Karel Kotas, Rodinný dům v Praze Na Hřebenkách, *Stavitel XV*, 1935, s. 38-39. Vilku později doplnil o obytné podkroví - sedlová střecha.
- ²⁹¹ Ulice Obránská č. 214. Dokumentace k vodovodním přípojkám je datovaná rokem 1931. Kotas sám uvádí rok 1933. Originální plánová dokumentace se nedochovala. NTM - vlastní životopis z roku 1956.
- ²⁹² Původně Wilsonovo nábřeží č. 139, nyní Mlýnském nábřeží.
- ²⁹³ Kotas (pozn. 22), s. 6-9.
- ²⁹⁴ Vila *K*, *P* stojí v Brně. Vila *J* na Ostravici. Postavená pro generálního ředitele *Severní dráhy Ferdinandovy Jerieho*.
- ²⁹⁵ Kotas (pozn. 22), s. 6-9.
- ²⁹⁶ Např. Praha, Palác *Adria* od P.Janáka, J. Záscheho. Filiálka v Ústí nad Labem od Fritze Lehmana. Ten měl po neúspěšných jednáních o studii na novou ústřední budovu pojišťovny nahradit K. Roškota, kterého si pojišťovna původně vybrala.
- ²⁹⁷ Průnik tvarosloví a konstrukčních principů moderní architektury tj. puristické, funkcionalistické a konstruktivistické. Autoři ve snaze vytvořit volnou zástavbu použili půdorys volného kříže v zeleni - tzv. corbusierovský půdorys.
- ²⁹⁸ J. Vančura - projekt nájemních domů v Kouřimské ulici a Na Smetance z let 1936-1938. A. Dryák - škola v Opatovické ul., 1932-1939.
- ²⁹⁹ J. Fragner - Palác *Vltava*, 1934-1935.
- ³⁰⁰ Švácha (pozn. 28), s. 339. První soutěž na malé byty na Pankráci a v Holešovicích byla vypsaná městskou radou v roce 1929. Vítězně z ní vzešly tři týmy; absolventi UMPRUM - R. Podzemný, K. Ossendorf a A. Tenzer. Dva starší týmy tvořili F. A. Libra a J. Kan, druhý A. Černý, A. Benš a bratři Kozákové. Soutěž odstartovala řadu dalších bytových soutěží pořádaných pojišťovnami nebo stavebními družstvy např. malobytové bloky ve Vršovicích nebo zástavba předmostí plánovaného Nuselského mostu.
- ³⁰¹ Po příchodu do Prahy vstupuje do *Umělecké besedy*, v níž působil jako člen předsednictva výtvarného odboru. Bránský (pozn. 3), s. 56.
- ³⁰² Činžovní domy v Sokolské, Příčné, Perlové ulici...
- ³⁰³ Miroslav Marvan – Josef Chaloupecký, *Dějiny pojišťovnictví v Československu 1918-1945*, Praha 1993, s. 176-177.
- ³⁰⁴ Ibidem.
- ³⁰⁵ čp. 292/II, Karlovo náměstí 14-15, Nové Město Pražské.
- ³⁰⁶ Zpráva z 6.2. 1933 - Plánová a textová dokumentace v archivu Stavebního úřadu Prahy II. Bařková (pozn. 30), s. 287.
- ³⁰⁷ Zakrátko, v září 1934 byl dům i s bufetem a pivnicí (interiéry) podle návrhu Ladislava Machoně dokončen. Machoněvi interiéry zanikly při rekonstrukci domu mezi lety 1967-1971.
- ³⁰⁸ Archiv bezpečnostních složek, sign. H-57, s. 1.
- ³⁰⁹ Emanuel Poche uvádí jako autora výzdoby také prof. Jaroslava Bendu z Uměleckoprůmyslové školy. Emanuel Poche, *Prahou krok za krokem*, Praha 1958, s. 147.
- ³¹⁰ Obchodní a obytný dům „Černý pivovar“ pojišťovny Riunione Adriatica di Sicurtà v Praze, *Stavitel XV*, 1935-36, s. 33-35.

- ³¹¹ Roku 1934 obeslal svými návrhy užší soutěž na projekt budovy peněžní burzy. K zaslání návrhů byli vyzváni architekti Mezera, Rössler, Gočár, Machoň, tým Havlíček-Honzík, Lehmann, Obrtel, Mühlstein-Fürthem a také Kotas. Vítězně ze soutěže vyšel J. Rössler s návrhem novoklasicistní budovy.
- ³¹² Pelčák (pozn. 220), s. 18.
- ³¹³ Dvě soutěže na sanatoria pro TBC v Tatrách, *Stavba XI*, 1933, s. 49.
- ³¹⁴ Pelčák (pozn. 220), s. 53.
- ³¹⁵ *Ibidem*, s. 52.
- ³¹⁶ čp. 23 Zbrašov. Přízemí až druhé patro bylo vyhrazeno uhličitým lázním, ordinacím a vodoléčbě. Ve třetím a čtvrtém patře byly pokoje pro lázeňské hosty. Zatloukal - Kollmann (pozn. 35), s. 128-130.
- ³¹⁷ čp. 25. Zbrašov, Pospěch (pozn. 275), s. 71. Po válce v letech 1947-1948 byla kolonáda přestavěna. Autory její elegantní podoby byli manželé Olárovi (počeštěné jméno).
- ³¹⁸ čp. 38. Zbrašov.
- ³¹⁹ *Ibidem*.
- ³²⁰ čp. 62 Zbrašov.
- ³²¹ Stavba přístřešku nad Gallašovým pramenem patřila také do velkorysého plánu adaptace lázeňského areálu (plán pamatoval na vyhledávání a podchycování nových pramenů). Tradiční lázeňský gloriét Kotas transformoval do podoby kruhového přístřešku vynášeného osmi sloupy. Zatloukal - Kollmann Vítězslav, (pozn. 35), s. 128-130.
- ³²² Dnešní *Vysoká škola Báňská* - parcela na ulicích Českobratrské, Sokolské a Dr. Šmerala.
- ³²³ Frič (pozn. 156), s. 387.
- ³²⁴ *Ibidem*.
- ³²⁵ čp. 529/II. Nové Město pražské. Stavěn mezi lety 1936-1937.
- ³²⁶ čp. 688/II. Nové Město pražské. Stavěn mezi lety 1934-1936.
- ³²⁷ čp. 464/II. Nové Město pražské. Stavěn mezi lety 1936-1937.
- ³²⁸ Úprava Chocholova puristického domu v Jindřišské ulici od Lva Lauermanna, 1931-1932 nebo Kaulichův dům na Karlově náměstí z let 1933-1934, pravděpodobně od O. Tyla.
- ³²⁹ Návrh hotelu s restaurací z roku 1923. Jižní stěny měly být vyvedeny ve světle růžové, zatímco kolmé stěny v zelené. Karel Honzík, *Ze života avantgardy*, Praha 1963, s. 78.
- ³³⁰ *Ibidem*.
- ³³¹ Dům stojí v bezprostřední blízkosti rušné dopravní tepny, která je součástí sítě tzv. vnitřního pražského dopravního okruhu. Keramický obklad stále statečně odolává povětrnostním podmínkám i škodlivému spadu z frekventované silnice.
- ³³² Definitivní schválení přišlo v lednu 1936. Bařková (pozn. 30.), s. 397.
- ³³³ *Stavitel XV* (pozn. 310), s. 36.
- ³³⁴ Plánová a textová dokumentace k projektu domu v Příčné ulici. Stavební úřad Prahy 1. - plány z let 1934-1992.

- ³³⁵ Barevné řešení uplatnil také na fasádě obchodního a nájemního domu Na Újezdě čp. 414-15 (1937-39). Autorství tohoto domu je sporné. Kotasovo autorství uvádí v literatuře jen Honzík Karel, (pozn. 329), s. 79. Kotasova snacha MUDr. Marie Kotasová- Tománková jej také potvrzuje. O „barevném“ domě Na Újezdě se zmiňuje také Pavel Zatloukal (ed.), *Počátky moderní architektury na Moravě a ve Slezsku* (kat. výst.), Muzeum umění v Olomouci 1981. Avšak archivně je doložen jen Jaroslav Šťastný. Archiv stavebního úřad Prahy 5, kat. Malá Strana čp. 414 - 415. Sám Kotas červený malostranský dům v chronologickém přehledu svého díla uveden nemá. Jako nejpravděpodobnější se jeví varianta, že se Kotas a firma *Marin*, jejímž byl spolumajitelem podílela na vnitřních návrzích a vybavení tohoto dvojdomu. Vzhled vstupních interiérů se uplatněním mramorového obkladu na zdech a podlahách, výrazně přibližuje předchozím čtyřem domům. Kromě typizovaných troj- a čtyřdílných oken spatřujeme podobnost už jen v přiznané „luxferové“ schodišťové věži na průčelí. Ta, ale nevystupuje plasticky z plochy fasády jako u předchozích Kotasových staveb. [118]
- ³³⁶ Ještě pravděpodobnější se jeví podobnost v rozvrhu Kotasových bytů s frekventovaným dobovým řešením luxusnějších bytů v činžovních domech. Jan Michl, *Nájemný dům v Československu 1919-1939* (diplomní práce), Filozofická fakulta UJEP, Brno 1973, s. 79.
- ³³⁷ Baťková (pozn. 30), s. 346. Emanuel Poche, *Prahou krokem za krokem*, Praha 2001, s. 243.
- ³³⁸ Železobetonový skelet. Plánová a textová dokumentace se nedochovala. Existují pouze bourací plány a plán střecha z roku 1936 - Stavení archiv Praha 2.
- ³³⁹ Dvorní křídlo je přístupné z mezaninu č. 27. Ibidem.
- ³⁴⁰ Západočeské Kaolinky.
- ³⁴¹ Vroubkovaný obklad zároveň působil jako ochrana.
- ³⁴² Obkladu využili Havlíček a Honzík na budově Všeobecného penzijního ústavu (1932-1934) nebo Havlíčkův dům v Letohradské ulici (1938-1939). Švácha (pozn. 28), s. 429. Obohacování barevnosti funkcionalistických staveb nebyla samozřejmě jen ryze pražská záležitost - v Brně užil modrou fasádu Otto Eisler na projektu obchodního a nájemního domu na rohu Masarykovy a Orlí ulice z let 1931-1932.
- ³⁴³ Ibidem, s. 435.
- ³⁴⁴ Ibidem. Například Vila Savoy.
- ³⁴⁵ čp.414/1, Staré Město - Perlová 1, Rytířská 2. Stavěn mezi lety 1939-1940.
- ³⁴⁶ *Architekt SIA XXXIX*, 1940, s. 157.
- ³⁴⁷ Zpráva ze dne 14.4. 1937. Plánová a textová dokumentace archivu Městského stavebního úřadu Prahy 1 k projektu domu v Perlové ulici.
- ³⁴⁸ Při podrobnější prohlídce domu byly zjištěny statické závady. Především široce rozevřené trhliny v nosných pilířích i v klenbách. Původní povalové stropy shnily. Zdivo posledního patra bylo z různorodého materiálu, vzájemně nesvázaného.
- ³⁴⁹ Vlček (pozn. 30), s. 290.
- ³⁵⁰ *Architekt SIA*, (pozn. 346), s. 158.
- ³⁵¹ Václav Wagner, *Umělecké dílo minulosti a jeho ochrana*, Praha 2005, s. 72.
- ³⁵² Například Otakar Novotný - budova *SVU Mánes* (1927-1930).

- ³⁵³ Projekt *Veřejná především* J. Krejčara a J. Špalka (1930). Zde se poprvé projevil nový přístup k pražskému historickému jádru; automobilové dopravě uzavřeli celé centrum, ale hlavně nepožadovali v jádru města žádné zásadní změny. Švácha (pozn. 28), s. 355.
- ³⁵⁴ *Ibidem*, s. 356.
- ³⁵⁵ Například Josef Gočár - Baťův obchodní dům v Celené (1933-1934).
- ³⁵⁶ Koula (pozn. 27), s. 144.
- ³⁵⁷ Benešova ulice, původně Wilsonovo náměstí.
- ³⁵⁸ Kudělka - Chatrný (pozn. 33), s. 50.
- ³⁵⁹ Vybíral (pozn. 36), s. 142.
- ³⁶⁰ Archiv stavebního úřadu obvod Moravská Ostrava a Přívoz. č.p. 422.
- ³⁶¹ *Ibidem*.
- ³⁶² Roh Prokešova náměstí a Sokolské ulice.
- ³⁶³ *Ibidem*, s. 142.
- ³⁶⁴ *Ibidem*.
- ³⁶⁵ Pozemek Na Vinohrádku (Lázně, čp. 550.) ležící mezi Bystřicí a Hostýnem získali manželé Bazikovi dědictvím. Anna Zbořilová, dcera starosty a továrníka, provdaná za Karla Baziku, majitele bystřického podniku na zpracování a impregnaci dřeva Impregny.
- ³⁶⁶ Poutní čp. 594.
- ³⁶⁷ Václav Karafiát, Areál Sola gratia - Bazikova vila na Vinohrádku, *Zpravodaj města Bystřice pod Hostýnem*, Bystřice pod Hostýnem 2004, s. 35-42.
- ³⁶⁸ Martina Horáčková, *Architektura střední Moravy, 1918-1945* (diplomní práce), Katedra dějin umění FFUP, Olomouc 2004, s. 139-145.
- ³⁶⁹ První cenu v soutěži získal brněnský architekt Oskar Poříška. Soutěžní návrh uložen ve Sbírce architektury Sbírkou moderního a současného umění NG. Poříška Oskar. Omezená soutěž na řešení lázeňského centra v Luhačovicích, *Architektura III*, 1941, s. 81.
- ³⁷⁰ čp. 1600/II, Washingtonova 19, Nové Město Pražské. Baťková (pozn. 30), s. 659.
- ³⁷¹ Bránský (pozn. 3), s. 56.
- ³⁷² Archiv bezpečnostních složek, sign. H-57.
- ³⁷³ Pochován je v Brně.
- ³⁷⁴ Jiří Kroupa, Otto Eisler: Od racionálního purismu k internacionálnímu stylu, in: Petr Pelčák (ed.), *Otto Eisler 1893-1968*, Brno 1998, s. 8.

B/ Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Markéta Holubová
Katedra:	dějiny umění
Vedoucí práce:	Prof. Dr. Rostislav Švácha, CSc.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Architekt Karel Kotas a jeho tvorba pro velká města. Brno, Ostrava, Praha.
Název v angličtině:	Karel Kotas, Architect, and His work for the great cities. Brno, Ostrava, Praha.
Anotace práce:	<p>Akademický architekt Karel Kotas, žák Jana Kotěry a Leopolda Bauera, se řadí mezi přední české architekty meziválečné éry. Téma mé diplomové práce zní <i>Architekt Karel Kotas a jeho tvorba pro velká města. Brno, Ostrava, Praha</i>. Kotas (1894-1973) vynikl jako autor, jehož stavby jsou nadány solidností ve vztahu k jejich očekávanému „image“ a účelu. Diplomová práce si kládla za cíl postihnout i sklon (otázka zda přirozený nebo znalostí progresivní architektury ovlivněný a investorem chtěný) k překračování tradičních útvarů i snahu vtisknout svým realizacím vlastní značku. Cílem práce bylo poskytnout hlubší vhled do problematiky Kotasovy tvorby. Zhodnocení Kotasova díla, včetně pokusu konfrontovat jeho tvorbu s centry avantgardní architektury té doby. Cílem této konfrontace bude „vystopovat“ inspirační zdroje a míru ovlivnění převažujícími trendy v architektuře nově vzniklého československého státu.</p>
Klíčová slova:	Kotas Karel, Avantgardní architektura, Funkcionalismus, Brno, Moravská Ostrava, Praha, nájemné a obchodní domy, rodinný dům

Anotace v angličtině:	The academic architect Karel Kotas, the student of Jan Kotěra and Leopold Bauer, belongs to the prominent Czech architects of the inter-war period. The theme of my thesis is <i>Karel Kotas, Architect, and His work for the great cities. Brno, Ostrava, Praha</i> . Kotas (1894-1973) excelled as the author whose buildings are endowed with the solidity in relation to their expected "image" and purpose. The task of the thesis was also to cover the tendency (the question is whether unaffected or influenced by the knowledge of the progressive architecture and investor-demanded) of contravening the traditional forms and the effort to imprint his own feature in his realisations. The task of the thesis is to provide with deeper insight into problems of Kotas' work. The evaluation of Kotas' work including the attempt to confront his work with centres of avant-garde architecture of that time. The task of this confrontation will be to "track" sources of inspiration and the extent of the impact of prevailing trends in the architecture of the newly established Czechoslovakian state.
Klíčová slova v angličtině:	Kotas Karel, Avant-gard architecture, Functionalism, apartment and trade buildings, family house
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	Stran 253
Jazyk práce:	čeština

C/ Soupis zkratek, seznam pramenů a literatury

Soupis literatury je předložen v chronologickém a současně abecedním řazení. Nejsou v něm zahrnuty bezejmenné a anonymní sloupky z dobových periodik. Jejich údaje se nacházejí v poznámkovém aparátu. Obdobné to je s citováním pramenného materiálu (zvláště v případě ostravských staveb). Pro přehlednost bylo použito zkratk institucí, jejichž fondy byly v práci využity.

Použité zkratky:

ABS	Archiv bezpečnostních složek
AMO	Archiv města Ostravy
BVK	Brněnské vodárny a kanalizace
MuMB	Sbírka oddělení dějin architektury a urbanismu Muzea města Brna
NA.....	Národní archiv Praha
NG.....	Sbírka architektury Sbírky moderního a současného umění Národní galerie v Praze
NTM	Sbírka architektury a stavitelství Národního technického muzea v Praze
OÚO	Obecní úřad Ostravice
OVMOP	Odbor výstavby (Úřadu městského obvodu) Moravská Ostrava a Přívoz
OVÚMČP1	Odbor výstavby Úřadu městské části Praha 1
OVÚMČP2	Odbor výstavby Úřadu městské části Praha 2
OVÚMČP5	Odbor výstavby Úřadu městské části Praha 5
ZA	Zemský archiv v Opavě

BVK, archiv plánů a dokumentace: plány k nájemnímu domu v Brně v ulici Antonína Macka, 1926.

BVK, archiv plánů a dokumentace: situace k nájemnímu domu v Brně v Tučkově ulici, nedat.

BVK, archiv plánů a dokumentace: plány k administrativní a obytné budově pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, v Benešově ulici, 1936.

BVK, archiv plánů a dokumentace: plány k rodinnému domu v Brně v Obřanské ulici, 1930.

BVK, archiv plánů a dokumentace: plány a situace k městské kolonii rodinných domků v Brně, v ulici Dolnopolní, 1923.

MuMB, Sbírky Muzea města Brna, inv. č. 211.619: Městská kolonie rodinných domků v Brně, v ulici Dolnopolní, fotogr., 1924.

MuMB, Sbírký Muzea města Brna, inv. č. 210.567 a 210.568: plánová dokumentace k rodinným dokům v Brně v ulici Dolnopolní, 1924.

MuMB, Sbírký Muzea města Brna, inv. č. 265.121: zahradní průčelí rodinného domu dr. Průši v Brně v Obřanské ulici, fotogr., nedat.

NG, Sbírký architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AF 126: celkový pohled na obchodní a nájemní dům v Praze, v Příčné ul., fotogr., nedat.

NG, Sbírký architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AF 127: celkový pohled na obchodní a nájemní dům v Praze, v Ječné ul., fotogr., nedat.

NG, Sbírký architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AF 128: celkový pohled na obchodní a nájemní dům v Praze, na Karlově nám., fotogr., nedat.

NG, Sbírký architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AF 129: celkový pohled na obchodní a nájemní dům v Praze, v Sokolské ul., fotogr., nedat.

NG, Sbírký architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AF 147: celkový pohled na nájemní dům v Brně, v ul. Antonína Macka, fotogr., nedat.

NG, Sbírký architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AF 148: celkový pohled na nájemní domy *Dělnické záložny* v Moravské Ostravě, v ul. Veleslavínově, fotogr., nedat.

NG, Sbírký architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AF 149: celkový pohled na řadové domky v Brně, v ul. Dolnopolní, fotogr., nedat.

NG, Sbírký architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AF 150: celkový pohled na víkendovou vilu ing. Jerieho v Ostravici, fotogr., nedat.

NG, Sbírký architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AF 151: uliční průčelí rodinného domu dr. Průši v Brně, v Obřanské ul., fotogr., nedat.

NG, Sbírký architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AF 152: zahradní průčelí nájemních domů *Dělnické záložny* v Moravské Ostravě, v ul. Veleslavínově, fotogr., nedat.

NG, Sbírký architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AF 153: celkový pohled na obchodní a obytnou budovu *Melantrichu* v Moravské Ostravě, v ul. Nádražní, fotogr., nedat.

NG, Sbírký architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AF 154: celkový pohled na nájemní dům v Tučkově ul., fotogr., nedat.

NG, Sbírka architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AF 158: návrh na vestibul pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, v Benešově ul., nedat.

NG, Sbírka architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AF 160, návrh radničního sálu v Moravské Ostravě, na Prokešově nám., nedat.

NG, Sbírka architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AP 404: návrh mořských lázní na Lapadu, 1920.

NG, Sbírka architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AP 405: návrh - perspektivní pohled na hotel, léčebný a výzkumný ústav s vodoléčbou v lázních Luhačovice, nedat.

NG, Sbírka architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AP 406/a : návrh (nárys) - Česká brána v Bělé pod Bezdězem, 1955.

NG, Sbírka architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AP 406/b : návrh (situace) - Česká brána v Bělé pod Bezdězem, 1955.

NG, Sbírka architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AP 407/a : soutěžní návrh – situace (heslo *D*) na Ústřední budovu okresní nemocenské pojišťovny v Moravské Ostravě, nedat.

NG, Sbírka architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AP 407/b : soutěžní návrh – pohled (heslo *D*) na Ústřední budovu okresní nemocenské pojišťovny v Moravské Ostravě, nedat.

NG, Sbírka architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AP 407/ c: soutěžní návrh – pohled (heslo *D*) na Ústřední budovu okresní nemocenské pojišťovny v Moravské Ostravě, nedat.

NG, Sbírka architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AP 408: půdorys obytného domu pro *Dělnickou záložnu* v Moravské Ostravě, v ul. Veleslavínově, nedat.

NG, Sbírka architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AP 409: půdorys přízemí a I. patra rodinného domu dr. Průši v Brně, v Obřanské ul., nedat.

NG, Sbírka architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AP 411: nárys fasády k administrativní a obytné budově pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, v Benešově ul., nedat.

NG, Sbírka architektury Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze, inv. č. AP 412: nárys uliční fasády nájemního domu *Severní dráhy Ferdinandovy* v Moravské Ostravě, v Sokolské ul., nedat.

NTM, Sbírka architektury a stavitelství - vlastní životopis Karla Kotase, 1956.

OVÚMČP1, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace k obchodnímu a nájemnímu domu v Praze, v Sokolské ul., nedat.

OVÚMČP1, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace k obchodnímu a nájemnímu domu v Praze, v Perlové ul., 1938-1940.

OVÚMČP2, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace k obchodnímu a nájemnímu domu *Černý pivovar*, v Praze, na Karlově nám., 1932-1934.

OVÚMČP2, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace k obchodnímu a nájemnímu domu v Praze, v Ječné ul., 1936-1937.

OVÚMČP2, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace k obchodnímu a nájemnímu domu v Praze, v Příčné ul., 1934-1935.

OVÚMČP2, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace k obchodnímu a nájemnímu domu v Praze, v Sokolské ul., 1936.

OVÚMČP5, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace k obchodnímu a nájemnímu domu v Praze, v ul. Na Hřebenkách, 1932.

OÚO, archiv Obecního úřadu v Ostravici: plány a dokumentace k víkendové vile ing. Jerieho v Ostravici, 1929-1932.

AMO, Nová registratura (dále Nreg), č. kart. 293, 822, 824, 825, 827, 828, 829, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 609.

AMO – sbírky fotografií.

Okresní úřad Moravské Ostravy 1855-1941, č. 95. č. kart. 311.

OVMOP, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace k budově *Moravskoostravské spořitelny* s městskou knihovnou v Moravské Ostravě, na nám. Dr. E. Beneše, 1927-1930.

OVMOP, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace: nerealizovaný soutěžní návrh na budovu *Moravskoostravské spořitelny* s městskou knihovnou v Moravské Ostravě, 1927.

OVMOP, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace k obchodnímu domu firmy *Brouk a Babka* v Moravské Ostravě, na Smetanově nám., 1928-1930.

OVMOP, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace k obchodnímu a obytnému domu *Občanské záložny* v Moravské Ostravě, v Reální ul., 1930.

OVMOP, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace k obytným domům *Dělnické záložny* v Moravské Ostravě, v ul. Veleslavínově, 1930-1931.

OVMOP, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace k budově očního pavilonu městské nemocnice v Moravské Ostravě, na Fifejdách, 1930-1931.

OVMOP, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace k budově generálního ředitelství *Severní dráhy Ferdinandovy* v Moravské Ostravě, na Prokešově nám., 1939-1940.

OVMOP, archiv Odboru výstavby: plány a dokumentace k nájemnímu domu *Severní dráhy Ferdinandovy* v Moravské Ostravě, v Sokolské ul., 1938.

OVMO, archiv Odboru výstavby obvod Moravská Ostrava a Přívoz: plány a dokumentace:

- ul. Českobratrská 18/1742
- ul. Nádražní 7/686
- nám. Dr. E. Beneše 6/555
- ul. Na Hradbách 7/701
- ul. Nemocniční 20/1392
- nám. Prokešovo 6/2020
- nám. Prokešovo 8/968
- ul. Puchmajerova 5/488
- ul. Reální 2/172
- nám. Smetanovo 8/222
- ul. Sokolská 47/422
- ul. Veleslavínova 6, 8, 10, 12, 14/1864, 1865, 1866, 1867, 1868

B.1. Seznam dobového tisku

Architekt SIA, XXVI-XLIII, 1927-1944.

Architektura, I-IV, 1939-1944.

Bytová kultura, 1924-1925, 1935.

Der Monat, I-VII, 1933-1940.

Horizont, I-IV, 1927-1931.

Měsíc, I-VIII, 1932-1941.

Salon, I-XX, 1922-1942.

Stavba, I – XV, 1922-1937/38.

Stavitel, I-IX. 1919-1938.

Styl, X-XXXIX, 1919-1938.

Adolf Behne, Kronika německého stavebního umění po válce, *Stavba II*, 1923.

Adresář města Brna, Brno, 1925.

František Horečka, Historie Koliby, *Morava II*, 1926.

Jan Mayer, Karel Kotas, *Styl XIX I*, 1934.

Jan Vysloužil, Veřejné stavby pozemní ve Slezsku a na Ostravsku, *Technická práce na Ostravsku 1936-1946*, Ostrava 1947.

Jaroslav B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Horizont III*, č. 23-24, 1929.

Jaroslav B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Měsíc I*, č.9, 1932.

Jaroslav. B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Salon IX*, č. 4, 1930.

Karel Frič, Stavba nové radnice, *Technická práce na Ostravsku 1926-1936*, Moravská Ostrava 1936.

Karel Frič, Stavební vývoj města Moravské Ostravy a obecní stavby od roku 1926, *Technická práce na Ostravsku 1926-1936*, 1936.

Karel Kotas, Návrh horské boudy v Krkonoších, *Stavitel II*, 1920-1921.

Karel Kotas, Obchodní dům, *Horizont III*, č. 23-24, 1929.

Karel Kotas, Vlastní obytný dům, *Měsíc I*, č.9, 1932.

Karel Kotas, Za Janem Kotěrou, *Salon II*, 1923.

Moderne Bauformen II, 1929.

Obchodní a kancelářská budova v Praze I., Perlová ulice. *Architekt SIA XXXIX*, 1940.

Obchodní a obytný dům „Černý pivovar“ pojišťovny Riunione Adriatica di Sicurtà v Praze, *Stavitel XV*, 1935-1936.

Oldřich Starý, Názory na moderní architekturu, *Stavba I*, 1922.

Oskar Poříška, Omezená soutěž na řešení lázeňského centra v Luhačovicích, *Architektura III*, 1941.

Wilhelm Bisom, Architekt Karel Kotas. Bauten und Projekte, *Horizont III*, č. 23-24, 1929.

Zdeněk Wirth, Selský dům, *Stavitel II*, 1921.

B.2. Seznam současných periodik

Jindřich Vybíral - Karel Kotas, *Nová encyklopedie českého výtvarného umění I*, Praha 1995.

Jindřich Vybíral, K německé expresionistické architektuře na Moravě a ve Slezsku, in: Alena Pomajzlová (ed.), *Expresionismus v českém umění* (kat. výst.), Národní galerie v Praze 1994.

Jiřina Pavlíková - Leoš Mlčák, Moderní meziválečná architektura v Ostravě, *Památky a příroda IV*, 1979.

Lenka Krčálová, Brněnská architektura 1919-1939, *Bulletin Moravské galerie v Brně*, 1993.

Nad'a Goryczková, *Historický rozbor obchodního domu Brouk a Babka*, Ostrava 2000.

Nad'a Goryczková, Památkový fond Moravské Ostravy, in: Blažena Gracová - Jiří Gwuzd - Petr Holý (ed.), *Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska* 20, Ostrava 2000.

Pavel Zatloukal, Moravská Ostrava – rezervace pozdní secese a art déco, *Památky a příroda* XV, 1990.

Pavel Zatloukal, Sloupek k 100. výročí narození, *Architekt* XXXX, 1994.

Rostislav Švácha - Zdeněk Lukeš, Moravští architekti v meziválečné Praze, *Vlastivědný věstník moravský* XXXVI, 1984.

Rostislav Švácha, Expresionismus v české architektuře, in: Alena Pomajzlová (ed.), *Expresionismus v českém umění* (kat. výst.), Národní galerie v Praze 1994.

Rostislav Švácha, Tři dekády v české architektuře 20. století, *Architekt* XXXXV, 1999.

Vladimír Šlapeta, Česká meziválečná architektura z hlediska mezinárodních vztahů, *Umění* XXIX, 1981.

Zdeněk Lukeš, Expresionismus v tvorbě architektů německé národnosti na českém území, in: Alena Pomajzlová (ed.), *Expresionismus v českém umění* (kat. výst.), Národní galerie v Praze 1994.

B.3. Seznam dobové literatury

Almanach Výstavy soudobé kultury v Brně 1928, Brno 1929.

Antonín Dolenský, *Kulturní adresář ČSR. Biografický slovník žijících kulturních pracovníků a pracovníc*, Praha 1934, 1936.

Cecilie Hálová-Jahodová, *Brno. Stavební a umělecký vývoj města*, Praha 1947.

František Fabinger, *Bytová otázka, zahradní město podle E. Howarda*, Hradec Králové 1920.

František V. Vaníček, *Hlavní průvodce: Výstava soudobé kultury v ČSR*, Brno 1928.

Jan Evangelista Koula, *Nová česká architektura a její vývoj ve XX. století*, Praha 1940.

Jan Evangelista Koula, *Obytný dům dneška*, Praha 1931.

Jan Kotěra, *Práce mé a mých žáků*, Vídeň 1902.

Jaromír Kubíček, *Český politický tisk na Moravě a ve Slezsku v letech 1918-1938*, Brno 1982.

Karel Honzík, *Moderní byt*, Praha 1929.

Karel Honzík, *Tvorba životního slohu*, Praha 1946.

Karel Honzík, *Ze života avantgardy*, Praha 1963.

Karel Teige, *Architektura pravá a levá*, Praha 1934.

Karel Teige, *Nejmenší byt*, Praha 1932.

Oldřich Starý, *Moderní architektura. Předpoklady, vznik, vývoj v cizině až do roku 1924*, Praha 1934.

Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému III/2, Praha 1935.

Pavel Janák, *Sto let obytného domu nájemního v Praze*, Praha 1933.

Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, Praha, 1936.

Václav Alois Kožíšek, *Zemské hlavní město Brno*, Brno 1928.

Vilém Dvořák, *Teoretikové soudobé architektury*, Praha 1931.

B.4. Seznam současné literatury

Alena Vondrová, *Český funkcionalismus 1920-1940* (kat. výst.), Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze 1978.

Antonín Barcuch, *Kapitoly z historie Moravské Ostravy a Přívozu*. Ostrava 1998.

Antonín Klimek, *Boj o hrad I,II*, Praha 1998

Blažena Przbylová – Josef Šerka, Charakteristika hlavních ostravských deníků 1918-1938, in: Antonín Barcuch - Blažena Gracová (ed.), *Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska XX*, Ostrava 2000.

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska II.*, Praha 1999.

Bronislava Gabrielová – Bohumil Marčák, *Kapitoly z dějin brněnských časopisů*, Brno 1999.

Bronislava Gabrielová – Bohumil Marčák, *Kapitoly z dějin brněnských časopisů II.*, Brno 2003.

Bruno Zevi, *Erich Mendelsohn. The Complete Works*, Basel 1999.

Český a slovenský biografický index II, München 2006.

Dušan Jeřábek, *Brno-kulturní město předválečné a válečné*, Brno 2006.

Dušan Riedl, *Brněnská architektura 20. století*, Brno 1992.

Dušan Riedl, *Brno - Moderní architektura*, Brno 1970.

- Dušan Třeštík, *Mysliťi dějiny*, Praha 1999.
- Emanuel Poche, *Prahou krok za krokem*, Praha 1958.
- Emanuel Poche, *Prahou krokem za krokem*, Praha 2001.
- Eva Librova - Radomíra Sedláková, *Harmonický racionalismus. Architektonické dílo Františka Alberta Libry* (kat. výst.), Národní galerie v Praze 1997.
- Eve Blau - Monika Platzer, *Zrození metropole. Moderní architektura města ve střední Evropě 1890 - 1937* (kat. výst.), Obecní dům v Praze 1999.
- Felix Hass, *Architektura 20.století*, Praha 1978.
- Ján Bakoš, *Periféria a symbolický skok*, Bratislava 2000.
- Jan E. Svoboda - Jindřich Noll, *Praha 1919-1940, Kapitoly o meziválečné architektuře*. Praha 2000.
- Jan Michl, *Nájemný dům v Československu 1919-1939* (diplomní práce), Filozofická fakulta UJEP, Brno 1973.
- Jan Novotný, *Jan Kotěra a jeho doba*, Praha 1958.
- Jaroslav Bakala, *Dějiny Ostravy*, Ostrava 1993.
- Jaroslav Bránský, *Výtvarní umělci v okrese Blansko*, Blansko 1990.
- Jean Louis Cohen, *Le Corbusier, lyrismus architektury ve věku strojů*, Praha 2005.
- Jindřich Vybíral (ed.), *Slavné vily Moravskoslezského kraje*, Praha 2008.
- Jindřich Vybíral, *Zrození velkoměsta, Architektura v obraze Moravské Ostravy 1890 - 1938*, Brno 2003.
- Jindřich Wankel, *Obrazy z moravského Švýcarska a jeho minulosti*, Brno 1988.
- Jiří Hrůza - Josef Zajíc, *Vývoj urbanismu II*, Praha 1999.
- Jiří Hrůza, *Slovník soudobého urbanismu*, Praha 1977.
- Jiří Kroupa, Otto Eisler: Od racionálního purismu k internacionálnímu stylu, in: Petr Pelčák (ed.), *Otto Eisler 1893-1968*, Brno 1998.
- Jitka Sedlářová (ed.), *Výtvarná kultura v Brně 1918-1938* (kat. výst.), Moravská galerie v Brně 1993.
- John Zukowsky, *Architektur in Deutschland 1919-1939. Die Vielfalt der Moderne*, Berlin 1994.

Josef Šerka, Historie výstavby nové radnice, in: Blažena Gracová - Jiří Gwuzd (ed.), *Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska XVIII*, Ostrava 1997.

Karel Jiřík, *Dějiny Ostravy*, Ostrava 1993.

Karel Kuča, *Brno, vývoj města, předměstí a připojených vesnic*, Praha 2008.

Kateřina Vávrová, Koliba, *Literka, informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě II.*, roč. 5., 2008

Kenneth Frampton, Kritický regionalismus: moderní architektura a kulturní identita, (1985), in: Rostislav Švácha (ed.), *Regionalismus a internacionalismus v soudobé architektuře*, Praha 1999.

Kenneth Frampton, *Moderní architektura. Kritické dějiny*, Praha 2004.

Lenka Krčálová, Brněnská architektura 1919-1939, Jitka Sedlářová (ed.), *Výtvarná kultura v Brně 1918 - 1938* (kat. výst.), Moravská galerie v Brně 1993.

Martina Horáčková, *Architektura střední Moravy, 1918-1945* (diplomní práce), Katedra dějin umění FFUP, Olomouc 2004.

Milan Hubert, Kapitoly z ostravské historie - bílé domy města, *Ostravský kulturní zpravodaj XVIII*, 1975.

Miroslav Jeřábek, Bohuslav Kilián: polozapomenutý vydavatel časopisů, bonvián, milovník života a umění..., *Host XVIII*, 2002, č. 8.

Miroslav Marvan – Josef Chaloupecký, *Dějiny pojišťovnictví v Československu 1918-1945*, Praha 1993.

Otakar Nový, *Česká architektonická avantgarda*, Praha 1998.

Pavel Šopák (ed.), *Koliba. Programy - texty - korespondence*, Opava 2005.

Pavel Šopák, *Koliba*, Opava 2004.

Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavebníků, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.

Pavel Vlček, *Umělecké památky Prahy I. Staré město. Josefov*. Praha 1996.

Pavel Zatloukal (ed.), *Počátky moderní architektury na Moravě a ve Slezsku* (kat. výst.), Muzeum umění v Olomouci 1981.

Pavel Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století*, Olomouc 2002.

Pavel Zatloukal - Vítězslav Kollmann, *Moravské lázně v proměnách dvou staletí* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarných umění v Olomouci 1987.

Peter Gössel, Gabriele Leuthäser, *Architektur des 20. Jahrhunderts*, Köln 1990.

Petr Pelčák - Ivan Wahla (ed.), *Jindřich Kumpošt 1891-1968* (kat. výst.), Obecní dům v Brně 2006.

Petr Pelčák - Jindřich Škrabal - Wahla Ivan (ed.), *Otto Eisler 1893-1968* (kat. výst.), Obecní dům v Brně 1998.

Petr Pelčák (ed.), *Elly Oehler/Olárová - Oskar Oehler/Olár - Architektonické dílo* (kat. výst.), Muzeum umění Olomouc, Centrum architektury v Brně 2007.

Regina Stefan – Strakoš Martin, Erich Mendelsohn. Dynamika a funkčnost. Víze kosmopolitního architekta (kat. výst.), Galerie výtvarného umění v Ostravě 2009.

Rostislav Koryčánek, *Česká architektura v německém Brně*, Brno 2003.

Rostislav Švácha (ed.), *Regionalismus a internacionalismus v soudobé architektuře*, Praha 1999.

Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu. Proměny pražské architektury první poloviny dvacátého století*, Praha 1994.

Růžena Bařková, *Umělecké památky II. Nové město. Vyšehrad*, Praha 1998.

Tomáš Pospěch, *Hranická architektura 1815-1948*, Hranice 2000.

Václav Karafiát, Areál Sola gratia - Bazikova vila na Vinohrádku, *Zpravodaj města Bystřice pod Hostýnem*, 2004.

Václav Wagner, *Umělecké dílo minulosti a jeho ochrana*, Praha 2005.

Vladimír Czumalo, *Česká teorie architektury v letech okupace*, Praha 1991.

Vladimír Šlapeta - František Musil - Václav Janáček, *Stavební kniha 2003. Funkcionalismus na Moravě*, Brno 2003.

Vladimír Šlapeta - Václav Janáček, *Stavební kniha. Český funkcionalismus*, Brno 2004.

Vladimír Šlapeta, *Frank Lloyd Wright*, Praha 2001.

Vladimír Šlapeta, *Praha 1900-1978. Průvodce po moderní architektuře*. Praha 1978.

Vojtěch Lahoda (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění IV./1*, Praha 1998.

Vojtěch Lahoda (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění IV./2*, Praha 1998.

Vřele se doporučuje (kat. výst.), Archiv města Ostravy 2002.

Zdeněk Kárník, *České země v éře první republiky I*, Praha 2000.

Zdeněk Kárník, *České země v éře první republiky II*, Praha 2002.

Zdeněk Kudělka - Jindřich Chatrný, *O nové Brno. Brněnská architektura 1919-1939* (kat. výst.), Muzeum města Brna 2000.

Zdeněk Kudělka, *Bohuslav Fuchs*, Praha 1966.

Zdeněk Kudělka, *Brněnská architektura 1900-1965*, Praha 1967.

Zdeněk Kudělka, *Brněnská architektura 1919-1928*, Brno 1970.

D/ Soupis obrazových příloh

- 1/ Jaromír Krejcar, Návrh pražské velkotržnice. Reprofoto: *Styl* II, 1921-1922, s. LVIII.
- 2/ Karel Kotas, Návrh mořských lázní na Lapadu, 1920. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AP 404.
- 3/ Karel Kotas, Návrh horské boudy v Krkonoších. Reprofoto: *Stavitel* II, 1920-1921, s. 8.
- 4/ Karel Kotas, Soutěžní návrh *Podkova v trojúhelníku*, Reprofoto: Zdeněk Wirth, Selský dům, *Stavitel* II, 1921, s. 141, 146-147.
- 5/ Karel Kotas, Městská kolonie rodinných domků v Brně, v ulici Dolnopolní, dobová fotografie, 1924. Reprofoto: MuMB, Sbirky Muzea města Brna, inv. č. 211.619.
- 6/ Karel Kotas, celkový pohled na řadové domky v Brně, v ulici Dolnopolní, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AF 149.
- 7/ Karel Kotas, Městská kolonie rodinných domků v Brně, v ulici Dolnopolní, situace. Reprofoto: BVK, archiv plánů a dokumentace.
- 8/ Karel Kotas, Městská kolonie rodinných domků v Brně, v ulici Dolnopolní, uliční průčelí, současný stav. Foto: archiv autorky.
- 9/ Bohuslav Fuchs, Městská kolonie rodinných domků v Brně, v ulici Dolnopolní, uliční průčelí, současný stav. Foto: archiv autorky.
- 10/ Karel Kotas, plánová dokumentace k městské kolonii rodinných domků v Brně, typ A, v ulici Dolnopolní, 1923. Reprofoto: MuMB, Sbirky Muzea města Brna, inv. č. 210.567.
- 11/ Karel Kotas, plánová dokumentace k městské kolonii rodinných domků v Brně, typ B, v ulici Dolnopolní, 1923. Reprofoto: MuMB, Sbirky Muzea města Brna, inv. č. 210.568.
- 12/ Bohuslav Fuchs, Karel Kotas, plánová dokumentace k městské kolonii rodinných domků v Brně, typ L, v ulici Dolnopolní, nedat. Reprofoto: BVK, archiv plánů a dokumentace.
- 13/ Willem M. Dudok, dělnická kolonie v Hilversumu, dobová fotografie Reprofoto: Alois Kubíček, W. M. Dudok. *Styl* IV, 1923-1924, s. 99-103.
- 14/ Piet Kramer, C. J. Blaw, dělnická kolonie, dobová fotografie. Reprofoto: *Styl* III, 1922-1923, s. 96.
- 15/ Jindřich Kumpošt, nájemní domy v Brně, v Nerudově ulici. Uliční průčelí, dobová fotografie. Reprofoto: Petr Pelčák - Ivan Wahla (ed.), *Jindřich Kumpošt 1891-1968* (kat. výst.), Obecní dům v Brně 2006, s.48.
- 16/ Jindřich Kumpošt, nájemní domy v Brně, v ulici Celní. Uliční průčelí, dobová fotografie. Reprofoto: Petr Pelčák - Ivan Wahla (ed.), *Jindřich Kumpošt 1891-1968* (kat. výst.), Obecní dům v Brně 2006, s. 54.
- 17/ Karel Kotas, celkový pohled na nájemní dům v Brně, v Tučkově ulici, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AF 154.

- 18/ Karel Kotas, celkový pohled na nájemní dům v Brně, v Tučkově ulici. Současný stav, nedat. Foto: archiv autorky.
- 19/ Karel Kotas, celkový pohled na nájemní dům v Brně, v ulici Antonína Macka, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: NG Sběrka architektury Sběrky moderního a současného umění, inv. č. AF 147.
- 20/ Karel Kotas, dopis Valentinu Hrdličkovi ve věci stavby nájemních domů na Palackého třídě v Brně (konec roku 1923?-začátek roku 1924?), Sběrky MuMB.
- 21/ Karel Kotas, dopis Valentinu Hrdličkovi ve věci stavby nájemních domů na Palackého třídě v Brně (konec roku 1923?-začátek roku 1924?), Sběrky MuMB.
- 22/ Karel Kotas, plánová dokumentace k nájemnímu domu v Brně v ulici Antonína Macka, 1926, půdorysy přízemí až III. patra. Reprofoto: BVK, archiv plánů a dokumentace.
- 23/ Karel Kotas, plánová dokumentace k nájemnímu domu v Brně v ulici Antonína Macka, 1926, půdorys IV. patra a řez. Reprofoto: BVK, archiv plánů a dokumentace.
- 24/ Karel Kotas, celkový pohled na nájemní domy v Brně, v ulici Antonína Macka, současný stav. Foto: archiv autorky.
- 25/ Karel Kotas, celkový pohled na nájemní domy v Brně, v ulici Antonína Macka, současný stav. Foto: archiv autorky.
- 26/ Otto Eisler, celkový pohled na nájemní dům v Brně, v ulici Botanické, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: Pelčák Petr, Škrabal Jindřich, Wahla Ivan (ed.), *Otto Eisler 1893-1968* (kat. výst.), Brno 1998, s. 46.
- 27/ Emanuel Josef Margold, Návrh na kancelářský dům *Flesch*, 1921. Reprofoto: archiv autorky.
- 28/ Karel Kotas, sedí ve 2 řadě, 8 zprava, nedat. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií.
- 29/ František Kolář, Jan Rubý, Situační plán *Nové radnice*, Ostrava 1924-1930. Reprofoto: Jindřich Vybíral, *Zrození velkoměsta, Architektura v obraze Moravské Ostravy 1890 – 1938*, Brno 2003, s. 108.
- 30/ František Kolář, Jan Rubý, plán *Nové radnice* - návrh průčelí, nedat. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií.
- 31/ Vladimír Fischer, František Kolář a Jan Rubý, *Nová radnice* v Ostravě, na Prokešově náměstí 1924-1930, celkový pohled, dobová fotografie. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií.
- 32/ Bohumír Čermák, Skleněná věž a palác B.V.T. Brno. Pohled, dobová fotografie, 1928. Reprofoto: *Horizont III*, 1929-1932.
- 33/ Karel Kotas, Zasedací síň městského zastupitelstva v *Nové radnici* v Ostravě, dobová fotografie, pohled, nedat. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií.
- 34/ Karel Kotas, Návrh radničního sálu *Nové radnice* v Ostravě, pohled, nedat. Reprofoto: NG Sběrka architektury Sběrky moderního a současného umění, inv. č. AF 160.
- 35/ Karel Kotas, Zasedací místnost v *Nové radnici* v Ostravě, dobová fotografie, pohled, nedat. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií.

- 36/ Karel Kotas, Starostův salónek v *Nové radnici* v Ostravě, dobová fotografie, pohled, nedat. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií.
- 37/ Pohled na okolí *Nové radnice* v Ostravě. Foto: archiv autorky.
- 38/ Karel Kotas, Soutěžní návrh na *Moravskoostravskou spořitelnu*, na Nám. Dr. E. Beneše, pohled, půdorys, nedat. Reprofoto: Jaroslav B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Horizont III*, 1929.
- 39/ Karel Kotas, *Moravskoostravská spořitelna*, situace, nedat. Reprofoto: Jaroslav B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Horizont III*, 1929.
- 40/ Karel Kotas, *Moravskoostravská spořitelna* v Ostravě, dobová fotografie, pohled, nedat. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 555.
- 41/ Karel Kotas, *Moravskoostravská spořitelna* v Ostravě, dvorana. dobová fotografie, pohled, nedat. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 555.
- 42/ Karel Kotas, *Moravskoostravská spořitelna* v Ostravě, dobová fotografie, celkový pohled, nedat. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 555.
- 43/ Karel Kotas, *Moravskoostravská spořitelna* v Ostravě, dobová fotografie, zasedací místnost v I. patře, nedat. Reprofoto: Jaroslav B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Horizont III*, č. 1929.
- 44/ Karel Kotas, *Moravskoostravská spořitelna* v Ostravě, dobová fotografie, zasedací místnost v I. patře, nedat. Reprofoto: Jaroslav B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Horizont III*, 1929.
- 45/ Karel Kotas, Pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Ostravě, v Zámecké ulici, 1927. Dobová fotografie a kresba. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 488.
- 46/ Karel Kotas, Pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà*, návrhy interiérů, nedat. Reprofoto: AMO - OVMOP 1855-1911, č. k. 311.
- 47/ Karel Kotas, Pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà*, návrhy interiérů, nedat. Reprofoto: AMO - OVMOP 1855-1911, č. k. 311.
- 48/ Karel Kotas, Pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà*, půdorys přízemí, 1927. Reprofoto: Jindřich Vybíral, *Zrození velkoměsta, Architektura v obraze Moravské Ostravy 1890 – 1938*, Brno 2003, s. 108.
- 49/ Karel Kotas, Pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Ostravě, dobová fotografie, pohled do kavárny *Savoy*, nedat. Reprofoto: AMO - OVMOP 1855-1911, č. k. 311.
- 50/ Karel Kotas, Pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Ostravě, v Zámecké ulici, dobová fotografie, pohled, nedat. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 488.
- 51/ Karel Kotas, Obchodní dům *Brouk a Babka*, situace. Reprofoto: Historický rozbor obchodního domu *Brouk a Babka*, NPÚ ú.o.p., 2000.
- 52/ Karel Kotas, Obchodní dům *Brouk a Babka*, řez, 1928. Reprofoto: Historický rozbor obchodního domu *Brouk a Babka*, NPÚ ú.o.p., 2000.
- 53/ Karel Kotas, Obchodní dům *Brouk a Babka*, půdorys IV. patra, 1928. Reprofoto: Historický rozbor obchodního domu *Brouk a Babka*, NPÚ ú.o.p., 2000.

- 54/ Karel Kotas, Obchodní dům *Brouk a Babka*, návrh průčelí, 1928. Reprofoto: Historický rozbor obchodního domu *Brouk a Babka*, NPÚ ú.o.p., 2000.
- 55/ Karel Kotas, Obchodní dům *Brouk a Babka*, dobová fotografie, celkový pohled
Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 822.
- 56/ Karel Kotas, Obchodní dům *Brouk a Babka*, dobová fotografie, pohled do světlíku.
Reprofoto: Karel Kotas, Obchodní dům, *Horizont III*, 1929.
- 57/ Karel Kotas, Klubovna *Lawn Tennis Cercle*, dobová fotografie, pohled a půdorys přízemí. Reprofoto: Jaroslav B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Horizont III*, č. 23-24, 1929.
- 58/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Občanské záložny* v Ostravě, v ulici Reální, situace, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 172.
- 59/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Občanské záložny* v Ostravě, v ulici Reální, pohled, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 172.
- 60/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Občanské záložny* v Ostravě, roh ulice Reální a Purkyňovy, pohled, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 172.
- 61/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Občanské záložny* v Ostravě, v ulici Reální, půdorys III. patra, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 172.
- 62/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Občanské záložny* v Ostravě, v ulici Reální, změněný půdorys III. patra, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 172.
- 63/ Karel Kotas, Obytné nájemní domy *Dělnické záložny* v Ostravě, v ulici Veleslavínově a Husově, situace, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 1868.
- 64/ Karel Kotas, Obytné nájemní domy *Dělnické záložny* v Ostravě, v ulici Veleslavínově a Husově, celkový pohled, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: NG Sbírká architektury Sbírká moderního a současného umění, inv. č. AF 148.
- 65/ Karel Kotas, obytné nájemní domy *Dělnické záložny* v Ostravě, v ulici Veleslavínově a Husově, zahradní průčelí, nedat. Reprofoto: NG Sbírká architektury Sbírká moderního a současného umění, inv. č. AF 152.
- 66/ Karel Kotas, obytné nájemní domy *Dělnické záložny* v Ostravě, v ulici Veleslavínově a Husově, pohled, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 1868.
- 67/ Karel Kotas, obytné nájemní domy *Dělnické záložny* v Ostravě, v ulici Veleslavínově a Husově, půdorys II. patra, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 1868.
- 68/ Erwin Gutkind, Blok obytných domů v Tegelu a Tempelhofu v Berlíně, dobová fotografie, 1930-1931. Reprofoto: *Moderne Bauformen III*, 1931, s. 126.
- 69/ Karel Kotas, Oční pavilón v Ostravě - Fifejdách, situace, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 1392.
- 70/ Karel Kotas, Oční pavilón v Ostravě - Fifejdách, půdorys I. patra, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 1392.
- 71/ Karel Kotas, Oční pavilón v Ostravě - Fifejdách, celkový pohled, nedat. Reprofoto: Karel Frič, Stavební vývoj města Moravské Ostravy a obecní stavby od roku 1926, *Technická práce na Ostravsku 1926-1936*, 1936 .s. 596.

- 72/ Karel Kotas, Modlitebna Metodistické církve v Ostravě, u městské nemocnice, situace, 1930. Reprofoto: AMO - sbírka stavebních spisů, kart. č. 219.
- 73/ Karel Kotas, Modlitebna Metodistické církve v Ostravě, u městské nemocnice, pohledy, 1930. Reprofoto: AMO - sbírka stavebních spisů, kart. č. 219.
- 74/ Karel Kotas, Modlitebna Metodistické církve v Ostravě, u městské nemocnice, půdorys přízemí, 1930. Reprofoto: AMO - sbírka stavebních spisů, kart. č. 219.
- 75/ Karel Kotas, Modlitebna Metodistické církve v Ostravě, u městské nemocnice, pohled, 1931. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií.
- 76/ Jindřich Kumpošt, Okresní nemocenská pokladna v Boskovicích, v ulici Šemberově, dobová fotografie, 1926-1927. Reprofoto: Petr Pelčák - Ivan Wahla (ed.), *Jindřich Kumpošt 1891-1968* (kat. výst.), Obecní dům v Brně 2006. s. 65.
- 77/ Karel Kotas, Vila L. Jerieho na Ostravici, dobová fotografie, 1929-1930. Reprofoto: Jaroslav B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Horizont III*, č. 23-24, 1929.
- 78/ Karel Kotas, Vila L. Jerieho na Ostravici, plán na postavení vily, půdorys přízemí, 1929. Reprofoto: OÚO.
- 79/ Karel Kotas, Vila L. Jerieho na Ostravici, plán na přístavbu a adaptaci vily, půdorys přízemí, 1934. Reprofoto: OÚO.
- 80/ Karel Kotas, Vila L. Jerieho na Ostravici, společenský pokoj s mimoúrovňovým vstupem do pracovny, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: Archiv NPÚ ú.o.p. v Ostravě, č. neg. 116 164.
- 81/ Karel Kotas, Vila L. Jerieho na Ostravici, zahradní altán, dobová fotografie, 1937. Reprofoto: Archiv NPÚ ú.o.p. v Ostravě.
- 82/ Karel Kotas, Vila Bohumíra a Marie Šavrdových na Ostravici, současný stav, pohled. Reprofoto: Jindřich Vybiral (ed.), *Slavné vily Moravskoslezského kraje*, Praha 2008, s. 100.
- 83/ Karel Kotas, Vila Bohumíra a Marie Šavrdových na Ostravici, půdorys přízemí, 1930. Reprofoto: OÚO.
- 84/ Karel Kotas, návrhy pro *Okresní nemocenskou pojišťovnu* v Ostravě, heslo-D, půdorys I. patra, nedat. Reprofoto: NG Sběrka architektury Sběrky moderního a současného umění, inv. č. 407/b.
- 85/ Karel Kotas, návrhy pro *Okresní nemocenskou pojišťovnu* v Ostravě, heslo-D, pohled, nedat. Reprofoto: NG Sběrka architektury Sběrky moderního a současného umění, inv. č. 407/c.
- 86/ Karel Kotas, *Ozdravovna krajského odboru Masarykovy ligy Ostravska* v Rožnově pod Radhoštěm, pohled a půdorys, nedat. Archiv autorky.
- 87/ Karel Kotas, Lázně Teplice nad Bečvou, *Sanatorium Bečva*, pohled, nedat. Foto: archiv autorky.
- 88/ Karel Kotas, Obchodní a obytný dům s tiskárnou *Melantrich* v Ostravě, na Nádražní ulici, dobová fotografie, 1932-1933. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 686.

- 89/ Karel Kotas, Obchodní a obytný dům s tiskárnou *Melantrich* v Ostravě, na Nádražní ulici, půdorys přízemí, 1932-1933. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 686.
- 90/ Erich Mendelsohn, Obchodní palác *Mosse* v Berlíně, dobová fotografie, 1921-1922. Reprofoto: John Zukowsky, *Architektur in Deutschland 1919-1939. Die Vielfalt der Moderne*, Berlin 1994, s. 27.
- 91/ Karel Kotas, Rodinný dům v Brně, na Wilsonově nábřeží, situace, nedat. Reprofoto: BVK - archiv plánů a dokumentace.
- 92/ Karel Kotas, Rodinný dům v Brně, na Wilsonově nábřeží, pohled, nedat. Foto: archiv autorky.
- 93/ Karel Kotas, Rodinný dům v Brně, na Wilsonově nábřeží, půdorys přízemí, nedat. BVK - archiv plánů a dokumentace.
- 94/ Karel Kotas, Rodinný dům v Praze, v ulici Na Hřebenkách, situace a půdorys, nedat. Reprofoto: *Stavitel XV*, 1935, s. 38-39.
- 95/ Karel Kotas, Rodinný dům v Praze, v ulici Na Hřebenkách, zahradní průčelí, nedat. Foto: archiv autorky.
- 96/ Karel Kotas, Rodinný dům v Praze, v ulici Na Hřebenkách, uliční pohled, nedat. Foto: archiv autorky.
- 97/ Karel Kotas, Rodinný dům pro Dr. Jaromíra Průšu v Brně - Obřanech, dobová fotografie uličního průčelí, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AF 151.
- 98/ Karel Kotas, Rodinný dům pro Dr. Jaromíra Průšu v Brně - Obřanech, půdorys přízemí, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AP 409.
- 99/ Karel Kotas, Rodinný dům pro Dr. Jaromíra Průšu v Brně - Obřanech, dobová fotografie zahradního průčelí, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AF 152.
- 100/ Karel Kotas, Rodinný dům pro Dr. Jaromíra Průšu v Brně - Obřanech, současný stav, nedat. Foto: archiv autorky.
- 101/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Černý pivovar* v Praze, na Karlově náměstí, dobová fotografie celkový pohled, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AF 128.
- 102/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Černý pivovar* v Praze, na Karlově náměstí, návrhy. Reprofoto: Archiv OVÚMČP1.
- 103/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Černý pivovar* v Praze, na Karlově náměstí, reliéf lva od sochaře Franty Bžocha. Foto: archiv autorky.
- 104/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Černý pivovar* v Praze, na Karlově náměstí, dobová fotografie interiéru restaurace od Ladislava Machoně, nedat. Reprofoto: *Stavitel XV*, 1935-36, s. 33-35.

- 105/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Černý pivovar* v Praze, na Karlově náměstí, pohled ze dvora, nedat. Foto: archiv autorky.
- 106/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Černý pivovar* v Praze, na Karlově náměstí, vitraje z bílého skla a olovo na oknech restaurace, nedat. Foto: archiv autorky.
- 107/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Černý pivovar* v Praze, na Karlově náměstí, půdorys přízemí a I. patra, nedat. Reprofoto: nedat. Reprofoto: *Stavitel XV*, 1935-36, s. 33-35.
- 108/ Karel Kotas, Elly a Oskar Oehlerovi, soutěžní návrh na TBC sanatoria ve Vyšných Hágách, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: Petr Pelčák (ed.), *Elly Oehler/Olárová - Oskar Oehler/Olár - Architektonické dílo* (kat. výst.), Muzeum umění Olomouc, Centrum architektury v Brně 2007.s. 53.
- 109/ Karel Kotas, Lázně Teplice nad Bečvou, kolonáda, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: Pavel Zatloukal - Vítězslav Kollmann, *Moravské lázně v proměnách dvou staletí* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarných umění v Olomouci 1987, s. 122-134.
- 110/ Karel Kotas, Lázně Teplice nad Bečvou, Sanatorium Bečva, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: Pavel Zatloukal - Vítězslav Kollmann, *Moravské lázně v proměnách dvou staletí* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarných umění v Olomouci 1987. s. 122-34.
- 111/ Karel Kotas, bývalá Obchodní akademie v Ostravě, v ulici Dr. Šmerala, celkový pohled, nedat. Foto: archiv autorky.
- 112/ Karel Kotas, bývalá Obchodní akademie v Ostravě, v ulici Dr. Šmerala, celkový pohled, nedat. Foto: archiv autorky.
- 113/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdům na Novém Městě pražském, v Příčné ulici, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AF 126.
- 114/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdům na Novém Městě pražském, v Příčné ulici, pohled, nedat. Foto: archiv autorky.
- 115/ Kotas, Obchodní a nájemní dvojdům na Novém Městě pražském, v Příčné ulici, půdorys I. patra, 1934. Reprofoto: Archiv OVÚMČP2.
- 116/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům na Novém Městě pražském, v Ječné ulici, celkový pohled, nedat. Foto: archiv autorky.
- 117/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům na Novém Městě pražském, v Ječné ulici, návrhy průčelí, 1936. Reprofoto: Archiv OVÚMČP2.
- 118/ Karel Kotas?, Jaroslav Šťastný?, Obchodní a nájemní dům Na Újezdě, Malá Strana, celkový pohled. Foto: archiv autorky.
- 119/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům na Novém Městě pražském, v Ječné ulici, dobová fotografie, celkový pohled, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění inv. č. AF 127.
- 120/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům na Novém Městě pražském, v Ječné ulici, půdorys I. patra, 1936-1937. Reprofoto: Archiv OVÚMČP2.

- 121/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům na Novém Městě pražském, v Ječné ulici, půdorys III. patra, 1936-1937. Reprofoto: Archiv OVÚMČP2.
- 122/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdom na Novém Městě pražském, v Sokolské ulici, dobová fotografie, celkový pohled, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AF 129.
- 123/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdom na Novém Městě pražském, v Sokolské ulici, půdorys I. patra. Reprofoto: Růžena Bařková, *Umělecké památky II. Nové město. Vyšehrad*. Praha 1998, s. 346.
- 124/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdom na Novém Městě pražském, v Sokolské ulici, pohled, nedat. Foto: archiv autorky.
- 125/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdom na Novém Městě pražském, v Sokolské ulici, celkový pohled, nedat. Foto: archiv autorky.
- 126/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdom na Novém Městě pražském, v Sokolské ulici, pohled do dvora, nedat. Foto: archiv autorky.
- 127/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdom na Novém Městě pražském, v Sokolské ulici, detail keramického obkladu fasády, nedat. Foto: archiv autorky.
- 128/ Karel Kotas, Obchodní a kancelářský dům na Starém Městě pražském, v Perlové ulici, pohled z Uhelného trhu, nedat. Foto: archiv autorky.
- 129/ Karel Kotas, Obchodní a kancelářský dům na Starém Městě pražském, v Perlové ulici, pohled a půdorys, nedat. Reprofoto: *Architekt SIA XXXIX*, 1940, s. 157.
- 130/ Karel Kotas, Obchodní a kancelářský dům na Starém Městě pražském, v Perlové ulici, celkový pohled, nedat. Foto: archiv autorky.
- 131/ Karel Kotas, Obchodní a kancelářský dům na Starém Městě pražském, v Perlové ulici, pohled na balkony, nedat. Foto: archiv autorky.
- 132/ Karel Kotas, Obchodní a kancelářský dům na Starém Městě pražském, v Perlové ulici, celkový pohled, nedat. Foto: archiv autorky.
- 133/ Karel Kotas, Obchodní a kancelářský dům na Starém Městě pražském, v Perlové ulici, pohled do interiéru vstupní chodby, nedat. Foto: archiv autorky.
- 134/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, na Benešově ulici, dobová fotografie, celkový pohled. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AP 125.
- 135/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, na Benešově ulici, situační plán, nedat. Reprofoto: BVK, archiv plánů a dokumentace.
- 136/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, na Benešově ulici, návrh průčelní fasády, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AP 411.

- 137/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, na Benešově ulici, půdorys přízemí, nedat. Reprofoto: BVK, archiv plánů a dokumentace.
- 138/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, na Benešově ulici, návrh vestibulu, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbírkou moderního a současného umění, inv. č. AF 158.
- 139/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, na Benešově ulici, půdorysy III. - VI. patra, nedat. Reprofoto: BVK, archiv plánů a dokumentace.
- 140/ Otto Eisler, Alternativní návrhy na úpravu administrativní budovy pojišťovny *Merkur* v Brně, na Benešově ulici, 1937. Reprofoto Petr Pelčák - Jindřich Škrabal - Wahla Ivan (ed.), *Otto Eisler 1893-1968* (kat. výst.), *Obecní dům v Brně 1998*, s. 58-59.
- 141/ Karel Kotas, Generální ředitelství *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Prokešově náměstí, celkový pohled, nedat. Reprofoto: Jindřich Vybíral, *Zrození velkoměsta, Architektura v obraze Moravské Ostravy 1890 – 1938*. Brno 2003, s. 141.
- 142/ Karel Kotas, Generální ředitelství *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Prokešově náměstí, situace, nedat. Reprofoto: Archiv OVMOP, čp. 2020.
- 143/ Karel Kotas, Generální ředitelství *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Prokešově náměstí, půdorys I. patra. Reprofoto: Archiv OVMOP, čp. 2020.
- 144/ Karel Kotas, Generální ředitelství *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Prokešově náměstí, návrh průčelní fasády, nedat. Reprofoto: Archiv OVMOP, čp. 2020.
- 145/ Karel Kotas, Činžovní dům *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Sokolské ulici, situace, nedat. Reprofoto: Archiv OVMOP, čp. 422.
- 146/ Karel Kotas, Činžovní dům *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Sokolské ulici, půdorys, 1938. Reprofoto: Archiv OVMOP, čp. 422.
- 147/ Karel Kotas, Činžovní dům *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Sokolské ulici, návrh průčelní fasády, nedat. Reprofoto: Archiv OVMOP, čp. 422.
- 148/ Karel Kotas, Činžovní dům *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Sokolské ulici, návrh dvorní fasády, nedat. Reprofoto: Archiv OVMOP, čp. 422.
- 149/ Karel Kotas, Vila továrníka Karla Baziky v Bystřici pod Hostýnem, Lázně, celkový pohled, nedat. Foto: archiv autorky.
- 150/ Karel Kotas, Letní pavilon v areálu vily továrníka Karla Baziky, dobová fotografie, celkový pohled, 1938. Foto: archiv autorky.
- 151/ Karel Kotas, Vila továrníka Karla Baziky v Bystřici pod Hostýnem, Lázně, dobová fotografie, pohled do ústřední obytné haly, 1938. Foto: archiv autorky.
- 152/ Karel Kotas, Vila prokuristy Šopka v Bystřici pod Hostýnem, Poutní, 1938-1939, severní fasáda, současný stav. Foto: archiv autorky.

153/ Karel Kotas, hotel, léčebný a výzkumný ústav s vodoléčbou v lázních Luhačovice, perspektivní pohled, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AP 405.

154/ Karel Kotas, Návrh *Arcibiskupského hotelu* na Kněžyni, v Čeladné, pohled, 1941. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AP 781/a-m.

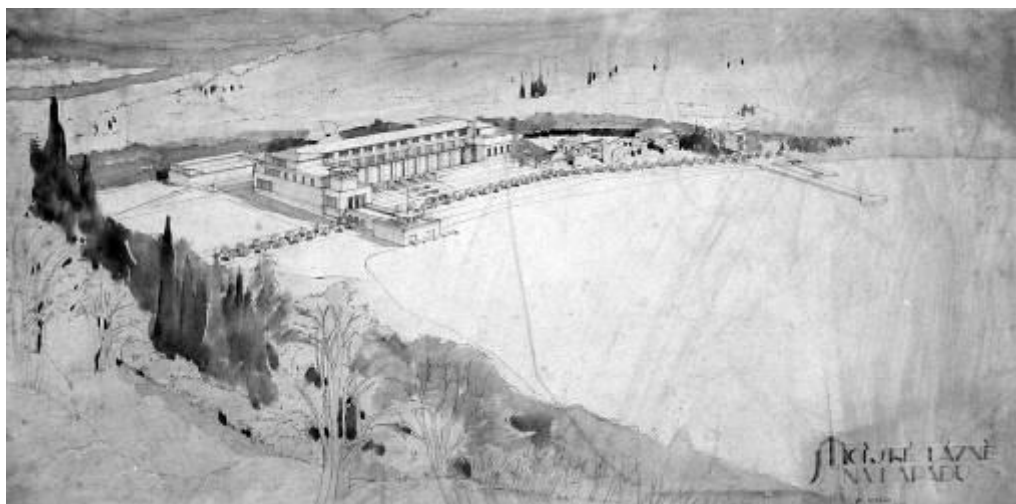
155/ Karel Kotas, Návrh (nárys) - Česká brána v Bělé pod Bezdězem, 1955. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AP 406/a.

E/ Obrazová příloha

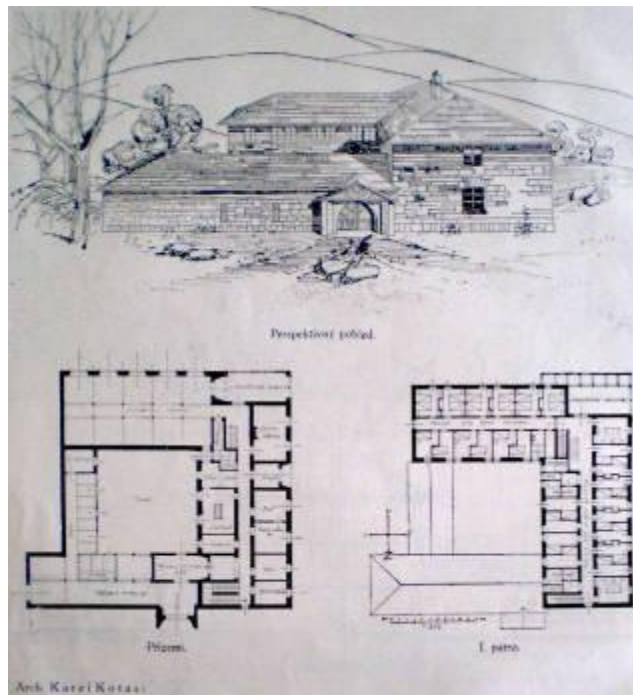
E/ Obrazová příloha



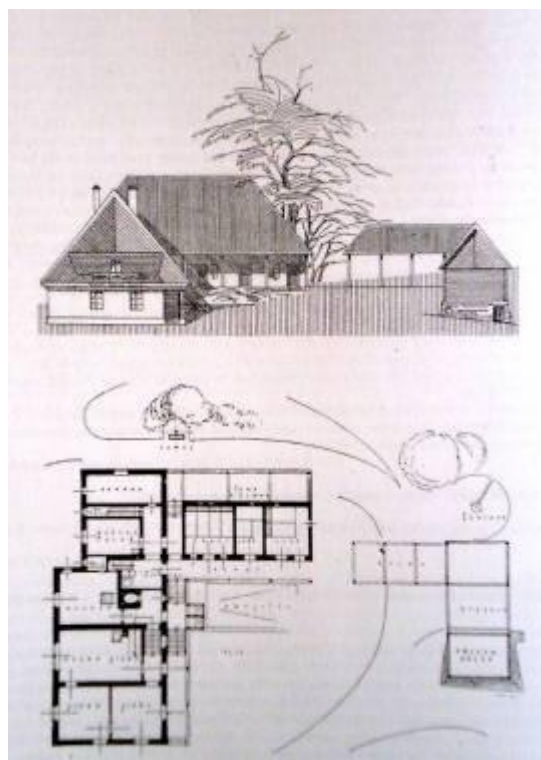
1/ Jaromír Krejcar, Návrh pražské velkostržnice.
Reprofoto: *Styl* II, 1921-1922, s. LVIII.



2/ Karel Kotas, Návrh mořských lázní na Lapadu, 1920. Reprofoto: NG Sbíрка architektury Sbířky moderního a současného umění, inv. č. AP 404.



3/ Karel Kotas, Návrh horské boudy v Krkonoších. Reprofoto: *Stavitel* II, 1920-1921, s. 8.



4/ Karel Kotas, Soutěžní návrh *Podkova v trojúhelníku*, Reprofoto: Zdeněk Wirth, *Selský dům*, *Stavitel* II, 1921, s. 141, 146-147.



5/ Karel Kotas, Městská kolonie rodinných domků v Brně, v ulici Dolnopolní, dobová fotografie, 1924. Reprofoto: MuMB, Sbírký Muzea města Brna, inv. č. 211.619.



6/ Karel Kotas, celkový pohled na řadové domky v Brně, v ulici Dolnopolní, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: NG Sběrka architektury Sběrky moderního a současného umění, inv. č. AF 149.



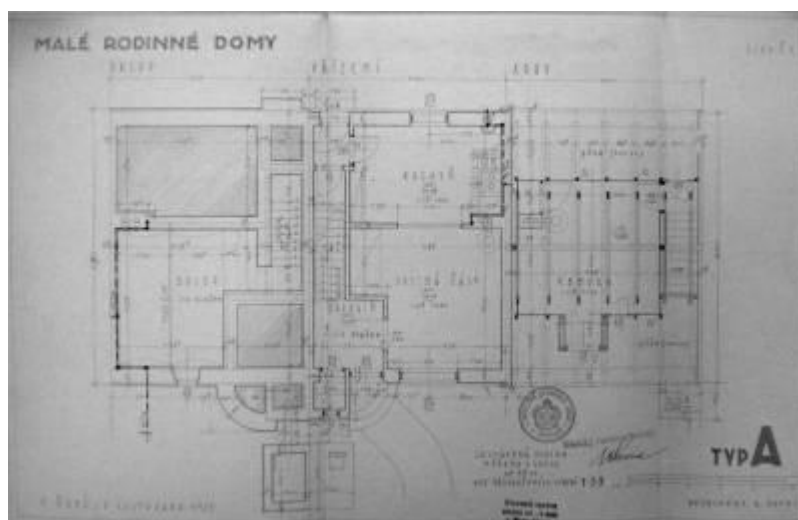
7/ Karel Kotas, Městská kolonie rodinných domků v Brně, v ulici Dolnopolní, situace. Reprofoto: BVK, archiv plánů a dokumentace.



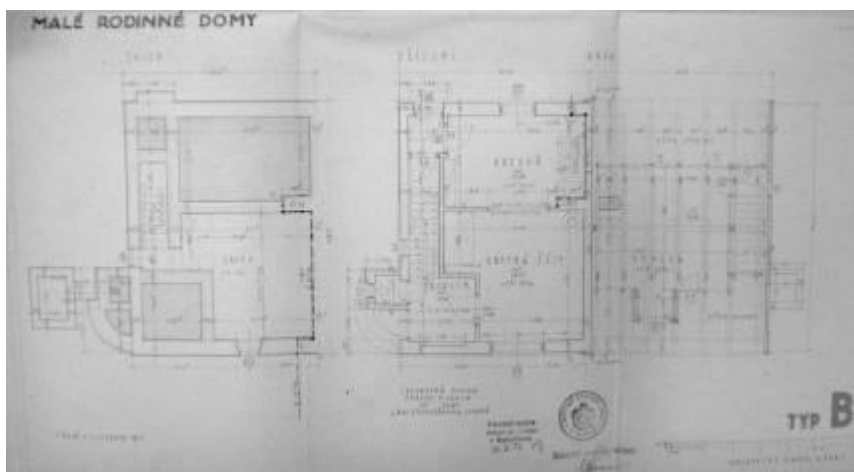
8/ Karel Kotas, Městská kolonie rodinných domků v Brně, v ulici Dolnopolní, uliční průčelí, současný stav. Foto: archiv autorky.



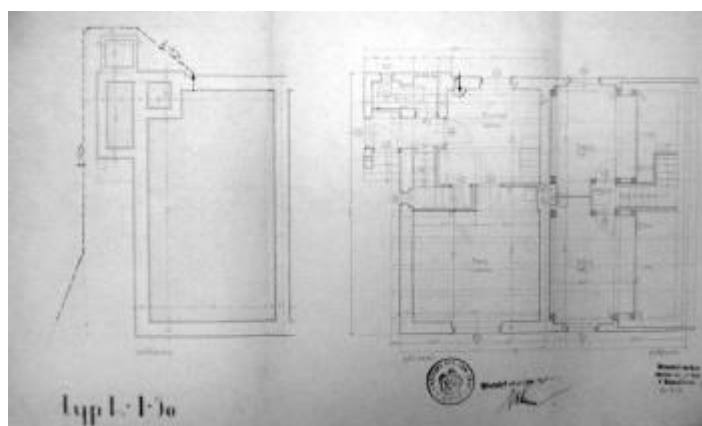
9/ Bohuslav Fuchs, Městská kolonie rodinných domků v Brně, v ulici Dolnopolní, uliční průčelí, současný stav. Foto: archiv autorky.



10/ Karel Kotas, plánová dokumentace k městské kolonii rodinných domků v Brně, typ A, v ulici Dolnopolní, 1923. Reprofoto: MuMB, Sbírký Muzea města Brna, inv. č. 210.567.



11/ Karel Kotas, plánová dokumentace k městské kolonii rodinných domků v Brně, typ B, v ulici Dolnopolní, 1923. Reprofoto: MuMB, Sbírký Muzea města Brna, inv. č. 210.568.



12/ Bohuslav Fuchs, Karel Kotas, plánová dokumentace k městské kolonii rodinných domků v Brně, typ L, v ulici Dolnopolní, nedat. Reprofoto: BVK, archiv plánů a dokumentace.



13/ Willem M. Dudok, dělnická kolonie v Hilversumu, dobová fotografie Reprofoto: Alois Kubiček, W. M. Dudok. *Styl* IV, 1923-1924, s. 99-103.



14/ Piet Kramer, C. J. Blaw, dělnická kolonie, dobová fotografie. Reprofoto: *Styl* III, 1922-1923, s. 96.



15/ Jindřich Kumpošt, nájemní domy v Brně, v Nerudově ulici. Uliční průčelí, dobová fotografie.
Reprofoto: Petr Pelčák - Ivan Wahla (ed.), *Jindřich Kumpošt 1891-1968* (kat. výst.), Obecní dům v
Brně 2006, s.48.



16/ Jindřich Kumpošt, nájemní domy v Brně, v ulici Celní. Uliční průčelí, dobová fotografie.
Reprofoto: Petr Pelčák - Ivan Wahla (ed.), *Jindřich Kumpošt 1891-1968* (kat. výst.), Obecní dům v
Brně 2006, s.54.



17/ Karel Kotas, celkový pohled na nájemní dům v Brně, v Tučkově ulici, dobová fotografie, nedat.
Reprofoto: NG Sběrka architektury Sběrky moderního a současného umění, inv. č. AF 154.



18/ Karel Kotas, celkový pohled na nájemní dům v Brně, v Tučkově ulici. Současný stav, nedat. Foto:
archiv autorky.



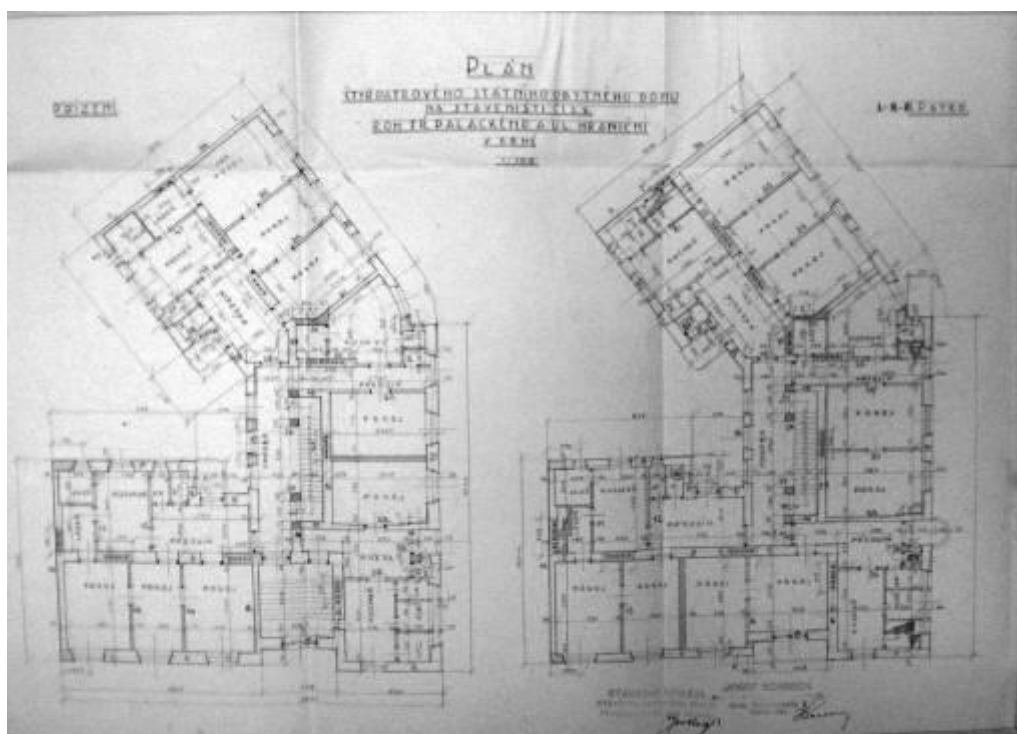
19/ Karel Kotas, celkový pohled na nájemní dům v Brně, v ulici Antonína Macka, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: NG Sběrka architektury Sběrky moderního a současného umění, inv. č. AF 147.



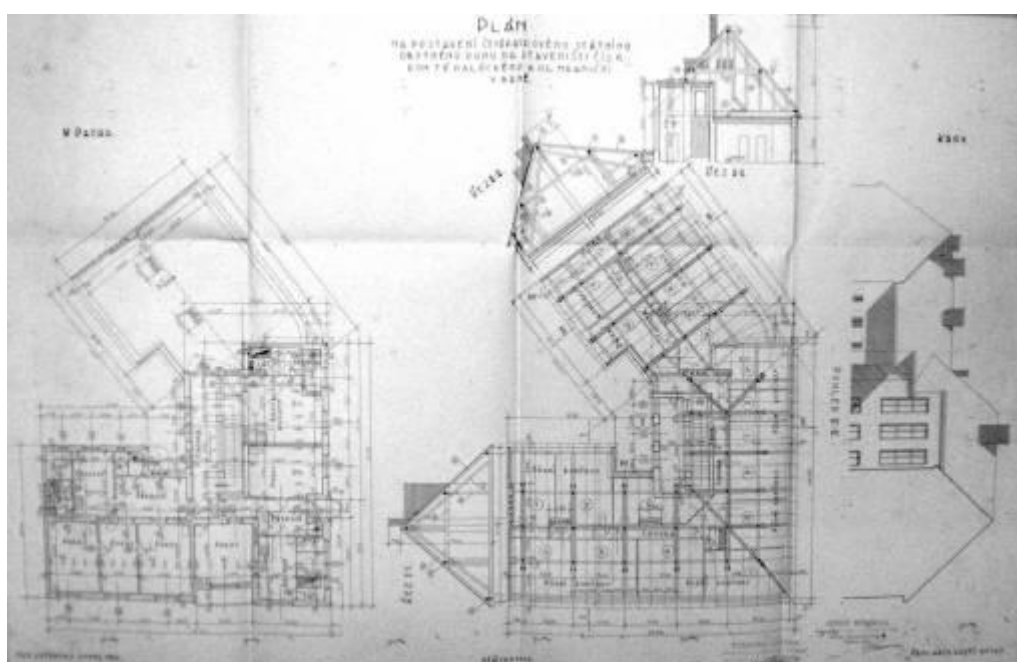
20/ Karel Kotas, dopis Valentinu Hrdličkovi ve věci stavby nájemních domů na Palackého třídě v Brně (konec roku 1923?-začátek roku 1924?), Sbírký MuMB.



21/ Karel Kotas, dopis Valentinu Hrdličkovi ve věci stavby nájemních domů na Palackého třídě v Brně (konec roku 1923?-začátek roku 1924?), Sbírký MuMB.



22/ Karel Kotas, plánová dokumentace k nájemnímu domu v Brně v ulici Antonína Macka, 1926, půdorysy přízemí až III. patra. Reprofoto: BVK, archiv plánů a dokumentace.



23/ Karel Kotas, plánová dokumentace k nájemnímu domu v Brně v ulici Antonína Macka, 1926, půdorys IV. patra a řez. Reprofoto: BVK, archiv plánů a dokumentace.



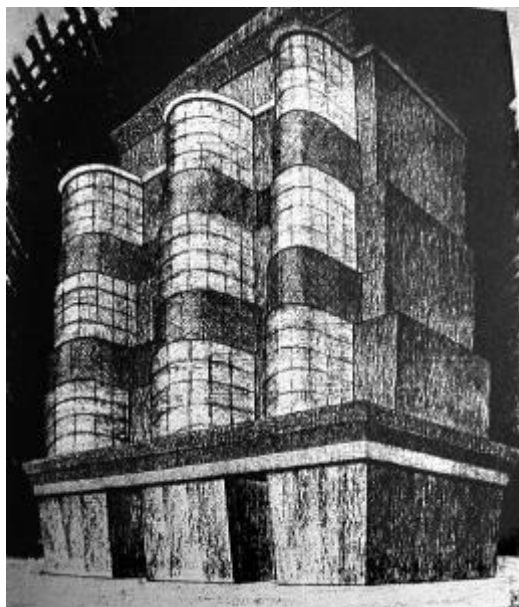
24/ Karel Kotas, celkový pohled na nájemní domy v Brně, v ulici Antonína Macka, současný stav.
Foto: archiv autorky.



25/ Karel Kotas, celkový pohled na nájemní domy v Brně, v ulici Antonína Macka, současný stav.
Foto: archiv autorky.



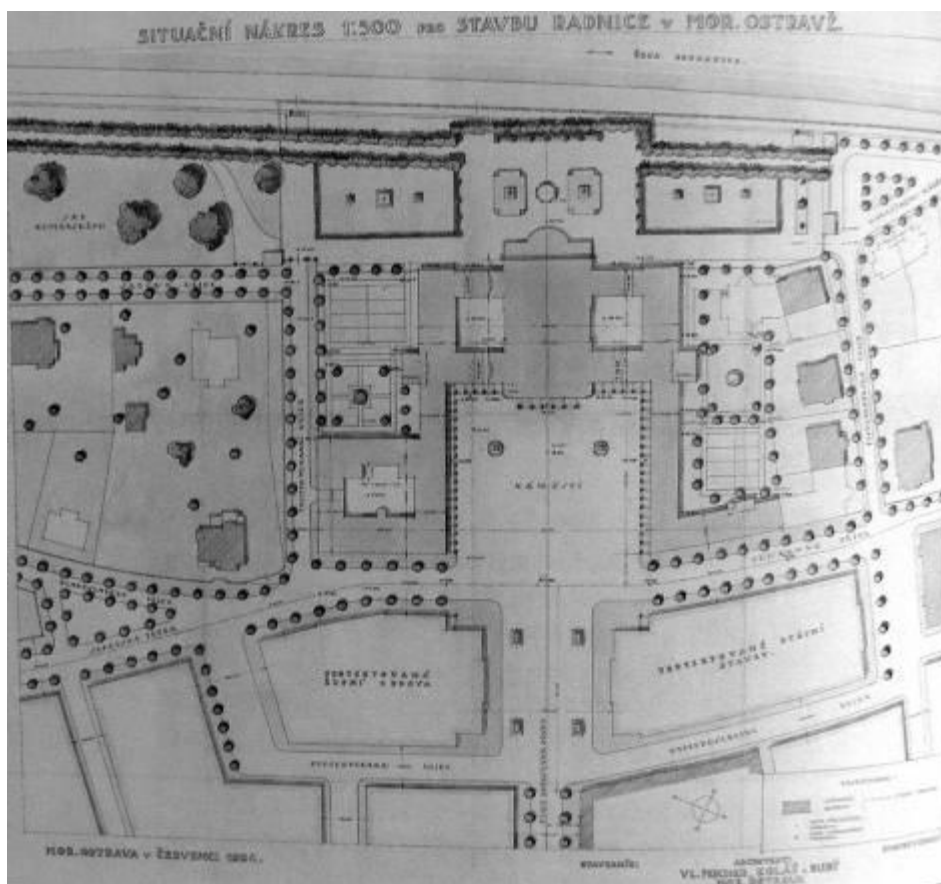
26/ Otto Eisler, celkový pohled na nájemní dům v Brně, v ulici Botanické, dobová fotografie, nedat.
Reprofoto: Pelčák Petr - Škrabal Jindřich - Wahla Ivan (ed.), *Otto Eisler 1893-1968* (kat. výst.), Brno
1998, s. 46.



27/ Emanuel Josef Margold, Návrh na kancelářský dům *Flesch*, 1921. Reprofoto: archiv autorky.



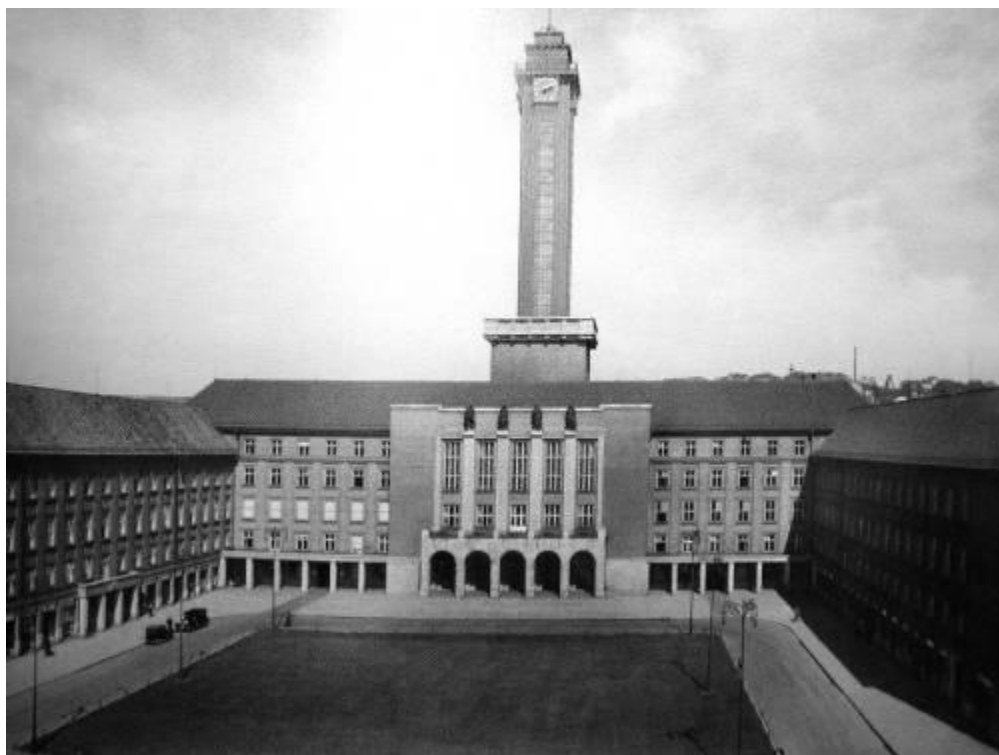
28/ Karel Kotas, sedí ve 2 řadě, 8 zprava, nedat. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií.



29/ František Kolář, Jan Rubý, Situační plán *Nové radnice*, Ostrava 1924-1930. Reprofoto: Jindřich Vybíral, *Zrození velkoměsta, Architektura v obraze Moravské Ostravy 1890 – 1938*, Brno 2003, s. 108.



30/ František Kolář, Jan Rubý, plán *Nové radnice* - návrh průčelí, nedat. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií.



31/ Vladimír Fischer, František Kolář a Jan Rubý, *Nová radnice* v Ostravě, na Prokešově náměstí 1924-1930, celkový pohled, dobová fotografie. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií.



32/ Bohumír Čermák, Skleněná věž a palác B.V.T. Brno. Pohled, dobová fotografie, 1928. Reprofoto: *Horizont III*, 1929-1932.



33/ Karel Kotas, Zasedací síň městského zastupitelstva v *Nové radnici* v Ostravě, dobová fotografie, pohled, nedat. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií.



34/ Karel Kotas, Návrh radničního sálu *Nové radnice* v Ostravě, pohled, nedat. Reprofoto: NG Sběrka architektury Sběrka moderního a současného umění, inv. č. AF 160.



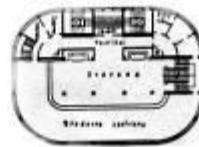
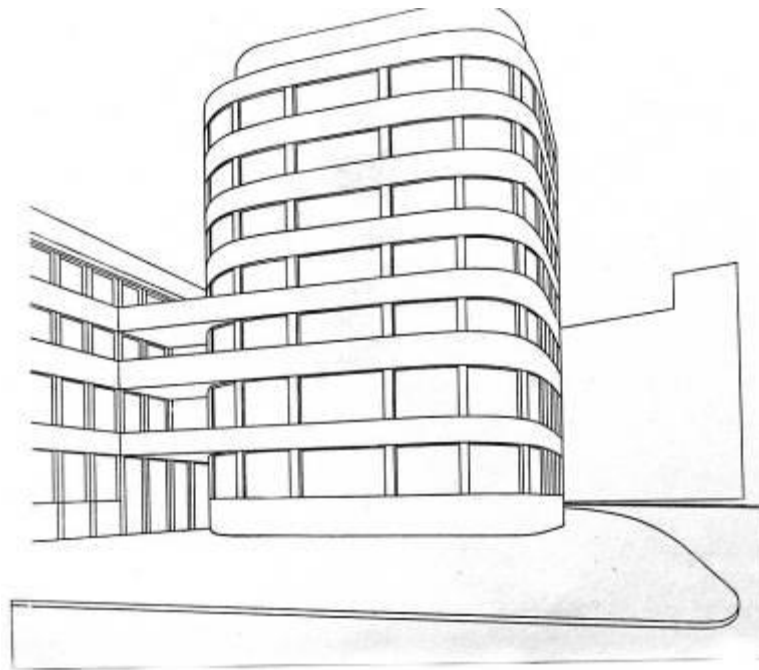
35/ Karel Kotas, Zasedací místnost v *Nové radnici* v Ostravě, dobová fotografie, pohled, nedat.
Reprofoto: AMO - sbírka fotografií.



36/ Karel Kotas, Starostův salónek v *Nové radnici* v Ostravě, dobová fotografie, pohled, nedat.
Reprofoto: AMO - sbírka fotografií.

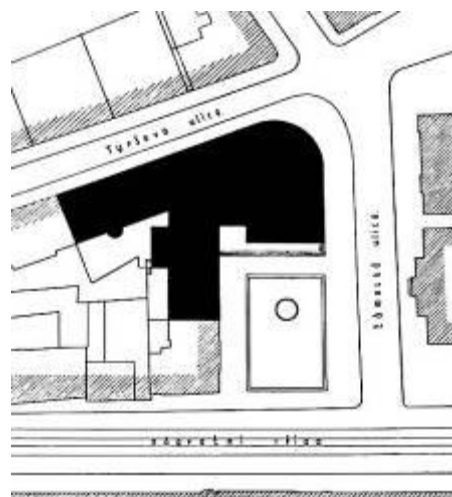


37/ Pohled na okolí *Nové radnice* v Ostravě. Foto: archiv autorky.



Přizemí / Erdgeschoß /

38/ Karel Kotas, Soutěžní návrh na *Moravskoostravskou spořitelnu*, na Nám. Dr. E. Beneše, pohled, půdorys, nedat. Reprofoto: Jaroslav B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Horizont III*, 1929.



39/ Karel Kotas, *Moravskoostravská spořitelna*, situace, nedat. Reprofoto: Jaroslav B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Horizont III*, 1929.



40/ Karel Kotas, *Moravskoohravská spořitelna v Ostravě*, dobová fotografie, pohled, nedat.
Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 555.



41/ Karel Kotas, *Moravskoohravská spořitelna v Ostravě*, dvorana. dobová fotografie, pohled, nedat.
Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 555.



42/ Karel Kotas, *Moravskoostravská spořitelna* v Ostravě, dobová fotografie, celkový pohled, nedat.
Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 555.



43/ Karel Kotas, *Moravskoostravská spořitelna* v Ostravě, dobová fotografie, zasedací místnost v I. patře, nedat. Reprofoto: Jaroslav B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Horizont III*, 1929.



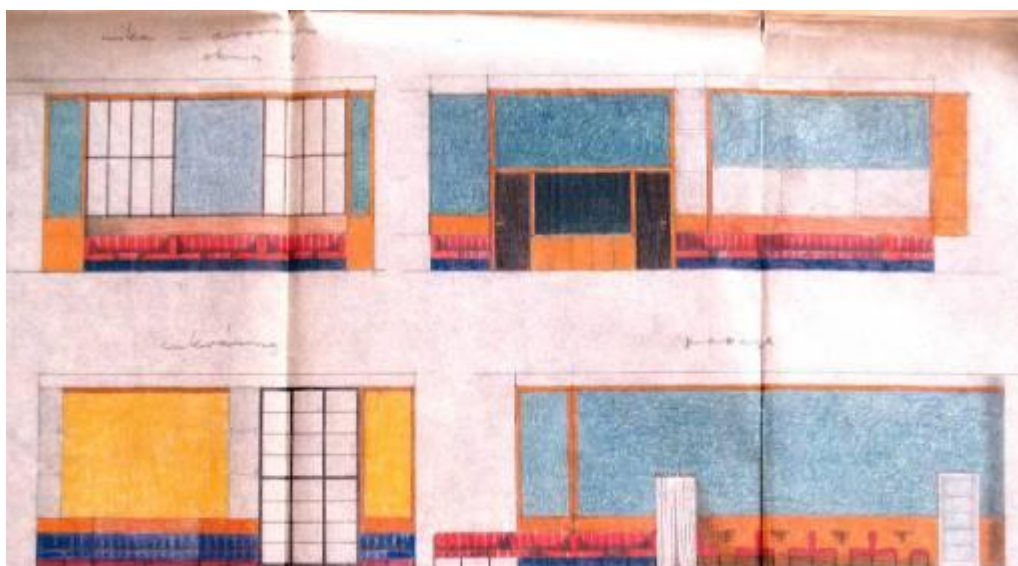
44/ Karel Kotas, *Moravskoostravská spořitelna* v Ostravě, dobová fotografie, zasedací místnost v I. patře, nedat. Reprofoto: Jaroslav B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Horizont III*, 1929.



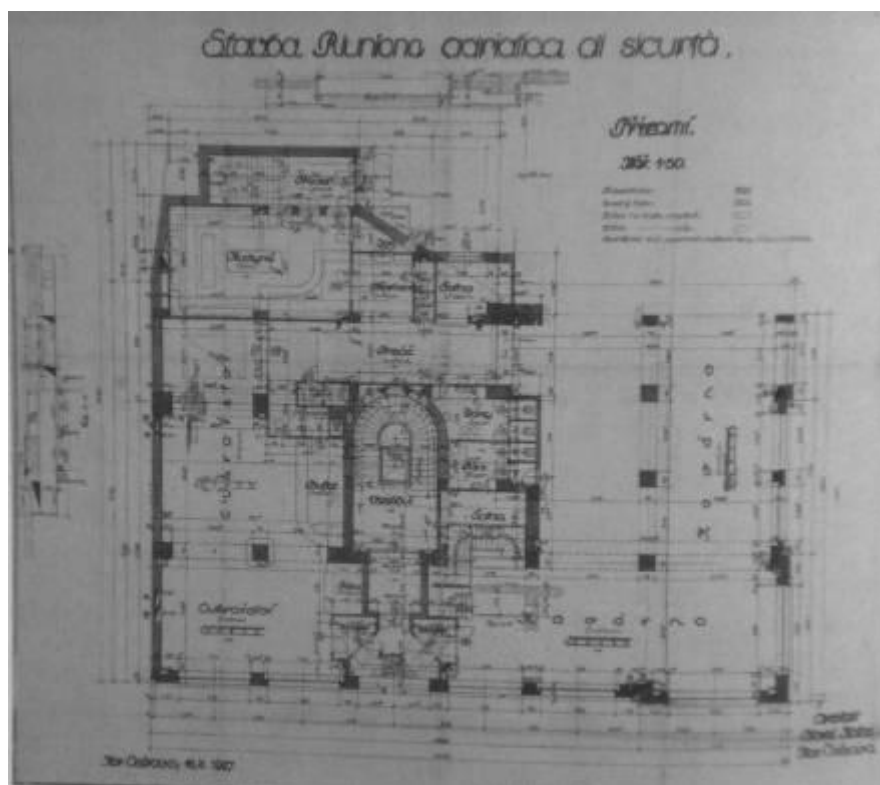
45/ Karel Kotas, Pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Ostravě, v Zámecké ulici, 1927. Dobová fotografie a kresba. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 488.



46/ Karel Kotas, Pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà*, návrhy interiérů, nedat. Reprofoto: AMO - OVMOP 1855-1911, č. k. 311.



47/ Karel Kotas, Pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà*, návrhy interiérů, nedat. Reprofoto: AMO - OVMOP 1855-1911, č. k. 311.



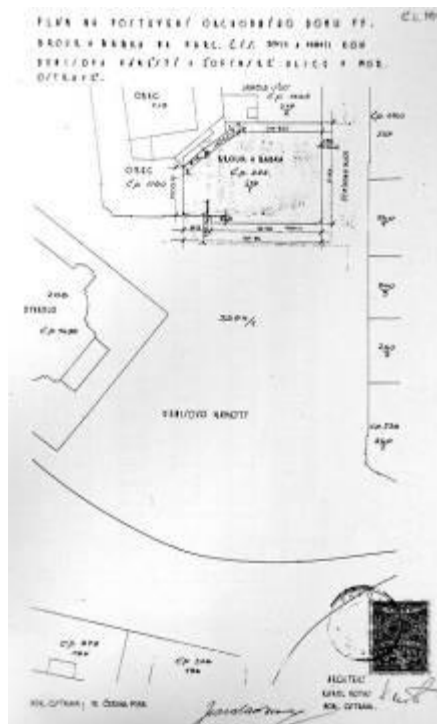
48/ Karel Kotas, Pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà*, půdorys přízemí, 1927. Reprofoto: Jindřich Vybíral, *Zrození velkoměsta, Architektura v obraze Moravské Ostravy 1890 – 1938*, Brno 2003, s. 108.



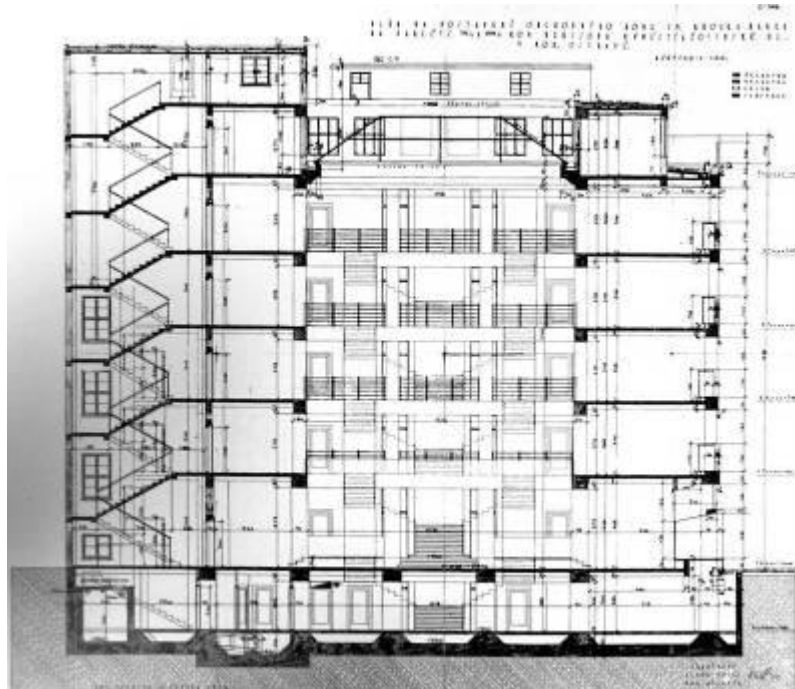
49/ Karel Kotas, Pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Ostravě, dobová fotografie, pohled do kavárny Savoy, nedat. Reprofoto: AMO - OVMOP 1855-1911, č. k. 311.



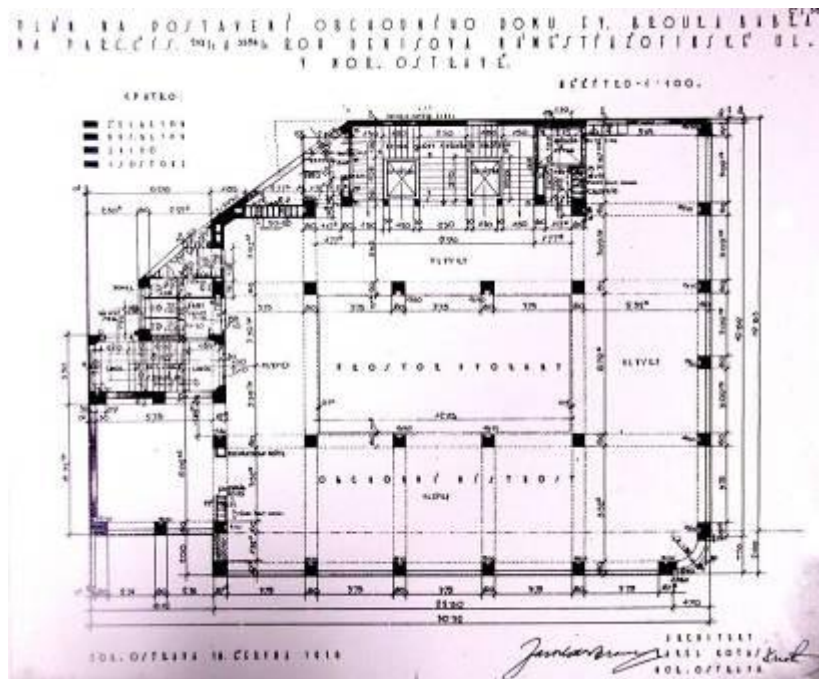
50/ Karel Kotas, Pojišťovna *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Ostravě, v Zámecké ulici, dobová fotografie, pohled, nedat. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 488.



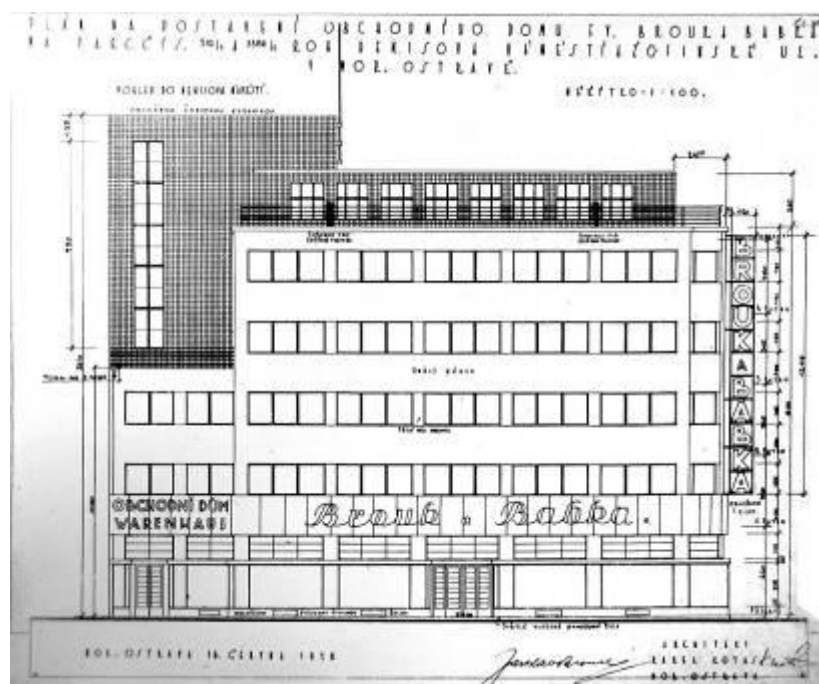
51/ Karel Kotas, Obchodní dům *Brouk a Babka*, situace. Reprofoto: Historický rozbor obchodního domu *Brouk a Babka*, NPÚ ú.o.p., 2000.



52/ Karel Kotas, Obchodní dům *Brouk a Babka*, řez, 1928. Reprofoto: Historický rozbor obchodního domu *Brouk a Babka*, NPÚ ú.o.p., 2000.



53/ Karel Kotas, Obchodní dům *Brouk a Babka*, půdorys IV. patra, 1928. Reprofoto: Historický rozbor obchodního domu *Brouk a Babka*, NPÚ ú.o.p., 2000.



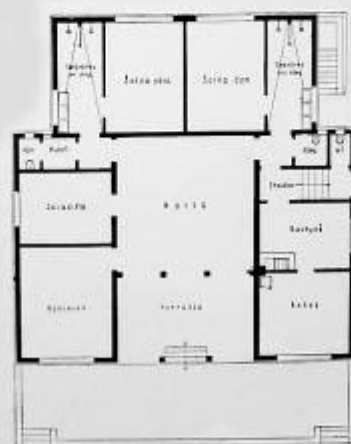
54/ Karel Kotas, Obchodní dům *Brouk a Babka*, návrh průčelí, 1928. Reprofoto: Historický rozbor obchodního domu *Brouk a Babka*, NPÚ ú.o.p., 2000.



55/ Karel Kotas, Obchodní dům *Brouk a Babka*, dobová fotografie, celkový pohled Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 822.

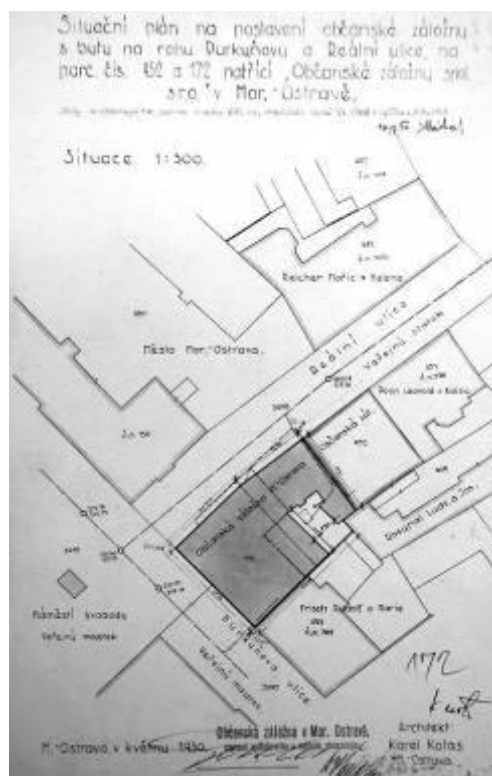


56/ Karel Kotas, Obchodní dům *Brouk a Babka*, dobová fotografie, pohled do světlíku. Reprofoto: Karel Kotas, Obchodní dům, *Horizont III*, 1929.

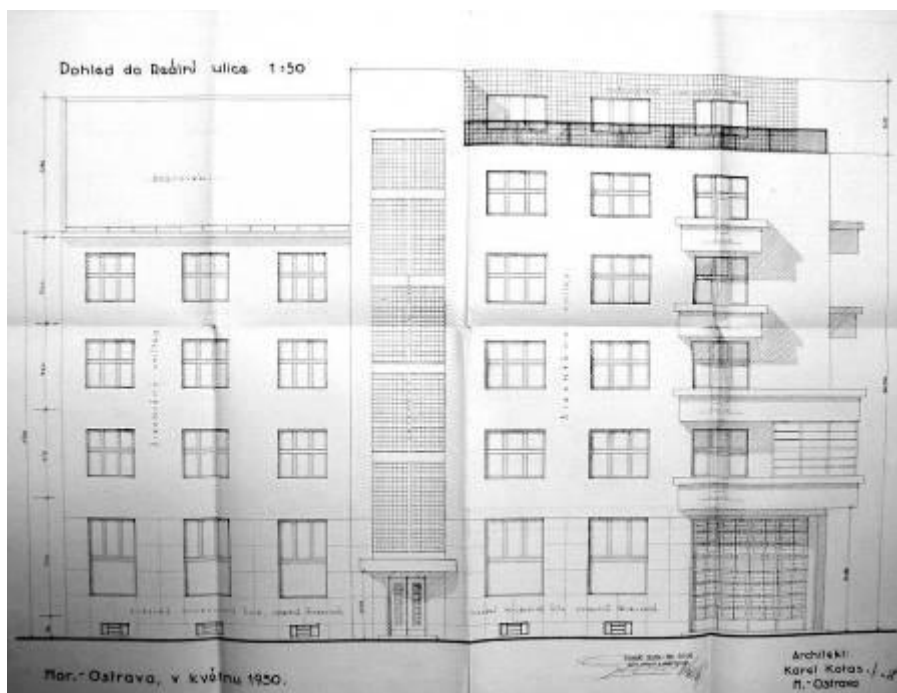


Půdorys přízemí.

57/ Karel Kotas, Klubovna *Lawn Tennis Cercle*, dobová fotografie, pohled a půdorys přízemí.
Reprofoto: Jaroslav B. Svřček, Architekt Karel Kotas, *Horizont* III, č. 23-24, 1929.

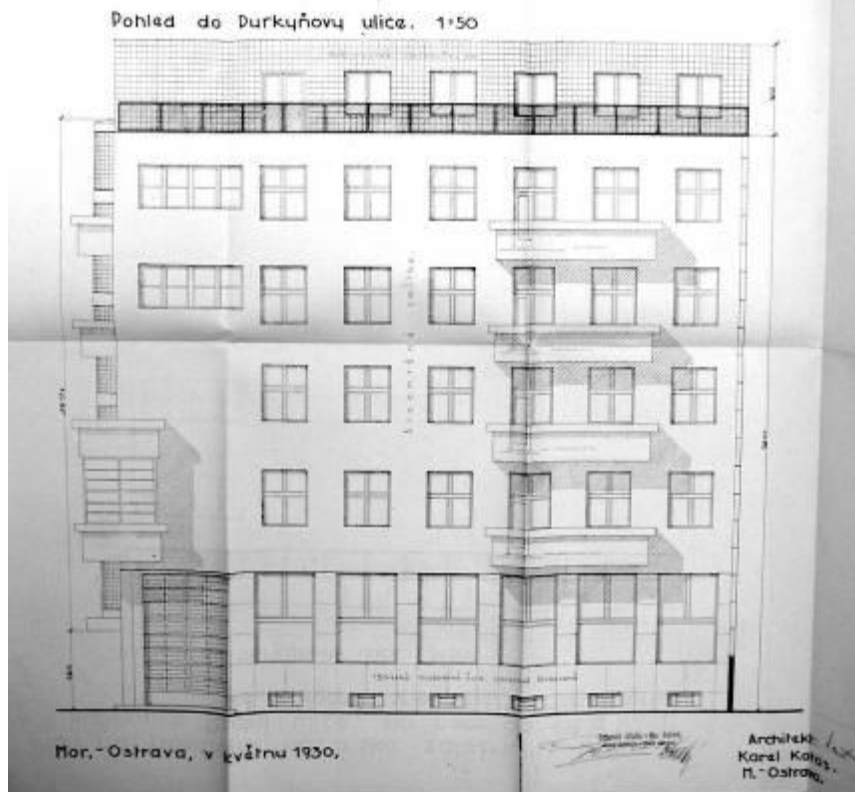


58/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Občanské záložny* v Ostravě, v ulici Reální, situace, 1930.
 Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 172.

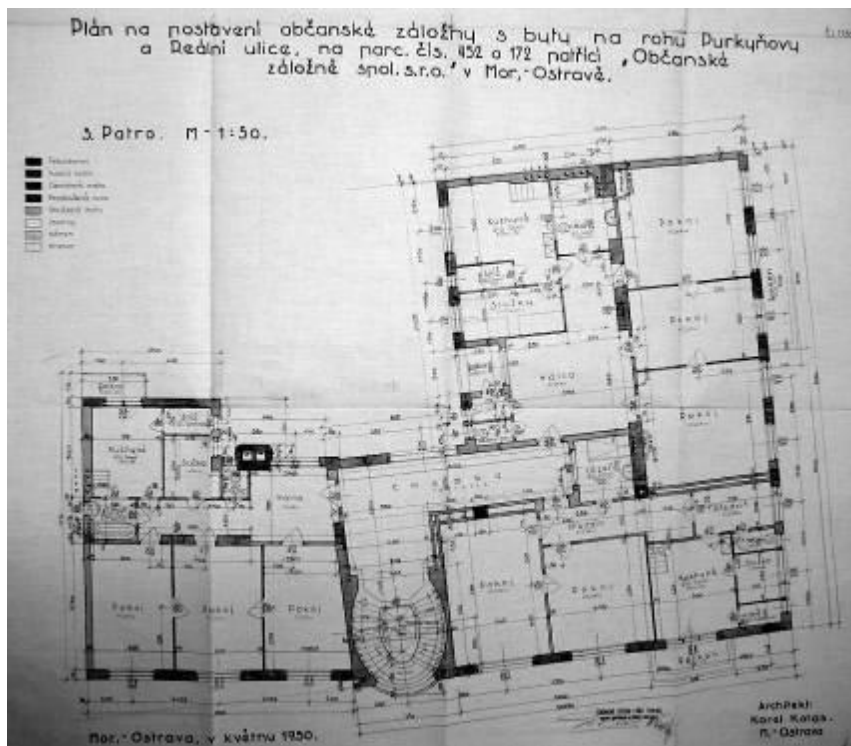


59/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Občanské záložny* v Ostravě, v ulici Reální, pohled, 1930.
 Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 172.

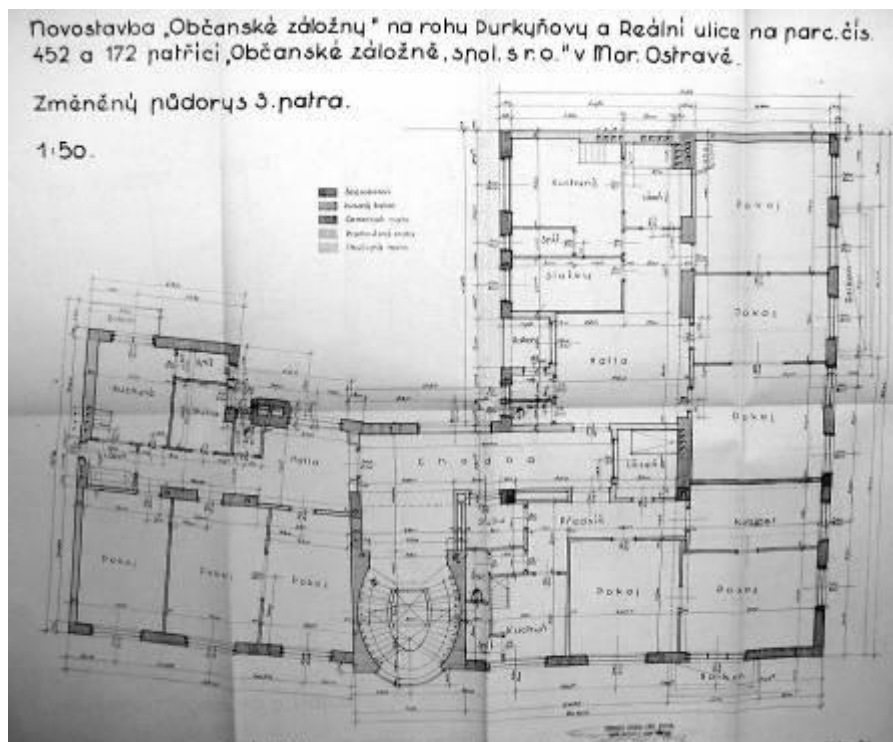
Plán na postavení občanské záložny s byty na rohu Durkyňovy a Reální ulice, na parc. čís. 452 a 172 patřící „Občanské záložně spol. s. r. o.“ v Mor.-Ostravě,



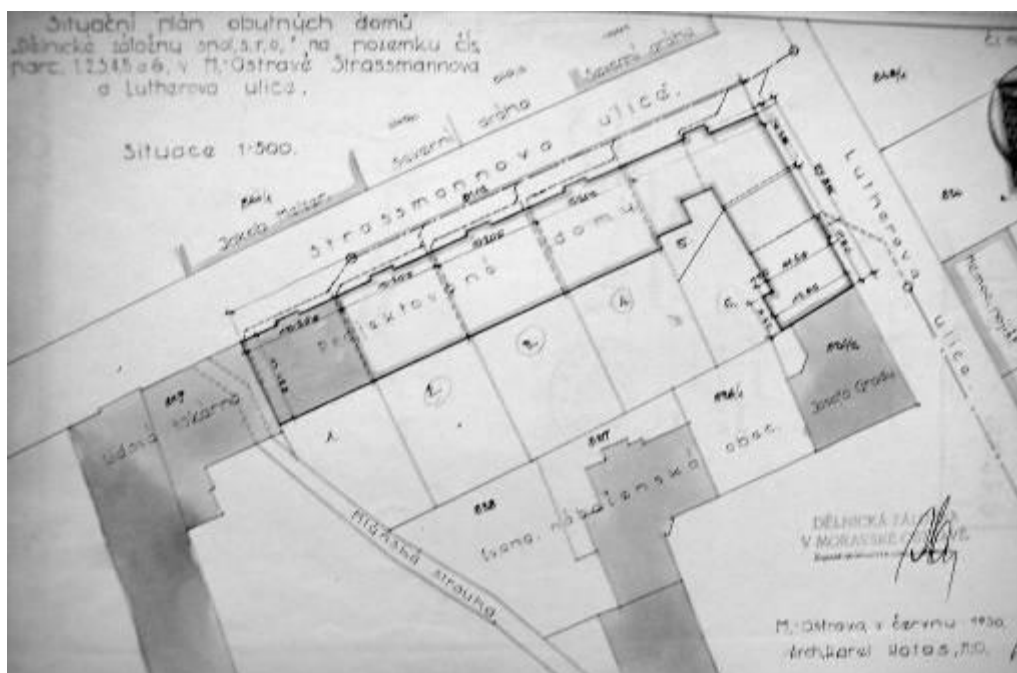
60/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Občanské záložny* v Ostravě, roh ulice Reální a Purkyňovy, pohled, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 172.



61/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Občanské záložny* v Ostravě, v ulici Reální, půdorys III. patra, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 172.



62/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Občanské záložny* v Ostravě, v ulici Reální, změněný půdorys III. patra, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 172.



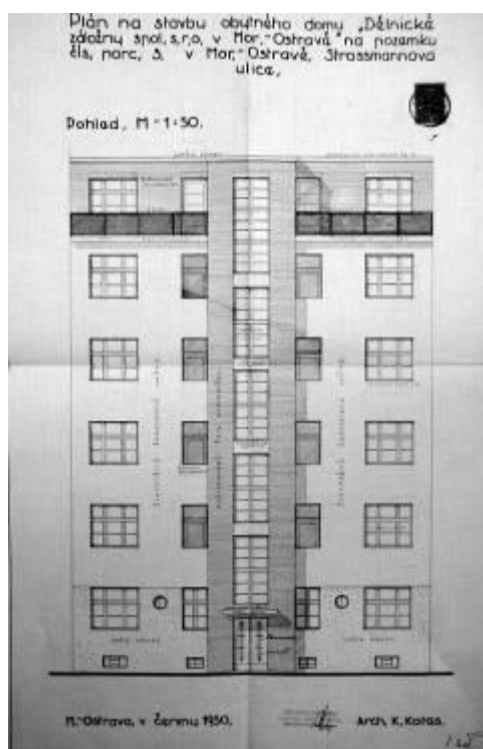
63/ Karel Kotas, Obytné nájemní domy *Dělnické záložny* v Ostravě, v ulici Veleslavínově a Husově, situace, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 1868.



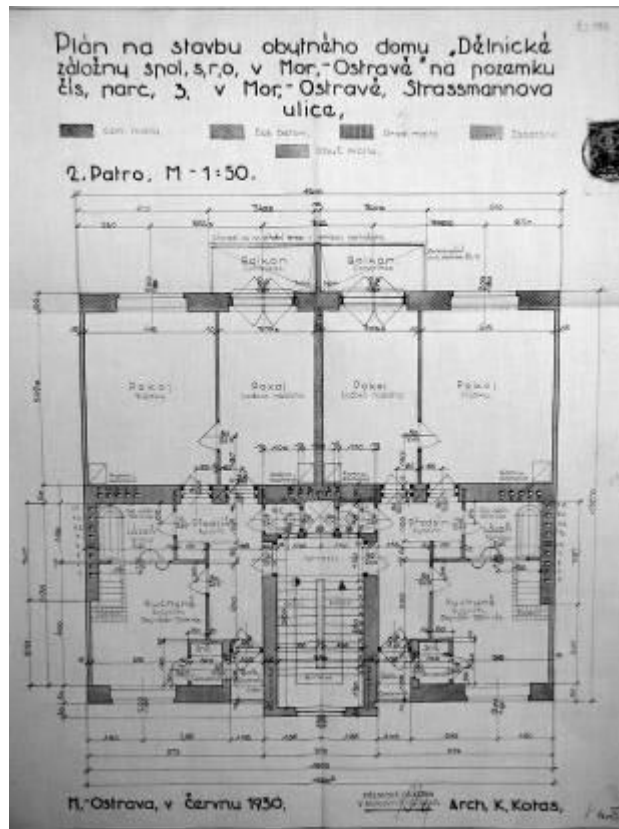
64/ Karel Kotas, Obytné nájemní domy *Dělnické záložny* v Ostravě, v ulici Veleslavínově a Husově, celkový pohled, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: NG Sběrka architektury Sběrky moderního a současného umění, inv. č. AF 148.



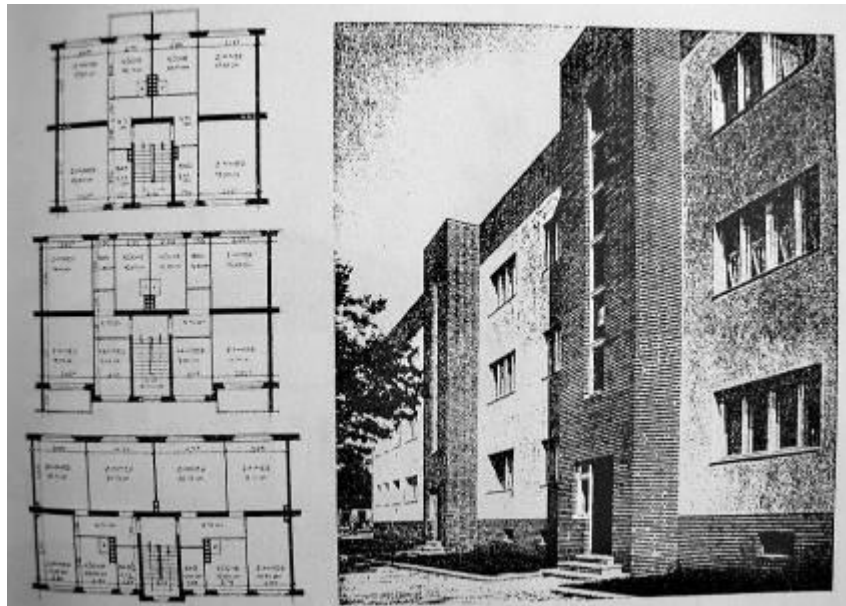
65/ Karel Kotas, obytné nájemní domy *Dělnické záložny* v Ostravě, v ulici Veleslavínově a Husově, zahradní průčelí, nedat. Reprofoto: NG Sběrka architektury Sběrky moderního a současného umění, inv. č. AF 152.



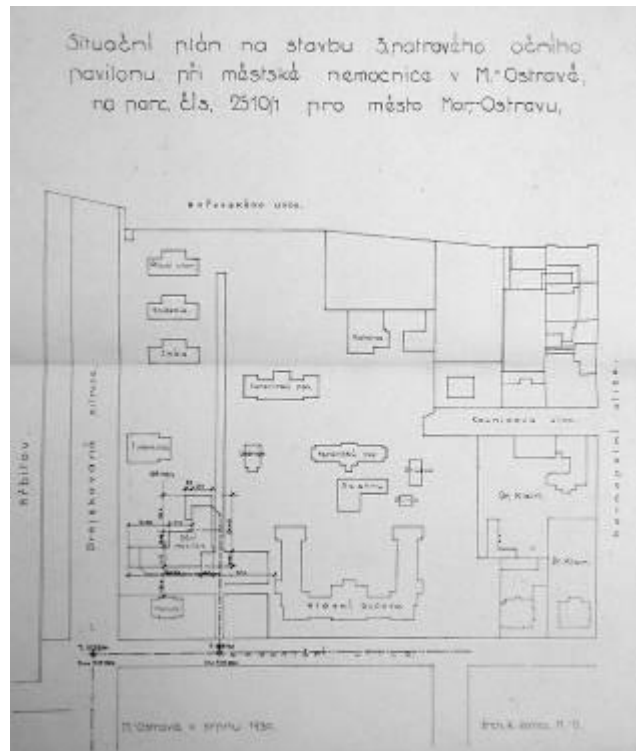
66/ Karel Kotas, obytné nájemní domy *Dělnické záložny* v Ostravě, v ulici Veleslavínově a Husově, pohled, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 1868.



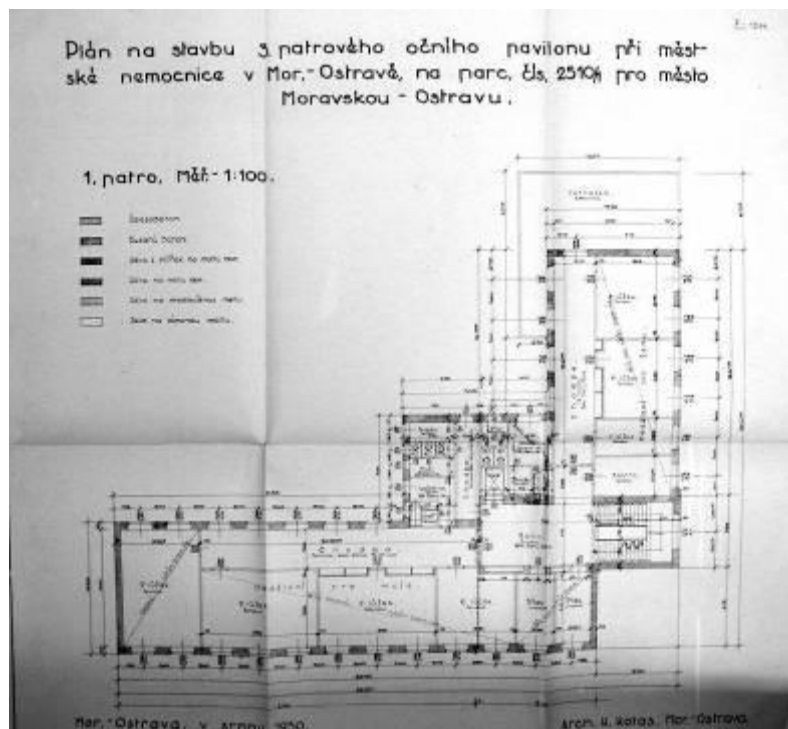
67/ Karel Kotas, obytné nájemní domy *Dělnické záložny* v Ostravě, v ulici Veleslavínově a Husově, půdorys II. patra, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 1868.



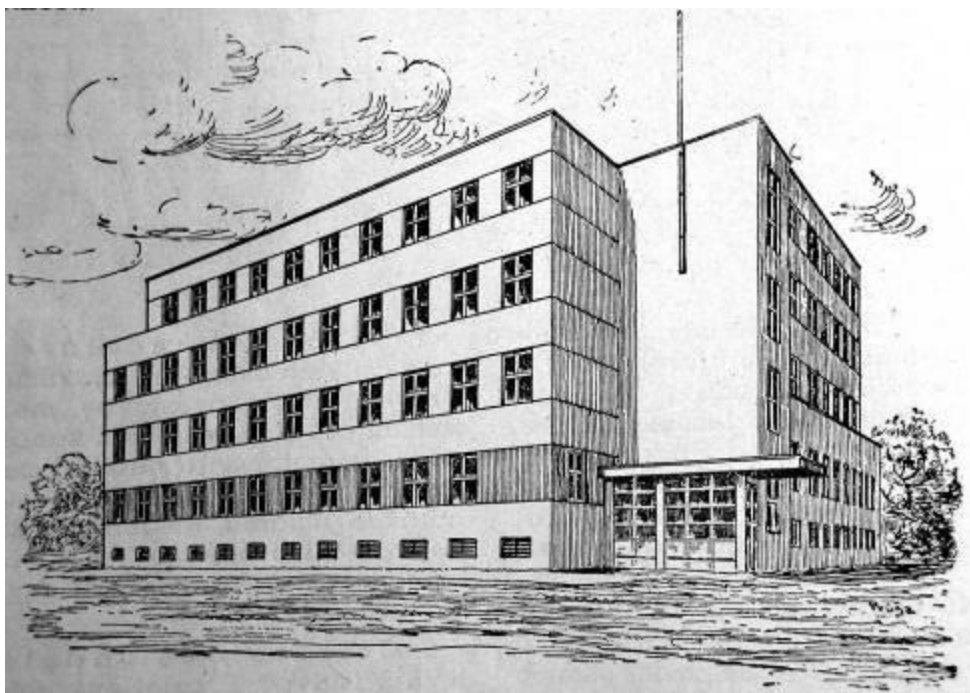
68/ Erwin Gutkind, Blok obytných domů v Tegel a Tempelhofu v Berlíně, dobová fotografie, 1930-1931. Reprofoto: *Moderne Bauformen* III, 1931, s. 126.



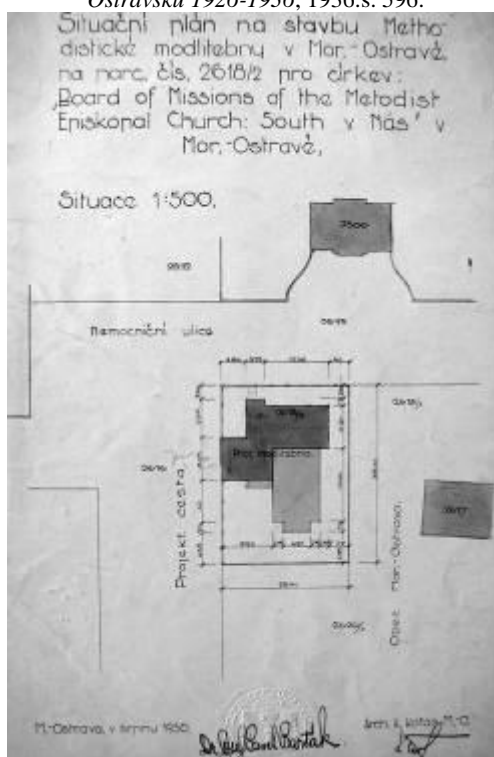
69/ Karel Kotas, Oční pavilón v Ostravě - Fifejdách, situace, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 1392.



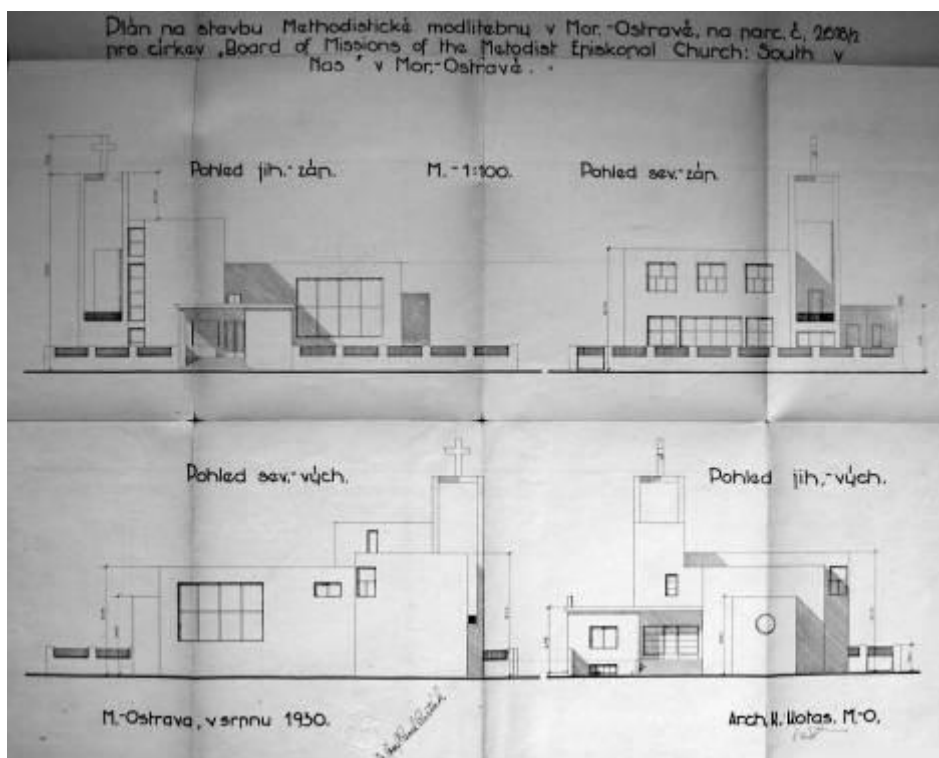
70/ Karel Kotas, Oční pavilón v Ostravě - Fifejdách, půdorys I. patra, 1930. Reprofoto: Archiv stavebního úřadu OVMOP, čp. 1392.



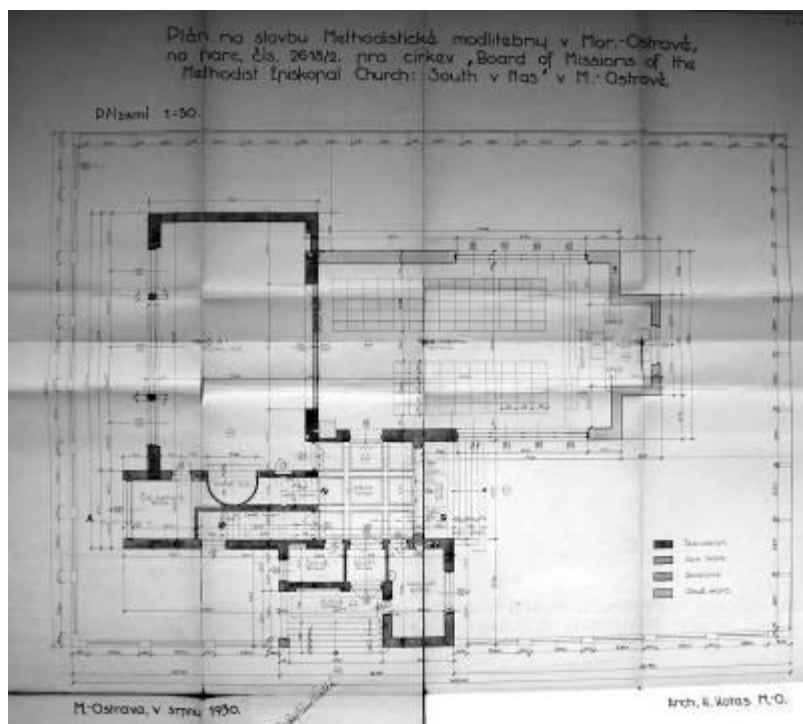
71/ Karel Kotas, Oční pavilón v Ostravě - Fifejdách, celkový pohled, nedat. Reprofoto: Karel Frič, Stavební vývoj města Moravské Ostravy a obecní stavby od roku 1926, *Technická práce na Ostravsku 1926-1936*, 1936.s. 596.



72/ Karel Kotas, Modlitebna Metodistické církve v Ostravě, u městské nemocnice, situace, 1930. Reprofoto: AMO - sbírka stavebních spisů, kart. č. 219.



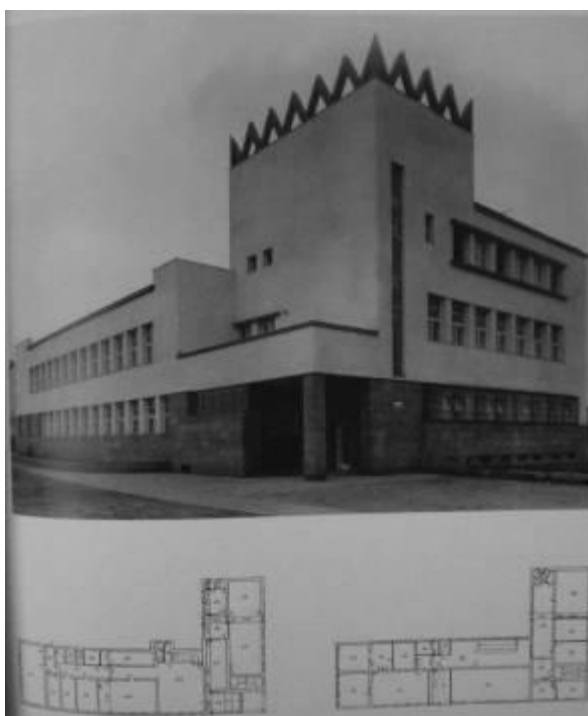
73/ Karel Kotas, Modlitebna Metodistické církve v Ostravě, u městské nemocnice, pohledy, 1930. Reprofoto: AMO - sbírka stavebních spisů, kart. č. 219.



74/ Karel Kotas, Modlitebna Metodistické církve v Ostravě, u městské nemocnice, půdorys přízemí, 1930. Reprofoto: AMO - sbírka stavebních spisů, kart. č. 219.



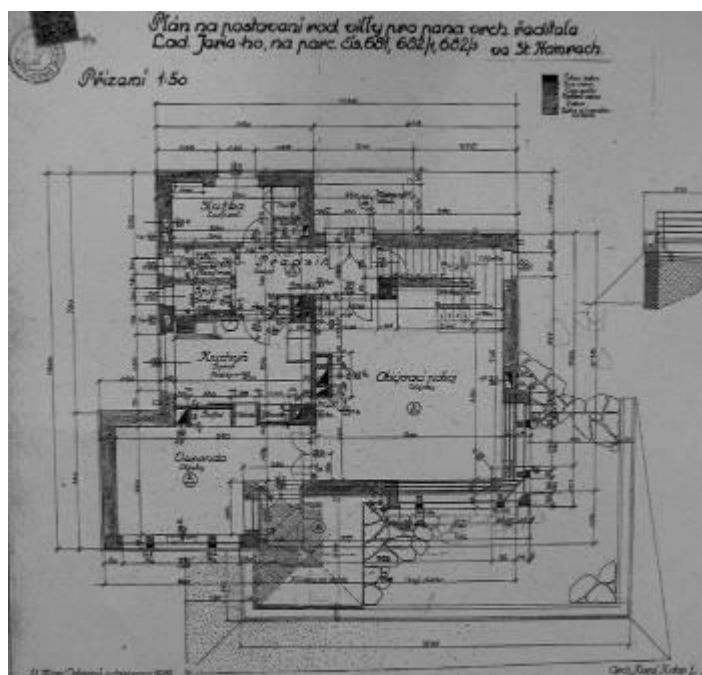
75/ Karel Kotas, Modlitebna Metodisticke cirkve v Ostravě, u městské nemocnice, pohled, 1931.
 Reprofoto: AMO - sbírka fotografií.



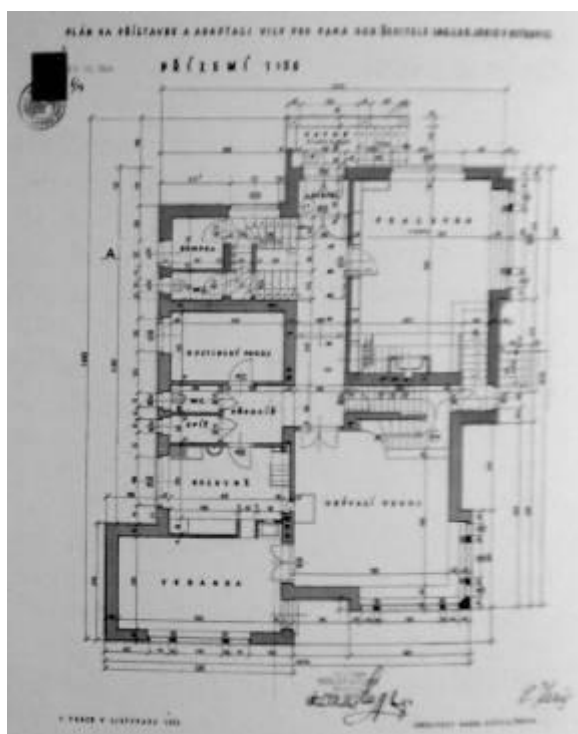
76/ Jindřich Kumpošt, Okresní nemocenská pokladna v Boskovicích, v ulici Šemberově, dobová fotografie, 1926-1927. Reprofoto: Petr Pelčák - Ivan Wahla (ed.), *Jindřich Kumpošt 1891-1968* (kat. výst.), Obecní dům v Brně 2006. s. 65.



77/ Karel Kotas, Vila L. Jerieho na Ostravici, dobová fotografie, 1929-1930. Reprofoto: Jaroslav B. Svrček, Architekt Karel Kotas, *Horizont* III, č. 23-24, 1929.



78/ Karel Kotas, Vila L. Jerieho na Ostravici, plán na postavení vily, půdorys přízemí, 1929. Reprofoto: OÚO.



79/ Karel Kotas, Vila L. Jericho na Ostravici, plán na přístavbu a adaptaci vily, půdorys přízemí, 1934.
 Reprofoto: OÚO.



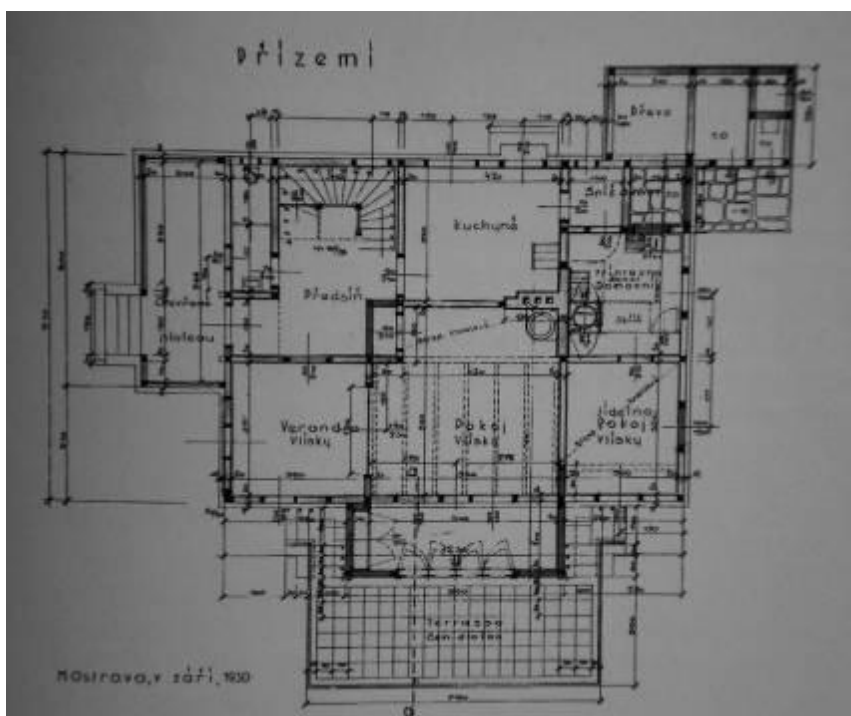
80/ Karel Kotas, Vila L. Jericho na Ostravici, společenský pokoj s mimoúrovňovým vstupem do pracovny, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: Archiv NPÚ ú.o.p. v Ostravě, č. neg. 116 164.



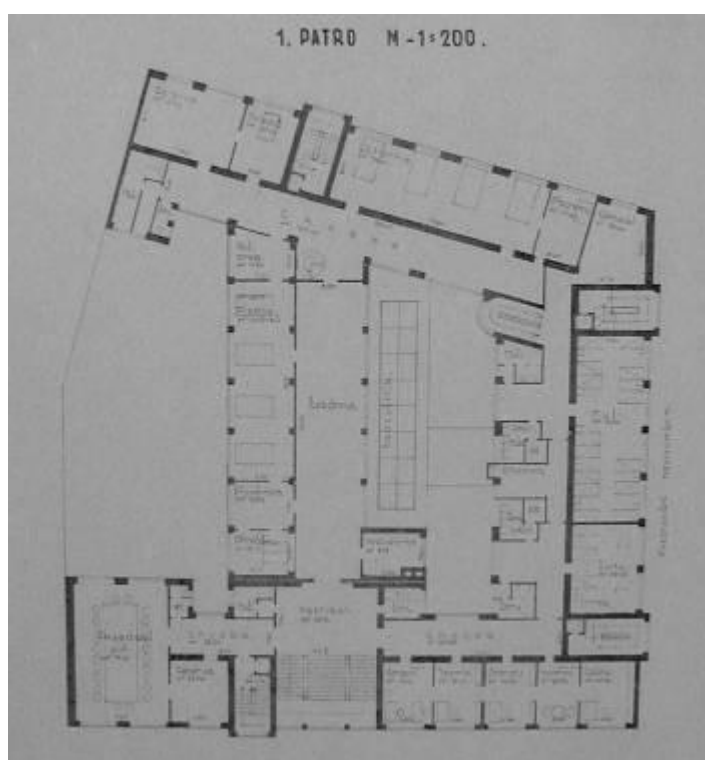
81/ Karel Kotas, Vila L. Jerieho na Ostravici, zahradní altán, dobová fotografie, 1937. Reprofoto: Archiv NPÚ ú.o.p. v Ostravě.



82/ Karel Kotas, Vila Bohumíra a Marie Šavrdových na Ostravici, současný stav, pohled. Reprofoto: Jindřich Vybíral (ed.), *Slavné vily Moravskoslezského kraje*, Praha 2008, s. 100.



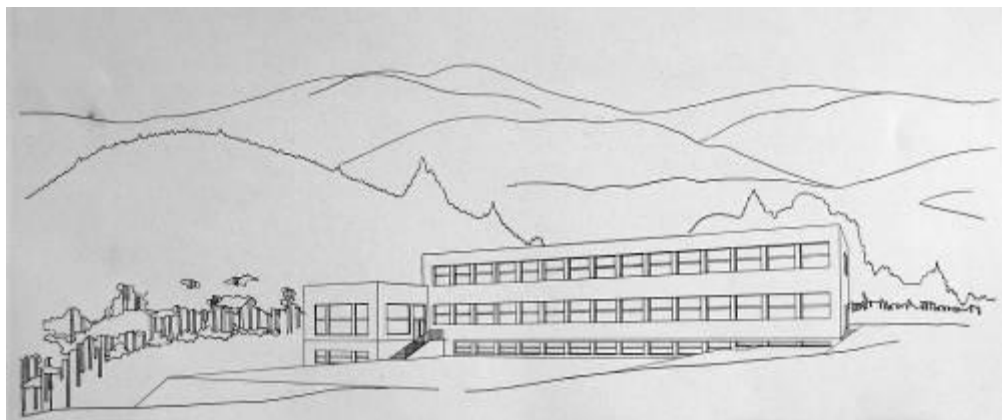
83/ Karel Kotas, Vila Bohumíra a Marie Šavrdových na Ostravici, půdorys přízemí, 1930. Reprofoto: OÚO.



84/ Karel Kotas, návrhy pro Okresní nemocenskou pojišťovnu v Ostravě, heslo-D, půdorys I. patra, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. 407/b.



85/ Karel Kotas, návrhy pro *Okresní nemocenskou pojišťovnu* v Ostravě, heslo-*D*, pohled, nedat.
 Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. 407/c.



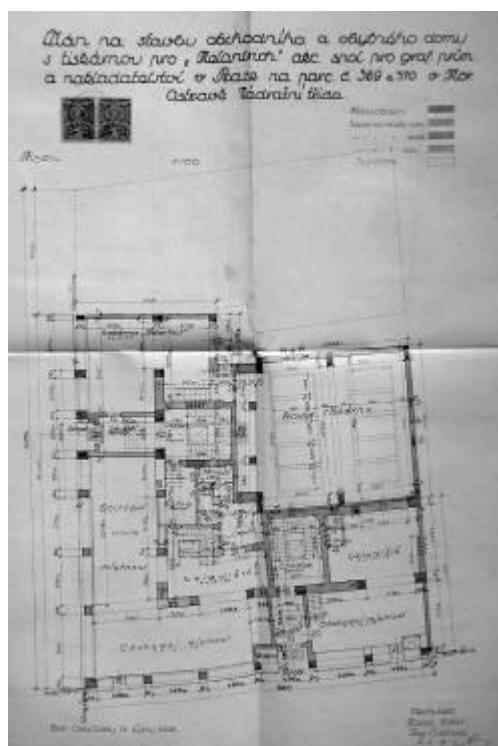
86/ Karel Kotas, *Ozdravovna krajského odboru Masarykovy ligy Ostravska* v Rožnově pod
 Radhoštěm, pohled a půdorys, nedat. Archiv autorky.



87/ Karel Kotas, Lázně Teplice nad Bečvou, *Sanatorium Bečva*, pohled, nedat. Foto: archiv autorky.



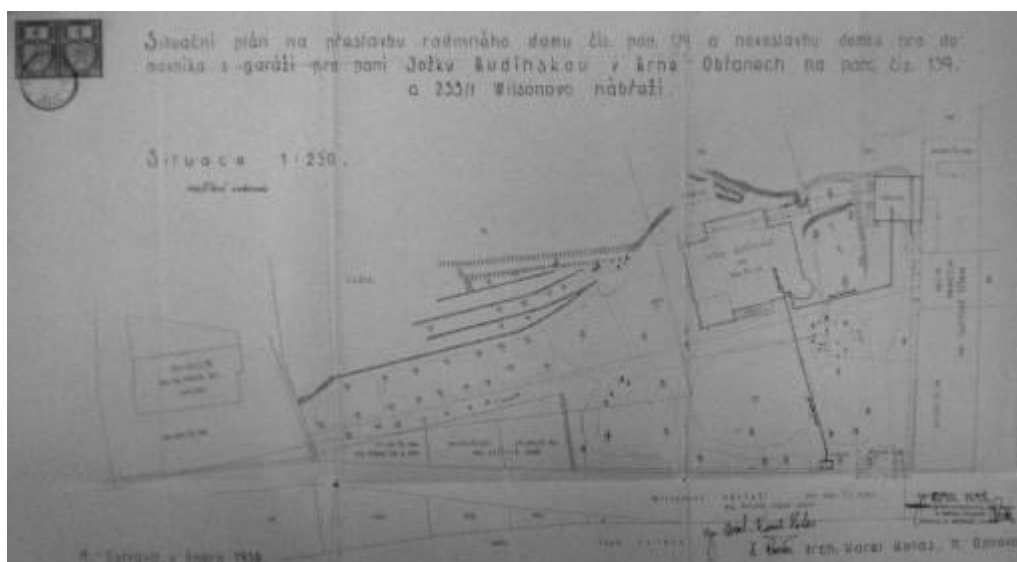
88/ Karel Kotas, Obchodní a obytný dům s tiskárnou *Melantrich* v Ostravě, na Nádražní ulici, dobová fotografie, 1932-1933. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 686.



89/ Karel Kotas, Obchodní a obytný dům s tiskárnou *Melantrich* v Ostravě, na Nádražní ulici, půdorys přízemí, 1932-1933. Reprofoto: AMO - sbírka fotografií, čp. 686.



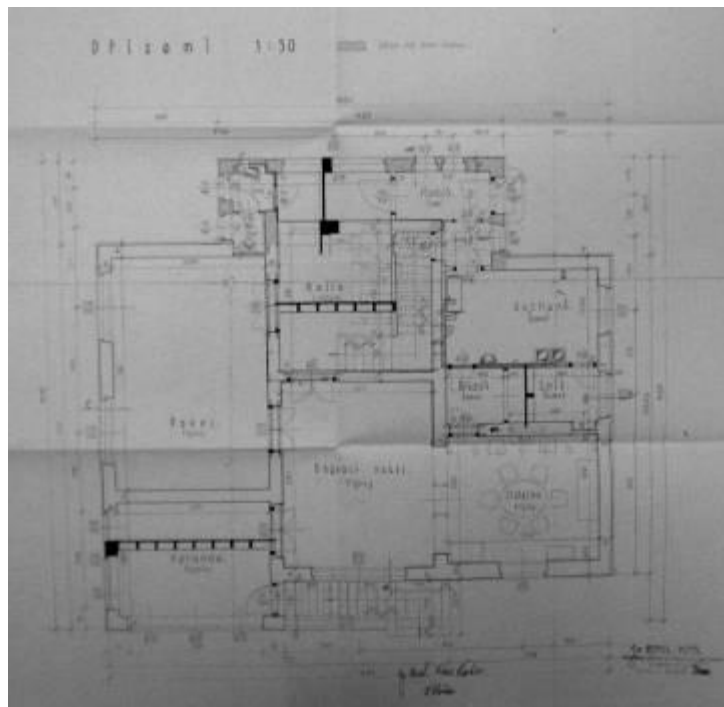
90/ Erich Mendelsohn, Obchodní palác *Mosse* v Berlíně, dobová fotografie, 1921-1922. Reprofoto: John Zukowsky, *Architektur in Deutschland 1919-1939. Die Vielfalt der Moderne*, Berlin 1994, s. 27.



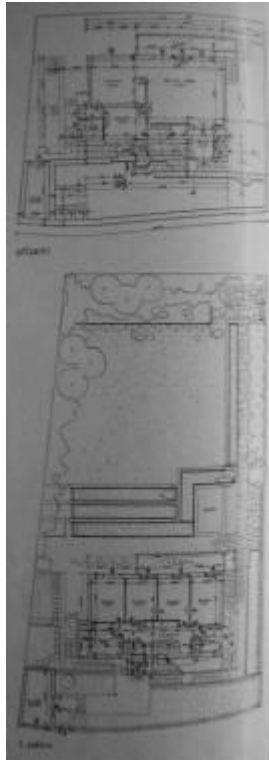
91/ Karel Kotas, Rodinný dům v Brně, na Wilsonově nábřeží, situace, nedat. Reprofoto: BVK - archiv plánů a dokumentace.



92/ Karel Kotas, Rodinný dům v Brně, na Wilsonově nábřeží, pohled, nedat. Foto: archiv autorky.



93/ Karel Kotas, Rodinný dům v Brně, na Wilsonově nábřeží, půdorys přízemí, nedat. BVK - archiv plánů a dokumentace.



94/ Karel Kotas, Rodinný dům v Praze, v ulici Na Hřebenkách, situace a půdorys, nedat.
Reprofoto: *Stavitel* XV, 1935, s. 38-39.



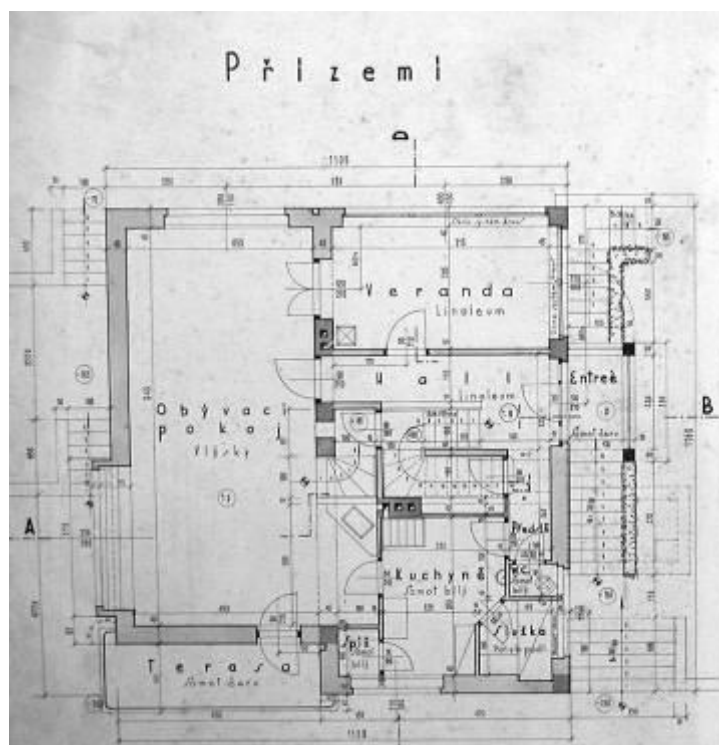
95/ Karel Kotas, Rodinný dům v Praze, v ulici Na Hřebenkách, zahradní průčelí, nedat. Foto:
archiv autorky.



96/ Karel Kotas, Rodinný dům v Praze, v ulici Na Hřebenkách, uliční pohled, nedat. Foto: archiv autorky.



97/ Karel Kotas, Rodinný dům pro Dr. Jaromíra Průšu v Brně - Obřanech, dobová fotografie uličního průčelí, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AF 151.



98/ Karel Kotas, Rodinný dům pro Dr. Jaromíra Průšu v Brně - Obřanech, půdorys přízemí, nedat.
 Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AP 409.



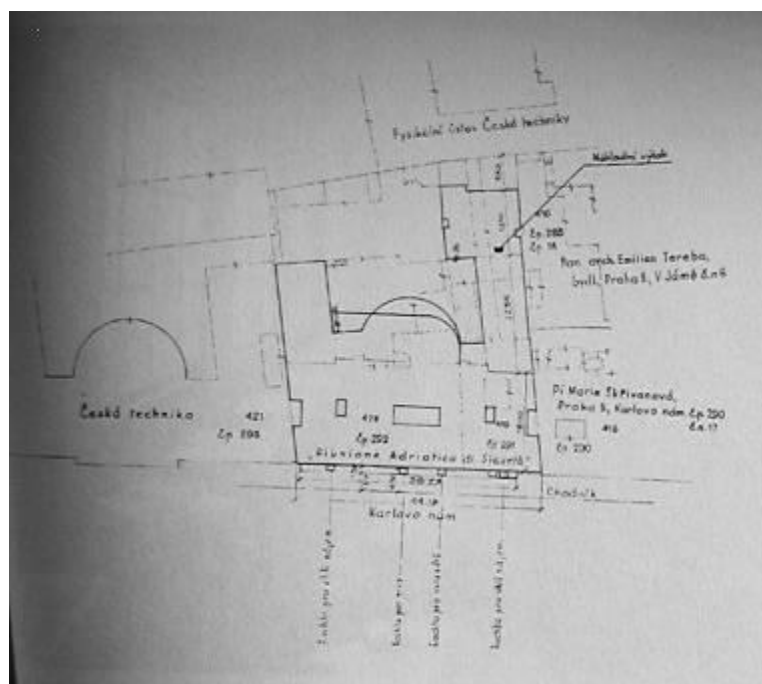
99/ Karel Kotas, Rodinný dům pro Dr. Jaromíra Průšu v Brně - Obřanech, dobová fotografie
 zahradního průčelí, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného
 umění, inv. č. AF 152.



100/ Karel Kotas, Rodinný dům pro Dr. Jaromíra Průšu v Brně - Obřanech, současný stav, nedat.
Foto: archiv autorky.



101/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Černý pivovar* v Praze, na Karlově náměstí, dobová fotografie celkový pohled, nedat. Reprofoto: NG Sběrka architektury Sběrky moderního a současného umění, inv. č. AF 128.



102/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům Černý pivovar v Praze, na Karlově náměstí, návrhy.
 Reprofoto: Archiv OVÚMČP1.



103/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům Černý pivovar v Praze, na Karlově náměstí, reliéf lva
 od sochaře Franty Bžocha. Foto: archiv autorky.



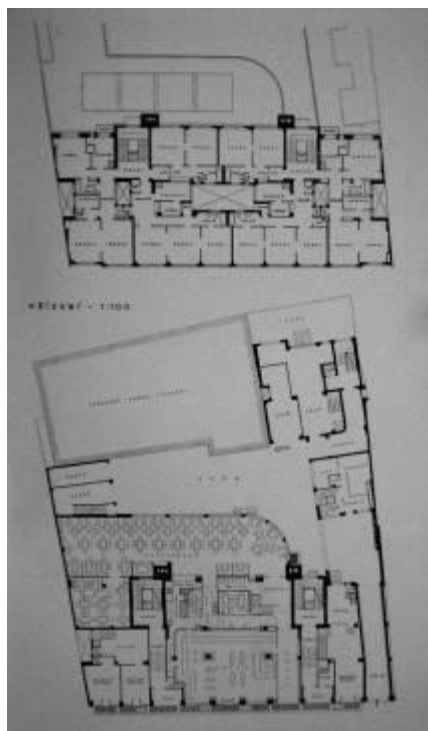
104/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Černý pivovar* v Praze, na Karlově náměstí, dobová fotografie interiéru restaurace od Ladislava Machoně, nedat. Reprofoto: *Stavitel XV*, 1935-36, s. 33-35.



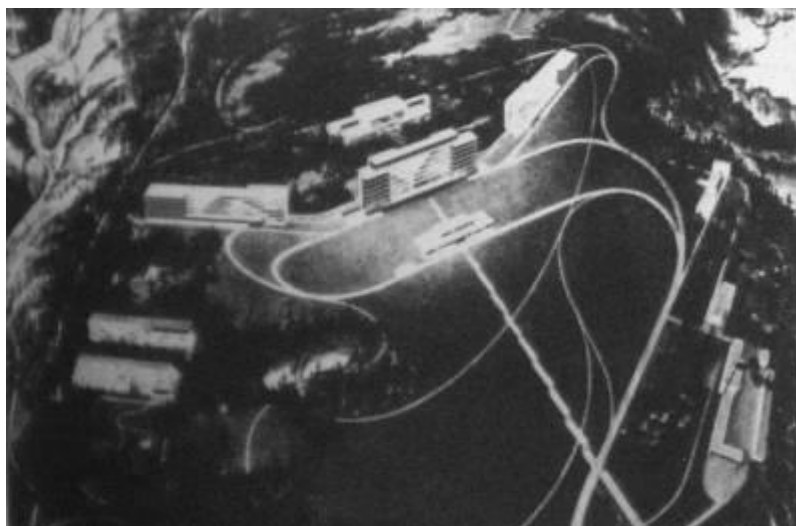
105/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Černý pivovar* v Praze, na Karlově náměstí, pohled ze dvora, nedat. Foto: archiv autorky.



106/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Černý pivovar* v Praze, na Karlově náměstí, vitraje z bílého skla a olovo na oknech restaurace, nedat. Foto: archiv autorky.



107/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům *Černý pivovar* v Praze, na Karlově náměstí, půdorys přízemí a I. patra, nedat. Reprofoto: nedat. Reprofoto: *Stavitel XV*, 1935-36, s. 33-35.



108/ Karel Kotas, Elly a Oskar Oehlerovi, soutěžní návrh na TBC sanatoria ve Vyšných Hágách, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: Petr Pelčák (ed.), *Elly Oehler/Olárová - Oskar Oehler/Olár - Architektonické dílo* (kat. výst.), Muzeum umění Olomouc, Centrum architektury v Brně 2007. s. 53.



109/ Karel Kotas, Lázně Teplice nad Bečvou, kolonáda, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: Pavel Zatloukal - Vítězslav Kollmann, *Moravské lázně v proměnách dvou staletí* (kat. výst.), Oblastní galerie výtvarných umění v Olomouci 1987, s. 122-134.



110/ Karel Kotas, Lázně Teplice nad Bečvou, Sanatorium Bečva, dobová fotografie, nedat.
Reprofoto: Pavel Zatloukal - Vítězslav Kollmann, *Moravské lázně v proměnách dvou staletí* (kat.
výst.), Oblastní galerie výtvarných umění v Olomouci 1987. s. 122-34.



111/ Karel Kotas, bývalá Obchodní akademie v Ostravě, v ulici Dr. Šmerala, celkový pohled, nedat.
Foto: archiv autorky.



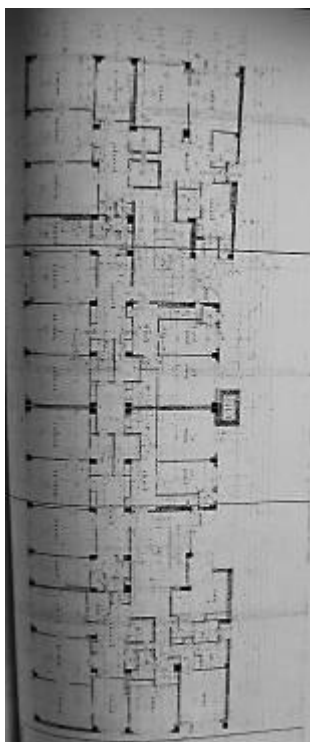
112/ Karel Kotas, bývalá Obchodní akademie v Ostravě, v ulici Dr. Šmerala, celkový pohled, nedat.
Foto: archiv autorky.



113/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdúm na Novém Městě pražském, v Příčné ulici, dobová fotografie, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AF 126.



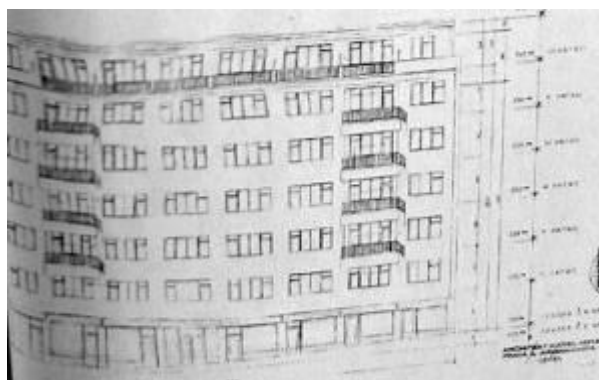
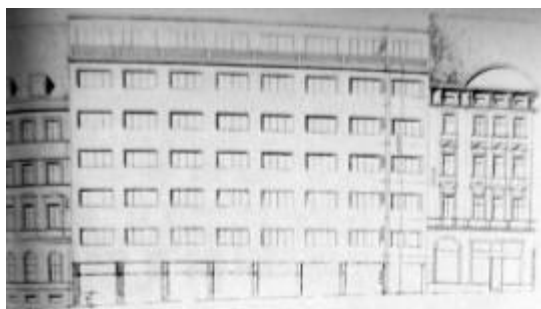
114/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdúm na Novém Městě pražském, v Příčné ulici, pohled, nedat. Foto: archiv autorky.



115/ Kotas, Obchodní a nájemní dvojdom na Novém Městě pražském, v Příčné ulici, půdorys I. patra, 1934. Reprofoto: Archiv OVÚMČP2.



116/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům na Novém Městě pražském, v Ječné ulici, celkový pohled, nedat. Foto: archiv autorky.



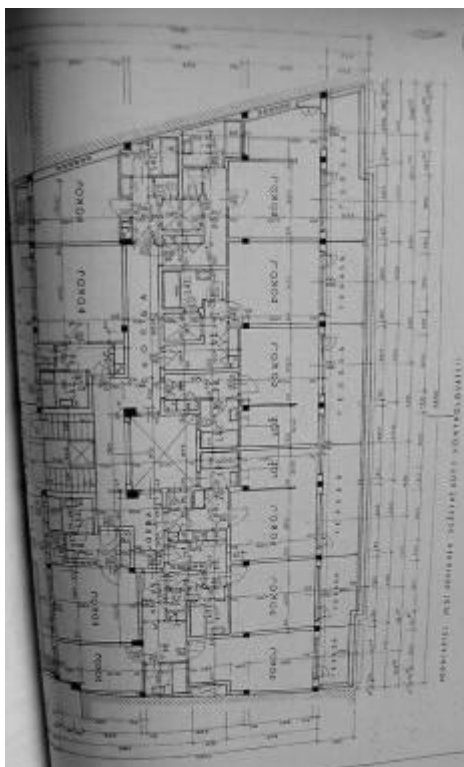
117/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům na Novém Městě pražském, v Ječné ulici, návrhy průčelí, 1936. Reprofoto: Archiv OVÚMČP2.



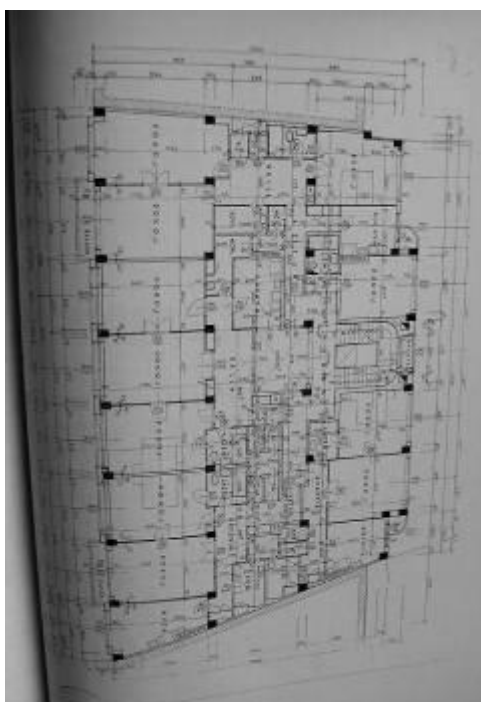
118/ Karel Kotas?, Jaroslav Šťastný?, Obchodní a nájemní dům Na Újezdě, Malá Strana, celkový pohled. Foto: archiv autorky.



119/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům na Novém Městě pražském, v Ječné ulici, dobová fotografie, celkový pohled, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění inv. č. AF 127.



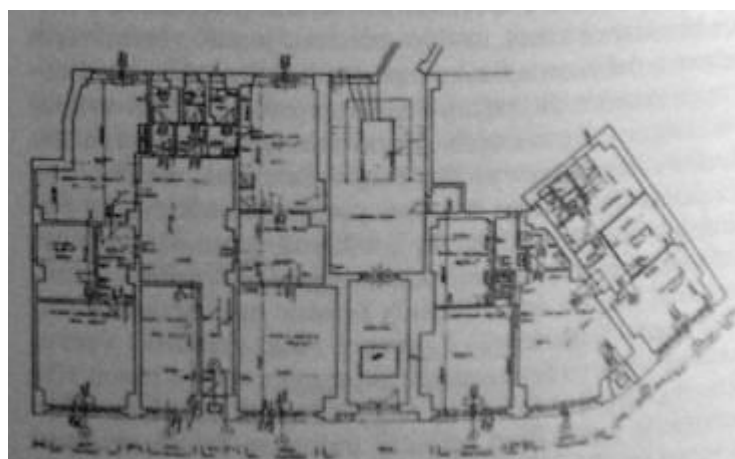
120/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům na Novém Městě pražském, v Ječné ulici, půdorys I. patra, 1936-1937. Reprofoto: Archiv OVÚMČP2.



121/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům na Novém Městě pražském, v Ječné ulici, půdorys III. patra, 1936-1937. Reprofoto: Archiv OVÚMČP2.



122/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdom na Novém Městě pražském, v Sokolské ulici, dobová fotografie, celkový pohled, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AF 129.



123/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdom na Novém Městě pražském, v Sokolské ulici, půdorys I. patra. Reprofoto: Růžena Bařková, *Umělecké památky II. Nové město. Vyšehrad*. Praha 1998, s. 346.



124/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdům na Novém Městě pražském, v Sokolské ulici, pohled, nedat. Foto: archiv autorky.



125/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdům na Novém Městě pražském, v Sokolské ulici, celkový pohled, nedat. Foto: archiv autorky.



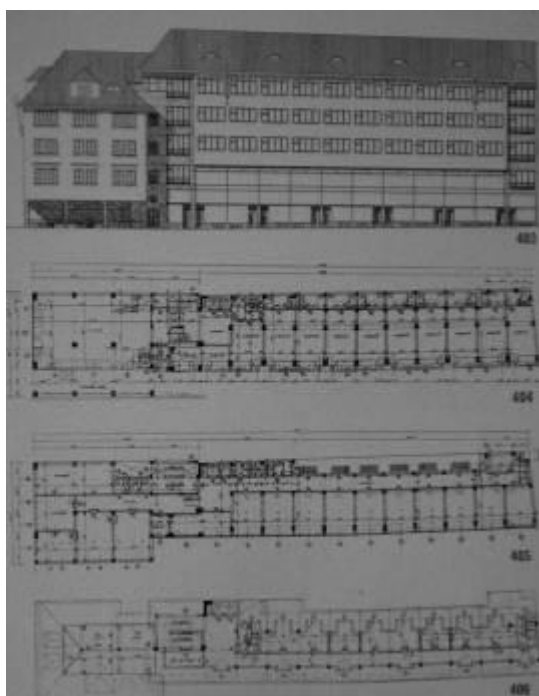
126/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdům na Novém Městě pražském, v Sokolské ulici, pohled do dvora, nedat. Foto: archiv autorky.



127/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dvojdům na Novém Městě pražském, v Sokolské ulici, detail keramického obkladu fasády, nedat. Foto: archiv autorky.



128/ Karel Kotas, Obchodní a kancelářský dům na Starém Městě pražském, v Perlové ulici, pohled z Uhlého trhu, nedat. Foto: archiv autorky.



129/ Karel Kotas, Obchodní a kancelářský dům na Starém Městě pražském, v Perlové ulici, pohled a půdorysy, nedat. Reprofoto: *Architekt SIA XXXIX*, 1940, s. 157.



130/ Karel Kotas, Obchodní a kancelářský dům na Starém Městě pražském, v Perlové ulici, celkový pohled, nedat. Foto: archiv autorky.



131/ Karel Kotas, Obchodní a kancelářský dům na Starém Městě pražském, v Perlové ulici, pohled na balkony, nedat. Foto: archiv autorky.



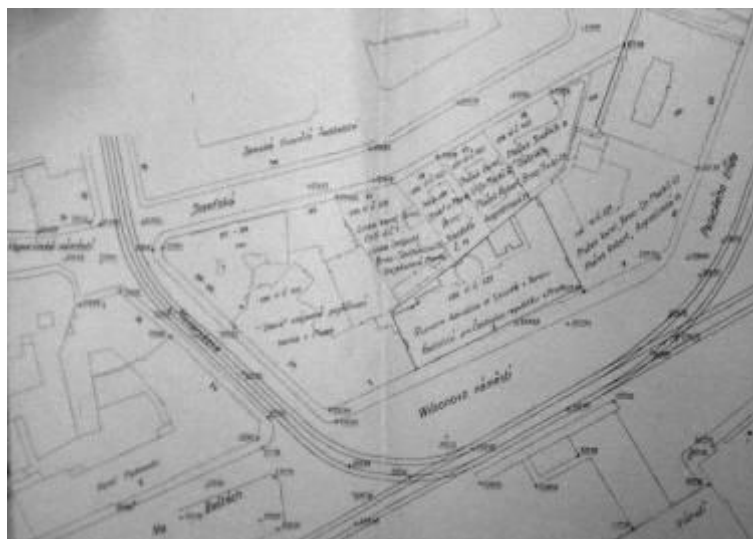
132/ Karel Kotas, Obchodní a kancelářský dům na Starém Městě pražském, v Perlové ulici, celkový pohled, nedat. Foto: archiv autorky.



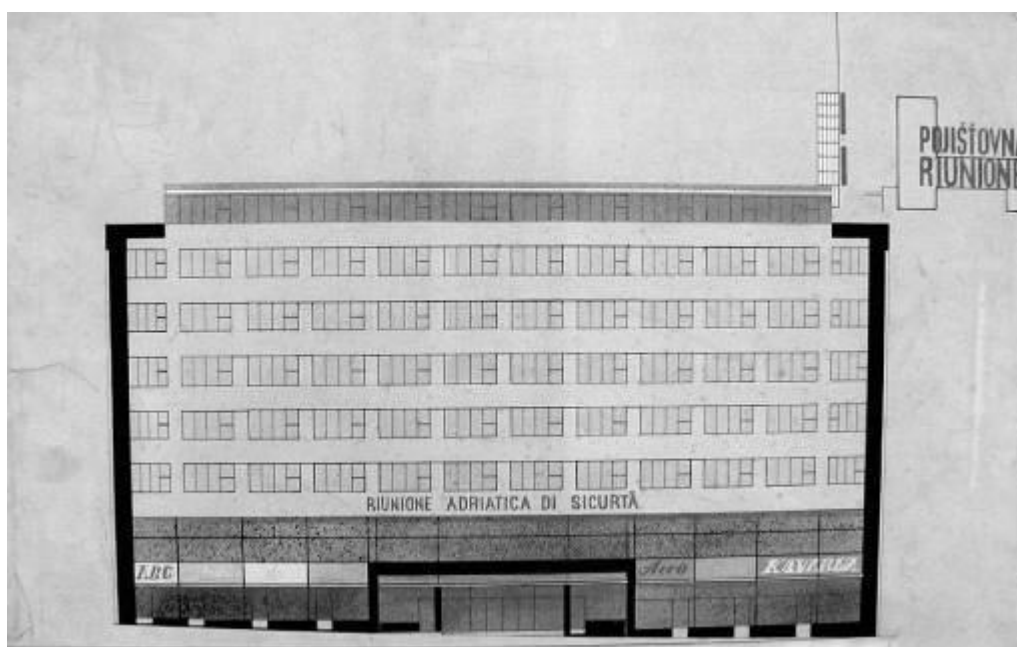
133/ Karel Kotas, Obchodní a kancelářský dům na Starém Městě pražském, v Perlové ulici, pohled do interiéru vstupní chodby, nedat. Foto: archiv autorky.



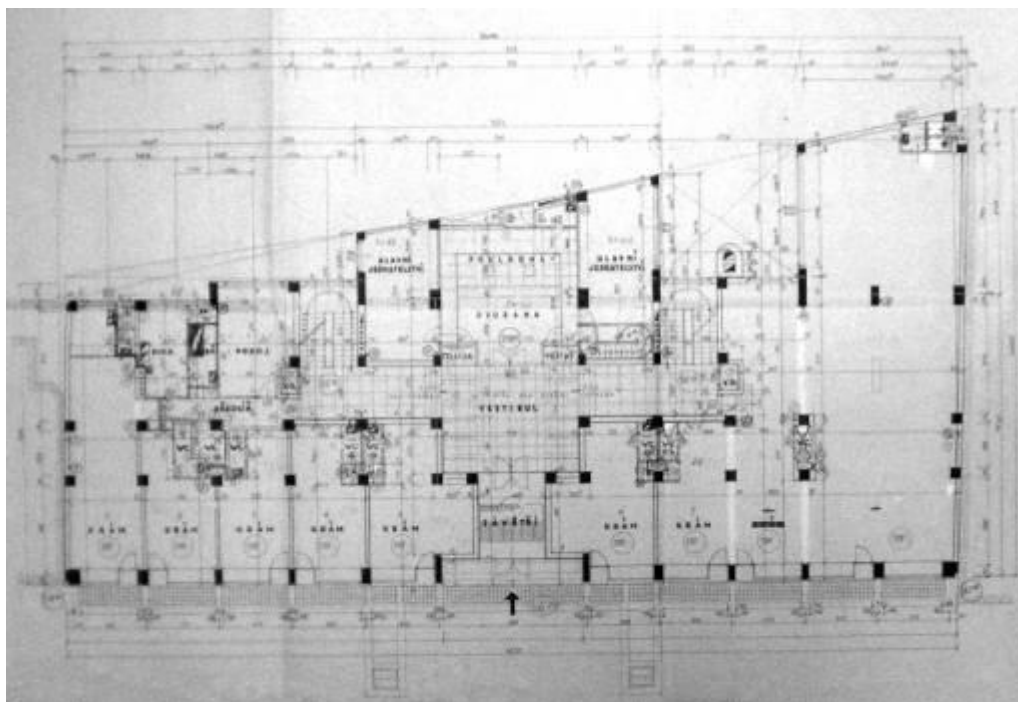
134/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, na Benešově ulici, dobová fotografie, celkový pohled. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AP 125.



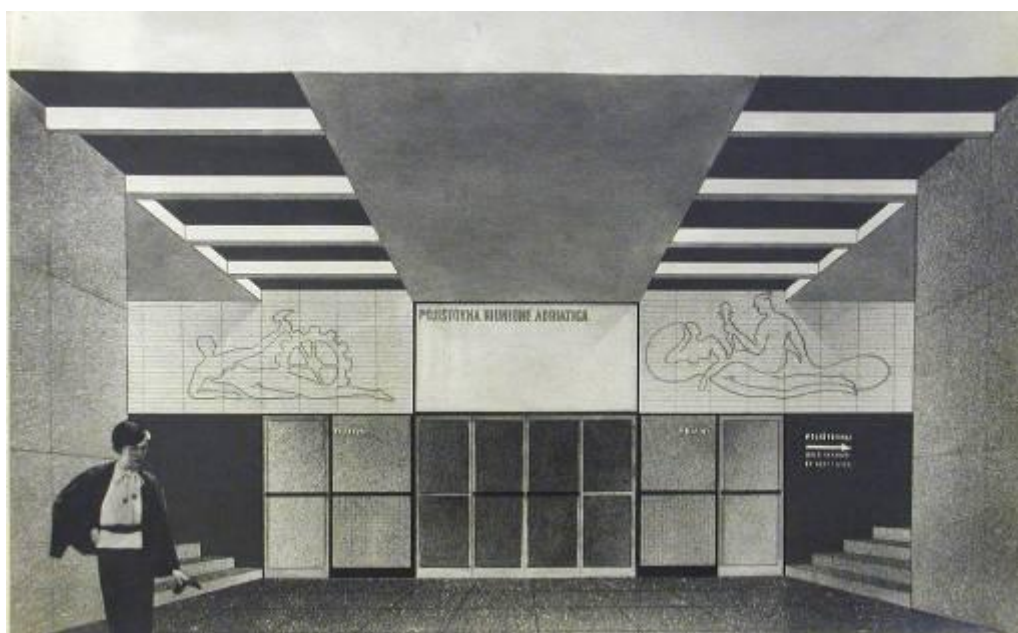
135/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, na Benešově ulici, situační plán, nedat. Reprofoto: BVK, archiv plánů a dokumentace.



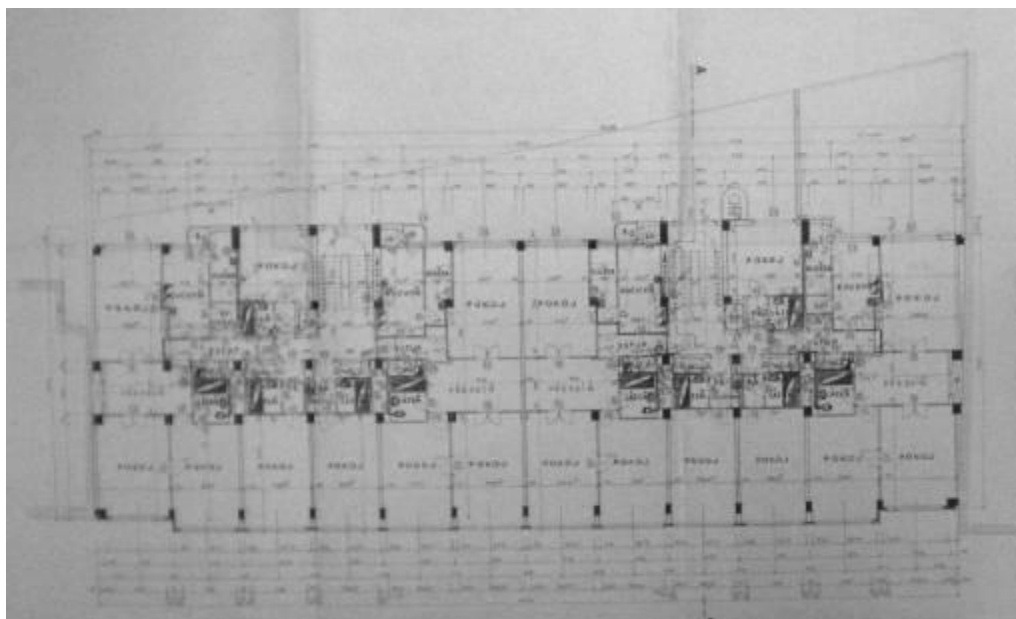
136/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, na Benešově ulici, návrh průčelní fasády, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AP 411.



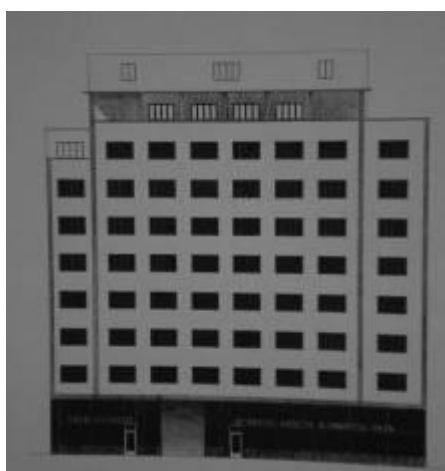
137/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, na Benešově ulici, půdorys přízemí, nedat. Reprofoto: BVK, archiv plánů a dokumentace.



138/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, na Benešově ulici, návrh vestibulu, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AF 158.



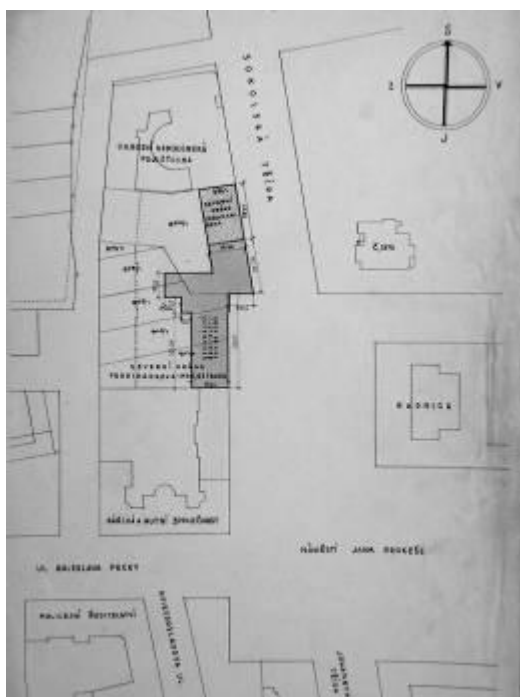
139/ Karel Kotas, Obchodní a nájemní dům pojišťovny *Riunione Adriatica di Sicurtà* v Brně, na Benešově ulici, půdorysy III - VI. patra, nedat. Reprofoto: BVK, archiv plánů a dokumentace.



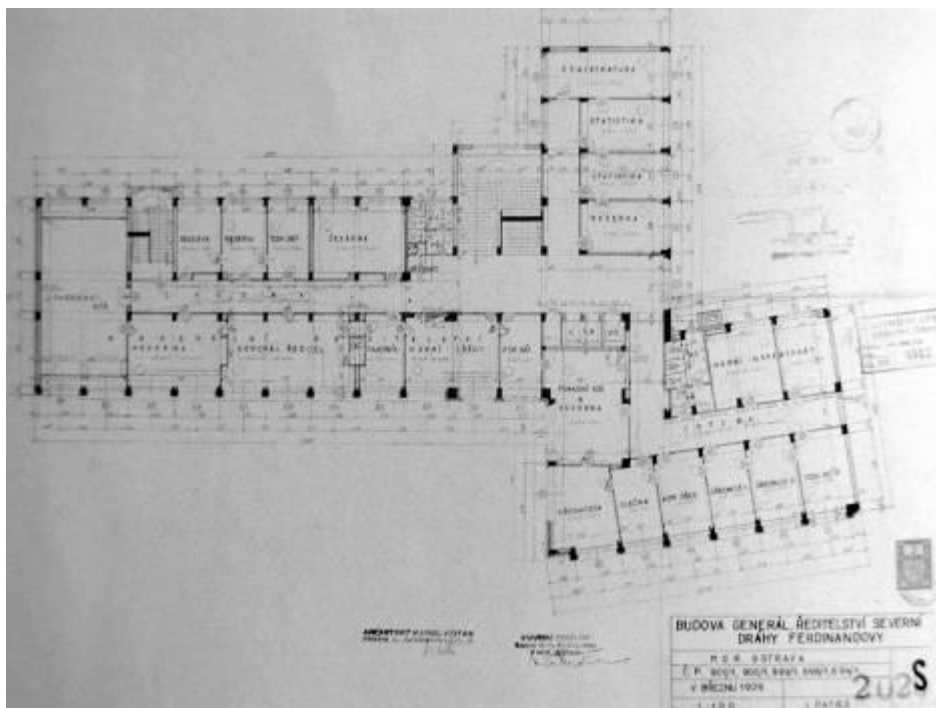
140/ Otto Eisler, Alternativní návrhy na úpravu administrativní budovy pojišťovny *Merkur* v Brně, na Benešově ulici, 1937. Reprofoto Petr Pelčák - Jindřich Škrabal - Wahla Ivan (ed.), *Otto Eisler 1893-1968* (kat. výst.), *Obecní dům v Brně 1998*, s. 58-59.



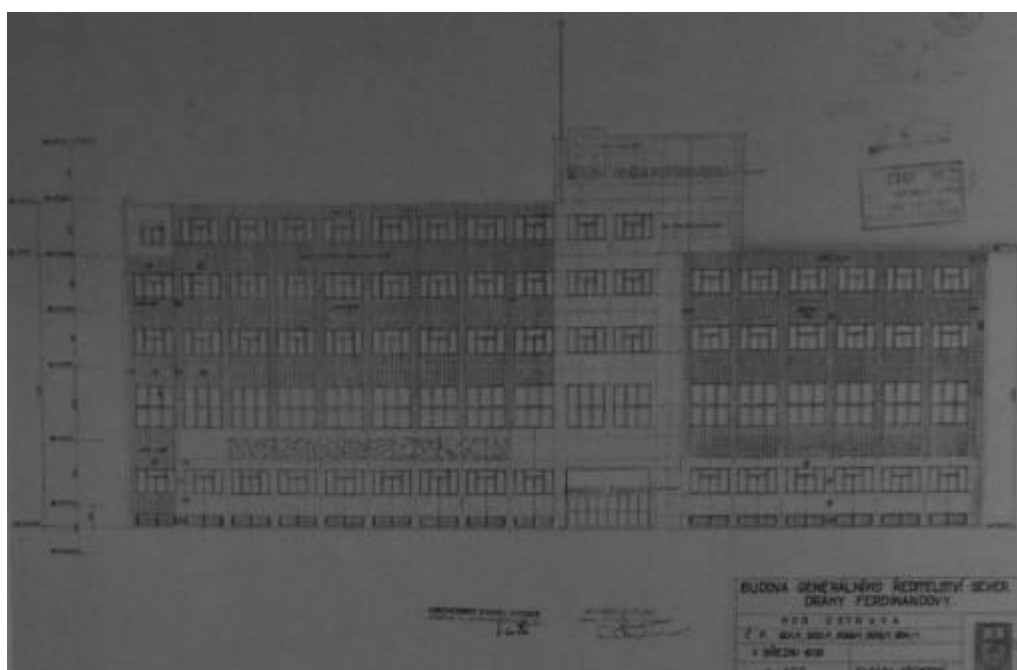
141/ Karel Kotas, Generální ředitelství *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Prokešově náměstí, celkový pohled, nedat. Reprofoto: Jindřich Vybíral, *Zrození velkoměsta, Architektura v obraze Moravské Ostravy 1890 – 1938*. Brno 2003, s. 141.



142/ Karel Kotas, Generální ředitelství *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Prokešově náměstí, situace, nedat. Reprofoto: Archiv OVMOP, čp. 2020.



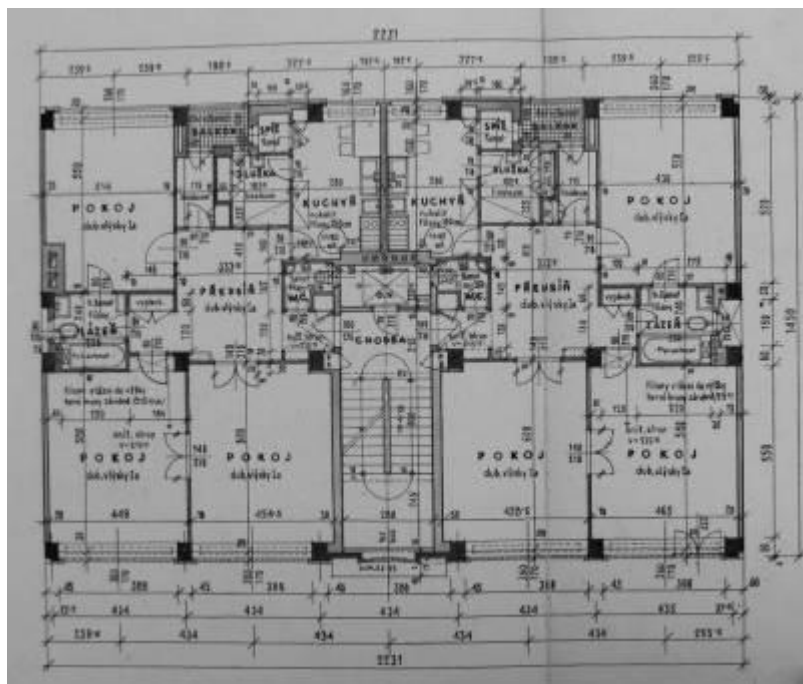
143/ Karel Kotas, Generální ředitelství *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Prokešově náměstí, půdorys I. patra. Reprofoto: Archiv OVMOP, čp. 2020.



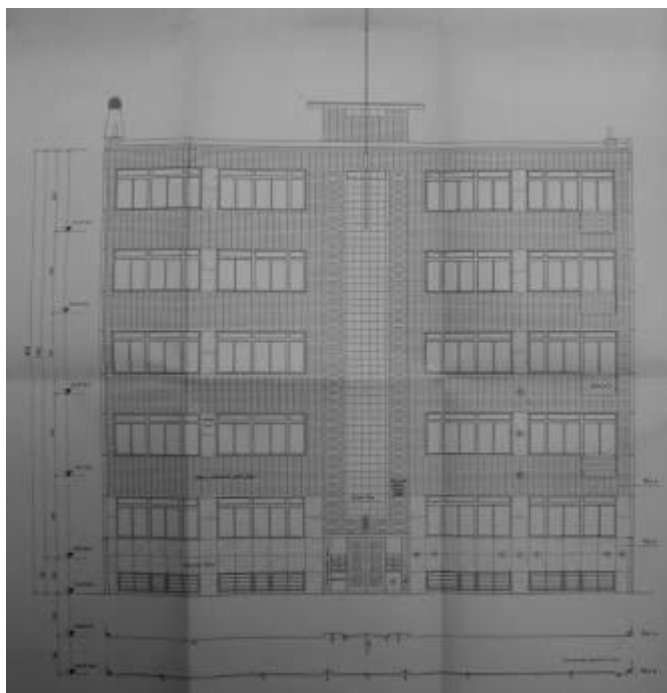
144/ Karel Kotas, Generální ředitelství *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Prokešově náměstí, návrh průčelní fasády, nedat. Reprofoto: Archiv OVMOP, čp. 2020.



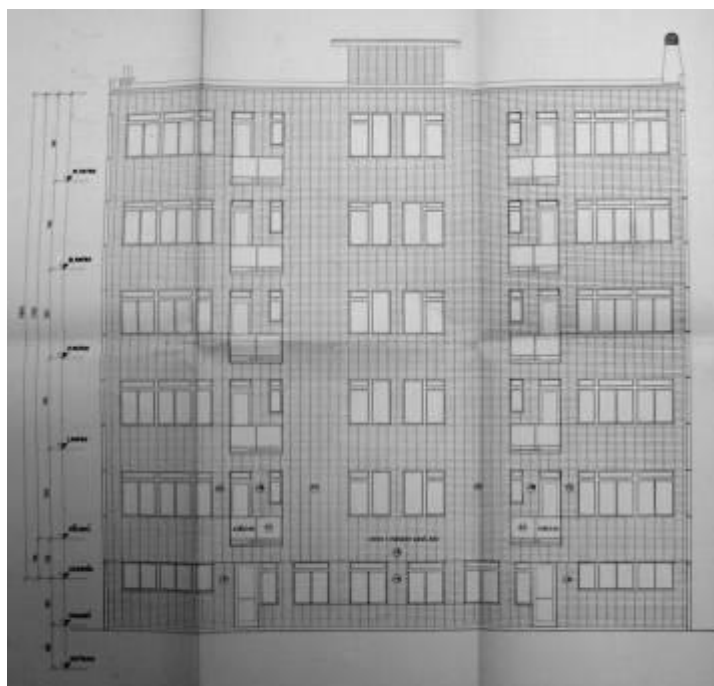
145/ Karel Kotas, Činžovní dům *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Sokolské ulici, situace, nedat. Reprofoto: Archiv OVMOP, čp. 422.



146/ Karel Kotas, Činžovní dům *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Sokolské ulici, půdorys, 1938. Reprofoto: Archiv OVMOP, čp. 422.



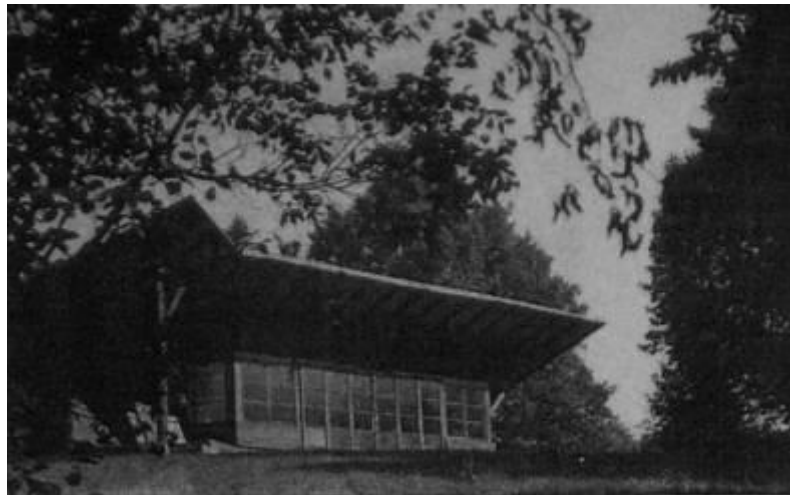
147/ Karel Kotas, Činžovní dům *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Sokolské ulici, návrh průčelní fasády, nedat. Reprofoto: Archiv OVMOP, čp. 422.



148/ Karel Kotas, Činžovní dům *Severní dráhy Ferdinandovy* v Ostravě, na Sokolské ulici, návrh dvorní fasády, nedat. Reprofoto: Archiv OVMOP, čp. 422.



149/ Karel Kotas, Vila továrníka Karla Baziky v Bystřici pod Hostýnem, Lázně, celkový pohled, nedat. Foto: archiv autorky.



150/ Karel Kotas, Letní pavilon v areálu vily továrníka Karla Baziky, dobová fotografie, celkový pohled, 1938. Foto: archiv autorky.



151/ Karel Kotas, Vila továrníka Karla Baziky v Bystřici pod Hostýnem, Lázně, dobová fotografie, pohled do ústřední obytné haly, 1938. Foto: archiv autorky.



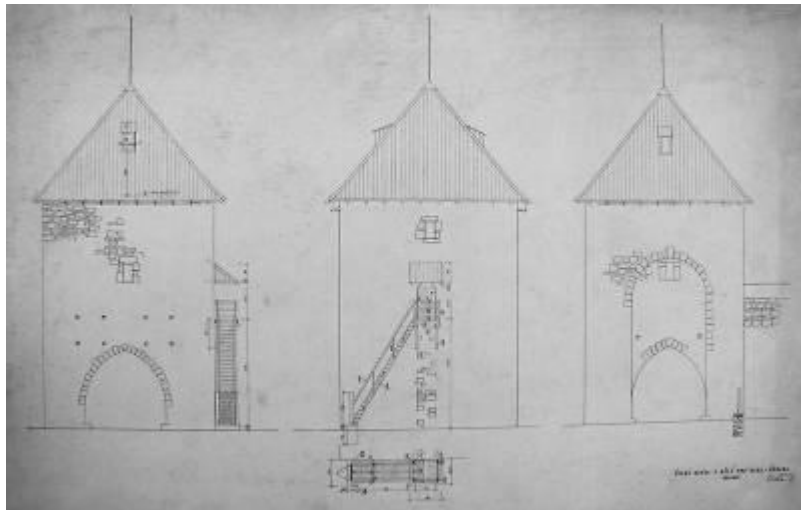
152/ Karel Kotas, Vila prokuristy Šopka v Bystřici pod Hostýnem, Poutní, 1938-1939, severní fasáda, současný stav. Foto: archiv autorky.



153/ Karel Kotas, hotel, léčebný a výzkumný ústav s vodoléčbou v lázních Luhačovice, perspektivní pohled, nedat. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AP 405.



154/ Karel Kotas, Návrh *Arcibiskupského hotelu* na Kněhyni, v Čeladné, pohled, 1941. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AP 781/a-m.



155/ Karel Kotas, Návrh (nárys) - Česká brána v Bělé pod Bezdězem, 1955. Reprofoto: NG Sbirka architektury Sbirky moderního a současného umění, inv. č. AP 406/a.